BRIEVEN

VAN

LIONELLO EN SURIANO
uit DEN HAAG

AAN

DOGE EN SENAAT VAN VENETIE
IN DE JAREN 1616, 1617 EN 1618.

BENEVENS

VERSLAG VAN TREVISANO
BETREFFENDE ZIJNE ZENDING NAAR HOLLAND IN 1620.

WERKEN VAN HET HISTORISCH GENOOTSCHAP,
GEVESTIGD TE UTRECHT.

NIEUWE SERIE N°. 37.

UTRECHT,
KEMINK & ZOON.
1883.

WERKEN

VAN HET

HISTORISCH GENOOTSCHAP,

GEVESTIGD

TE UTRECHT.

NIEUWE REEKS.

N°. 37.

BRIEVEN

VAN

LIONELLO EN SURIANO

uit DEN HAAG

AAN

DOGE EN SENAAT VAN VENETIE

IN DE JAREN 1616, 1617 EN 1618.

BENEVENS

VERSLAG VAN TREVISANO

BETREFFENDE ZIJNE ZENDING NAAR HOLLAND IN 1620.

WERKEN VAN HET HISTORISCH GENOOTSCHAP,
GEVESTIGD TE UTRECHT.

NIEUWE SERIE N°. 37.

UTRECHT,
KEMINK & ZOON.
1883.

Bewijsplaatsen voor de bijzonderheden in de Inleiding aangeduid.

Inleiding,	bladz.	5	Noot	1)	verwijst	naar	bladz.	215
„	„	6	„	2)	„	„	„	238
„	„	7	„	3)	„	„	„	256
„	„	7	„	4)	„	„	„	227
„	„	7	„	5)	„	„	„	192
„	„	7	„	6)	„	„	„	149
„	„	9	„	7)	„	„	„	302
„	„	10	„	8)	„	„	„	398

Voorts vindt men het bewijs, dat Oldenbarnevelt zijnen toeleg om het verbond met Venetie te sluiten, voor Prins Maurits geheim wilde houden op bl. 205, 219.

Het bericht omtrent Oldenbarnevelt's houding en woorden bij zijne verplaatsing naar het vertrek, waar de Admirant van Arragon als gevangene, zijn verblijf had gehad, leest men bl. 288 en 289.

Het gesprek eindelijk van den Nuntius met Langerak, vindt men vcrmeld bl. 364 en 365.

Register der Brieven enz.

Inleiding. [1])

Omstreeks het jaar 1616 bleek het al meer en meer, hoe Spanje besefte en begeerde, dat het met hare tegenpartij in Europa, voor welke zij in 1609 bij het met de Vereenigde Provinciën gesloten Bestand de vlag had moeten strijken, weder tot een oorlog zou komen. Ten einde den strijd met te meerder hoop op goeden uitslag te kunnen ondernemen, begreep die Mogendheid in Boven-Italië oppermachtig te moeten zijn, en hier waren het voornamelijk twee Staten, welke de vestiging der Spaansche macht konden beletten, te weten Savoie, dat den doortocht van Frankrijk naar Italië, en de Republiek van Venetie, die den weg uit Duitschland derwaarts beheerschen kon. Deze twee Staten derhalve werden in het genoemde jaar door Spanje en haar bondgenoot, het verwante Huis van Oostenrijk in Duitschland, vijandelijk bejegend.

Venetie werd bemoeilijkt door de ondersteuning, die den Uscochi, zeeroovers aan de Golf van Quarnero in Istrie, verleend werd door den Oostenrijkschen

---

1) De bewijsplaatsen, op welke in deze Inleiding met de tusschen haakjes geplaatste nummers verwezen wordt, vindt men achter de Brieven en het Bericht van Trevisano.

Goeverneur van Dalmatie, Aartshertog Ferdinand, broeder van den Keizer en van den Aartshertog Albert, den echtgenoot van Isabella, vrouwe van de Zuidelijke Nederlanden. Wegens die ondersteuning, aan hare vijanden verleend, zag Venetie zich genoopt tegen den vertegenwoordiger der Oostenrijksche Mogendheid in die streken vijandelijk op te treden; maar de Spaansche Goeverneur van Milaan, Don Pedro de Toledo, dreigde met het ongenoegen zijns Konings, ingeval de Republiek Oostenrijk den oorlog aandeed.

Karel Emanuel, Hertog van Savoie, hoezeer als schoonzoon van Philips II niet volstrekt vijandig tegen Spanje gezind, begeerde toch in geenen deele zijne zelfstandigheid op te geven. Gelijk de Fransche Prinsen en Grooten, die nagenoeg soeverein wenschten te zijn, elk in zijn gebied, tegenover het koningschap van Frankrijk, zoo stond de Hertog van Savoie tegenover de Spaansche macht. Deed hij, door zijne betrekkingen met de vijanden of weinig vertrouwde vrienden van Spanje, al te groote onafhankelijkheidszucht blijken, zoo werd hij het voorwerp van de vijandelijkheden der Spanjaarden in Italie. Dit nu was het geval in het jaar 1616.

Beiden, de Republiek van Venetie en de Hertog van Savoie, zochten steun bij de Vereenigde Provincien. De eerste wenschte hier de gelegenheid te vinden om voor haar geld soldaten te bekomen; de ander verzocht een subsidie in geld of in troepen.

Het aanzoek van Venetie werd overgebracht door Lionello, secretaris van den Venetiaanschen Gezant Barbarigo te Londen. Na zijn kort verblijf hier te lande verscheen Cristoforo Suriano, die in last had het aanzoek van Savoie, door den herwaarts gekomen Heer de Monthou bepleit, te ondersteunen, en tevens te reppen van een verbond, tusschen Venetie en de Vereenigde Provincien aantegaan.

Hoe moest onze Republiek tegenover dit dubbel aanzoek gestemd zijn? Aan Venetie voor haar geld oorlogslieden en oorlogsmiddelen toe te staan kon geschieden zonder groot bezwaar, daar toch Spanje zich mede van buitenlandsche hulp, met name door de hertogen van Nemours en Guise, tegen den Hertog van Savoie liet dienen. Zoo trad dan Graaf Johan Ernst van Nassau-Siegen aan het hoofd van Nederlandsche troepen in den dienst van Venetie. Maar iets anders was het met Venetie een verbond te sluiten. Van de zijde der Italiaansche Republiek werd zulks niet krachtig aangedrongen. Er was daar, gelijk de bekende samenzwering een paar jaren later aan het licht bracht, eene Spaanschgezinde partij, en velen, hoezeer niet Spaanschgezind, hadden bezwaar tegen eene aansluiting aan de ketters. Dus moest de Doge, waar hij een verbond wenschelijk achtte, voorzichtig te werk gaan. En van onze zijde was het voor hen, die den oorlog niet weder wilden zien ontbranden, niet raadzaam een verbond van wederzijdsche hulpbieding met Venetie aan te gaan, in zooverre zulks te kennen zou geven, dat men de hervatting van den oorlog verwachtte, hetgeen medewerken kon om die hervatting te bevorderen.

Niet alleen Spanje en Oostenrijk hielden zich tot eenen nieuwen strijd verplicht, maar eene uitgebreide partij in Duitschland, Frankrijk en de Vereenigde Provincien haakte daarnaar. Een goed deel der Duitsche Vorsten, op hun gebied van denzelfden geest als de anti-royalistische Fransche Grooten op het hunne, hoopten, gebruik makend van het godsdienstig fanatisme der Gereformeerden, die bij den religievrede niet erkend waren, door een vernieuwden oorlog hun doel te bereiken. En in de Vereenigde Provincien verlangde Prins Maurits, zwager van den Hertog van

1*

Bouillon en oom van den Keurvorst van de Paltz, door hetzelfde middel Spanje tot termen te brengen, meer bevredigend voor zijne eerzucht en meer in overeenstemming met zijne staatkundige gevoelens, dan die hij zich getroosten moest na het Bestand, door de Hollandsche Regenten tegen zijnen zin gesloten.

Wie mede den oorlog met zulke uitzichten hervat wenschte te zien, was Jakob I, wiens schoonzoon, de Keurvorst van de Paltz, de stoutste verwachtingen koesterde. Maar zelf zich in den oorlog te mengen verkoos hij niet; integendeel, hij wilde tegenover Spanje en Oostenrijk de bemiddelaar blijven: de Republiek der Vereenigde Provinciën zou, ging het naar zijnen wensch, den oorlog hervatten en eene rol op zich nemen, die strekken kon om zijnen schoonzoon ten toppunt van glorie te doen stijgen. — Zoo lang Oldenbarnevelts gezag gold, zou de Republiek zich niet aan de staatkunde van Koning Jakob dienstbaar maken, noch bedenkelijke verbintenissen met eerzuchtige Vorsten en dweepzuchtige onderdanen aangaan. Dus moest Oldenbarnevelt ten val worden gebracht, en de taak van den Engelschen Gezant Carleton was het dan ook daartoe het zijne toe te brengen.

Bij dien stand van zaken was het te wachten, dat Oldenbarnevelt evenzeer tegen het denkbeeld dat wij een verbond met Venetie zouden sluiten, als Carleton daarvoor gestemd zou wezen.

Maar hoe moest men hier gezind zijn ten aanzien van het aanzoek van Savoie? De aansluiting aan dezen Vorst was in Oldenbarnevelts oog dubbel bedenkelijk, daar hij gemengd was in de intrigues van de Fransche Grooten en van den Keurvorst van de Paltz en de Duitsche Geünieerde Prinsen, in den triomf van wier denkbeelden Oldenbarnevelt zijnen val en wat bij hem alles moest gelden, den ondergang van de staatkundige

beginselen, waarop het bestaan der Republiek berustte, in één woord van het werk van Prins Willem van Oranje voorzag. Vandaar dat, waar zijn invloed nog gold, den Hertog van Savoie geene blijken van wantrouwen werden gespaard en men zijnen afgevaardigde te verstaan gaf, dat men zijnen meester geen subsidie zou verleenen, dan tegen eenige zekerheid, die hierin bestaan zou, dat hij ons de haven van Villafranca te pand gaf.

Zoo stonden de onderhandelingen aanvankelijk. Maar toen hier te lande de storm tegen Oldenbarnevelt al heftiger kwam opsteken, en het hem duidelijk werd, dat de oorlog in Europa niet te vermijden zou zijn, ontstond er met betrekking tot de beide Italiaansche Mogendheden in de staatkunde der partijen, die ons land verdeelden, eene aanmerkelijke wijziging. Nu was het voor Oldenbarnevelt van groot belang dat onze Staat ten minste éénen vertrouwden bondgenoot bij den oorlog hebben mocht. Op onverdeelden bijstand uit Frankrijk was niet te hopen bij de inwendige verdeeldheid, die aldaar na den dood van Hendrik IV en vóór de bewindvoering van Richelieu heerschte. Over de trouw van den Engelschen Koning behoeven wij geen woord te verliezen. En met Christiaan IV van Denemarken, Jakobus' zwager, den bestrijder van de vrijheden van handel en scheepvaart in de riviermonden van Duitschland en de Oostzee, kon men geen verbond aangaan zonder de vrije Noord-Duitsche Steden te verraden. Bovendien hield men hem niet zonder grond verdacht van gelijke overleggingen als Jakobus. Vandaar dat de reis van een' gezant van Christiaan naar Schotland tot Jakobus in de oogen onzer staatslieden zoo bedenkelijk voorkwam. (1) En Zweden? In plaats van met dit Rijk een verbond met het oog op een gemeenschappelijken oorlog te sluiten,

moest voor deze Mogendheid eerst nog vrede met Polen bemiddeld worden. Vóór dat het zoo ver was, waren Zwedens middelen voor de gemeenschappelijke zaak niet beschikbaar. — Dus bleef alleen het bondgenootschap met Venetie over, zoolang daar de staatslieden gezag hadden, die, zonder dat eene eerzuchtige partij vat op hen kon hebben, de vrijheid oprecht en ernstig tegen Spanje en Oostenrijk wenschten te handhaven.

Te meer moest een verbond met Venetie Oldenbarnevelt wenschelijk voorkomen, omdat, kwam het voor het oog der wereld tot stand, daarmede den laster de mond gestopt was, alsof hij Spaanschgezind was en in het belang van Spanje de hervatting van den oorlog duchtte. En tevens bood een verbond, waarbij de Staten hunnen bijstand aan Venetie beloofden, dit voordeel, dat, zoo de middelen van onzen Staat aan de Italiaansche Republiek verpand waren, men te minder in staat zou wezen den dubbelzinnigen Hertog van Savoie bij te staan. Juist de verstandhouding van dezen Vorst met den Keurvorst van de Paltz en met de Duitsche en Fransche Prinsen maakte hem tot den begunstigde van Oldenbarnevelts tegenpartij. Vandaar dat men de Provincien weldra den eisch van een waarborg door den Hertog te geven, vergeten en aan hem een belangrijk subsidie ziet toestaan, zoozeer tegen den zin van Oldenbarnevelt, dat de Monthou, bewust van zijn' tegenstand, er op bedacht was hem om te koopen (2), — alsof de advokaat van den lande om eenig zilverwerk het werk van zijn leven ongedaan zou hebben willen maken en in staat zou zijn geweest zijne heilige overtuiging te verkrachten. Trouwens, dat hij zich door de Monthou niet heeft laten omkoopen, zoo iemand daarvan bewijs begeerde, — blijkt het genoegzaam daaruit, dat die afgevaardigde

zoo ontevreden, als altijd, op Oldenbarnevelt vertrok (3). Het verbond met Venetie derhalve zou Oldenbarnevelts stelling in de Regeering versterken. Dit was reden genoeg om het tot stand komen dier alliantie voor zijne tegenpartij niet wenschelijk te maken. Vandaar dat Oldenbarnevelt den Venetiaanschen Resident op het hart laat drukken, dat het verbond onverwacht mocht komen, en de toeleg om daartoe te geraken geheim gehouden moest worden, in het bijzonder voor Prins Maurits.

Ziedaar van de algemeene staatkundige belangen genoeg medegedeeld tot toelichting van hetgeen deze Brieven ons laten vernemen. Waar bijzonderheden opheldering noodig hadden, heb ik die in genoegzame mate kunnen geven door te verwijzen op mijne voortzetting van Arends *Algemeene Geschiedenis des Vaderlands.*

Zoo ik hier nog de eene en andere belangrijke bijzonderheid aanduiden zal, wijs ik op de gesprekken, waar Prins Maurits raad van krijgskundigen aard aan Suriano mededeelt, opdat zijn meester er zijn voordeel mede doe; op hetgeen wij vernemen van de klachten over de officieren van de Hollanders in den dienst van Venetie; op het denkbeeld om Prins Hendrik aan het hoofd der naar Italie bestemde ruiters te stellen (4); op Carletons niets afdoende verontschuldiging van de dubbelzinnige staatkunde van zijnen Koning, die, terwijl hij tegen Spanje opzette, over eene vermaagschapping met het koninklijke Huis te Madrid onderhandelde (5); op de lichtvaardigheid, waarmede Prins Maurits den Resident verklaarde, dat hij den naar Italie te richten troepen, al wilden de Staten zulks niet, toch wel een geleide zou weten te verschaffen (6).

De gelegenheid om van de Brieven uit de jaren

1616 en 1617 te Venetie afschrift te laten nemen, hadden wij bekomen doordien het ons bekend was geworden, dat aldaar de Rijksarchivaris, Mr. L. Ph. C. van den Bergh, eenige brieven van Suriano uit de tweede helft van het jaar 1618 en bovendien de Relazione van Trevisano betreffende zijne zending naar Holland in 1620, had laten copieeren, Dit wetende, hebben wij den Heer van den Bergh verzocht het voor het Rijk afgeschrevene in vereeniging met de op onzen last gecopieerde brieven te mogen uitgeven. Dit verzoek is ons met de meestmogelijke welwillendheid toegestaan.

Die brieven, na Oldenbarnevelts gevangenneming geschreven, konden ons niets nieuws omtrent zijne handelingen en de door hem ondergane behandeling leeren. Doch enkele mededeelingen zijn van geen gering belang.

Hier vinden wij terug wat Carleton [1]) verhaalt, dat Oldenbarnevelt, toen hij uit het kwartier van den Prins naar een ander vertrek overgebracht en hem herinnerd werd, dat dit de kamer was, waar de Admirant van Arragon gevangen gezeten had, zou gezegd hebben: „mijne zonden! mijne zonden!" Maar Suriano meldt er de woorden bij, als door hem gesproken: „ik heb mij zelven niet gekend!" — Hoogst onwaarschijnlijk blijf ik het achten, dat aan den Advokaat een diergelijke uitroep zou ontvallen zijn. Geen arme zondaarsgevoel kon hem vervullen, die zich bewust was met opoffering van zich zelven zijn' oneindig gewichtigen plicht betracht te hebben. En hoe zou hij hebben kunnen verklaren, eerst nu tot kennis van zich zelven gekomen te zijn? Hij had steeds eerlijk omgegaan met God en de menschen, zoodat hem niet eerst nu

1) II. 303.

eenige nimmer te voren gepeilde grond van zijn hart behoefde openbaar te worden. De naam van den Admirant bracht hem trouwens eene groote voldoening van voor achttien 'jaren voor den geest, hoe, tegen Prins Maurits' onwil in, van zijn manmoedig drijven de zege bij Nieuwpoort het gevolg was geweest. Die woorden; „ik heb mij zelven niet gekend!" moeten derhalve misduid zijn en ten antwoord op de mededeeling dat de Admirant hier geplaatst was geweest, zullen zij geluid hebben: „ik zou het (namelijk het vertrek) zelf niet herkend hebben."

Hoe Prins Maurits zich aan hen, die zijne medestanders geweest waren om Oldenbarnevelt ten val te brengen, verplicht gevoelde, en tot welke diensten hij hun ten gevalle bereid was, blijkt uit zijne ons hier (7) vermelde bemoeiing om een schip van den Heer R. Pauw van het beslag, daarop door de Venetiaansche Regeering gelegd, ontheven te krijgen. Met dit verzoek, in persoon aan Suriano gedaan, stelde hij zich aan eene weigering bloot, die dan ook niet uitbleef.

Hoogst belangrijk is wat een brief van Suriano behelst omtrent een gesprek, door den Nuntius te Parijs met den Nederlandschen Ambassadeur, den Heer van Boetzelaer en Asperen, gehouden. Uit de woorden van dien pauselijken gezant blijkt, hoe de Roomsche Curie haar belang zag in de handhaving van die staatkunde, welke de twee in Europa tegenover elkander staande partijen beletten wilde slaags te raken. Evenmin als de triomf der Calvinisten, kon de zegepraal van Spanje en van het Huis van Oostenrijk het Pausdom ten goede komen; immers duchtte de Paus, door de Vorsten van dat Huis beschermd, zijne vrijheid van handelen te zullen verliezen. — Mogen wij aannemen, dat de staatkunde der Aartshertogen met die der Curie over-

eenkwam, zoo hebben wij in gevoelens als de Nuntius bij die gelegenheid uitsprak, een' waarborg dat het aanbod van verlenging des Bestands, door den Kanselier Peckius overgebracht, oprecht en goed gemeend is geweest. Trouwens dit is buitendien klaarblijkelijk genoeg.

Opmerkelijk is het, hoe de samenzwering, die in Venetie was ontdekt, van invloed is geweest op Suriano's oordeel over den staatsgreep van 1618 hier te lande. Het gebeurde in zijne vaderstad toch deed hem de noodzakelijkheid van een krachtig tusschentreden ter voorkoming van onlusten duidelijk beseffen. Wat het recht van Oldenbarnevelt en „de anderen" ook mocht geweest zijn, — dat door 's Prinsen optreden de binnenlandsche strijd was gebroken, was in de oogen van den Venetiaanschen edelman een voldoende grond van goedkeuring. — Daarbij kwam dat, nu de oorlogspartij in ons land de overhand had gekregen, men zeker kon zijn, dat Spanje, hetwelk zich bij de samenzwering zulk een gevaarlijk vijand der Republiek van Venetie getoond had, in de Vereenigde Provincien op nieuw een overmachtig vijand zou vinden, hetgeen allen Mogendheden, die voor Spanje beefden, verademing beloofde.

Toch durfde de Republiek van Venetie er niet voor de geheele wereld voor uitkomen, dat zij alle middelen om Oostenrijk en daarmede ook Spanje vijanden te verwekken, goedkeurde. Althans uit Trevisano's bericht (8) vernemen wij, dat haar Ambassadeur Nani min of meer gewraakt is geworden, omdat hij te Constantinopel met onzen gezant Haga medegewerkt had om den Sultan tegen Oostenrijk en Polen te velde te doen trekken, hetgeen den Bohemers en hunnen Koning Frederik van de Paltz te stade moest komen.

Het Bericht van Trevisano beantwoordt ten volle

aan den hoogen dunk, dien men terecht bekomen heeft van de bekwaamheid en de scherpzinnigheid der Venetiaansche Diplomaten. Deze Girolamo Trevisano, behoorende tot de Edelen van de tweede Klasse in het Guldenboek ingeschreven, toont zich hier een schrander waarnemer en nauwkeurig berichtgever, wiens beschrijving van het karakter en de zeden onzes volks wel geschikt is, om door ons met genoegen gelezen te worden. Met zijne zending bedoelde de Signorie aan vriend en vijand te doen blijken, welk een nauwe band er tusschen hare Republiek en de onze bestond, en in 't bijzonder moest Trevisano's komst strekken om de beleefdheid te beantwoorden, die de Staten-Generaal Venetie bewezen hadden, toen zij kort te voren Aerssen derwaarts gezonden hadden. [1]) Het is de moeite waard, hoezeer gansch niet vreemd, te lezen wat de Gezant, ten bewijze van de te Amsterdam heerschende vrijheid van godsdienst bericht, omtrent het aantal missen dagelijks aldaar gelezen, door niemand belet, hoezeer bij een ieder bekend.

Des berichtgevers uiteenzetting van de betrekkingen van de Republiek der Vereenigde Provincien in het jaar 1620 is vrij juist, en zeer duidelijk doet hij uitkomen, welke eerzuchtige bedoelingen Oldenbarnevelts staatkunde zich ten taak gesteld had tegen te werken. Nu die staatsman ten val gebracht was, kon men den reeds in Duitschland uitgebroken strijd voeden en een' algemeenen oorlog doen ontbranden.

Ten slotte nog een woord over de vertaling. Wie den Italiaanschen tekst der Brieven inziet, zal erkennen, dat bij de losheid van den stijl en het veelvuldig ge-

1) Vergel. Arend, D. III. St. III, bl. 468.

bruik van bij middel van gerundia verkorte zinnen, — zoo men althans een' leesbaren tekst leveren wilde, — aan eene woordelijke vertaling niet te denken viel. Men néme in aanmerking, dat wij hier met eenen vorm, of liever eene vormeloosheid te doen hebben, zoo als daar gevonden wordt, waar de berichten in haast op het papier worden geworpen en de auteur den tijd niet neemt om het geschrevene te herlezen. Waar de duidelijkheid alzoo soms te wenschen overliet, was het de taak van den vertaler een duidelijker uitdrukking te kiezen. — Deze aanmerking op de taal is natuurlijkerwijze niet van toepassing op Trevisano's *Relazione*, gesteld toen hij te Venetie terug was gekeerd.

De verre afstand van de plaats, waar het origineel zich bevindt, maakte, waar de lezing onzeker of blijkbaar verkeerd was, de gedurige raadpleging van het handschrift bezwaarlijk. In zulk een geval lag echter nagenoeg overal de verbetering genoeg voor de hand.

Ser^{mo} Principe!

Doppo ch'io hebbi ricevuti i command^{nti} dall' Ec^{mo} Sr Amb^{r}, mio Signore, di dovermi transferire all' Haga e datemi le lettere credentiali dell' EE. VV. con tutte queste istrutioni che esse comandano, mi son incaminato col natural mio devoto e reverentissimo affetto di servir, verso questa città, dove per occasione delli fastidiosi venti che corrono, solo hieri sera ho potuto pervenire e ho ritrovato, ch'il Sr de Barnevelt, huomo di tanta authorità, come alla Ser^{ta} V^{a} è benissimo noto, si ritrovò nel letto indisposto, che per duoi

Doorluchtigste Vorst! [1])

Nadat ik van zijne Excell. mijnen Heer den Ambassadeur [2]) de bevelen ontvangen heb om mij naar den Haag te begeven, en mij de geloofsbrieven van Uwe Excellenties [3]) gegeven zijn met al de instructies, welke zij voorschrijven, heb ik mij met verschuldigde gehoorzame en zeer eerbiedige dienstvaardigheid op weg begeven naar die stad, waar ik wegens de heerschende tegenwinden eerst gisteren avond heb kunnen aankomen, en bevonden heb, dat de Heer van Barnevelt, een man van zoo groot gezag als aan Uwe Doorluchtigheid ten volle bekend is, wegens

1) d. i. de Doge.

2) Uit het vervolg blijkt hier de Heer Barbarigo, Venetiaansch Ambassadeur in Engeland, bedoeld te zijn, wiens secret. Lionello was.

3) De leden van den Senaat.

o tre giorni non potrà intervenire nel cons° e medesimamente una gran parte delli altri SS^{ri} Deputati se ne sono andati alla loro casa per fare le Pasque, osservate dalla maggior parte delle Provincie col stile nuovo, e per intervenire alli $Cons^{i}$ provinciali, che si tengono in presenti giorni, onde per fare che questo ufficio riesca piu pieno, che sia possibile, — cosi consigliato anco da qualcheduno di questi SS^{ri} ben disposti alla cosa della Ser^{ma} Rep^{ca}, — ho eletto di lasciar questi tre o quattro giorni prima di andar all'audienza, doppo quali spera il S^{r} di Barnevelt, come egli stesso mi ha fatto dire, di poter intervenire o che potrà ritornare qualcheduno delli altri Deputati.

In questo mentre per non lasciar correre tanto di tempo in dar qualche riverente esecutione a i publici $comand^{nti}$ ho dimandato questa mattina audienza al

ongesteldheid bedlegerig is; dat hij binnen twee of drie dagen den Raad niet zal kunnen bijwonen, en insgelijks een groot deel van de andere Heeren Gedeputeerden naar huis zijn gegaan om het Paaschfeest te vieren, hetwelk naar den nieuwen stijl, door de meeste Provincien gevolgd, ingevallen is, en om de Provinciale vergaderingen bij te wonen, die in deze dagen gehouden worden, weshalve ik, om mij van mijne taak zoo volkomen mogelijk te kwijten, bovendien op raad van een' der jegens de Doorl. Republiek welgezinde Heeren, besloten heb, vóórdat ik ter audientie ga, drie of vier dagen te laten voorbijgaan, na welke de Heer van Barnevelt, gelijk hij zelf mij heeft laten zeggen, tegenwoordig hoopt te kunnen zijn, en eenige Gedeputeerden teruggekomen zullen kunnen wezen.

Intusschen om zooveel tijd tot plichtmatige uitvoering der mij van staatswege gegeven bevelen niet te laten verloopen, heb ik dezen morgen audientie gevraagd bij zijne Doorlucht. Prins Maurits, die mij onmiddellijk heeft

Sr Principe Mauritio, che immedia^{nte} mi ha fatto chiamare; il quale doppo ch'io hebbi dato le lettere dell' EE. VV. et ch'egli mi risercò del mio viaggio, di diverse cose d'Inghelterra et in partic^{re} dell' Ec^{mo} S. Amb^{r} *Barbarigo*, io li rinovai l'affetto e la stima che fa la Sta V^{a} della sua persona; per testimonio della confidenza che Lei tiene de lui, mi haveva comandato di renderlo informato di quello, ch'al presente passa fra Lei ed il Ser^{mo} Archiduca Ferdinando, et cosi cominciando li esposi assai distintamente parte delle molestie che ha havuta la Ser^{ta} V^{a} dalli Uscochi..... faciendoli cognoscere che questa era causa per la Sta V^{a} per armarsi alla sua difesa, alquanto nella trattativa, che si è havuta, da questo Decembre

laten roepen. Nadat ik de brieven van Uwe Excellenties gegeven en hij mij bericht gevraagd had van mijne reis, van verscheiden zaken Engeland betreffende en in 't bijzonder van Z. Exc. den Ambassadenr Barbarigo, heb ik hem op nieuw de toegenegenheid en de achting betuigd, die Uwe Doorl. voor zijn' persoon koestert. Ten bewijze van het vertrouwen, door U in hem gesteld, had Uwe Doorl. mij gelast hem mede te deelen wat er tegenwoordig voorvalt tusschen Uwe Doorl. en Zijne Doorl. den aartshertog Ferdinand, — en na dezen aanvang heb ik hem nauwkeurig een deel van den overlast verklaard, welken U. D. van de Uscochi gehad heeft.... [1])

Ik gaf hem te verstaan, dat dit de oorzaak was, dat U. D. zich ter zelfverdediging wapende, terwijl U. D. bij de aanknooping van onderhandelingen sedert December

1) Deze.... geven te kennen, dat onze afschrijver hier, even als elders, iets onafgeschreven heeft gelaten. Wij hebben op den afstand, op welken wij ons van hem bevinden, de keus van hetgeen af te schrijven was, eenigermate aan hem moeten laten.

in quà, alla corte Cesarea, la V^{a}. Ser^{ta} (aveva) dimostrato esser desideroso della publica tranquillità, acconsentendo à tutti quei partiti nei quali può cognoscere la sua diffesa e sicurezza.”

Stette molto attento Sua Ecc^{a} à tutto questo ragionamento dopo il quale mosse esser distintamente informato della qualità di quest’ Uscochi, dei posti, che teneva l’esercito di V^{a} Sta nei paesi archiducali; delle forse di ambidue le parti; della qualità delle fattioni et simili altri particolari, a quei procurai di sodisfare, come meglio potei, servendomi in tutto delle istruzioni datemi dall’ Ec^{mo} S. Amb^{r}; e dopo questi, rispondendo S. Ecc^{a} al intero replico, disse, che molto volontièri egli vedeva la venuta mia in questi paesi e che molto volontieri l’haverebbono anco veduto li S^{ri} Stati *Gnli*, cognoscendo da Essa l’affet-

aan het Keizerl. Hof eenigermate getoond had te verlangen den openbaren vrede te bewaren, in al zulke maatregelen bewilligende, waarbij U. D. van hare veiligheid verzekerd kan zijn.

Zijne Excell. verleende zeer veel aandacht aan deze gansche redeneering, en gaf daarna zijn verlangen te kennen om nauwkeurig onderricht te worden omtrent de eigenaardigheid dler Uscochi; de posten, die het leger van U. D. in de aartshertogelijke landen bezet hield; de krijgsmacht van de beide partijen; den aard der partijschappen en andere dergelijke bijzonderheden, waarop ik naar mijn beste vermogen bescheid getracht heb te geven, mij over ’t geheel bedienende van de instructies, mij door Z. Exc. den Ambassadeur gegeven. Hierna antwoordde Z. Exc. op mijn geheel betoog, en zeide, dat hij met veel genoegen mijne komst in dit land zag, en dat de Heeren Staten-Generaal die komst mede zeer gaarne zien zouden, de toegenegenheid en welwillendheid kennende,

tione e la buona volontà, che V^{a} Ser^{ta} li portava, alla quale egli rendeva gratie di questa convenientamente, che li era reuscita carissima, et era obligato di servir la Ser^{ma} Rep^{a} in tutto quello, che havesse cognosciuto opportuno, come farà prontamente ad ogni richiesta; che qui si era assai desiderosi di saper i particolari di questa guerra, poichè altro non si intendeva solo, che la controversia fosse in piedi per occasione dei confini, onde l'intenderne queste particolarità sarebbe stato à tutti grato, come era successo a lui, ma che inquanto il portar questo uffizio per termine di far cognoscer le giuste ragioni della Ser^{ma} Rep^{ca} nella pendente causa non era quanto necessario, poiche, oltre quelle voci, che come à tutti noto, vi essere la Rep^{ca} già molti anni molestata indebitamente, in quelle parti si sapeva bene, che la Ser^{ta} V^{a} colla sua prudenza non si intermetterebbe in un affare di tanto momento, se non fosse condotto da una grande e giusta causa,

die U. D. hun toedroeg, waarvoor hij naar behooren zijnen dank betuigde; dat hem die toegenegenheid zeer lief was en hij verplicht was de Doorl. Rep. te dienen in alles wat hij ter gelegenheid dienstig zou bevinden, gelijk hij op elk aanzoek ten spoedigste doen zal; dat men hier zeer verlangend was de bijzonderheden te weten van dien oorlog, naardien men niets anders wist, dan dat het verschil de regeling der grenzen betrof, weshalve er de bijzonderheden van te verstaan aan allen aangenaam zou zijn, gelijk zulks hem geweest was; maar dat wat aanbelangt de ware redenen van de Doorl. Rep. in deze zaak, het niet zoo zeer noodig was ze te doen kennen, vermits het nagenoeg aan een ieder bekend was, dat de Republiek aldaar sedert verscheidene jaren op onbehoorlijke wijze bemoeilijkt werd; wel wist men, voegde hij er bij, dat U. D. naar hare wijsheid zich niet in eene zaak van zoo groot

replicando che no temerebbe in tutto quello, che cognoscesse esser in suo potere. S'informò poi come si passavano le cose tra il Duca di Savoia et il Governatore di Milano, e se vero era, ch'esso Gov^{re} havesse alloggiata buona parte della sua gente alla frontièra della Ser^{ma} Rep^{ca}? Io li risposi quello, che dal mio partir di Londra si sapeva; cioè, che il S. Duca vivesse con qualche ragionevole gelosia, perche havendo eseguito dal suo canto tutto quello à che per accordo era obligato, Don Pietro di Toledo non voleva però disarmare, ne far la debita restituzione delle piazze et che dell'altro punto io non ne sapeva cosa alcuna.

Soggiunse ridendo il Sr Principe ,che qual accordar col Duca di Savoia si poteva accompagnar col accordar di Xanten, poichè facevano lo med^{mo} effetto, et io

gewicht begeven zou, zoo zij niet door eene groote en billijke reden geleid werd; hij voor zich zou niet bang zijn in dat alles wat hij wist dat in zijne macht was. Daarna vraagde hij, hoe de zaken stonden tusschen den Hertog van Savoie en den Goeverneur van Milaan, en of het waar was, dat deze Goeverneur een goed deel zijner troepen op de grens der Doorl. Republ. gelegd had. Ik heb hem geantwoord wat men bij mijn vertrek uit Londen wist, dat is, dat de Hertog niet zonder eenige reden achterdochtig was, omdat, hoezeer hij van zijne zijde dat alles had uitgevoerd, waartoe hij bij overeenkomst [1]) verplicht was, D. Pietro de Toledo zich toch niet wilde ontwapenen noch de plaatsen naar behooren teruggeven, en dat ik van het andere punt niets wist. De Prins zeide daarop lachend, dat men die overeenkomst met den Hertog van Savoie gelijk mocht stellen met het verdrag van Xanten [2]), omdat die beide tractaten

1) De overeenkomst van Asti.

2) in Nov. 1614 tusschen de possideerende Vorsten.

dissi che per terzo se li poteva aggiungere l'accordato fatto in Vienna, delquale non si haveva mai eseguita cosa alcuna. Ritornando per un poco di parlar delle cose della Ser^{ta} V^{a}, dopo il che mi licenciai dall' Eccellenza.

Ho inteso da persone sensate, che questi S^{ri} Stati sono largamente inclinati alla parte di V^{a} Ser^{ta}, non solo per il qual poco che sanno del negotio (cognoscono apertamente le sue ragioni), come anco per li loro proprii important^{mi} interessi, che hanno colla casa d'Austria, onde non hanno al presente maggior mira che sopra questi affari; poichè mentre tutti gl'altri negotii del mondo stanno sopra i discorsi, questo solo è quello, che si maneggia con fatti et può portar di già consequenze, et però desiderano di haverne distinta

al even veel of even weinig uitrichtten, en ik zeide, dat men als derde hier de overeenkomst bijvoegen kon, te Weenen getroffen [3]), waarvan niets tot uitvoering gekomen was. Nadat ik nog een weinig over de zaken van de Doorl. Rep. gesproken had, nam ik afscheid van Z. Exc.

Ik heb van verstandige lieden gehoord, dat de Heeren Staten sterk overhellen naar de zijde van U. D., niet alleen omdat zij reeds door 't weinige dat zij van de zaak weten, de gronden van U. D. bevroeden, maar ook om hun eigen allergewichtigst belang bij hunne verhouding tot het Huis van Oostenrijk. Daarom hebben zij tegenwoordig op niets zoo zeer het oog gevestigd als daarop. Bij al de andere zaken toch blijft het, meenen zij, bij woorden, maar hier wordt gehandeld, en alzoo kan deze zaak feitelijke gevolgen hebben; om deze reden verlangen zij er juiste kennis van te bekomen; en uit hetgeen in die

---

3) over de zaak der Uscochi.

cognizione et dal procedere che si fà in quelle parti, cavano anco argumento per le cose di quà.

Il Signor Carleton Amb^{r} della Maëstà della Gr.-Bretagne otto giorni avanti di me arrivò in questa città et solo hieri hebbe la prima audienza, havendo aspettata parte di questo tempo, acciò fosse concesso al S^{r} di Barnevelt poterne intervenire, ma vedendo ch'il suo male era lungo, si risolse di eseguire questo primo ufficio di complimenti senza di lui, reservando li negotii passata Pasqua.....

Dall' Haya, primo April 1616.

Di V^{a} Ser^{tà}

humil^{mo} et devot^{mo} Serv^{re},

Giov. Batt^{a} Lionello.

oorden voorvalt, leiden zij gronden af voor hetgeen hier te doen zal zijn.

De Heer Carleton, ambassadeur van Z. M. van Gr. Brit., is acht dagen voor mij hier aangekomen, en eerst gisteren heeft hij de eerste audientie gehad, een deel van dien tijd gewacht hebbende, totdat de Hr. v. Barnevelt tegenwoordig zou kunnen zijn; doch ziende dat zijne ongesteldheid van langer duur was, besloot hij zonder hem de eerste plichtplegingen te vervullen, de zaken tot na Paschen uitstellende....

Uit den Haag 1 April 1616.

Van U. D.

de onderd. en toegenegenste dr.,

Giov. Batt. Lionello.

Ser^{mo}. Principe!

Il Sr Amb^{r} Carleton, che ho havuto questi giorni continua occasione di ritrovarsi, hor con uno, hor coll'altro di questi Sig^{ri}, me ha conferito, che la maggior parte di loro ragionamenti sono versati sulle cose di V^{a} Ser^{ta}, e che ha potuto ampliamente cognoscere, ritrovarsi in essi ottima disposizione verso il servitio di Lei e che l'esser stato mandato qui prima a far quest' uffizio di communicatore, può fare notabile servitio. Sopra di che, discorrendo piu internamente, mi ha detto, che quando quei humori col l'Archiduca non cessino, l'Ecc^{ce} VVe possono far gran capitale di queste provincie; se non haveranno guerra nel loro paese o nel quello di *Cleves*, potranno favorabilmente e volontieri lasciar far a V. Sta qualche levata delle loro genti, ma li permetterebbero anco

Doorl. Vorst!

De Hr. Ambass. Carleton, die dezer dagen gedurig gelegenheid gehad heeft om nu dezen dan genen van de Heeren alhier te ontmoeten, heeft mij medegedeeld, dat hunne redeneeringen grootendeels over de zaken van Uwe Doorl. geloopen hebben, en dat hem genoegzaam gebleken is, dat bij hen de beste gezindheid bestaat om U. D. van dienst te zijn, en dat de omstandigheid dat (ik) hier het eerst heengezonden ben om deze mededeeling te doen, van grooten dienst kan zijn. Hierover meer vertrouwelijk sprekende, heeft hij mij gezegd, dat wanneer die onaangenaamheden met den Aartshertog niet ophouden, Uwe Excellenties staat kunnen maken op deze Provincien. Wanneer zij geen oorlog in haar eigen land of in dat van Kleef krijgen, zullen zij Uwe Doorl. niet alleen goedgunstig en gaarne eene lichting uit hun krijgsvolk laten doen, maar U. D. ook vergunnen de bekwaamste en

che levassero delle militie, più promti e assuefatti alla guerra; et se haveranno essi la guerra in casa, non potranno per tal rispetto privarse dei soldati, ne riceveranno l'Ecc[ce] VVe. molto maggior commodo colla diversione et farebbero di qui cosi gagliarda, che forse leveranno di capo all' Austriaci la volontà di contender altrove; che però per quelli reciprochi servitii, che queste due Republiche possono ricever l'una dall'altra, può reuscir esser molto a proposito intendersi. Spera questa ultima di poter fare far qualche levata in queste Provincie, in occasione che stringesse il bisogno alla Ser[ta] V[a]. Essendo questa una dell' informazioni commandatemi, ho procurato anco con altri di prender qualche discreta notitia per quanto la brevità del tempo mi ha conceduto, et ritengo che la volontà di questi verso la Ser[ma] Rep[ca] massimo in un negotio tale è cosi buona, che poco migliore si può desiderare, et che il

krijgshaftigste van het krijgsvolk te werven; wel is waar, zullen zij, als zij oorlog ten hunnent te voeren zullen hebben, zich niet van soldaten kunnen ontblooten, maar dan zullen U. Excell. daaraan een te grooter voordeel te danken hebben, daar zij in dat geval zulk een krachtige afleiding zouden teweeg brengen, dat zij den Oostenrijkers wellicht den lust zou benemen om elders te strijden; dat alzoo uit de wederkeerige diensten, welke de twee Republieken elkander kunnen bewijzen, kan blijken, hoe raadzaam het is, dat zij zich wel met elkander verstaan. Al dadelijk is men hier geneigd eene lichting in deze Provincies te laten doen, wanneer U. D. zulks noodig mocht hebben. Daar zulks een deel is van den mij verstrekten last, heb ik ook bij anderen, zooveel de kortheid van den tijd het mij vergund heeft, bescheidenlijk bericht ingewonnen, en zoo houd ik het er voor, dat de bereidwilligheid jegens de Doorl. Republ., vooral in deze zaak, zoo groot is, dat

paese è cosi piena di genti volonterosi à travagliar, che, se qui si starà in pace, non vi sarebbe difficoltà per farla. Anzi pochi giorni sono che un certo Collonello Ghent alla frontièra di questo paese levò due vessilli di soldatesca senza batter tamburo, con gran facilità per condorle in Francia al Principe di Condé, havendone havuto già molto tempo avanti le commissioni, e sebene questa levata si faceva secretamente, era non di meno nota ai Sig[i] del Governo, che la dissimulavano con destrezza maggiore; di questo particularmente, come di tutte le altre cose comprese nelle pubbliche lettere di 26 febbrajo, scritte all' Ecc[mo] Sr Ambr[e]....

men ze niet grooter zou kunnen verlangen. Daarbij is het land zoo vol van lieden die begeeren wat uit te voeren, dat, zoo men hier vrede behoudt, er geene moeilijkheid zou bestaan om manschappen te werven; ja, vóór weinige dagen heeft een zeker kolonel Gent [1]) op de grenzen van dit land twee vendels soldaten met groot gemak gelicht, zonder de trom te roeren, bestemd naar Frankrijk voor den Prins van Condé, waartoe hij lang te voren de commissies gekregen had, en ofschoon deze lichting in 't geheim geschiedde, was zij niettemin bekend aan de Heeren van de Regeering, die haar met groote behendigheid ontveinsden. Hiervan bepaaldelijk, gelijk van al de andere zaken, vervat in de officieele brieven van den 26 Febr. aan Z. Exc. den Ambassadeur geschreven....

1) Hier wordt de Geldersche edelman van Gent van Oyen bedoeld. De werving van troepen ten behoeve van Condé werd om redenen door de Staten weldra verboden (Arend, D. III. St. II. bl. 623—625).

La guerra nei paesi di Cleves quest' anno, da chi ha discorso meco confidentamente et con fondamento, è quasi tenuta per certa, perchè li Principi di Brandenburgh et Neubergh fanno ogni cosa possibile, gia ch'accordo non si effettua, accio si faccia, non potendo esser per essi il più cattivo termine di cose, quanto il veder questi Stati in poter di chi sono. L'Arciduca Alberto del' altra parte, non havendo di osservar l'accordo di Xanten, è molto mal contento, che li S[ri] Stati possedono cosi gran parte di questo dominio et lui cosi povera, non havendo quasi altro di buono che la città di Wesel, perciò si crede, che vadi pensando alla nuovità.

Li S[ri]. Stati hanno gran dispiacer, che Spinola contra la promessa tenghi questa piazza dalla quale, spirata

De oorlog in de landen van Cleef in dit jaar, naar mij vertronwelijk en op degelijken grond wordt gemeld, wordt nagenoeg voor zeker gehouden, omdat de Vorsten van Brandenburg en Neubergh [1]) al het mogelijke doen, nu het verdrag [2]) niet wordt uitgevoerd, dat het geschiede, daar dit voor hen niet de slechtste uitkomst zou kunnen zijn, zooals deze Staten het inzien, in wier macht zij zijn. De Aartshertog Albert, daarentegen, die het verdrag van Xanten niet heeft in acht te nemen, is zeer ontevreden, dat de Heeren Staten een zoo groot deel van dat gebied bezet houden, en hij een zoo onbeduidend, daar hij nagenoeg niets anders van beteekenis heeft, dan de stad Wezel, waarom men denkt, dat hij op nieuwigheden bedacht is.

Den Heeren Staten mishaagt het zeer, dat Spinola, tegen de belofte, deze plaats behoudt, uit welke zij,

---

1) d. i. Palts-Neuburg. 2) Van Xanten.

o rotta che sia la tregua, possono ricever gravissimi danni ai loro proprii stati, onde pensando al modo di rimediarvi, trattano secretissimamente al presente fra di loro, se debbono romper la guerra in questi paësi et essendovi maneggiato li giorni passati questa materia più volte fra i Deputati in questa città, hanno rimesso di far la resolutione circa un mese dopo Pasqua; per il quel effetto sono partiti d'all' Haya diversi delli Deputati per le loro provincie a tentar l'animo privatamente di quelle particolari persone da consiglio, come quelli di quali vogliono per il più dipender la deliberatione provinciale, et ritornando poi qui fra quindeci giorni, secondo che si trovera l'inclinatione maggiore dei popoli, si faranno le deliberazioni. Non si può ancora formar certo giudicio sopra le loro risolutioni, perchè fra le provincie alcune sono, che

wanneer het Bestand afgeloopen of gebroken zal zijn, zich zeer ernstig op hun eigen gebied bedreigd zouden zien. Daarom bedacht op herstel, beraadslagen zij tegenwoordig in het grootste geheim, of zij in die landen den oorlog moeten doen uitbreken: deze zaak is hier in deze stad [1]) in de laatste dagen meermalen onder de Gedeputeerden behandeld, en nu hebben zij het nemen van een besluit uitgesteld tot omstreeks eene maand na Paschen. Daartoe zijn verscheidene Gedeputeerden uit den Haag naar hunne Provincien vertrokken, om afzonderlijk de stemming te polsen van die personen, van welke het beleid in de Provincie gemeenlijk afhangt: binnen veertien dagen hier terug, zullen zij een besluit nemen naar bevind van de openbare meening.

Nog kan er geen vast oordeel gevormd worden betreffende

1) Den Haag.

ricevono beneficio dalla guerra, et altre nocumento, et perciò, quando la neccessità non le constringe, vogliono per il piu esser fra di loro differenze d'opinioni. Questo è ben vero che dovendo li S[ri] Stati, o provocando o provocati, far guerra, di poco tempo hanno bisogno di prepararla, essendo che hanno in piedi il loro esercito fiorito, le munitioni e tutte le altre cose meravigliamente pronte; stante le quali cose vive un gran gelosia fra l'Arciduca e quei sud[i] e sebene alcuni di essi al presente non accrescano imaginabilmente le sue provisioni, aspettano tuttavia di giorno in giorno di intender l'uno dall'altro qualche risolutione. Dicendomi il Sr Principe Mauritio questa mattina in proposito del viaggio dell'Arciduca Massimiliano, crede sia stato in questi paësi a mettere in ordine guerra et poi sia passato a Praga a consi-

hunne besluiten, omdat er in de Provincien eenigen zijn, die voordeel, en anderen die nadeel uit den oorlog trekken, en omdat, als de noodzakelijkheid hen niet dwingt, tusschen hen lichtelijk verschil van meening ontstaat. Dit is wel zeker, dat als de Staten oorlog voeren moeten, hetzij zij dien verklaren, hetzij hij hun verklaard worde, zij weinig tijds noodig zullen hebben om zich voor te bereiden, daar zij een weltoegerust leger op de been hebben, en zij van krijgsvoorraad als anderszins verwonderlijk goed voorzien zijn. Daar de zaken dus gesteld zijn, bestaat er een groote naijver tusschen den Aartshertog en de Staten, en ofschoon geene der partijen voor het tegenwoordige hare toebereidselen vermeerdert, verwachten zij toch van dag tot dag eenig besluit daartoe van elkander te vernemen.

Dezen morgen zeide Mijnheer de Prins Maurits mij naar aanleiding van de reis van den Aartshertog Maximiliaan, te gelooven dat hij in die landen geweest is om den oorlog

gliar quella all'Arciduca Ferdinando, et domandoli io se Sua Ecc[ca] haveva alcun aviso che il Spinola se volesse muover verso Cleves, rispose di No, ma che teneva tutte le sue genti alloggiate alla frontièra; è gli dispiaciuto assai la troppo rigorosa esecutione fatta dall Imp[re] in Francfurt, facendo morire con modo assai straordinario nove huomini, tagliandoli prima le dite delle mani, il bandendone molti altri et condannando diversi in grosse pene pecuniarie; si stima, che per quest' attione debbono li Principi di Germania prender qualche partito per moderare tanta atrocità, quando ogni giorno Sua Cesarea Maëstà va esecutando, senza trovar chi gli contrasti.

S'aspetta di udir qualche suo effetto, che habbia partorito la ridunanza di buona parte di essi a Stoccard,

voor te bereiden, en dat hij daarna te Praag is geweest om aan den Aartshertog Ferdinand den oorlog aan te raden. Daarop vraagde ik hem, of Z. Exc. eenig bericht had, dat Spinola naar Cleef wilde oprukken. Hij antwoordde: neen! maar dat hij al zijn volk op de grenzen gelegerd hield. Zeer heeft hem mishaagd de al te wreede terechtstelling, van wege den Keizer te Frankfort geschied. Men heeft er op zeer vreemde wijze negen menschen ter dood gebracht, na hun eerst de vingers afgesneden te hebben, en voorts velen anderen verbannen en verscheidenen tot groote geldboeten veroordeeld. Men meent, dat wegens dergelijke handelingen de Vorsten van Duitschland den een' of anderen maatregel moeten nemen, om aan zulk eene wreedheid paal en perk te stellen, als Z. Keiz. M. dagelijks pleegt, zonder dat iemand dit te keer gaat.

Men verwacht te vernemen, dat de bijeenkomst van een goed deel van hen te Stoccard [1]) eenig gevolg gehad zal

1) Stuttgard.

massimamente essendo succeduto novamente quest' accidente di Francfort, non potendo alcuno credere, che partino da questa Dietà senza qualche risolutione. Sono qui alcuni a nome della città di Aquisgrana per supplicar li S[ri] Stati, che ritrovino qualche rimedio ad una severa esecutione, che vuol fare l'Imp[re] in questa città contra molti cittadini, molti di quali sono già in prigione; ma per l'infirmità di Barnevelt non, credo, habbino ancora presentare il loro supplico, che forse saranno tardi, ma accenderanno tanto più li principi a qualche rimedio per l'avenire.

Dall' Haya il primo Aprile 1616.
Di V[a] Ser[tà]
humil[mo] et devo[mo] Serv[re],
Giov. Battista Lionello.

hebben, vooral nadat dat geval te Frankfort kortelings heeft plaats gehad, daar niemand kan gelooven, dat zij van dien Rijksdag scheiden zullen zonder eenig besluit genomen te hebben.

Er zijn hier afgevaardigden van de stad Aken om de Heeren Staten te verzoeken eenig redmiddel te vinden tegen eene strenge terechtstelling, die de Keizer wil uitvoeren tegen vele burgers, verscheidenen van welke reeds in de gevangenis zijn; maar wegens de ongesteldheid van Barnevelt, geloof ik, hebben zij hun verzoekschrift nog niet kunnen aanbieden: misschien komen zij te laat; maar des te meer zullen zij de Vorsten opwekken om voor 't vervolg een redmiddel te vinden.

Uit den Haag, den eersten April, 1616.
Van Uwe Doorl.
de onderd. en toegeneg. dienaar,
Giov. Battista Lionello.

Serenissimo Principe!

Il primo et secondo giorno degli Pasque non potei haver l'audienza da questi S^{ri} per alcuni loro importantissimi negotii, che con la seconda mia lettera porterò riveritamente a notitia di V^{a} Ser^{ta}; ma hieri, deputatami l'hora, sono stato ai S^{ri} Stati Gnli, ai quali rimisi le lettere delle VV. EE.; ho dato una piena informatione di tutti li presenti loro affari col Ser^{mo} Arciduca, cosi per quanto aspetta alle cose di fatto, come del negotio, procurando con ogni particolarità, che quei S^{ri} possino cognoscer le giustissime ragioni della Ser^{tà} V^{a}; che la risolutione, che ha fatto, di prender le arme in mano per la sua diffesa, è nata non solamente doppo haver supportati in un lunghissimo corso

Doorluchtigste Vorst!

Den eersten en den tweeden dag van Paschen heb ik geene audientie van de Heeren kunnen hebben, wegens eenige zeer gewichtige zaken, die zij te doen hadden, en die ik met mijn' tweeden brief ter kennis van U. D. brengen zal; maar gisteren, nadat mij het uur was aangewezen, ben ik ter vergadering der Staten-Generaal geweest, en heb hun de brieven van Uwe Exc. ter hand gesteld. Ik heb een volledig bericht gegeven van al wat zij [1]) met den Doorl. Aartshertog uitstaande hebben, zoowel wat de feiten, als wat de onderhandelingen betreft, met het oogmerk om door al die bijzonderheden de Heeren in staat te stellen de zeer billijke redenen van U. D. te leeren kennen, en hen te doen begrijpen dat het besluit, om de wapenen ter Uwer verdediging op te nemen, genomen is, niet alleen na overlast gedurende een lange

1) d. i. hunne Excellenties de Senatoren.

di anni continue molestie delle depredationi di Uscochi, et del fomento di Austriaci contra ogni dovere et mille promesse, ma anco contra recenti ingiurie gravissime, inflitte a suoi sudditi con destruzione di gran parte di paesi et di gran numero di genti.

Dopo finito ch'io hebbi di parlar, fu fatto ritirarmi in certo luogo separato del loro Consiglio, ove potei udire una assai lunga altercatione sopra la risposta, che mi dovevano fare, et finalmente richiamato nel Cons° mi fu detto, che li S[ri] Stati *Gnli* si trovavano molti obligati alla Ser[ma] Rep[ca] per la buona affettione et volontà, che ha sempre dimostrato verso di essi in ogni occasione, alla quale hanno sempre corriposti con termini di altrettanto affetto et amore; che questo nuovo segno di amicitia per la mia venuta qui li riesci per più rispetti carissimo et che volontieri intendono le giuste ragioni di V[ra] Ser[tà] nella causa coll'

reeks van jaren van de rooverijen der Uscochi en van de opstokerijen der Oostenrijkers tegen allen plicht en duizend beloften in geleden, maar ook na versche zeer zware verongelijkingen onzen onderdanen aangedaan met vernieling van een groot deel lands en van een groot aantal menschen.

Nadat ik geeindigd had met spreken, deed men mij in eene vertrekkamer gaan, van waar ik een vrij lange redewisseling heb kunnen hooren over het antwoord, dat zij mij moesten geven. Eindelijk weder binnen geroepen, heeft men mij gezegd, dat de Staten-Generaal zich zeer verplicht achtten aan de Doorl. Republiek wegens de goede genegenheid, steeds bij elke gelegenheid aan hen betoond, en door hen telkens met even groote toegenegenheid en liefde beantwoord; het nieuwe vriendschapsblijk, in mijne komst herwaarts gegeven, was hun (heette het verder) om verscheidene redenen zeer aangenaam, en met genoegen vernamen zij de billijke redenen van U. D. in

Arciduca et che si assicurano che colla med^{ma} giustitia, colla sua forza, et colla sua prudentia potrà resistere a tante ingiurie et che, si essi potranno fare alc° serv°, lo faranno. Questa ultima parte et forse tutte le altre di questa risposta potranno parere alle VV. EE^{e}. un poco languida et non corrispondente a quella buona voluntà che in effetto si ritrova essere in questi S^{ri}, ma potranno insième le EE. VV., colla la loro somma prudenza, cognoscer esser forse stato cosi deliberato in senso misterio (sic), poiche *due* di questi S^{ri} di questo Cons° furono l'istessa mattina deputati a venir desinar meco, uno di quali fu il Sr Peters, deputato di Ghelria, l'altro il Sr Magno, deputato di Zelandia, che fattomi premieramente non poco di préambulo che le loro parole usciranno come da persone particolari senza com-

de zaak met den Aartshertog, en zij hielden zich verzekerd dat U. D. even rechtmatig met hare macht en haar beleid zoo groote verongelijkingen te keer zal kunnen gaan: konden zij eenigen dienst bewijzen, zoo zouden zij niet in gebreke blijken zulks te doen. Dit laatste en misschien al het overige zal Uwe Exc. wellicht eenigszins flauw voorkomen en niet overeenkomstig met de goede gezindheid, welke toch bij die Heeren bestaat. Maar tevens zullen U. Exc. in hare hooge wijsheid kunnen erkennen, dat misschien niet zonder opzet geheimzinnig is gesproken. Immers twee Heeren van de Vergadering werden denzelfden morgen gedeputeerd om met mij te dîneeren; de een was de Heer Peters, [1] gedeputeerde van Gelderland, de ander de Heer Magnus, gedep. van Zeeland. Nadat zij mij in eene lange inleiding te verstaan gegeven hadden, dat hunne woorden aan te merken zouden zijn als van bijzon-

---

1) De naam is verkeerd: het was de Heer Feyth, die met den Heer Magnus den gezant onderhield (zie de Resol. der Stat.-Gen.).

missione pubb^{a}, mi tenevano un lunghissimo discorso con molte considerationi sopra l'amicitia di questi *due* Rep^{che} (rinchiudendosi in ristretto parti principali), ch'à questi S^{ri} Stati era stata cognosciuta esser ottima la volontà di V^{a} Ser^{ta} verso di essi, alla quale corrispondevano con altrettanta buona volontà et desiderio di ogni sua felicità, ma essendo riposti questi affetti nelli interiore dei cuori, cosi come non si possono esprimere ne cognoscersi senza qualche intrinsico segno, che possi non solamente assicurare vicendevolmente le parti, ma anco testimoniando questa congiuntione possi giovar con la riputatione di scivar molti scandoli; che passando l'una parte con l'altra uffizii di complimento et non volendo V^{a} Ser^{tà} venir a dichiarazioni piu vive, sara ben corrisposta da med^{mi} uffizii, ma non potrà assicurarsi di ottener d'avantagio, che tutto succederebbe altrimenti, quando si stringesse

dere personen zonder officieel karakter, hielden zij een zeer lange rede met vele betuigingen betreffende de vriendschap der beide Republieken (waarbij zij zich de voornaamste rol voorbehielden); den Staten (ziedaar den inhoud dier rede) was de goede genegenheid van U. D. bekend, en zij begeerden die met even groote goede genegenheid en de beste wenschen voor Uwer D. geluk te beantwoorden; maar (zeiden zij) die gevoelens zijn in het binnenste der harten besloten, en zij kunnen niet blijken dan door eenig onmiskenbaar teeken, hetwelk niet alleen aan de beide partijen onderling verzekerdheid zou geven, maar ook door de faam, die er van uitging, menigen ongunstigen dunk zou voorkomen: wisselde de eene partij met de andere slechts plichtsplegingen en wilde U. D. geen duidelijker verklaringen afleggen, zoo zou dit wel door gelijke complimenten worden beantwoord, maar het gaf geen' waarborg dat men iets meer zou verkrijgen; alles zou beter

ben quest' amicitia, poichè nella pace et nella guerra l'una parte saprebbe che promettersi dell' altra, ne sarebbbono più respettati, et non potendo Austriaci haver da fare in più luoghi ad un med^mo tempo, la diversione di uno gioverebbe a liberar l'altro da periculo. Che Austriaci non sono si grandi, che li altri Principi, ben uniti insieme, non possino mostrarli la faccia, et che queste Provincie nel principio delle loro rivolutioni non trovarono Principe al mondo, che per temor dei Spagnuoli ardisse darne anche d'orecchio a loro Amb^ri ch'erano mandati a giustificar loro causa, ma con l'ajuto di Dio erano arrivati a tal segno di forza, che non temevano il Re di Spagna, et che molti di questi Principi, che li havevano sprezzati, havevano hora desiderata loro amicitia, particolarreggiando sopra le città Hanseatiche, lequali abhor-

slagen, als een vast verbond van vriendschap gesloten werd, vermits de een dan in vrede of oorlog weten zou, wat zich van den ander te beloven; zij zouden er meer ontzien door worden, en daar de Oostenrijkers niet op meer dan ééne plaats tegelijk oorlog konden voeren, zou het, wanneer de een hen bezig hield, strekken om den ander van het gevaar te bevrijden. De Oostenrijkers (voegden zij er bij) waren niet zoo machtig, dat de andere Vorsten, samen wel verbonden, hun het hoofd niet zouden kunnen bieden, en deze Provincien vonden in het begin van hare omwenteling geen' Vorst ter wereld, die uit vrees voor de Spanjaarden haren Gezanten, gezonden om hare zaak te rechtvaardigen, het oor durfde leenen; maar met de hulp van God waren zij tot zulk eene macht gekomen, dat zij den Koning van Spanje niet vreesden, en velen van die Vorsten, die haar geminacht hadden, thans hare vriendschap begeerden. In bijzonderheden tredend, gewaagden zij van de Hanzesteden, die te voren

rendo la loro cognoscienza, li nominavano ribelli, ma ultimamente, vedendo che la sola reputatione della loro mossa, haveva liberata la città di Brunswich, hanno cognosciuto quanto prestigio consisteva in quest' amicitia et hanno cercato ogni via per farla. Come questi Stati hanno desiderati di circonscrivere questa mutua buona voluntà, che passano con V^a^ Ser^tà^, con qualche capitulazione, poiche restando in questo modo piccoli, incerti et deboli frutti se ne possono sperare, et quanto più cognoscendo la sincerità del trattare di V^a^ Ser^tà^ hanno confidenza che quello che promette sia per esser atteso, tanto più sono eccitati a venir à tal

elke verstandhouding met haar verafschuwden en haar rebellen noemden, maar ten slotte ziende, hoe de faam alleen van hunne hulpbieding de stad Brunswijk verlost had, erkend hadden, hoeveel achtbaarheid zij aan het bondgenootschap met hunne Republiek te danken zouden hebben, en dan ook alle middelen hadden aangewend om dat bondgenootschap tot stand te brengen. [1]) Daarom begeerden de Staten de wederzijdsche goede gezindheid door eenige te ontwerpen artikelen te omschrijven; want, kwam het niet daartoe, zoo zouden er slechts geringe, onzekere en zwakke vruchten van de vriendschap te wachten zijn, en al vertrouwden zij de oprechtheid, die de onderhandelingen van U. D. kenmerkt, kennende het woord, door U. D. gegeven, toch begeerden zij daartoe

1) Hier hebben de Heeren de zaken verward: het bondgenootschap met de Hanze is den ruitertocht naar Brunswijk voorafgegaan. Deze ruitertocht wordt meermalen vermeld als vermoedelijke aanleiding van de beweging van Spinola. Oldenbarnevelts tegenpartij vond behagen in die voorstelling. Immers had de Advokaat tot dien tocht doen besluiten, en was die voorstelling waar, zoo kon hij eenigermate voor de oorzaak van den dreigenden oorlog doorgaan.

termine et perciò esso Sgr Magno hebbe commissione da suoi Signori.

Quando fu qui l'Eccmo Sr Tomaso Contarini, vi tenergline alcuno proposito per stringersi in confederatione, ma non fu ascoltato. Che essi sono in stato differente dei Principi di Italia, liquali contentandosi della neutralità di Va Serià, ne aspettano nondimeno all' occasioni promti soccorsi; ma loro sono posti qui assai lontani necessitava di saper distintamente che cosa si possino prometter delli amici e cavar beneficio, come la sola fama degl'ajuti che li sanno prepararsi; concludendo mi ciascuno di loro piu volte disse, che queste Provincie non cedono di buona buona voluntà alla Serma Repca et non

te komen, en zelfs had de Heer Magnus commissie daartoe van zijne Heeren [1]). Toen Z. Exc. Tomaso Contarini hier was, was er met hem gesproken over het sluiten van een verbond, maar men had er geene ooren naar [2]). Zij waren in een' anderen toestand dan de Vorsten van Italie: dezen vergenoegden zich met de onzijdigheid van U. D., daar zij, als het er op aankwam, spoedige hulp van U. D. konden verwachten; zij daarentegen waren hier op een verren afstand, hetgeen teweeg bracht, dat zij bepaald moesten weten wat zij zich van de vrienden konden beloven, gelijk de andere partij uit het gerucht alleen van de hulptroepen, welke voor haar staan gereed gemaakt te worden. Ten besluite zeiden mij beiden meer dan eens: dat deze Provincien in goede genegenheid niet onderdoen voor U. D. en dat zij ook niet zullen onderdoen

1) d. i. de Staten van Zeeland. Alzoo blijkt, hoe deze Provincie, waar de Prins zoo veel vermocht, de uitbarsting van een oorlog met Oostenrijk zocht.

2) Arend, D. III. St, II. bl. 384, 385. In 't voorjaar van 1610 was T. Contarini hier aangekomen.

cedono neanco di effetti, quando se ne possono promettere il correspondente con qualche maggior sicurezza che di parole ufficiose, et che se V^{a} Ser^{tà} non volesse entrare in una confederatione generale, potrebbe formarne una particolare. Si in tutti questi discorsi mi trattenni sopra i generali, testificando l'ottima voluntà dell' EE. VVe verso i S^{ri} Stati, la gran stima che ha sempre fatta della loro amicizia et la confidenza che tiene in essi, è uguale alla prontezza, aggiungendo che il fondamento dell' amicitia all' allianze fra i Principi è posta nella voluntà et nella somiglianza di interessi, onde le dichiarationi et le scritture in tal stato servono per il più per circonstanze non necessarie et alcune volte più tosto nocendogli che altrimenti; che però ritrovandosi l'uno e l'altro in questi termini fra la Ser^{tà} V^{a} ed i S^{ri} Stati non è venuto fin hora occ^{ne} di pubblicar maggiormente la loro buona

in daden, wanneer zij zich beloven mogen, dat die met gelijke daden beantwoord zullen worden, en met grooter waarborg dan van beleefde woorden; wilde U. D. in geen algemeen bondgenootschap treden, zoo zou hij een bijzonder verdrag kunnen sluiten.

Op al deze redenen heb ik mij tot algemeenheden bepaald, betuigende de beste gezindheid van Uwe Excell. jegens de Heeren Staten, de hooge waarde, die zij steeds aan hunne vriendschap gehecht hebben, en het vertrouwen, dat zij in hen stellen, een vertrouwen even groot als hare bereidwilligheid. Ik voegde er bij, dat de vastigheid der bondgenootschappen tusschen Vorsten gelegen is in den goeden wil en de gelijkheid van belangen: vandaar dat verklaringen en opschriftstelling meestal niet noodzakelijk zijn en soms veeleer schaden, en daar de verhouding tusschen U. D. en de Heeren Staten zoodanig is, zoo heeft er tot dusver geene noodzakelijkheid bestaan

corrispondenza, e si ci è fatta la collegatione colle città Anziatiche, vi è stato pensato con gran prudenza, poichè essendo quelle sotto diversi governi non cosi facilm[te] in un instante si possino venir le volontà di tante città riunite, governandosi con un solo cons[o] et osservandosi in se stesse continuamente li med[mi] pensieri, possono facilm[te] in ogni tempo dimostrare effetti della loro buona voluntà ai amici, senza altre precedenti publiche dichiarationi, come lasciando da parte tutto le cose vecchie, si può benis[mo] cognoscere per quello s'è senza minima obligatione operato questi ult[i] tempi per beneficio di questi Principi d'Italia. Et cosi mi son trattenuto come meglio ho potuto sopra la generalità; ancorche da questi S[ri] mi fosse parlato assai strettamente, et dicevano di farlo, come da se stessi, non dimeno, essendo una parte del presente governo et due delli nove che oggi mi hanno dato

om aan hunne goede verstandhouding meer openbaarheid te geven. En is hier eene verbintenis met de Hanzesteden tot stand gekomen, zoo is dit met groote wijsheid bedacht, vermits, daar dezen onder verschillende Regeeringen staan, de wil van zooveel steden niet zoo gemakkelijk in een oogenblik overéén te brengen is, terwijl waar twee Staten elk door ééne Vergadering beheerscht worden en voortdurend dezelfde beginselen toegedaan blijven, zij gemakkelijk ten allen tijde hunnen goeden wil met daden aan elkander kunnen toonen. Gelijk, alle oude voorbeelden daargelaten, best kan blijken uit hetgeen zonder de minste verplichting in deze laatste tijden ten dienste van de Vorsten van Italie verricht is.

Dus heb ik mij, zoo goed ik kon, tot algemeenheden bepaald, ofschoon die Heeren vrij stellig spraken; wel zeiden zij dat zij zulks deden als uit zichzelven; doch daar zij deel uitmaken van het tegenwoordig Bewind en

audienza, è ben credibile ch'il concetto sia anche commune nelli altri et che forse per simil rispetto siano andati con poco rattenuta nella pub[a] risposta per prender l'occasione. Il S[r] di Barnevelt, ancor che libero di febbre, non ha potuto per la sua debolezza intervenire hoggi nei Stati Gnli, ma prima di partire andrò visitarlo et significandoli l'occasione della mia venuta, osserverò i suoi concetti.

Il Sr Carlton, che, oltre la carica di Amb[re], tiene anco quello di Consigliere di Sua Maësta in questo Consiglio di Stato, che delibera della guerra, è stato hoggi a prender il possesso del suo officio et mi ha detto, che si è ragionato in esso lungam[te] dell' affari di V[a] Ser[tà], et che cognosce esser ottima l'intentione di questi Sr[i] verso la prosperità di lei, ma che non

tot de negen behoorden, die mij heden audientie gegeven hebben, is het wel te gelooven, dat de anderen er even zoo over denken, en dat zij misschien bij het officieele antwoord slechts een weinig achterhoudendheid hebben in acht genomen, om een aanloop tot duidelijker verklaring te hebben. De Heer van Barnevelt heeft, ofschoon hij vrij van koorts is, wegens zijne zwakte heden de vergadering der St.-Gen. niet kunnen bijwonen; maar vóór mijn vertrek zal ik hem gaan bezoeken en, hem de reden van mijne komst bekend makend, zal ik zijne denkbeelden trachten te leeren kennen.

De Heer Carleton, die, behalve de betrekking van Ambassadeur, ook die vervult van lid voor zijne Majesteit van den Raad van State alhier, welke Raad over oorlogszaken beraadslaagt, heeft daarin heden zitting genomen; hij heeft mij gezegd, dat er in dien Raad lang en breed gesproken is over de zaken van U. D. en dat hij verstaan heeft, dat die Heeren de beste voornemens hebben om uw belang te bevorderen; maar dat zij geen personen zijn,

sono genti, che siano sopra le cerimonie, ne si appagano intieramente di complimenti, ma bisogna, quando si ha bisogno di loro, procedere seco alla libera, et cosi fanno essi cogli altri, et cosi desiderarebbono intendersi colla Ser^{tà} V^{a}; ch'egli havendo praticato il governo del Re, suo Signor, quello di V^{a} Ser^{tà} et quello dei S^{ri} Stati, che tutti tre questi Principi hanno un med^{mo} fine et la med^{ma} intentione, benissimo disposti al commun beneficio, ma la sola differenza che c'è consiste nelli consiglii, poiche le EE. VV. amano la neutralità, et questi altri vogliono intendersi et saper come stanno insième, che di ciò mentre è stato a Venezia qualche volte gettato un poco di seme nell' animo dell' EE. VV. il quale sebene non ha partorito frutti a suo tempo, prega non dimeno Dio, che si faccia per l'avvenire che non disperda, poiche essendo proprio del sapiente il mutar tal volta opinione, et

die op ceremonies gesteld zijn of zich tevreden stellen met complimenten; maar, als men hen noodig heeft, moet men met hen vrijuit te werk gaan, en zoo gaan zij ook met anderen om; derhalve zouden zij begeeren zich met U. D. te verstaan; hij had (zeide hij) de regeering van den Koning, zijnen Meester, die van U. D. en die van de Heeren Staten bestudeerd; alle drie hadden eenzelfde doel, en waren ten zeerste gezind om het gemeene belang te bevorderen; maar het eenig verschil, dat er bestaat, is gelegen in de wijze van uitvoering, daar U. Excell. de onzijdigheid behartigen, en die anderen willen weten, hoe zij samen staan; te Venetie was, zeide hij, soms een weinig zaad in den geest van U. Exc. gevallen zonder op te komen en ten zijnen tijde vrucht voort te brengen; maar hij bad God niettemin, dat het in 't vervolg niet gebeuren mocht, dat het verstrooid werd; daar het den wijze eigen is soms van meening te veranderen, en daar

havendo V[a] Ser[tà] cosi bella occasione di farlo al presente senza che nessun ne possa prender ombra, tien buona speranza di qualche bene.

Io son dimorato anco con esso sopra i termini *generali* detti di sopra, dichiarando tuttavia, che sia buona la voluntà dell' EE. VV. verso questi S[ri] Stati.....

Dall' Haya a 8 Aprile 1616. Di V[a]. S[tà].
Humil[mo] et Dev[mo] Servitore,
Giov. Batt. Lionello.

Ser[mo] Principe!

Martedi mattina capitano ai questi S[ri] quattro corrièri espediti dal Cte Ernesto, Gov[re] della Ghelria e dai altri Gov[ri] di quelli paesi, con avviso, che li presidii Spg[li] di Wesel et altre piazze s'erano rivolti a Bergh

U. D. zulk eene schoone gelegenheid heeft om dit thans te doen zonder dat iemand het misduiden kan, koesterde hij goede hoop op wat goeds.

Ook met hem ben ik binnen de bovengemelde algemeene termen gebleven, toch verklarende, dat U. Excell. eene goede genegenheid jegens de Heeren Staten koesteren....

Uit den Haag 8 April, 1616.
Van U. D.
de onderdanigste en toegenegenste dienaar,
Giov. Batt. Lionello.

Doorluchtigste Vorst!

Dinsdag morgen kwamen bij de Heeren alhier aan vier couriers, afgezonden door Graaf Ernst, Goeverneur van Gelderland, en de andere Goeverneurs van die streken, met het bericht, dat de Spaansche garnizoenen van Wezel en andere plaatsen te Berg waren gekomen ten getale

in num° di 7000 huomini a piedi, 1500 cavalli, 6 pezzi di canoni et 300 carri di munitioni, et che havevano gettato un ponte sul Reno per passar di quà, senza sapersi ove habbiano il dissegno di andare, ne che cose eseguire; subito furono chiamato in consiglio il Sr Principe Mauritio et altri Signori, che qui si ritrovano, et s'è espedito immediatamente ordine alla cavaleria et buona quantità di fanteria, che si spinga avanti nella Ghelria, scrivendo al Ce Ernesto, che accresca li presidii di Rees et Meric et altre piazze di frontièra et stia all'erta sopra li dissegni di Spagli, per impedirgli ogni cosa, che tentano a far d'importante; si sono formate gran quantità di lettere, lasciando in bianco il giorno ed i nomi dei capitani, accio il Principe Mauritio, havendole appresso di se, possi da un hora all'altra, cosi di giorno come di

van 7000 man voetvolk, 1500 paarden, 6 stukken geschut en 300 munitiewagens, en dat zij eene brug over den Rijn geslagen hadden, zonder dat men wist, werwaarts zij plan hadden zich te richten, noch wat uit te voeren. Dadelijk werden in de Vergadering geroepen de Heer Prins Maurits en andere Heeren, die zich hier bevinden, en er is onmiddellijk bevel aan de cavallerie en een goed deel der infanterie gezonden, om meer voorwaarts in Gelderland op te rukken, met schriftelijk bericht aan Graaf Ernst, dat hij de garnizoenen van Rees en Meric [1]) en andere grensplaatsen versterke en op zijne hoede zij tegen de plannen der Spanjaarden, ten einde hun alles, wat zij belangrijks beproeven mochten, te beletten. Er zijn een groote hoeveelheid brieven [2]) gesteld, met de dagteekening en de namen van de kapiteins in blanco, opdat Prins Maurits, ze in gereedheid hebbende, ter ieder

1) Emmerik. 2) zoogenaamde *patenten*.

notte, far delle espeditioni e commissioni ai capitani senza altra consultatione, et vi è concesso, che ad ogni avviso, che si movono Spag^{li} verso luoghi d'importanza, oltre l'incontro, che havevano del C^{e} Ernesto, Il C^{e} Henrico chi e qui, si debbe spingere avanti colla cavalleria et dopo lui uscir a campagna lo stesso Principe Mauritio. Vengono ogni hora nuovi avvisi a Sua Ec^{za} di quello, che vanno operando, ma non ancora vi è alcuno, che possa cognoscere che intentione che habbino; credesi per il più commun senso che, parendo a Spinola di esser pregiudicato nella riputatione per le terre, che prese ultimamente il C^{e} Henrico nel contado di Ravensberg mentre ritornava da Braunswick, voglia al presente rimediarvi con prendere alcune delle quattro terre neutrali a quei paesi, il che facendo vien apertamente pregiudicare

uur, zoo over dag als des nachts, aan de kapiteins orders zou kunnen geven zonder verder beraad, en men heeft toegestaan, dat op het eerste bericht, dat de Spanjaarden naar een plaats van belang oprukken, behalve de troepen, die Graaf Ernst tegen hen aanvoert, Graaf Hendrik, die hier is, met de ruiterij en na hem Prins Maurits zelf te velde trekken zal. 1) Er komen ieder uur aan Z. Exc. nieuwe berichten wat zij gaan uitvoeren; maar er is er nog geen, waaruit men kan opmaken wat zij voorhebben; men denkt vrij algemeen, dat Spinola, meenende in zijn roem gekwetst te zijn, door dien Graaf Hendrik, van Brunswijk terugkeerende, onlangs in het Graafschap Ravensberg eenige plaatsen bezet heeft, thans zijne eer wil herstellen door eenige van de vier onzijdige plaatsen aan

1) Men zie wat over deze beweging, die door den Gezant onvolledig bericht wordt, op grond van de Resol. der St.-Gen. verhaald wordt in Arend, D. III. St. II, bl. 604.

all' accordo, nel quale nominatamente furono queste terre dichiarate neutrali et che cosi dovessero rimanere senza esser molestate da alcun delle parti. Altri stimano, che questa mossa habbia fine maggiore, intendendosi ch'al presente, sotto nome di empire le compagnie l'Archiduca accresce assai di gente, riducendone alcune cinquanta fanti fin alli ducento; il che se li andrà scoprendo esser vero, si troveranno questi Sig^{ri} S^{ti} molti pronti di impedirli ogni progetto, ma si Spag^{li} si trattenevano li piccoli acquisti, come di quelle terre neutrali et di altre, che non sono fortezze, vi e qualch' opinione, che li S^{ri} Stati non si muoveranno niente piu di quello, che faciano per propria inclinatione senza quello motivo.

Ritrovo confirmato quello che riverentamento scrissi à primo Aprile all' Ecc^{ze} VV. sopra la consulta, che

deze landen te ontnemen. Dit doende, overtreedt hij blijkbaar de overeenkomst, bij welke die plaatsen uitdrukkelijk onzijdig zijn verklaard, op grond waarvan zij van geene der partijen overlast mogen lijden.

Anderen meenen, dat deze beweging meer beoogt, daar men verstaat, dat de Aartshertog, onder het voorgeven van de compagnien voltallig te maken, zijne krijgsmacht zeer vermeerdert, eenige compagnien van 50 man tot 200 versterkende. Zoo dit waar zal blijken te wezen, zullen de Heeren Staten gereed zijn hem alle voornemens te beletten; maar zoo de Spanjaarden zich bepaalden tot die kleine aanwinsten, te weten van die vier onzijdige en andere plaatsen, die geen sterkten zijn, meent men hier, dat de Heeren Staten zich niet zullen roeren boven hetgeen zij zonder die beweegreden uit eigen goedvinden zouden verrichten.

Ik vind bevestigd wat ik den eersten April eerbiediglijk aan U. Excell. geschreven heb over de beraadslagingen,

si tien in questi Stati circa di romper la guerra nei paesi di Cleves, essendo verissimo ch'il Principe la desidera et cosi tutti li huomini di guerra, alcune Provincie e città marittime; ma dall'altra parte le altre et i popoli malvolentièri vi consentono, se non sono portati dalle necessità, onde non si sa che giudicio fare della risolutione, ma questo negotio passa secretissimamente, acciò non venghi à notitia dell' Arciduca.

Ho saputo, che questi S^ri^ hanno l'intentione, finita che sia una volta questa guerra di Cleves, di voler trattenere molto di quello che havevano acquistati, per se stessi, perchè l'Elettore di Brandenburgh li rifranchi tutte le spese fatte, laquale fin a quest' hora arriva grand^ma^ somma et avanti si finisca, potrà finalm^te^ sormontare al valor di l'istesso paese et alla possibilità di pagare, et perciò l'Elettor ne resta molto afflitto,

die hier gehouden worden betreffende een vredebreuk in de landen van Cleef: het is zeer waar, dat de Prins die verlangt en desgelijks alle krijgslieden, benevens eenige Provincien en zeesteden, maar daarentegen de andere (steden) en het volk er ongaarne in toestemmen zullen, zoo zij er niet toe genoodzaakt worden; weshalve men niet weet welk oordeel te vellen over hetgeen er besloten zal worden. Maar deze zaak wordt uiterst geheimzinnig behandeld, opdat de Aartshertog er geen kennis van bekome.

Ik heb vernomen, dat de Heeren Staten het voornemen hebben, als deze oorlog van Cleef eens geeindigd zal zijn, veel van hetgeen zij ingenomen hebben, voor zichzelven te behouden, opdat de Keurvorst van Brandenburg hun al de voorschotten vergoede, welke thans een overgroote som bedragen, die voordat zij afgelost zal zijn, lichtelijk de waarde van het land zelf kan te bovengaan, zoodat de aflossing onmogelijk zou zijn.

perchè non vede come poter venir un giorno a capo di questa sua pretentione, per sostentar laquale và consumando il resto di suoi stati in tante straordinarie spese.

E venuto aviso che l'Admiral Spilbergen, chi parti con cinque gallioni armati di Amsterdam, abbia combattuto e preso nel mar del Sud otto (?) gallioni Spag[li] che, essendo cinque anni che facevano la colletta per questi mari, se ne ritornavano ricchi di millioni di oro, onde la piazza è molto consolata. Essi armano altri gallioni per andare incontro quelli dell' ammiraglio e far li scorta.

E nato in questi paesi, especialmente nella provincia di Hollanda, una grave et importantissima questione fra ministri delle loro chiese sopra cinque punti della loro religione, per quali, dividendosi nella cre-

De Keurvorst is in groote verlegenheid, omdat hij niet inziet, hoe hij ooit die zwarigheid te boven zal komen: intusschen om zijne aanspraak op die landen te handhaven, verteert hij het overige van zijne Staten met zulke buitengewone uitgaven.

Er is een bericht gekomen, dat de Admiraal Spilbergen, die met vijf gewapende galjoenen van Amsterdam was vertrokken, in de zuidzee acht (?) Spaansche galjoenen aangetast en genomen heeft, die na, vijf jaren lang, in die zeeën schatten opgedaan te hebben, millioenen gouds rijk terugkeerden. Hierover is die stad zeer verblijd. Men rust andere galjoenen uit om die van den Admiraal tegemoet te gaan en huiswaarts te geleiden.

Er is in deze Provincien, bepaaldelijk in de Provincie Holland, een zwaar en zeer gewichtig verschil ontstaan tusschen de dienaren van hunne kerken betreffende vijf punten van hunnen godsdienst. Daar de steden en het volk deswegens verdeeld raken en de kerkedienaren er met groote drift over twisten, zoo beijveren zich de

denza le città ed i popoli et disputandone i ministri con troppo ardire, procurano li S[ri] S[ti] Generali di accordarli; fin hora non è stato possibile, ma hanno prohibite le prediche in alcuni luoghi della dottrina nuova et fatti altri buoni ordini, che si spera saranno bastanti a rimover il pregiudizio della commotione pel rispetto politico.

Dall' Haya a 8 Aprile 1616.

Di V[a] Ser[tà].
Humil[mo] et Dev[mo] Serv[re],
Giov. Batt. Lionello.

Ser[mo] Principe!

Havendo al presente l'Ecc[ce] VV. cosi dalla risposta fattami da questi Signori, come dalli particolari ragionamenti tenuti mi da *due* Deputati delle provincie, potuto comprendere una gran parte delle loro incli-

Heeren Staten-Generaal ze bij te leggen. Tot dusverre is dit niet gelukt; maar zij hebben in eenige plaatsen de prediking van de nieuwe leer verboden en andere goede verordedeningen getroffen, die, zoo men hoopt, voldoende zullen zijn om de ongunstige gevolgen, die de beweging ten aanzien der staatkunde hebben kan, uit den weg te ruimen.

Uit den Haag, den 8 Apr. 1616.

Van U. D.
de onderdanigste en toegenegenste dienaar,
Giov. Batt. Lionello.

Doorluchtigste Vorst!

Uwe Excellenties hebben uit het mij door de Heeren gegeven antwoord, zoowel als uit de redenen, door de twee gedeputeerden der Provincien tot mij gehouden

nationi verso la Ser^{ma} Rep^{ea}, non devo aggiunger altro del mio debole giudicio sopra quello che si possi sperare circa l'ottener, quando stringesse il bisogno, alcun numero di soldatesca di questi paesi, non appartenendo a me discorrere, se li S^{ri} Stati Gnli fossero firmi in voler prevalersi all' occasione per tirar avanti qualche più stretta intelligenza con V^{a} Ser^{tà}, ma per il rimanente ho potuto parlare con qualcheduno con termine di discorso, et vengo persuaso à vedere che, non facendosi qui la guerra, facilmente si haverebbero pel servitio di V^{a} Ser^{tà} gente à piedi, vasselli, et capetani di guerra d'esperienza e di gran valore, ma convenendosi guerreggiare di qui, non si stima così facile a poterne levar, mentre non si sia una precedente ubbligatione, poichè, mentre i S^{ri} Stati ricevano Alemani, Francesi, Inglesi, Scozzesi et altri

hunne genegenheid jegens uwe Doorluchtigheid kunnen opmaken. Dus behoef ik er verder uit mijn gering verstand niet bij te voegen, dat men hopen mag, des verlangd en des noodig, een aantal soldaten van deze landen te bekomen. Het betaamt mij niet de vraag te behandelen, wat te doen, bijaldien de Heeren Staten-Generaal mochten blijven begeeren zich van de gelegenheid te bedienen om te voren een inniger verstandhouding met Uwe Doorluchtigheid aan te knoopen. Maar toch wil ik het volgende melden: ik heb mij met iemand gespreksgewijze kunnen onderhouden, en ben daardoor overtuigd geworden, dat, als hier geen oorlog komt, er gemakkelijk tot den dienst van U. D. voetvolk, schepen en hoofdlieden van ervaring en groote dapperheid te krijgen zouden zijn. Maar als er oorlog moet gevoerd worden, is het niet te denken, dat men van hier zoo gemakkelijk troepen zou kunnen lichten, zoo er geen voorafgaande verplichting toe bestond, omdat, terwijl de Heeren Staten Duitschers, Franschen, Engelschen,

stranieri in suo servitio, non concederebbero la propria gente ad altri Principi, ne meno cosi facilmente se potrebbe levare soggetti di valore da questo servitio, nelquale per haver occasione di servir il Principe Mauritio più volontieri vi si impiegano con poco stipendio, che non farebbero in altri luoghi con molto.....

E venuto à parlarmi un cavallier di gran stima offerendomi di condorre al servitio di V[a] Ser[tà] ducento o trecento cavalli, et che troverebbe altri che ne farebbe fin 7 a 8 cento, quando standosi qui in pace, li S[ri] Stati li concedessero licenza; discorrendo mi sul viaggio, che si fosse aperto il passo di Grisoni, anderebbono passar in numero di ottocento senza esser battuti in alcun luogo, massime accompagnati di qualche numero di pedoni; ma si dovessero far il viaggio per mar, esso condurrebbe gente fioritissima, armata

Schotten en andere vreemdelingen in hunnen dienst nemen, zij hun eigen volk niet aan vreemde Vorsten zouden afstaan, en ook deswegens zou men niet licht geschikte personen kunnen vinden, omdat zij Prins Maurits liever dienen voor weinig soldij, dan zij een ander dienen zouden voor hooge soldij.....

Een ruiterhopman van hoog aanzien is mij komen spreken en heeft aangeboden voor den dienst van U. D. twee à driehonderd ruiters te bezorgen, en dat hij er meer zou vinden, zoodat zij een getal van zeven à achthonderd zouden uitmaken, wanneer hier vrede bleef en de Heeren Staten hem verlof gaven. Met betrekking tot den overtocht, zeide hij, dat, zoo de pas in Grauwbunderland open was, zij dien ten getale van 800 zouden kunnen passeeren, zonder ergens slaags te raken, vooral vergezeld van een aantal voetknechten; maar zoo zij de reis over zee moesten maken, zou hij schoon volk leveren, volledig gewapend,

come qui si accostuma di tutto corpo, ma besognerebbe, che giunti nel stato di V^{a} Ser^{tà} trovassero cavalli pronti. Io l'ho ringraziato mostrando, che V^{a} Ser^{tà} sentirebbe con obligo questa sua buona voluntà, laquale non ho ne rifiutato ne abbracciato, essendosi soggetto da potersene valer.....

Dall' Haya à 8 Aprile 1616.

Della V. Ser^{tà}
humil^{mo} et devot^{mo} serv.,
Giov. Batt. Lionello.

Serenissimo Principe!

Sono stato questa settimana à visitar il Sr de Barnevelt che solo hoggi a uscito di casa et gli ho dato parte di quelle med^{me} cose, che per commissione di VV. EE^{ce} ho communicate ai S^{ri} Stati Gnli, dimostrando, che V^{a}

zooals hier het gebruik is; maar dan zou het noodig zijn, dat zij, in den Staat van U. D. aangekomen, paarden gereed vonden. Ik heb hem bedankt en gezegd, dat U. D. zich voor zijne welwillendheid verplicht zou gevoelen; maar zijn aanbod heb ik noch afgeslagen, noch aangenomen; hoe het zij, hij is iemand van wien men dienst zou kunnen hebben....

Uit d. Haag, 8 Apr. 1616.

Van U. D.
de onderd. en toegen. dr.,
Giov. Batt. Lionello.

Doorluchtigste Vorst!

Deze week heb ik den Heer v. Barnevelt, die eerst heden uit is gegaan, bezocht, en heb hem de zaak medegedeeld, welke ik op last van U. Exc. aan de HH. St.-Gen. heb bericht. Ik heb hem betuigd, dat zijn persoon voor

Ser[tà] havesse nella sua persona una particolare confidenza et affettione; mostrò egli di ricever piacer di questo ufficio et si trattenne un poco discorrere sopra li presenti affari, conchiudendone il suo ragionamento, che la Ser[tà] V[a] con la sua gran prudenza deve considerare, che da questi piccoli principii con l'Arciduca possono derivar maggiori consequenze, perchè l'Arciduca è di una casa della quale sono capi l'Imperatore et il Re di Spagna, che non vogliono mai abbandonar li suoi, ma li sostentano colli consiglii et con le forze, a quello si può anco aggiungere il Papa, essendo assai manifesta l'occasione che ha di poco di buona volontà verso la Ser[ma] Rep[a], et insieme altri Principi dipendenti da Spag[li]; onde deve considerar bene à quello che in questo negotio si rappresenta hora, come quello che può avvenire, massime ritrovandosi tante genti nel stato di Milano; che però è ottimo il consiglio di

U. D. het voorwerp was van een bijzonder vertrouwen en toegenegenheid. Hij verklaarde, dat die beleefdheid hem genoegen deed en verledigde zich een weinig over de tegenwoordige zaken te redeneeren, en de slotsom was, dat U. D., naar hare groote wijsheid, in aanmerking moest nemen, dat uit die kleine beginsels met den Aartshertog groote gevolgen konden voortvloeien, omdat de Aartshertog tot een Huis behoort, van hetwelk de Keizer en de Koning van Spanje de hoofden zijn, en dezen gewoon zijn de hunnen nimmer te verlaten, maar hen ondersteunen met raad en daad. Hierbij (zeide hij) mocht men nog den Paus voegen, die blijkbaar weinig grond heeft om de Doorl. Republ. genegen te zijn, en bovendien andere Vorsten, van de Spanjaarden afhankelijk. Dus moest U. D. zoowel bedenken hoe deze zaak thans gesteld was, als wat er uit kon voortkomen, vooral daar er zoo veel krijgsvolk in het Milanésche was. Derhalve was het voor U. D. meest geraden, hare vrienden

Va Sertà di far consapevoli i suoi amici delle cose come passano et intendersi bene con quelli che li possono esser utili, in particolare con Inghelterra e Francia, sebene questa è per le sue commotioni impedita in se stessa; che lui è servitore di questa Serma Repca et desidera il suo bene con gran tenerità d'affetto et confida che l'EE. VV. con quel savio governo che è suo naturale, sapranno ottimamente reggersi à quello negotio più importante di quello, che superficialmente appare; il giudicio suo consiste a occultatamente guardarsi dall' insidie, custodire diligentamente le sue città d'Italia et intendersi cogli amici veri et sinceri. Ho anco parlato col Principe Mauritio et con altri Sigri di auttorità, che tutti desiderano la prosperità della Sertà Va et per questo sono communamente inclinati à far insieme qualche più stretta intelligenza, dicendo di esser questa la sola strada di far caminar

deelgenoot van de gebeurende zaken te maken en zich wel te verstaan met diegenen, die U. D. van nut konden zijn, in 't bijzonder met Engeland en Frankrijk, hoezeer dit laatste door zijne binnenlandsche onlusten belet is. Hij was, zeide hij, de dienaar van de Doorl. Rep. en wenschte haar welzijn met groote innigheid van toegenegenheid, en vertrouwde, dat U. Exc. met dat wijs beleid, hetwelk haar eigen is, de beste partij zullen weten te kiezen in deze zaak, die gewichtiger is, dan zij oppervlakkig schijnt: zijn raad, aan de Rep. gegeven, was: op hare hoede te zijn tegen geheime aanslagen, hare Italiaansche steden nauwlettend te bewaken en zich met ware en oprechte vrienden te verstaan.

Ik heb ook gesproken met Prins Maurits en andere heeren van aanzien: allen wenschen den voorspoed van U. D. en daartoe zijn zij algemeen geneigd te zamen een nauwer verbond aan te gaan; zij zeggen, dat dit de eenige

più consideramente li Austriaci et in ogni occasione poterli far una bastevole resistenza; che questo è termine tenuto necessario che bisognera finalmente, che ambidue queste Republiche si risolvano una volta à farlo; mi ha detto in particolare il Sr Peters, deputato della Ghelria, che con qualch' occasione faccio intender ad alcuni di VV. EE^{ce} quello che esso ha meco discorso à giorni passati, che si contiene nella mia lettera del 8 Aprile, poichè dice esser sicuro, che quando con la loro prudenza si andavano internando in questo negotio, ritroveranno esser questa una ottima rïsolutione, perchè li S^{ri} Stati non cercano confederatione con l'EE. VVe per quadagnare denari, che non vorrebbono un minimo quatrino, ma solam^{te} per ben intendersi et ajutarsi nell' occasioni, et che quanto più la V^{a} Ser^{tà} fosse in guerra et in travaglia, tanto più volontieri essi si unirebbero per haver occasione

weg is om de Oostenrijkers bedachtzamer te werk te doen gaan en hun bij alle gelegenheden genoegzamen wederstand te kunnen bieden. Men houdt het voor zeker, dat het ten slotte noodig zal wezen, dat de beide Republieken eenmaal besluiten zulks te doen.

In 't bijzonder heeft mij de Hr. Peters, gedeputeerde van Gelderland, gezegd, dat ik bij gelegenheid eenigen van U. Exc. moest kenbaar maken wat hij met mij vóór eenige dagen had gesproken (hetwelk vervat is in mijn brief van den 8 April), omdat het, naar hij zegt, zeker is, dat wanneer zij naar hunne wijsheid deze zaak doorgrondden, zij dit de beste partij zouden vinden, omdat de HH. Staten geen verbond met U. Exc. zoeken om geld te winnen (zij zouden den geringsten penning niet begeeren), maar alleen om zich wel met elkander te verstaan en elkander bij gelegenheid te helpen; hoe meer U. D. in oorlog en nood verkeerde, des te liever zouden zij zich verbinden, om de

per esser i primi à far servitio, et che parla di servitio rilevante, et non di poca consideratione, perchè vogliono i S[ri] Stati farsi proprie le cause di loro amici, et trattarle non con manco affetto, che li proprii interessi, et che, si per una caparra di loro buon voler la V[a] S[tà] havesse bisogno di qualche numero di capi da guerra, esservi qui per le guerre passate molti huomini valorosi, crede certo, che li S[ri] Gnli concederebbono volontièri, et, che il Principe Mauritio ne eleggerebbe dei più sicuri, et cosi anco se li occorresse componer vasselli, ne potrebbe reunir circa *due* e *quattro* mille o quanti li piacesse, che questo con ogni altra commodità si persuade, si sarebbe sempre permessa da questi S[ri] nel loro stato, et veramente ritrovo nei altri una conformità di buona volontà et dispositione verso il serv[o] dell' EE. VVe.

eersten te zijn, die U. D. dienst bewezen, en hij sprak van een belangrijken en niet van een geringen dienst, daar de HH. Staten gewoon zijn de zaak van hunne vrienden tot de hunne te maken, en ze met niet minder toegenegenheid als hunne eigene belangen willen behartigen. Had U. D. tot waarborg van hunne welwillendheid een aantal krijgshoofden noodig, zoo waren hier wegens de vroegere oorlogen veel dappere mannen, en hij geloofde vast, dat de HH. St.-Gen. hun gaarne verlof zouden geven, en dat Pr. Maur. de vertrouwdsten zou uitkiezen, en alzoo ook, indien hij noodig had schepen samen te brengen, zou hij er twee à 4000 kunnen vereenigen, of zooveel als hij maar wilde. Dit zou met alle andere benoodigdheden, daarvan hield hij zich overtuigd, steeds door de Heeren van hunnen Staat veroorloofd worden, en inderdaad vind ik bij de anderen een gelijken goeden wil en gunstige gezindheid voor den dienst van Uwe Excell.

Qui capitano diversi avisi di Germania et di altrove sulli affari di V^{a} Ser^{tà} coll' Arciduca, la maggior parte falsi et in pregiudicio di Lei, onde questi S^{ri} vivono curiosissimi di saperne il vero.

Hieri mattina, mentre ero da partire di ritorno in Inghelterra, mi capitò un corriero espedito di Londra dall' Ecc^{mo} Sr Amb^{re} Barbarigo con commissione di dover eseguire con questi S^{ri} quelli affari, che l'EE. VV. colle le loro lettere di 23 Marzo, per il che mi son fermato qui et ho fatto dimandar l'audienza, che non ho potuto havere, dovendo per altri negotii intervenir il Principe Mauritio, ma domani spero di ottinerla, nella quale eseguirò puntualm^{te} quello mi viene commandato. Le S^{ri} Stati Gnli et l'Eccellenza mi hanno le qui allegate lettere mandate, per la Ser^{tà} V^{a} in risposta delle sue credentiali.....

Hier komen verscheidene tijdingen aan uit Duitschland en van elders betreffende de zaken van U. D. met den Aartshertog, voor 't grootste gedeelte valsch en ongunstig voor U. D.; daarom zijn de Heeren hier zeer verlangend het rechte te vernemen.

Gisteren morgen, terwijl ik op het punt stond om naar Engeland terug te keeren, kwam er voor mij een courier aan uit Londen van Z. Exc. den Ambass. Barbarigo met den last, dat ik de zaken met de Heeren alhier moest afmaken, welke U. Exc. in hare brieven van 23 Maart (hadden opgedragen). Deswege ben ik hier gebleven, en heb audientie doen vragen. Deze heb ik niet kunnen bekomen, daar Prins Maurits om andere zaken de vergadering moet bijwonen; maar morgen hoop ik audientie te krijgen en daar zal ik stipt wat mij gelast is, volvoeren. De Heeren St.-Gen. en Z. Exc. hebben mij de hier ingesloten brieven voor U. Doorl. gezonden in antwoord op Uwe geloofsbrieven.....

È ritornato qui il Pelicorno, che è stato ambasciatore à Tunesi et ho veduto la lettera del Vice Re, scritta ai S^ri Stati molto cortese, promettendo il voler eseguir la capitulatione che hanno fatto col Gran S^r, per segno di che rimanda buon numero di sciavi Olandesi, ch'erano sotto la sua giurisdittione, comprati con i proprii dinari, et dimanda un console che vada à risieder ivi per li affari della natione, ma si riserva il poter proceder contra quelli Olandesi che saranno sopra i vascelli inimici et contro suoi inimici che saranno sopra vascelli Olandesi.

Il Vice Re d'Algieri ricusa di eseguire la capitulatione, ne vuol obedire alle lettere del Gran S^r, onde

Hier is Pelicorno teruggekomen, die Ambassadeur te Tunis geweest is [1]), en ik heb den brief van den Onderkoning gezien, zeer beleefd aan de HH. Staten geschreven, waarin hij belooft de capitulatie, die zij met den Grooten Heer gemaakt hebben [2]), te zullen in acht nemen. Ten bewijze hiervan zendt hij een goed getal Hollandsche slaven terug, die onder zijn gebied waren, voor zijn eigen geld gekocht. Voorts vraagt hij eenen consul, die aldaar kome resideeren voor de zaken der natie. Maar hij behoudt zich voor te handelen tegen de Hollanders, die op vijandelijke schepen zullen zijn, en tegen zijne vijanden op Hollandsche schepen.

De Onderkoning van Algiers weigert de capitulatie uit te voeren, en wil de brieven van den grooten Heer niet

---

1) Voorzeker is Dr. Corn. Pijnacker bedoeld, die ook in 1622 eene zending naar Tunis en Algiers heeft volvoerd.

2) In 1612.

questi S^{ri} Stati sono in animo di fare qualche provisione....

Dall' Haya a 15 Aprile 1616.

Dell' Ser. V^{a}
humil^{mo} et devot^{mo} Serv^{re},
Giov. Batt. Lionello.

Ser^{mo} Principe!

La gente Spagnuola, che scrissi reverentm^{te} à V^{a} Ser^{tà} essersi ridotti à Berg et haver gettato il ponte sopra il Reno, sono passati il fiume in numero di 7000 fanti 1500 cavalli, molti pezzi d'artiglieria, fra quelli 6 mezzo canoni, sotto il commando del Conte Enrico Van den Bergh, cugino del Principe Mauritio, ma vecchio servitore dell' Arciduca. Si sono incaminati nella Vestfalia et hanno preso Soest, terra murata

gehoorzamen; weshalve de HH. Staten van zins zijn daartegen eenigen maatregel te nemen.....

Uit den Haag, 15 Apr. 1616.

Van U. D.
de onderd. en toegen. dr,
Giov. Batt. Lionello.

Doorl. Vorst!

De Spaansche soldaten, van welke ik eerbiediglijk aan U. D. geschreven heb dat zij zich naar Berg begeven en eene brug over den Rijn geslagen hadden, zijn deze rivier overgestoken ten getale van 7000 man voetvolk, 1500 ruiters, veel stukken geschut, waarbij zes halve kanonnen, onder bevel van Graaf Hendrik van den Bergh, neef van Prins Maurits, maar van ouds dienaar van den Aartshertog. Zij zijn getrokken naar Westfalen en hebben Soest genomen, eene bemuurde plaats, behoorende tot

et partenente alla successione di Cleves, tirando qualche canonnate ai quali fu risposto dalla terra con altri tiri, esendovi dentro sette cavalli Olandesi che poi subito se resero. Questi 7 cavalli erano entrato dentro al med^{mo} tempo, che venivano i Spag^{li}, perchè un Capitano Hardenbroek, che passava di là con 50 cavalli, imaginandosi, che i Spag^{li} volessero prendere la terra, vi spinse dentro quel numero et lui lo seguitò, ch' essendo giunto ad una porta, quando li Spag^{li} entravano per l'altra, convenne partire, non potendo dire di esser presidio dei S^{ri} Stati, perciò non haveva li patenti di diffender il luoco; per questo Spag^{li} vi hanno lasciato 200 fanti et si sono incaminati verso il fiume Lippe, ove, si crede, prenderannò la città di Lipstadt, che è ancora essa neutrale, dopo questo non si sa, che possono deliberare ne â che parte volgersi.

het erfdeel van Cleef. Zij hadden eenige kanonschoten gelost, op welke uit de plaats met geschut geantwoord werd, daar er zeven Hollandsche ruiters binnen waren, die zich later spoedig hebben overgegeven. Die zeven ruiters waren er binnen gekomen terzelfder tijd als de Spanjaarden, omdat een kapitein Hardenbroek, die daar met 50 ruiters voorbijkwam, meenende dat de Spanjaarden de plaats zouden willen nemen, die soldaten daarbinnen geworpen had; hij zelf volgde, toen hij aan de eene poort gekomen, terwijl de Spanjaarden door de andere binnengekomen waren, begreep terug te moeten trekken. Men kan niet zeggen dat er garnizoen van de HH. Staten geweest is, daar hij geen patent noch last had om de plaats te verdedigen. De Spanjaarden hebben er 200 man voetvolk gelaten en zijn naar de rivier de Lippe getrokken. Men meent, dat zij de stad Lippstadt zullen bezetten, hoezeer mede onzijdig, waarna men niet weet wat zij

La consulta, che si fa nei S^ri^ Stati Gnli, havendola io dalla propria relatione di alcuni di essi, è che overo si muovono i Spag[li] per far una ostentatione in Germania per saper et poter anch'essi marciare et prendere delle terre per sbatter la riputatione, che si hanno acquestati i S[ri] Stati nel mandare il Conte Enrico à Braunsweig et per il prender il possesso delle terre di Ravensbergh, overo che hanno qualche impresa per le mani, il che essendo vero stimano, che siano più per interresse dell' Elettor di Colonnia, che di altro, per(-chè) l'Elettore si è accompagnato o è vicino ad accompagnarsi con essi con 200 cavalli et 100 carri vuoti, et ha dato ordine di farne con i Spag[li] provisioni di pane et altro per bisogno dell' essercito.

Li dessegni dell' Elettore Coloniense in questo caso

beoogen noch waarheen zij zich zullen wenden. De beraadslaging in de vergadering der Stat.-Gen. (en ik weet het uit het verhaal van een lid uit hun midden) gaat uit van het gevoelen, dat òf de Spanjaarden opgetrokken zijn om in Duitschland eene geruchtmakende beweging te maken, opdat het blijke dat ook zij aldaar plaatsen kunnen innemen, en opdat alzoo de roem verijdeld worde, dien de Staten-Gener. door den tocht van Graaf Hendrik naar Brunswijk en zijne inbezitneming van plaatsen in 't Graafschap Ravensberg behaald hebben; òf dat zij een bepaald plan ondernomen hebben uit te voeren. Is dit waar, dan meenen zij, dat het bepaaldelijk in het belang van den Keurvorst van Keulen beraamd is. Wat dezen Keurvorst betreft, hij heeft zich bij de Spanjaarden gevoegd of is op het punt van zich bij hen te voegen met 200 paarden en 100 ledige wagens, en order gegeven om met de Spanjaarden voorraad van brood en andere behoeften voor het leger op te doen. De plannen van den Keulschen Keurvorst

possono esser *due*, ò prender Darmstadt, fortezza, pretesa da lui, come Vescovo di Munster, ò andar contro il Duca di Braunswich per ricuperar un Vescovato che egli contra la voluntà del Papa tiene, molto ricco di circa 50 terre. L'una o l'altra di queste imprese facilmente si potranno reuscir, non potendo ritrovare nelli possessori delli luoghi forze bastevoli à contrastar, ma per quanto aspetta à quella di Darmstadt il Conte, che n'è possessore, è della casa di Danimarca, cugino del Re et è sempre stato cosi congiunto coi Sig^ri^ Stati, che si crederanno esservi à tempo, facilmente prenderanno la sua protettione, trattandosi del loro beneficio, che quella fortezza non andi in altra mano. Per quella di Brunswich, che è la

in dezen kunnen tweeërlei zijn, of Darmstadt [1]) te nemen, een vesting, waarop hij aanspraak maakt als Bisschop van Munster; of op te trekken tegen den Hertog van Brunswijk om een bisdom, omstreeks 50 plaatsen rijk, terug te bekomen, dat deze tegen den wil van den Paus in zijn bezit houdt. De eene of de andere dezer ondernemingen zal gemakkelijk kunnen slagen, daar onder de bezitters dier plaatsen geene genoegzame macht tot wederstand voorhanden is. Maar wat de onderneming tegen Darmstadt betreft, de Graaf, die er de bezitter van is, is van het Huis van Denemarken, neef van den Koning [2]), en is altijd zoo zeer verbonden geweest met de Heeren Staten, dat, zoo zij denken er bijtijds te zullen zijn, zij licht zijne bescherming op zich zullen nemen, daar het in hun belang is, dat die vesting niet in andere handen kome. Wat de onderneming tegen Brunswijk aangaat,

---

1) Waarschijnlijk is *Dorsten* bedoeld, gelegen aan de Lippe.

2) Is ons vermoeden juist, dat Dorsten bedoeld is, zoo moet de hier vermelde bezitter de Graaf van Rechlinghausen zijn.

più creduta, si venirebbe ad interessarsi il Re di Inghelterra o di Danimarca, suoi cognati, che potrebbero darli ajuto; ma li Sig[ri] Stati non faranno ancora firmata la pace; non han alcun obligo di soccorrerlo; si tratta di cosa assai lontana del loro paese; il duca non si ha scritto fin hora cosa alcuna onde non sono resoluti di quello, che siano di far, et fin hora non han voluto conceder licenza al C[e] Ernesto di Nassau, Governatore di Ghelria, di andar avanti con 12 compagnie di cavalli per ajutar il Duca, come esso haveva supplicato ai S[ri] Stati di poter fare, essendo il Duca suo cognato, et ciò han ricusato per non impegnarsi inconsideratamente in quella guerra, poichè mentre vi fossero parte delle loro genti, sarebbono poi costretti à diffender il Duca da dovere.

die men het waarschijnlijkst acht, deze zouden zich de koningen van Engeland en van Denemarken, zijne verwanten, kunnen aantrekken, zoodat zij hem hulp boden. Maar de HH. Staten zullen het, zoolang de vrede stand houdt, niet doen; zij zijn gansch niet verplicht hem te hulp te komen. De zaak geschiedt vrij ver van hun land; de hertog heeft tot dusverre niets geschreven. Dus hebben zij geen besluit genomen, en tot nog toe hebben zij Graaf Ernst van Nassau, goeverneur van Gelderland geen verlof willen geven om den hertog met 12 compagnien ruiters te gaan helpen, gelijk hij gevraagd had te mogen doen, daar de hertog zijn aanverwant is [1]), en dit hebben zij geweigerd om zich niet onbezonnen in dien strijd te wikkelen, omdat zij, als daar een deel van hun krijgsvolk geweest zou zijn, zij later verplicht zouden wezen den Hertog te verdedigen.

---

1) Graaf Ernst Casimir was gehuwd met de zuster van Frederik Ulrich van Brunswijk.

Per imprese di altra qualità, che potessero tentare i Spag[li] sono questi qui benissimo avvertiti, et han dato dappertutto ottimi ordini, onde non faranno per hora altro movimento, et non han maggiori occasioni, et se le genti Spag[le] continueranno à star unite, anco senza operar cosa d'avantaggio, vi è risolutione nei S[ri] Stati di uscire in campagna questa primavera che in questi paesi sarà di qui un mese, et con questo fine han spedito hieri in Francia et in Inghelterra huomini apposti, per richiamare alcuni capi delle loro armi, che ivi si ritrovano, et con simili occasioni, che vanno alla giornata nascendo, si accresce tanto più l'incertezza del modo con che si debba vivere l'anno presente in queste parti, ò in pace, ò in guerra, essendone qui alcuni nei S[ri] Stati, che alla prima mossa, che Spag[li] fecero à Bergh, volevano che si rompesse affatto; ma li altri han voluto aver meglior

Op ondernemingen van anderen aard, die de Spanjaarden zouden kunnen wagen, zijn zij hier volkomen goed bedacht en hebben zij de beste orde gesteld, weshalve zij voor het oogenblik en zoo zij geen meerdere reden daartoe krijgen, geen verdere beweging zullen maken, en indien de Spaansche troepen vereenigd zullen blijven, al voeren zij ook niets meer uit, is hier besloten bij de HH. Staten, te velde te trekken in de lente, hetgeen in deze streken nog een maand moet duren, en met dat doel hebben zij gisteren naar Frankrijk en Engeland personen gezonden, om eenige officieren van hun leger terug te roepen, die zich daar bevinden. Met dergelijke gebeurtenissen, die zich bij den dag voordoen, vermeerdert de onzekerheid, hoe men het hier in dit jaar hebben zal, of het vrede of oorlog zal wezen. Er zijn er onder de HH. Staten, die bij de eerste beweging, die de Spanjaarden te Berg gemaakt hebben, wilden, dat men dadelijk geheel met hen

temperanza, fin che si vede i loro fini; pare che l'Ambr d'Inghelterra consigli li Sri Stati di non inprendere la guerra se non sono provocati et questo, che si va discoprendo sempre più, esser la voluntà della maggior parte di popoli; ancorche moltri altri sono di contraria opinione, come ho reverentamente scritto altre volte.

Quello, che da più a pensar à questi Sri Stati è l'haver fra eglino il secreto aviso, al quale danno credenza, che si sia fatta una lega particolare fra il Re di Spagna et li Ecclesiastici di Germania, maneggiata dall' Elettore di Collonia, huomo stimato di gran spirito et molto vivace; ma non possono penetrare i particulari; sono che stimano debba esser indirizzata contro i Principi confederati, et li dispiace

brake; maar anderen willen meer matiging in acht genomen hebben, totdat men hunne bedoelingen zie. Het schijnt, dat de Ambassadeur van Engeland de HH. Staten raadt den oorlog niet aan te vangen, zoo zij daartoe niet uitgedaagd worden [1]), en het blijkt al meer en meer, dat dit de wil is van het grootste gedeelte des volks; ofschoon velen anderen van eene tegenovergestelde meening zijn, gelijk ik eerbiediglijk vroeger geschreven heb.

Wat den HH. Staten het meest te denken geeft, is dat zij in het geheim onderricht zijn (en zij hechten er geloof aan), dat er een bijzondere ligue is getroffen tusschen den Koning von Spanje en de Duitsche Geestelijkheid, bestuurd door den Keurvorst van Keulen, die gehouden wordt voor een man van groot vernuft en zeer bedrijvig; doch de bijzonderheden kunnen zij niet doorgronden; er zijn er die meenen, dat die ligue gericht is tegen de Geunieerde Vorsten, en het verdriet hen, dat dezen zoo weinig een-

---

1) Carleton achtte het raadzaam niet tot den oorlog te raden. Immers mocht hij niet openlijk den Spanjaarden vijandig schijnen.

di vederli loro poco uniti, irresoluti et in debole stato di far qualche cosa buona, non havendo nessuno di essi danari, et perciò pensando à proprii interressi attendono ad ogni altra cosa, che à quello che dovebbono, et riposano totalmente sopra la speranza dei Holandesi, quali è vero che siano interessati per proprio rispetto à sostentarli.

Ma vedendo, che quelli che hanno da ricever in ogni occasione il primo danno, da se si abandonano, non sapranno che far. Si è qualched'uno di questi S[ri] meco doluto, che dei Principi neanche scrivono, ne diano conti ai S[ri] Stati delle cose loro, mostrando dal loro procedere non ricever intièra sodisfattione. — Mi è stato anco considerato che, se è vera questa lega degli ecclesiastici coi Spag[li], se potrebbe da essi ecclesiastici cavar per fomentar l'Arciduca Ferdinando contro l'EE. VV. . . .

L'Ecc[mo] Sr Ambr, mio Signor, mi comanda, che

drachtig, zoo besluiteloos en te zwak zijn om wat goeds uit te voeren, daar geen van hen geld heeft; met hunne eigen belangen vervuld, zijn zij op alles bedacht, behalve op hetgeen waarop zij bedacht zijn moesten, en zij bouwen geheel op de Hollanders, die er voorzeker belang bij hebben hen te ondersteunen. Maar ziende dat zij, die bij elke gelegenheid het eerst last zullen moeten lijden, zichzelven verzaken, zullen zij niet weten wat te doen. Een dezer Heeren heeft zich bij mij beklaagd, dat die Vorsten aan de HH. Staten niet eens schrijven, noch bericht geven van hunne zaken; zij betuigen, dat zij niet geheel tevreden zijn over hunne handelingen. Ook heeft men de opmerking gemaakt dat, als die ligue van de Geestelijkheid met de Spanjaarden waar is, er door die geestelijken getracht kon worden den Aartshertog Ferdinand tegen U. Exc. op te stoken. Z. Exc. de Ambassadeur,

io prenda informatione, se è vera la voce, che Brandenburg hebbe vendute le sue ragioni della successione di Cleves a Spag[li], intorno à che informatomi in buoni luoghi non vi ritrovo alcuna suspicione. Ben credesi qui, che Neuburg habbia vendute sue a Spag[li], ma anco di questo vi è alcuna cosa certa, et si crede che facendolo farebbe bene, perchè cosi avanzarebbe qualche danari che altrimenti non solo, anco nelli più felici occasioni, restarebbe tutto il paese guadagnato in mano di Spag[li] per le spese della guerra, che corre sotto suo nome; ma accrescendo questo col tempo somma troppo grande, correrebbe rischio di far restar sottoposti i suoi Stati naturali al intiero pagamento, bastando ai Spag[li] ogni

mijn Heer [1]), gelast mij bericht in te winnen, of het gerucht waarheid behelst, dat Brandenburg zijn recht op de erfopvolging van Cleef verkocht zou hebben aan de HH. Staten. Hieromtrent heb ik bericht ingewonnen, waar ter plaatse men het rechte kon weten, maar ik bevind dat er geen grond is tot dat vermoeden. Wel meent men dat Neuburg zijne rechten aan de Spanjaarden verkocht heeft; maar ook daarvan is niets zekers, en men gelooft, dat als hij het deed, hij wel zou doen; want alzoo zou hij nog eenig geld krijgen, terwijl anders, zelfs in de gunstigste omstandigheden, niet alleen het gansche land in handen der Spanjaarden zou komen voor de kosten van den oorlog, die op zijnen naam gevoerd wordt, maar hij ook, wanneer die som mettertijd al te groot werd, gevaar zou loopen zijne erfstaten onder de verplichting van de geheele betaling te leggen. En voor de Spanjaarden is het geringste voorwendsel voldoende om zich van eens anders goed meester te maken.

1) Barbarigo.

piccolo pretesto per invader all' occasione opportuna le cose degli altri.

Questi S^{ri} non restano neanche intieramente sodisfatti del Brandenburg, il quale ha piùtosto desarmata qualche parte delle sue genti, che fattone nove provisioni per li motivi che si possono temere, et non è ancora che ne ha licenciate alcune compagnie et quantunque cognoscono nascer questo dalla scarsezza, che ha di denari, nondimeno vorrebbono veder lui et li altri Principi della lega più vigorosi di animo et più risoluti et providi ai proprii interessi.

Dall' Haya a 15 Aprile 1616.

Di V^{a} Ser^{tà}
humil^{mo} et devot^{mo} Serv^{re},
Giov. Batt. Lionello.

De Heeren alhier zijn ook niet geheel tevreden over den Keurvorst van Brandenburg, die veeleer een deel van zijne troepen afgedankt heeft, dan dat hij nieuwe voorziening zou genomen hebben tot afwending van het gevreesde gevaar; het scheelt niet veel of hij heeft reeds eenige compagnien afgedankt: hoezeer zij weten, dat de oorzaak in zijne schaarschheid van penningen gelegen is, zouden zij hem en de andere Vorsten van de Unie moediger, vaster besloten en meer bedacht op hunne eigene belangen willen zien.

Uit d. Haag, 15 April, 1616.

Van U. D.
de onderd. en toegen. dr,
G. B. Lionello.

Serenissimo Principe!

Per le frequenti consultationi, che ha tenuto questi giorni il Sr Principe Mauritio con li S^{ri} Stati Generali non ho potuto prima di martedi haver l'audienza di essi S^{ri} Stati, alla quale introdotto, gli ho per nome dell' Ecc^{ce} VV. data parte di tutto quello, che si contiene nelle lettere del 9 marzo, scritte all' Ec^{mo} Sr Amb^{r}, mio Signor, che da esso in copia mi sono spedite, cosi per quanto appartiene al loro negotio col l'Arciduca Ferdinando, come dell' intentioni che ha dimostrate apertamente il Governatore di Milan col Principe di Savoia di non voler dare esecutione all' accordo di Asti, ma che S. A. venga ad indebite humiliationi et dichiaritioni con il Re Catholico; omettendo io però di richieder ajuti et che l'Ecc^{ce} VV.

Doorl. Vorst!

Wegens de veelvuldige beraadslagingen, die de Heer Prins Maurits dezer dagen met de HH. Stat.-Gen. gehad heeft, heb ik niet vóór Dingsdag audientie van de HH. Staten kunnen bekomen. In de vergadering binnengeleid, heb ik hun uit naam van U. Exc. een deel medegedeeld, van hetgeen vervat is in de brieven van den 9 Maart (geschreven aan Z. Exc. den Hr. Amb., mijnen Heer, die door hem mij in copie toegezonden zijn); te weten, zoowel wat hare zaak met den Aartshertog Ferdinand, als wat de bedoelingen betreft, die de Goeverneur van Milaan duidelijk aan den dag heeft gelegd met betrekking tot den Vorst van Savoie; dat hij, namelijk, geen uitvoering wil geven aan het Verdrag van Asti, maar verlangt dat Z. Hoogh. tegenover den Katholijken Koning tot onbehoorlijke verootmoediging en verklaringen kome. Toch heb ik nagelaten hulp te vragen, en gezegd dat U. Exc.

siano per far le loro parti in favor di Savoia conforme al loro conveniente; che tutto è stato udito da questi Signori con non minor sodisfattione, che grande admiratione, vedendo quanto ogni giorno più liberalmente Spagnuoli vanno scoprendo le loro inclinationi di superiorità verso li altri Principi et di metter disordine nelle cose degli altri, quando se possono promettere qualche loro avantaggio.

La risposta publica fù di nuovi ringraziamenti alla Ser[tà] V[a] per le cortesi communicationi, dicendo di restar molto obligati à tanta confidenza, comprendendo in questi uffizii l'interno della publica buona volontà alla quale abondantamente corrispondono con l'animo, et in occasione di poter far servitio alla Ser[ma] Rep[ca] lo dimosteranno con pieni effetti. Nei privati ragionamenti che ho poi havuto con alcuni di questi S[ri], ho

het hare zullen doen ten behoeve van Savoie overeenkomstig hetgeen haar dunken zal te behooren. Dit alles is door de Heeren met niet minder voldoening dan verbazing aangehoord, daar zij zien, dat de Spanjaarden met den dag duidelijker verraden, hoe zij over de andere Vorsten de baas willen spelen, en verwarring in de zaken van anderen willen stichten, als zij zich daarvan eenig voordeel kunnen beloven.

Het openbare antwoord hield nieuwe dankbetuigingen aan Uwe Doorl. in, voor de beleefde mededeelingen. Zij waren, heette het, voor zulk een groot vertrouwen zeer verplicht, en in die beleefdheden zagen zij een bewijs van eene goede genegenheid, welke zij van harte ruimschoots beantwoordden, en bood zich de gelegenheid aan om de Doorl. Rep. dienst te doen, zoo zouden zij zulks met de daad ten volle betoonen.

Uit de bijzondere gesprekken, die ik daarna met eenigen van de Heeren heb gehad, heb ik kunnen bemerken, dat

potuto cognoscere esser da essi molto stimati li detti avisi et mi vanno facendo sopra diverse considerationi, et specialmente vi si sono dichiarati, che nelle cose passate fra il Duca di Savoya col Stato di Milano, essi non hanno mai voluto mandare loro genti in ajuto di S. A. et non haver mai creduto, che si facesse da davero, ma che essendo il Duca di concerto col Governatore, potessero unitamente, quando vi fossero andate delle loro genti, tagliarli à pezzi, et di qua il Spinola valendosi dell' occasione, moverli la guerra, ma che più se le cose continuarono, havevano in animo di mandar quantità di vascelli armati di buona gente al servitio del Duca, con ordine al General di essi, che servisse S. A. in che parte commandava, ma non si impegnasse mai liberamente nelle sue mani; et mi

de gezegde berichten door hen op hoogen prijs gesteld worden, en men komt mij daarover verschillende beschouwingen mededeelen, en bepaaldelijk is mij verklaard, dat bij het voorgevallene tusschen den Hertog van Savoie en den Staat van Milaan, zij hunne troepen nooit aan Z. Hoogh. ter hulp hebben willen zenden, en altijd hebben geloofd, dat het daar geen eerlijk spel was, maar dat de Hertog het met den Goeverneur eens was [1]), en dat, wanneer hunne troepen daar gekomen waren, zij ze vereenigd in de pan zouden kunnen hakken, en Spinola alsdan van de gelegenheid gebruik kon maken om hun hier den oorlog aan te doen. Doch zoo de strijd aanhield, hadden zij voor, eenige schepen, met goed krijgsvolk bemand, ten dienste van den Hertog te zenden, met bevel aan den Generaal dier troepen, dat hij den Hertog zou dienen, waar deze het zou bevelen, maar dat hij zich

1) Zie over het aanzoek van den hertog v Savoie bij de Staten om bijstand, Arend, D. III. St. II, bl. 585—587.

hanno interrogato se le Ecc^{ce} VV. credevano, che quelle discordie fossero vere, ò pur finte, credendole vere perchè non hanno dato ajuto al Duca in tanta sua necessità? Io li ho risposto, che V^{a} Ser^{tà} cognosceva colla sua prudenza, esser state le discordie del Duca col Governatore di Milano verissime, perchè cognosceva le ragioni esser che il Duca voleva diffender la reputatione di Principe libero dalli violenti commendamenti di Spag^{li}, et che li effetti erano anco molti chiari perche la guerra si eseguiva con tutti li termini maggiori di hostilità, et che in quanto alli ajuti, le Ecc^{ce} VV. essendo benissimo intentionate verso quel Principe, desideravano grandamente il suo bene et gli l'hanno procurato, conducendo li altri amici di S. A. ad intermettersi per farli haver una honorata et sicura

nimmer geheel in zijne macht zou begeven. Zij vraagden mij, of U. Exc. geloofden, dat die oneenigheid oprecht gemeend of slechts voorgewend was, en wanneer U. Exc. ze voor oprecht hielden, waarom zij den Hertog in zijnen nood geen hulp geboden hadden. Ik heb hun geantwoord, dat U. D. in hare wijsheid de oneenigheden van den Hertog met den Goeverneur van Milaan wel degelijk voor ernst hield, daar hij wist dat de oorzaak deze was, dat de Hertog zijnen naam als vrije Vorst wilde verdedigen tegen de hatelijke uitstrooisels van de Spanjaarden, en dat de feiten duidelijk spraken, daar de oorlog met de grootste blijken van vijandelijkheid werd gevoerd, en dat wat betreft de te verleenen hulp, Uwe Exc. uiterst welgezind waren jegens dien Vorst, en zijn welzijn grootelijks begeerden, en hadden teweeggebracht, dat de andere vrienden van Z. Hoogh. tusschengetreden waren om hem eenen eervollen en vasten vrede [1]) te doen verkrijgen, gelijk

---

1) te Asti.

pace, come anco si è fatta in promessa et eseguita dal canto del Duca, sebene adesso il Governatore senza haverne alcun pretesto dice di non volerla osservare, et riceva conditioni nove et indebite.

Sopra li negotii col Arciduca Ferdinando dicono non riuscirli hora l'intender, che li Spag^{li} fomentano quel Principe et li promettono ajuti, perchè è cosa hormai troppo publica al mondo, che niuno della casa d'Austria tratta cose di momento senza voluntà, cònsiglii et ajuto di Spag^{li}, che però, quanto più si vede esser la parte contraria unita, et che ben s'intende insieme à pregiuditio di altri Principi, tanto devono questi esser eccitati a far il med^{mo} et fortificarsi l'uno con l'altro.

Il Sr Vandermile, che fù amb^{r} a V^{a} Ser^{tà} mi ha confidentemente detto che posso assicurar le VV. Ecc^{ze}

ook beloofd en nagekomen is van den kant van den Hertog, ofschoon die Goeverneur, zonder er eenigen grond toe te hebben, zegt, dat hij den vrede niet wil betrachten, en verlangt, dat hij nieuwe en onbehoorlijke voorwaarden aanneme.

Ten aanzien van de zwarigheden met den Aartshertog Ferdinand zeggen zij, dat zij thans niet voor het eerst vernemen, dat de Spanjaarden dien Vorst opstoken en hem hulp beloven, daar het eene al te wel bekende zaak is, dat niemand van het Huis van Oostenrijk zaken van gewicht aanvangt zonder den wil, den raad en de hulp der Spanjaarden; dat derhalve, hoe meer men ziet dat de tegenpartij vereenigd is en hare leden zich onderling tot het verderf van andere Vorsten verstaan, dezen des te meer opgewekt moeten zijn om hetzelfde te doen en zich onder elkander moeten versterken.

De Heer van der Myle, die bij U. D. ambassadeur geweest is [1], heeft mij in vertrouwen gezegd, dat ik U. Exc.

1) in 1609 en 1610.

di una buona volontà da queste parti, che al bisogno partorirà effetti di suo servitio, che la strada del mare è molto facile et tutti Principi, che sopra di esso hanno dominio, sono fra di loro confinanti; ma che sarebbe meglio far insieme una confederatione et sa che il S^z Barnevelt, suo suocero, et il Principe Mauritio l'abbraccierebbono col generale di quasi tutti li altri, che però vi è ben qualched'uno fin hora di diversa opinione, come se ne ritrova in tutti li governi, ma che questi pochi, ò coll' informationi si rimoverebbono, ò stando fermi non sarebbero, ne per numero ne per auttorità di alcun disturbo; che però desiderando le Ecc^rc VV. alcuna cosa da questi Signori Stati possono esser sicure di trovar sempre buona dispositione in essi et che non occur trattare insieme col mezzo di altri, perchè questa Republica ha bene delli Principi amici, ma si governa con sui soli consiglii,

verzekeren kan van eene welwillendheid van deze landen, die des noodig. vruchtbaar zal zijn in daden; dat de weg over zee zeer gemakkelijk is, en dat alle Vorsten, die hun gebied aan zee hebben, elkanders naburen zijn; maar dat het beter zou zijn te zamen een verbond te sluiten, en hij weet, dat de Heer Barnevelt zijn schoonvader, en Prins Maurits dit denkbeeld zouden omhelzen met nagenoeg al de anderen in 't algemeen; dat hier wel tot nog toe de een en ander van eene verschillende meening is, zoo als men bij alle regeeringen aantreft, maar dat die weinigen òf, beter onderricht, zich zouden laten ontraden, òf, wanneer zij bij hun opzet bleven, noch in getal noch in invloed veel overlast zouden kunnen doen; hoe het zij, verlangden Uwe Excell. iets van de HH. Staten, zoo konden zij verzekerd zijn bij hen steeds eene goede gezindheid te vinden; maar dienstig was het niet door middel van anderen te onderhandelen, vermits deze Republiek wel

replicando mi due o tre volte essere questo punto molto desiderabile et che bisogno considerarlo all' occasioni, intendendo gli in particolare il Re d'Inghelterra, perchè non hanno piacer questi Signori, che le cose, che si hanno da trattare con essi, si incaminino per quella ò per l'altra strada, acciò non pare al mondo, che siano in qualche parte dipendenti a altri, che dalla lorò libera voluntà; diffendendosi egli et altri in più longhi discorsi, che per non portar tedio alle Ecce VV. lascio da parte le cose di manca consideratione, sperando coll' avisarli riverentamente alcuni simili particolari eseguir in qualche parte i loro commendamenti circa l'esplorar le intentioni di questi Signori, con quali io sopra tali ragionamenti di lega non mi son partito di termini generali, assicurandoli sempre della buona volontà, confidenza et dispositione

Vorsten tot vrienden heeft, maar zich slechts door eigen inzicht laat leiden; tot twee of driemalen toe drukte hij op dit punt als zeer wenschelijk en bij gelegenheid noodwendig in aanmerking te nemen. Hij bedoelde bepaaldelijk den Koning van Engeland, omdat de Heeren niet begeeren dat de zaken, die met hen te handelen zijn, langs een anderen weg op touw gezet worden, opdat het den schijn niet hebbe, alsof zij in eenig opzicht van iets anders afhankelijk waren dan van hunnen vrijen wil. Hij staafde zijn en anderer gevoelen met langer redenen; maar om U. Exc. niet te vervelen, laat ik de minder gewichtige zaken achterwege. Door U. D. eerbiediglijk dergelijke bijzonderheden te berichten, hoop ik eenigermate haren last na te komen, om de bedoelingen van de Heeren alhier op te sporen. Bij die redeneeringen betreffende een verbond ben ik niet afgeweken van algemeene termen, hun steeds verzekerende van de goede genegenheid, het vertrouwen en de gunstige gezindheid van de Doorl. Republiek jegens

dalla Ecc^{ma} Rep^{ca} verso le Provincie Unite; senza ubbligarmi maggiormente in questa 2da audienza, havendo io presa licenza da S^{ri} Stati Gnli per ritornare in Inghelterra.

Vennero il giorno seguente due di essi al mio alloggiamento per nome publico, facendomi nuove instanze di voler assicurare V^{a} Ser^{tà} della grande affettione, che li vien portata da i S^{ri} Stati et della prontezza, che hanno di far cosa di suo servitio, aggiungendo, che per un piccolo segno del piacer che havevano preso dell' uffizio fatto per nome di V^{a} Ser^{tà}, li S^{ri} Stati havevano commandati al mio hoste, che non prendesse denari per il mio alloggiamento, et mi pregavano di accettare una delle medaglie, che batterono per la loro confederatione colla Francia et Inghelterra, non guardando alla piccolezza della cosa, ma all' intentione con che si dava, per esser uno dei primi

de Vereenigde Provincien, zonder mij bij deze tweede audientie tot iets meer te verbinden, en ik heb van de Heeren Staten-Generaal afscheid genomen om naar Engeland terug te keeren.

Den volgenden dag zijn twee uit hen in mijn logement gekomen, om U. D. door mij officieel op nieuw de verzekering te laten geven van hunne groote toegenegenheid en bereidvaardigheid om U. D. van dienst te zijn. Zij voegden er bij, dat de Heeren Staten tot een gering bewijs van het genoegen, dat deze zending in naam van U. D. hun aangedaan had, mijnen gastheer hadden bevolen voor mijn logies geen geld aan te nemen, en zij verzochten mij een van de medailles te aanvaarden, die geslagen zijn ter gedachtenis van hun verbond met Frankrijk en Engeland; ik moest, zeiden zij, niet zien op de kleinheid van het geschenk, maar op de bedoeling, waarmede het gegeven werd, daar het een der eerste vruchten van

frutti della libertà di queste Provincie. Io li assicurai, che le Ecc[ce] VV. sarebbono state consapevoli pienamente della buona volontà dei S[ri] Stati et che sebene tale se la presupponevano, nondimeno da simili espressioni ne riceverebbero gran piacer et si accrescerebbe in essi la volontà et l'obligo di comprovare pienamente in tutte occasioni, rendendoli anche gratie delli altri favori, che facevano alla mia persona et che tutti similmente sarebbono state note alla Ser[tà] V[a], et cosi hieri mi son partito dall' Haya per l'Inghelterra.

Duncerchen à 22 Aprile 1616.

Di V[a] Ser[tà]
l'humill[mo] et dev[mo] Serv[re],
Giov. Batt. Lionello.

de vrijheid dezer Provincien vertoonde. Ik heb hun verzekerd, dat U. Exc. ten volle van den goeden wil der HH. Staten overtuigd zouden worden, en dat, hoezeer zij denzelven reeds vooraf bij hen onderstelden, zij niettemin in dergelijke betuigingen groot behagen zouden scheppen, en alzoo bij U. Exc. de zucht en de verplichting zou toenemen om bij alle gelegenheden daarvan te doen blijken. Ook heb ik hun dank gezegd voor de verdere gunstbewijzen, die mij persoonlijk bewezen waren en alle evenzeer aan U. D. kenbaar gemaakt zouden worden. En zoo ben ik gisteren uit den Haag naar Engeland vertrokken.

Duinkerken, 22 Apr. 1616.

Van U. D.
de onderd. en toegeneg. dr.,
Giov. Batt. Lionello.

Ser^{mo} Principe!

È riuscito vero il giudicio, che si faceva dell' andata di Spagnuoli verso Lipstadt, per prender questa città, perchè se ne sono impadroniti et vi hanno lasciato dentro un presidio, et doppo questo ritornavano di novo per la stessa stradda, che havevano fatta prima. Sono di nuovo venuti a Soest, ove hanno ritrovati, che li cittadini della terra, mossi da imprudente consiglio, havevano presi li armi ai 200 fanti Spag^{li}, ch' erano lasciati per custodia e li havevano serrati in una casa, ove li davano da mangiar e bever, senza altra libertà, ma venuto l'esercito Spagnuolo ed entrato nella terra, ha liberati li 200 fanti, facendoli restituire li armi et disarmando totalmente li cittadini, hanno accresciuto il presidio al numero di 800. Doppo questo, per li ultimi avisi che hieri,

Doorl. Vorst!

De meening is bewaarheid, dat de Spanjaarden naar Lippstadt opgetrokken waren om deze stad te nemen; want zij hebben zich van haar meester gemaakt en hebben er een garnizoen in gelaten. Daarna zijn zij langs denzelfden weg teruggekeerd, langs welken zij gekomen waren. Zij zijn op nieuw te Soest gekomen, waar zij bevonden hebben, dat de stedelingen kwalijk beraden, 200 Spaansche soldaten, die daar in garnizoen gelaten waren, ontwapend en in een huis opgesloten hadden, waar zij hun te eten en te drinken gaven zonder meer vrijheid; maar het Spaansche leger in de plaats ingetrokken zijnde, heeft de 200 soldaten bevrijd en hun de wapenen terug laten geven; de stedelingen daarentegen zijn geheel ontwapend en het garnizoen is tot 800 vermeerderd.

Hierna, volgens de laatste berichten, die de Heeren

avanti il mio partire, havevano i S[ri] Stati, s'intendeva, che fossero andati queste genti nel Ducato di Berghes, ch'è della successione di Cleves, tuttavia neutrale, ma non si sapeva ancora, se si volessero trattener ivi solamente per recrear i soldati col vivere qualche giorni à discretione, ò pure haversene intentione di impossessarsi della terre che vi sono sopra, nel qual caso, dicono questi S[ri] che non le vorrebbero comportare, ma sortirebbero anco essi in campagna, per raffrenare tanti progressi, il che consisterà non già à combatter i Spag[li], mentre si trattenessero in questi termini, ma ad affrettarsi l'una parte e l'altra à rendersi soggetti il rimanente di quelli paesi, che vive tuttavia indipendente, averendo, come anno passato, che l'uno et l'altro esercito in campagna li portano

Staten gisteren vóór mijn vertrek ontvangen hebben, is vernomen, dat die troepen gegaan zijn naar het Hertogdom Berg, dat tot de Kleefsche successie behoort, [1]) hoewel onzijdig; maar men wist niet, of zij zich daar slechts wilden ophouden om de soldaten zich te laten ververschen door eenige dagen daar naar hun goeddunken te leven, dan of zij zich in het bezit van de plaatsen aldaar willen stellen. In dit geval, zeggen de Heeren alhier dat zij zulks niet zouden willen dulden, en dat ook zij te velde zouden trekken om die machtsuitbreiding te beteugelen. Zulks zou evenwel niet tot een bevechten van de Spanjaarden leiden, zoo lang zij zich binnen die termen hielden, maar strekken om niet achter te blijven in den wedstrijd om zich het overige van die landen te onderwerpen, hetwelk steeds onafhankelijk is gebleven. Even als in het vorige jaar zou het gaan; de beide legers te

1) Evenwel niet tot het aandeel van den Keurvorst van Brandenburg, maar met Gulik tot dat van den hertog van Palts-Neuburg.

ogni rispetto: non si apprestavano alle terre presidiate, praticavano i soldati in concorde et familiarità, ma tutta la guerra si faceva al paese degl' altri et sopra li costi d'altri. Si è scoperto in questo progresso dei Spag[li] che non habino l'intentione di romper la guerra per poco guadagno, poichè passando vicino à terre, ove vi era qualche piccolo numero di gente a nome dei S[ri] Stati, non hanno voluto prenderle, ma hanno solo atteso alle neutrali et sebene in Soest vi erano sette cavalli olandesi, non dimeno per non haversi havuto le patenti non estendevano il presidio.

È stato all' Haya questi giorni il Cte Ernesto, Governatore della Ghelria, et è partito con assolute commissioni di quello che deve far in ogni occasione, che l'inimico si rivolga ad emprese d'importanza, essendo risolutissimi di opponerseli ad ogni minima cosa, che opera contro l'accordo.

velde ontzien elkander: toen keerden zij zich niet tot de plaatsen, waar garnizoenen liggen; de soldaten gingen vreedzaam en gemeenzaam met elkander om, daar de gansche oorlog in eens anders land en in eens anders zaak gevoerd werd. Het is in dit geval gebleken, dat de Spanjaarden niet voornemens zijn den vrede te breken om weinig winst, daar zij, plaatsen, waar een klein aantal Staatsch krijgsvolk was, voorbijkomende, ze niet hebben willen innemen, maar alleen onzijdige hebben aangedaan, en ofschoon in Soest slechts zeven Hollandsche ruiters waren, toch hebben zij, omdat men geene patenten had, het garnizoen niet vergroot.

Dezer dagen is de Graaf Ernst, goeverneur van Gelderland, in den Haag geweest, en hij is vertrokken met volstrekten last betreffende hetgeen hij te doen heeft bij elke gelegenheid dat de vijand iets van belang ondernemen mocht. Men is hier vast besloten zich tegen het minste wat hij tegen het verdrag uitvoeren mocht, te verzetten.

L'elettore di Brandenburgh scrisse qualche volte ai Sri Stati per la diffesa del paese, et li raccommandò la vigilanza sopra li andamenti di Spinola, ma essi ne s'impassionano poco, et di 2000 fanti, che teneva à suo soldo, addesso non ne ha 800, et cosi Neuburgh ha dato ordine, che tutti quelli che han da trattar con me per occasione di questi paesi, se ne vadano trattar coll' Arciduca.

Questo prossimo mese di Maggio si attendono all' Haya li Ambri delle città Hanseatiche per firmar la lega gia trattata con Sri Stati et fra 15 giorni vi veniranno li Ambri del Duca di Brunswich per trattar la sua lega, laquale facendo seguirà con quest' ordine, che il Duca dovera prima entrare nella unione colli Principi di Germania et poi sarà da Sri Stati accettato nella capitulatione, che hanno con alcuni di questi Principi. Un Ambr Moscovito, che già da 6 mesi si

De Keurverst van Brandenburg heeft eenige malen aan de Heeren Staten geschreven in het belang van de verdediging des lands, en hun waakzaamheid ten aanzien van de gangen van Spinola aanbevolen; maar zij trekken zich dit weinig aan, en van de 2000 soldaten, die hij in zijn dienst had, heeft hij er thans maar 800, en alzoo heeft Neuburg bevel gegeven, dat al degenen, die met mij bij gelegenheid over deze landen te handelen hebben, met den Aartshertog gaan handelen.

In de aanstaande maand Mei wacht men in den Haag dc afgevaardigden van de Hanzesteden om het reeds met de Staten gesloten verdrag te bevestigen, en binnen 14 dagen zullen hier de afgevaardigden komen van den Hertog van Brunswijk om over het verdrag met hem te handelen; dit zal in dezen vorm geschieden, dat de Hertog eerst toe zal moeten treden tot de Unie van de Duitsche Vorsten; daarna zal hij door de Heeren Staten opgenomen worden in de overeenkomst, welke zij met eenigen van die Vorsten hebben.

Een Moscovitisch Ambassadeur, die zich reeds sedert

ritrova all' Haya con grossa famiglia, sprezato dal publico, hora che crede per la stagione poter in suoi mari comminciar à disghiacciare, pensa alla partita et all' incontro se aspettano all' Haya li Amb^{ri} Olandesi, che sono andati per componer le differentie fra il Re di Svezia et il Moscovito, il quale vorrebbe far confederatione con questi S^{ri} Stati, ma essi, sebene per i commercii fanno di lui gran stima, tuttavia non sapendo che potersene promettere, poco vi inclinano et più tosto sono dalla parte della Svezia per l'inimicitià che tratta col Re di Danimarca, ...

Duncherchen, di 22 Aprile 1616.

Di V^{a} Ser^{tà}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Giov. Batt. Lionello.

zes maanden met een groot gezin in den Haag bevindt, door het gemeen geminacht, is thans, daar hij meent dat het in zijne zeeën begint te dooien, op zijn vertrek bedacht, [1]) en daarentegen verwacht men in den Haag de Hollandsche Ambassadeurs, die vertrokken waren om de geschillen bij te leggen tusschen den Koning van Zweden en den Moscoviet, die met de Heeren Staten een verdrag zou willen sluiten. Maar, hoezeer dezen wegens den handel grooten prijs op hem stellen, hebben zij er weinig geneigdheid toe, daar zij niet weten wat zij er zich van kunnen beloven, en zij hellen meer over naar den kant van Zweden, wegens de vijandelijkheid tusschen Zweden en den koning van Denemarken, ...

Duinkerken, 22 Apr. 1616.

Van U. D.
de onderd. en toegen. dr.,
Giov. Batt. Lionello.

---

1) Zie Arend, D. III. St. II. bl. 582, 583.

Serᵐᵒ Principe!

Venerdi passato arrivai al tardo in questo luoco della Residenza dei Sri Stati Generali. Non ho nel viaggio, doppo che scrissi all' Eccce Ve le mie lettere del 6 da Colonia, sin qui rincontrato alcun travaglio, ancorche hebbi trovate terre presidiate dei Spagnuoli, havendo procurato di caminar con ogni circonspettione. Per le vacanze ordinarie nella presente stagione una parte di deputati delle Provincie et di principali ministri è uscita fuori, alcuni per publici, altri per suoi affari partiri. Io però mandai il Sr Vimes al Preste del Consiglio, perchè sapesse la mia venuta. Egli la rappresentò alli Stati et egli doppo desinare mandarono à rallegrarsene meco, facendomi dire, che volontieri mi ci havrebbe data anco la stessa mattina

Doorl. Vorst!

Verleden vrijdag ben ik 's avonds laat alhier in de Residentie der Heeren Staten-Generaal aangekomen. Nadat ik Uwe Excell. den 6den uit Keulen heb geschreven, heb ik op mijne reis tot hier geen bezwaar ervaren, ofschoon ik plaatsen heb aangedaan, waar Spaansch garnizoen lag: ook had ik mijn best gedaan om met alle voorzichtigheid te reizen.

Wegens de in dit saizoen gewone vacantie is een deel van de Gedeputeerden der Provincies en van de voornaamste Staatsdienaren naar buiten vertrokken, eenigen om staatsbelangen, anderen om hunne bijzondere zaken. Toch heb ik den Heer Vimes tot den president der Vergadering gezonden, opdat hij mijne komst weten mocht. Hij deelde het aan de Staten mede, en na den eten zonden zij eenigen uit hun midden om zich met mij te verlustigen, en lieten mij weten, dat men mij gaarne nog den-

audienza, ma che essendo presi et desiderando ricevermi in quella manièra et con quel rispetto, che si deve à ministro dell' Exc^{ze} V. havevano risoluto di portarla ad un giorno della presente settimana et mi fecero pregare di ricever in bene questa dilatione. Io corrisposi all' ufficio con quel termine, che a me parve proprio, et dissi, che havevo stimato mio debito far saper il mio arrivo; ma che nel resto ero per attendere ogni commodo di questi Signori; di che diede segno il gentil' huomo, che venne à me, di restar sodisfatto.

Io aspetto di esser chiamato per esseguir li publici com^{ti} et forse in tanto mi potrebbono arrivar le lettere dell' Ecc^{ze} V. che speravo di ricever in Amsterdam per poter rappresentar più di fresco lo stato presente di negotii, havendo scoperto nei particulari curiosità di esserne informati.

zelfden morgen audientie zou gegeven hebben, maar dat zij, bezet zijnde en verlangende mij op die manier en met die hulde, welke aan den minister van U Exc. verschuldigd is, te ontvangen, besloten hadden de audientie uit te stellen tot een dag van de tegenwoordige week, en zij lieten mij verzoeken dit uitstel niet euvel te duiden. Ik heb deze beleefdheid beantwoord op de mijns bedunkens voegzame wijze en heb gezegd, dat ik het mijn' plicht geacht had mijne aankomst te melden, maar dat ik willig was de goede gelegenheid der Heeren af te wachten. Hiermede bleek de edelman, die mij bezocht, tevreden te zijn.

Ik wacht nu tot ik geroepen word om den mij van Staatswege gegeven last te volbrengen en misschien zullen middelerwijl de brieven van U. Exc. kunnen aankomen, die ik in Amsterdam hoopte te ontvangen, om des te verscher den tegenwoordigen staat van zaken te kunnen voorstellen, daar ik bij de bijzondere personen begeerte om daarvan onderricht te worden, bespeurd heb.

L'avvocato Generale Bernevel di tanta autorità et essistimatione in questo Stato, quanto sanno le Sig^{rie} VV. Ecc^{me}, è fuori partito il giorno innanti il mio arrivo, ne dovrà tornare che per la fine del presente mese, onde essendo lontano di quà poco più di meza giornata, penso, havuta l'audienza, d'andar a vederlo per segno di confidenza et dimostratione di stima della persona sua. Intanto ho creduto esser bene non differire d'esser col Principe Mauritio. Domenica fui a vederlo, li presentai le lettere credentiali e gli esposi tutto ciò, che da Lei mi è stato dato in commissione. Egli si compiacque della visita, della confidenza et della confirmatione della perfetta dispositione della S^{tà} V^{a} verso di lui, udendo volontièri ogni partic^{re} che gli rappresentai, et si restrinse di tutte le parti della mia espositione al punto della restitutione dei posti

De advokaat-generaal Barnevelt van zulk een gezag en achting in dezen Staat, als uwe Excell. weten, is den dag vóór mijne aankomst naar buiten vertrokken, en hij zal niet terugkomen vóór het eind van de tegenwoordige maand. Daar zijne verblijfplaats een weinig meer dan een halven dag van hier verwijderd is, zoo denk ik, als ik de audientie gehad heb, hem te gaan bezoeken ten blijke van vertrouwen en achting voor zijn persoon. Inmiddels heb ik het goed geacht mijn bezoek bij Prins Maurits niet uit te stellen. Zondag ben ik hem gaan zien, heb hem de geloofsbrieven overhandigd en hem alles uiteengezet wat mij door U. Doorl. in last gegeven is. Mijn bezoek deed hem genoegen en hij was erkentelijk voor dit blijk van vertrouwen en voor de bevestiging van de volkomen welwillendheid van U. Exc. jegens hem; gaarne vernam hij alle bijzonderheden, welke ik hem mededeelde, en hij bepaalde zich van al die bijzonderheden bij het punt van de teruggave der bezette

et con atto proprio del suo spiritoso valore disse: questo camina del pari con quello, che Spagnuoli ricercano a noi: vogliono che restituimo le piazze che tenemo attinente al ducato di Cleves con offerta di dar poi effetto all' accordato in Xanten; questo non faremo, si attende pure, et esseguisca l'accordo, che all' hora si farà quello li conviene; e l'Ecc^ma^ Rep^ca^ ha gran ragione di far cosi ancora. Et poi soggiunse, che quanto poteva provenir dall' opera sua et da suoi ufficii in servitio di V. Ser^tà^, ella se lo promettesse come da più leale et devoto servitore, quale professa di esserle, et per tanto lo impiegassi et facessi capitale dell' offerta perchè era sincera, et nel mio partic^re^ si offersi anche con pienezza di molta benignità! Io lo ringratiai et gli dissi che della sua buona volontà et dell' animo suo conosciuto dalla Ecc^ma^ Rep^ca^ molto bene intentionato verso li interessi suoi, si promet-

posten, en op den levendigen toon, waaruit de hem eigen dapperheid bleek, zeide hij: dat is geheel overeenkomstig met dat wat de Spanjaarden van ons eischen: zij willen, dat wij de plaatsen teruggeven, die wij op de grens van het hertogdom Kleef bezet houden, met aanbod daarna het verdrag van Xanten uit te voeren; wij zullen dat niet doen, al verwacht men het; het verdrag worde nagekomen, dan mogen zij doen wat hun goed dunkt, en de Doorl. Republiek heeft grootelijks reden om ook zoo te handelen. En daarna voegde hij er bij, dat U Doorl. rekenen kon op alles wat hij vermocht ten haren dienste, betuigende haar oprechte en gehoorzame dienaar te zijn: derhalve kon U. D. zich van hem bedienen en staat maken op zijn aanbod, daar dit oprecht was, en voor mijn' persoon bood hij zich ook met de lieftalligheid eener groote goedgunstigheid aan. Ik bedankte hem en zeide, dat zich de Republiek van zijne welwillendheid en zijne bij haar zoo wel bekende

terebbe ella sempre ogni più gratioso effetto et che nell' occasioni me ne sarei valuto con ogni confidenza. Replicò nuove parole di complimento et poi entrò a dimandarmi delle forse di V. Stà, quante genti haveva il Sermo Ferdinando, à che tendono Spagnuoli con tante levate, che fanno per Italia; se il Sr Duca di Savoya ha assolutamente inclinato di far la guerra allo Stato di Milano? et se Va Stà lo ajuti di denari? Io ho procurato d'andar sodisfacendo per quanto ho saputo ad ogni capo della sua instanza: è ben vero che haverei voluto esser informato à sufficienza di tutti questi particolari per poter corrispondere alla brama di questo Principe, molto ben cognosciuto dalla Stà Va corragioso, et che non ha nel suo spirito altro desiderio, che di potersi movere con l'armi et vorrebbe nel suo interno, che le contese in Italia havessero fine et si rinovasse la guerra in queste parti.

goede gezindheid steeds de gunstigste gevolgen beloofde, en dat ik mij bij elke gelegenheid daarvan met alle vertrouwen zou bedienen. Hij antwoordde met nieuwe plichtplegingen, en daarop begon hij mij te vragen naar de krijgsmacht van U. Exc., hoe veel volk Z. Doorl. Ferdinand had, wat de Spanjaarden met zooveel lichtingen beoogden, wat zij in Italië uitvoeren, of de hertog van Savoie stellig gezind was den Staat van Milaan den oorlog aan te doen, en of U. Exc. hem met penningen ondersteunden. Ik heb mij beijverd hem naar mijn beste vermogen te voldoen op elk punt van zijn onderzoek. Voorzeker zou ik voldoende onderricht hebben willen wezen van al die bijzonderheden om aan het verlangen te beantwoorden van dezen Prins, bij U. Exc. wel als dapper bekend, en als een, die geene andere begeerte heeft, dan zich met de wapenen te kunnen roeren, en in zijn hart zou willen, dat de oneenigheden in Italië ophielden en de oorlog in deze

Di ciò per quest' anno per certo non se ne vede apparenza, essendo la stagione molto inanti, come appunto mi ha detto S. E[za] con qualch' affetto, et lo comprendo anche dalla licenza, che si permette à diversi soldati di passar alle case loro et altrove, se bene condizionata sia per tempo."

Mi ha detto il Sr Principe Mauritio haver inteso ch'il Baron di Anolt haveva fatto chiamar li ufficiali, chi tenevano carico della levata delli mille cavalli, che scrissi alla S[tà] V[a] colle presenti mie lettere del 6 et detto gli che si trattenessero di passar più inanti, fino ad altro ordine, da che ha formato S. E. giudicio, che dicendosi che detti cavalli dovevano passar à Milano, la suspizione sia per qualche accommodamento, che sia in speranza di effettuarsi.

Molti che sapevano, che dovevo venirmene qui, hanno presuposto, che fossi per far levata di genti et

streken vernieuwd werd. Daarop ziet hij voor dit jaar geen kans, daar het saizoen reeds zoo ver verstreken is, gelijk Z. Exc. mij juist met eenigen onwil gezegd heeft, en ik ook opmaak uit het verlof, dat aan verscheiden soldaten gegeven is, om naar hunne huizen en elders heen te gaan, hoewel met de voorwaarde dat het slechts voor een tijd zijn zal.

Mijnheer de Prins Maurits heeft mij gezegd vernomen te hebben, dat de Baron van Anholt de beambten, die in last hadden 1000 paarden te lichten (hetgeen ik in mijn' brief van den 3[den] geschreven heb), had laten roepen en hun gezegd had dat zij tot nader order niet verder zouden gaan, waaruit Z. Exc. heeft opgemaakt, dat daar het heette dat de gezegde paarden naar Milaan moesten gestuurd worden, er vermoeden bestond van eenige schikking, die men hopen mocht dat tot stand gebracht zou worden.

Velen, die wisten dat ik hier zou komen, hebben ver-

stavano antiosi attendendo il mio arrivo, et se ben possono scoprir, che in me non sia questa commission, non ne sono ancora fuori d'opinione, persuadendo glielo il desiderio che hanno di esser impiegati, stando questa soldatesca di molto tempo senza far fattione, attendendo al solo essercitio nelle piazze, col quale quotidianamente è intertenuta, et alcuni sono venuti ad offerirmisi; ma, S^mo^ Principe, devo dire con ogni humil riverenza alla S^tà^ V^a^ che si, come scopro prontezza di grande effetto verso di Lei, cosi ognuno vuol denari, ne vi è chi si lasci intender assolutam^nte^ di voler intraprender una levata, mettersi in spesa per essa per il nolo di vascelli et per le provisioni di viveri et altre necessarie; et dichiarano l'offerta del Principe Giovanni di Wassenoven di condur a V.

moed, dat het was om krijgsvolk te lichten, en zij zagen met spanning mijne komst te gemoet, en ofschoon zij wel kunnen merken, dat ik dien last niet heb, hebben zij die meening nog niet laten varen, daar zij gelooven wat zij verlangen, namelijk geworven te worden: de soldaten toch voeren sinds lang niets uit behalve den garnizoensdienst alleen, die hen dagelijks bezig houdt. Eenigen hebben zich aan mij komen aanbieden, maar, Doorl. Vorst, ik moet zeggen met allen nederigen eerbied jegens U. D. dat, terwijl ik werkdadige bereidvaardigheid ten Uwen dienste bespeur, een ieder geld wil hebben, en volstrekt niemand er van hooren wil eene lichting te ondernemen, zoo hij daartoe gelden moet voorschieten voor den huur van schepen en tot aankoopen van levensmiddelen en andere benoodigdheden. Men verklaart dan ook het aanbod van Prins Johan Wassenhoven [1]) om aan

1) Hij was kolonel. De Italiaan geeft hem een' titel, met welken zijne landgenooten vrij mild zijn.

S^{tà} cavalleria et infanteria, fatta senza fondamento, essendo impossibile che la mantenghi, mentre non esborsi denari, il quale, per quanto viene detto, egli non hà, ne hà credito tale fra mercanti che basti alla summa, che si ricerca per la levata, per l'imbarco delle genti da piedi et per la condotta. Questo è quello à chi la S^{tà} V^{a} ha dato lettere patenti scritte ai 28 di maggio. Egli doppo esser stato nel Palatinato per far i duecento cavalli che haveva offerto, è venuto qui ancora per far li soldati da piedi da questi S^{ri} Stati Gnli; et dal P. Mauritio ha avuto ogni più ampla permissione; ma la maniera di far le genti non è stato abbracciata da quelli, che haveva creati officiali, perchè, dati li carichi, voleva obligar cadauno di essi per un tanto numero di soldati e che questi spendessero del suo, per esser reimborsati all' arrivo nelli

U. D. cavallerie en infanterie te leveren, zonder genoegzamen grond geschied: het is, zeggen zij, voor hem ondoenlijk zijn woord te houden, zoolang hij geen geld schiet, hetwelk hij, zoo zegt men, niet heeft; ook heeft hij geen zoo groot krediet bij de kooplieden als noodig is voor de som, vereischt tot de lichting, de inscheping van het voetvolk en de reis. Hij is degeen, wien U. D. patent-brieven gegeven heeft den 28 Mei. Nadat hij in de Palts geweest is om de 200 paarden te werven, die hij aangeboden had, is hij nog hier gekomen om manschappen uit het voetvolk der Staten-Generaal te werven, en van Prins Maurits heeft hij de ruimste vergunning bekomen; maar zijne manier om soldaten te werven is niet aanvaard door hen, die hij officiers gemaakt had, omdat hij met die bediening elk hunner wilde verplichten tot levering van een bepaald aantal soldaten, waartoe zij uit hun eigen middelen het geld zouden voorschieten om bij hunne aankomst in de Staten van U. D. de voorge-

Stati di V. S^{tà}; ma come da molti è stato sulle prime l'honore, cosi vedendo, che stante l'obligo, da lui fatto, di condur le genti in termine di tre mesi, et per la data delle patenti, spirando questi à 28 dello stante, non essendo per ciò meno sicuri di haver servitio, et dall' altro canto non correndo il denaro, che è il punto principale, anzi che si voleva obligarli à spender del suo, si sono retirati et egli è partito di quà con poco suo contento. Nello stesso modo ha trattato anco nel Palatinato per la levata dei cavalli senza cavarne profitto.

Mi è stato detto, che è passato in Amsterdam et di là habbi scritto alla S^{tà} V^{a}, perchè gli sia prorogato il tempo, che gli è prefisso nelle patenti et perchè dia ordine per l'esborso del denaro. Tutto ciò ho stimato mio debito di significar all' S^{tà} V^{a} et ella colla sua singolar prudenza considerà che la difficolta

schoten gelden terug te bekomen. Maar daar door (niet) velen de eer boven het loon gesteld wordt; daar zij zien dat zij verplicht zijn het volk binnen drie maanden, die naar de dagteekening van de patenten den 28 van de loopende maand verstreken zijn, te leveren; daar zij toch zeker zijn anderen dienst te kunnen krijgen, en dat wel zonder geld te schieten, hetgeen het voornaamste punt is, zoo hebben zij zich teruggetrokken, en hij is met weinig voldoening van hier afgereisd. Op dezelfde wijze heeft hij ook in de Palts onderhandeld tot de werving der paarden, zonder veel profijt.

Men heeft mij gezegd, dat hij te Amsterdam geweest is en vandaar aan U. D. heeft geschreven om verlenging van den termijn, in de patenten bepaald, en om orders tot ontvangst van geld. Dit alles heb ik mij verplicht gerekend aan U. D. kenbaar te maken, en met Uwe bijzondere wijsheid zult gij erkennen, dat het bezwaar

dell' haver genti di altri parti, sarà grande, quando ella non si obblighi di succomber ad ogni spese et ad esborsar qui effettivamente il denaro; la gente non può esser miglior come ben appresa, come vecchia nel servitio et caverà certo più profitto di cinque cento di questi che da mille dei altri; ma il contrapeso delle spese, la lunghezza del viaggio et gli accidenti, che possono occorrere prima dell' arrivo in quel Ser^{mo} Dominio, sono degni di esser ponderati dalla somma intelligenza delle VV. SS. Ecc^{me}.

Io sto aspettando con desiderio grande li prudentissimi commandamenti della S^{tà} V^{a} et quello haverò à fare, et quando il servitio di Lei non richerchi altrimenti, supplico riverentamente esser sollevato quanto più presto dalla benigna gratia sua col mio ritorno alla Patria. Il Sr Vimes ancora brama intender gli ordini di V. S^{tà}, si deve ritornarsene ò haverà d'im-

om uit andere streken krijgsvolk te bekomen, groot zal zijn, als gij u niet verbindt alle kosten te dragen en het geld hier metterdaad te doen ontvangen. Beter volk is er niet: het is goed gedresseerd, oudgediend, en gij zult voorzeker meer baat hebben van 500 van hen, dan van 1000 anderen; maar het bezwaar van de kosten, de lengte van de reis en wat er al vóór de aankomst in het gebied van U. D. kan gebeuren, dat alles is wel waard door de hooge wijsheid van U. Exc. overwogen te worden.

Met groot verlangen verwacht ik uwe hoogwijze bevelen en wat mij te doen zal staan, en als de dienst van U. D. het niet anders vereischt, smeek ik eerbiediglijk ten spoedigste door uwe goedgunstigheid met mijnen terugkeer in het vaderland begenadigd te worden. De Heer Vimes verlangt ook de bevelen van U. D. te verstaan, of hij

piegarsi da questa parte in alc^{a} cosa per il servitio di Lei.

Dall' Haya a 16 Agosto 1616.

Di V^{a} Ser^{tà}
humil^{mo} et devo^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Havevo serrato l'altre mie lettere et stavo per espedirle, quando in questo punto ha inteso, che se V. S^{tà} volesse impiegar nel suo servitio il C^{e} Giov. Ernesto di Nassau, egli lo abbracclerebbe volentièri con quelle conditioni, che fossero formate et stabilite con sodisfattione della Ser^{tà} V^{a} perchè ella facesse istanza alli S^{ri} Stati Gnli d'haver la persona sua. Ho cavato di più, che come è soggetto di qualità, di valore et

terug moet komen, of wel zich hier zal moeten belasten met de eene of andere taak ten dienste van U. D.

Uit den Haag, 16 Aug. 1616.

Van U. D.
de nederigste en toegen. dr.,
Christoforo Suriano.

Doorl. Vorst!

Ik had mijne andere letteren gesloten en stond ze te verzenden, toen ik vernam, dat indien U. D. in haren dienst Graaf Johan Ernst van Nassau wilde gebruiken, hij zulks gaarne zou aanvaarden met die voorwaarden, die gesteld en met goedkeuring van U. D. bepaald zouden worden, waartoe Zij aanzoek bij de HH. Stat.-Gen. zou doen om zijn' persoon de taak te mogen opdragen. Bovendien heb ik mij verzekerd, dat, daar hij een persoon van

d'isperienza, colonello intertenuto in questi paesi, et che ha comandato nell' impresa di Giuliers, vorrà far levata di buon numero di genti, et che anco vi vorrà qui il denaro per essa et per la sua condotta per mare; ma quando havesse la permissione dei S^{ri} Stati concorrebbe insieme l'assistenza del S. Principe Mauritio, suo cugino, onde penso, che il tutto potrebbe caminar sicuramente. Intendo, ch'il medesimo S. C^{nte} forse mi parlerà in questo proposito; intenderò ciò che vorrà dire et rapporterò poi il tutto al prossimo ordinario all' Sta V^{a}.

Dall' Haya à 16 Agosto 1616.

Di V^{a} Ser^{t}à
humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

aanzien, dapperheid en ondervinding is, kolonel in dienst van deze landen, en hij bevel gevoerd heeft bij den tocht tegen Gulik [1]), hij een goed aantal krijgsvolk zal willen lichten, en dat ook hij hier het geld daartoe en tot den overtocht over zee wil hebben. Maar wanneer hij de vergunning van de HH. Stat. had, zou Prins Maurits, zijn neef, er toe medewerken. Weshalve ik denk, dat dat alles zonder bezwaar voortgang zou kunnen hebben. Ik verneem, dat de genoemde Heer Graaf mij misschien over de zaak zal spreken: ik zal vernemen wat hij zal zeggen, en daarna alles met den naasten bode aan U. D. berichten.

Uit d. Haag, 16 Aug. 1616.

Van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.,
Christoforo Suriano.

---

1) in 1610.

Ser^{mo} Principe!

Ridottisi giovedi li S^{ri} Stati Generali mi fecero sapere che se volevo, potevo andar à loro per non attendere d'avvantaggio ad esseguir le mie commissioni. Io stimai bene non differire, ancorche non habessi di più delle prime istruzioni, non mi essendo all' hora, ne fino à questo punto, capitate ancora lettere della S^{tà} V^{a}. Introdotto, io dissi, che non volendo V^{a} S^{tà} tralasciar occasione, colla quale possa dar à questi Sig^{ri} Stati Generali manifesto segno della confidenza, che vuole haver continuata con essi, mi haveva comandato di venir à significarli gli accidenti successi doppo la communicatione che li fu fatta per nome di V^{a} S^{tà} dal Sr Seg^{rio} Lionello; procurando nei particolari dell' affari non lasciar cosa essentiale et propria per l'espressione della ragione della Ser^{tà} V^{a} et

D. Vorst!

De Stat.-Gen., donderdag vergaderd zijnde, hebben mij laten weten, dat, zoo ik wilde, ik tot hen kon komen, om niet langer met de uitvoering van mijnen last te wachten. Ik vond goed de zaak niet uit te stellen, ofschoon ik niet meer had dan de eerste instructies, daar alstoen en op den huidigen oogenblik nog geen brieven van U. D. aangekomen waren. Binnengeleid zijnde, heb ik gezegd: Dat U. D. geene gelegenheid voorbij willende laten gaan om aan de HH. Stat.-Gen. een duidelijk blijk te geven van de correspondentie, die Zij met hen wilde onderhouden, mij gelast had hun de voorvallen te berichten, die geschied waren na de mededeeling, hun uit naam van U. D. door den Hr. Secret. Lionello gedaan; ik heb mij beijverd onder de bijzonderheden der zaak geen wezenlijk punt onvermeld te laten ter verklaring van de redenen van U. D. en ter betuiging van haar

per dar segno à questi S^{ri} del suo confidentissimo animo. Fui ascoltato con attentione, et doppo facendo mi ritirar in una stanza, lette le lettere credentiali, consultarono insieme la risposta, che fù in sostanza, ch'era piacciuto à S^{ri} S^{ti} Gnli la mia venuta qui et l'espressione, che havevo fatta della benevolenza et amore della Ser^{ma} Rep^{ca} verso di loro; che à questo non mancaranno in alcun tempo d'ogni maggiore et perfetta corrispondenza; che già dal Sr Lionello havevano inteso la causa della mossa dell' armi della Sta V^{a} et hora la ringratiavano della parte che li faceva dare del seguito sino à questi tempi tra Lei (dissero) et Spagnuoli o la casa d'Austria, che tutto era uno; che li interessi suoi con quelli di questo Stato erano communi perchè tendevano del pari alla conservatione della libertà. Replicandomisi, che non si sarebbe mancato d'ogni perfetta corrispondenza, di che, rese gratie,

onbepaald vertrouwen op de HH. Staten. Ik ben met aandacht aangehoord, en nadat men mij in eene vertrekkamer had laten gaan, en de geloofsbrieven gelezen had, hebben zij beraadslaagd over het mij te geven antwoord. Dit hield naar den hoofdinhoud in: dat aan de HH. St.-Gen. mijne komst alhier en de betuiging der welwillendheid en liefde van de Doorl. Republ. jegens hen aangenaam was; dat van hunne zijde nimmer iets aan de meestmogelijke vertrouwelijkheid zou ontbreken; dat zij reeds van den Hr. Lionello de reden der wapening van U. D. hadden verstaan, en Haar dankten voor de mededeeling van hetgeen tot dusverre was voorgevallen tusschen U. D. en de Spanjaarden of wel het Huis van Oostenrijk, hetgeen op hetzelfde nederkwam: hare belangen waren gemeen met die van dezen Staat, omdat zij gelijkelijk strekten tot de handhaving der vrijheid. Ik antwoordde, dat aan de volmaakte vertrouwelijkheid niets ontbreken

à detti Seg^{ri} di questo ufficio mi licentiai. Il sabato seguente vennero à visitarmi due del Consiglio, per nome di tutti li suddetti Stati, usando dei medesimi concetti, quali diedi segno d'aggradire, come li ringratiai anco della visita.

Hora starò attendendo li ordini della Sta V^{a} di quello doverò operare; et non mancarò secondo l'intentione et il comandamente di Lei di nutrir buona intelligenza in questi Stati et di procurar ogni buona corrispondenza con questa maggior vivezza di spirito, che possa nascere della debolezza mia.

Ho qui firmata una casa per modum provisionis, et può la benignità delle EE. VV. imaginarsi, havendo lasciato improvisamente l'habitatione di Zurich, sia stato grande il damno, che ne ho ritenuto, et qui il dispendio per la mia povera fortuna sarà anche grandissimo, mentre dall' un canto devo mantener la dignità

zou, en na hen voor deze beleefdheid bedankt te hebben, heb ik afscheid genomen. Den volgenden Zaterdag zijn twee leden van de Vergadering mij komen bezoeken, uit naam der Staten; zij drukten dezelfde gedachten uit, en ik heb betuigd, dat zulks mij aangenaam was en hen ook voor dit bezoek bedankt.

Thans zal ik de bevelen van U. D. afwachten wàt te doen, en ik zal volgens hare bedoeling en bevelen niet in gebreke blijven hier goede correspondentie aan te kweeken met zooveel vaardigheid van geest, als waartoe mijne geringheid bekwaam is.

Ik heb eene woning gehuurd per modum provisionis, en de goedgunstigheid van U. Excell. kan zich voorstellen, dat, daar ik onvoorziens mijne woning te Zurich heb verlaten, de schade, die ik er van bekomen heb, groot is geweest, en hier zullen de kosten voor mijn arm fortuin ook zeer groot zijn, dewijl ik aan den eenen kant de

publica et dall' altro converrò accommodarmi necessariam[te] al caro prezzo che porta con se l'uso et la natura del paese, mancando di molte cose che riceve con interesse da fuori; onde agravando li populi le gabelle estraordinarie et gravi, procurano d'andarsi risarcendo alla meglio che possono con chi ha bisogna di loro.

Questo S. Amb[r] di Francia con chi mi sono trovato et fui da lui visitato, doppo qualche discorso passato frà noi delle cose correnti, usci à dirmi da se che quello che era successo in Grisoni non ha havuto per fine di contrariare alla buona amicitia della corona di Francia con la Ecc[ma] Rep[ca]; ma perchè la conditione

waardigheid van den Staat moet ophouden, en ik mij van den anderen kant noodzakelijk zal moeten schikken naar de duurte, die de gewoonte en de natuur van het land medebrengt: immers ontbreken hier vele zaken, die men zich uit het buitenland moet aanschaffen; daarbij worden de kooplieden door de buitengewone en drukkende belastingen bezwaard, en nu doen zij hun best om zich schadeloos te stellen ten koste van hen, die ze noodig hebben.

Den Heer Ambassadeur van Frankrijk [1]) heb ik ontmoet en hij heeft mij een bezoek gebracht. Na eenig gesprek over de loopende zaken, begon hij uit eigen beweging te zeggen, dat wat er in Grauwbunderland voorgevallen was, [2]) niet bedoeld had de goede vriendschap tusschen de Kroon van Frankrijk en de Doorl. Republiek in den weg te staan;

1) Du Maurier.

2) Ongetwijfeld doelt de Gezant op de bezetting van den bergpas van Valtelline door krijgsvolk onder den Hertog Hendrik de Rohan, het hoofd van de Protestantsche partij in Frankrijk, welke de Regeering ontzien moest. Die bezetting had ten doel het troepenverkeer tusschen Italie en Zuid-Duitschland te beletten.

dei tempi et la ragione di Stato comportava cosi per gli travagli che andavano ogni hora sorgendo nel Regno, ne potevano perciò il Re, la Regina et il suo consiglio fare opposte dimostrationi et erano obligati caminar con riservatezza et attender prima di supir li tumulti di dentro, et poi assistere di fuori à suoi buoni amici; che hora, che lodato Iddio, si era dato qualche sesto alle cose, poteva creder la E^ma^ Rep^ca^ che sua Maësta non haverebbe mancato di dargli ogni più perfetto segno dell' ottima dispositione, che le porta. Io ascoltai esso Amb^re^, lasciai che li sodisfacesse d'andarsene per suponendo quanto voleva et poi passando con termini generali, gli dissi, che l'osservanza della E^ma^ Rep^ca^ verso la corona di Francia era stata sempre grande et meritava l'assistenza sua senza risguardo, ne di tempo, ne di accidente, et nasce in causa di

maar de toestand der tijden en de reden van Staat had het zoo medegebracht wegens de moeilijkheden, die telkens in het Rijk oprezen: daarom konden de Koning, de Koningin en de Ministerraad de zaak niet beletten en waren zij verplicht voorzichtig te werk te gaan en te wachten tot men eerst de oneenigheden binnenslands bijgelegd zou hebben: daarna zou men de goede vrienden in het buitenland bijstaan. Thans nu er, God zij geloofd, eenige orde op zaken was gesteld, kon de Doorl. Rep. gelooven, dat zijne Majesteit niet in gebreke zou blijven van hare uitnemend goede gezindheid jegens haar volkomenlijk te doen blijken. Ik heb den Ambassadeur aangehoord en hem gegund voldoening te hebben van zijn bezoek, daar hij er nu van kon denken wat hij wilde. Daarop verklaarde ik hem in algemeene termen, dat de achting van de Doorl. Rep. voor de Kroon van Frankrijk altijd groot geweest was en zij Frankrijks hulp verdiende zonder verschil van tijd of gelegenheid, bepaaldelijk in eene

tanta giustitia quanta è quella per laquale travaglia al presente; ch'ero ben conscio di quanto era successo nel paese dei Grisoni e che tutto non era proceduto dalla buona mente di sua Maësta Christianissima , ma da eccitamenti esterni.

Mi tornai à replicar degli istessi concetti et io corrisposi in modo, che mi parve di lasciarlo ben impresso che sia per passar seco ogni confidenza.

L'agente del Sr Marchese di Brandenburg a mostrato la sua cortesia nel venir à visitarmi et nel corrispondere meco, ed io ho comprovatogli l'honore, che fece alla Ser^{tà} V^{a} in persona di me, suo humilissimo ministro. Usò termini di molto ossequio verso di Lei, et io non mancai di comprobarle la confidenza che hanno le S^{rie} VV. Ec^{me} in sua Altezza elettorale.

zoo rechtvaardige zaak als die haar tegenwoordig in moeilijkheden bracht. Ik was (zeide ik) wel bekend met hetgeen er in Grauwbunderland was voorgevallen, en wist, dat alles niet gebeurd was in overeenstemming met de goede gezindheid van zijne Allerchristelijkste Majesteit, maar te wijten was aan buitenlandsche opstokerijen. Deze denkbeelden heb ik herhaald en aldus heb ik met hem gesproken, dat het mij voorkomt, dat hij mij verlaten heeft met den indruk, dat het ons doel is, met hem vertrouwelijk om te gaan.

De Agent van den Heer Markgraaf van Brandenburg heeft mij zijne beleefdheid betoond door mij te komen bezoeken en zich met mij te onderhouden, en ik heb mij gevoelig betoond voor de eer, die hij aan U. D. bewees in den persoon van mij, haren onderdanigsten dienaar. Hij sprak in bewoordingen van veel beleefdheid voor U. D., en ik ben niet in gebreke gebleven hem te verzekeren van het vertrouwen dat U. Exc. in zijne Keurvorstelijke Hoogheid stellen. De Heer Carleton, Ambassadeur van Engeland

A Spà si trova il Sr Carleton Amb^{r} di Ing^{rra} à questi S^{ri} Stati et in questo tempo di vacanza non si sono qui altri ministri di Principi. Con tutti io non mancarò di tener buona corrispondenza, come comporta il mio debito et il servitio della Ser^{tà} V^{a}.

Scrivono di Brusseles, ch'era sulla partenza di là per passarsene in Spagna il confessore di S. Altezza; che s'era publicato, che l'andata fosse per portar il giuramento dato à quelle provincie per la persona del Principe Carlo, ma che li più temevano questo non esser il principal fine, ma per le cose di Giuliers, overo per trattar di prolungar la tregua con questi Stati.

È morto il Colonello Sciomberg, tanto caro et amato dal Sr Principe Palatino, et è quello, che mi discorse quel tanto, che la Sta V^{a} ha inteso nelle mie

bij de Heeren Staten is te Spa, en in dezen vacantietijd zijn hier geen andere ministers van Vorsten. Met allen zal ik niet nalaten correspondentie te onderhouden, gelijk mijn plicht en de dienst van U. D. medebrengt.

Men schrijft uit Brussel, dat de biechtvader van zijne Hoogheid op zijn vertrek stond naar Spanje; dat het gerucht verspreid werd, dat het was om den eed aan deze Provincien voorgesteld voor den persoon van Prins Karel [1]) over te brengen; maar de meesten vreesden, dat dit het voornaamste doel niet was, maar dat het de zaken van Gulik betrof, of wel om te handelen over de verlenging van het Bestand met de Staten.

De Kolonel Schomberg [2]), zoo geliefd bij den Vorst van de Paltzen over wien hij mij zoo veel gesproken heeft, als U. D.

---

1) Zoon van Phil. III, geboren in 1607.

2) Hans Meinhard van Schomberg op Wezel, Keurpaltsisch geheimraad.

lettere del 16 del passato. Per l'autorità che haveva con quell' Altezza era invidiato et odiato, ed alcuni sono in opinione, che sia stato accelerato il fine al costo della sua vita con veneno.

Dall' Haya à 24 Agosto 1616.

Di V[a] Sta
humil[mo] et devot[mo] serv[re],
Christoforo Suriano.

Ser[mo] Principe!

Scrissi la settimana passata alla Sta V[a], quando havevo inteso il desiderio del S[r] Cte Giov. Ernesto di Nassau di venir al suo servitio. Egli promosso et eccitato dal Sr Principe Mauritio mi fece prima toccar parola, che

verstaan heeft uit mijn' brief van den 16[den] laatstleden [1]), is gestorven. Om den invloed, dien hij had op zijne Hoogheid (van de Palts) was hij benijd en gehaat, en sommigen meenen, dat zijn eind door vergif bespoedigd is.

Uit d. Haag 24 Aug. 1616. V. U. D.
De onderdan. en toegen. dr.
Christoforo Suriano.

Doorl. Vorst!

Ik heb verleden week aan U. D. geschreven, toen ik het verlangen vernomen had van den Hr. Graaf Joh. Ernst v. Nassau om in Haren dienst te treden. Bewogen en aangespoord door Prins Maurits, heeft hij mij zijn woord ge-

---

1) De hier bedoelde brief is niet in ons bezit. Maar hier schuilt wellicht eene schrijffout, en is de brief van den 6. bedoeld, uit Keulen geschreven, waarvan melding gemaakt wordt in Suriano's eersten brief van 16 Aug.

quando ella havesse havuto volontà et bisogna di valersi di gente di questo paese, haverebbe volontièri presa la carica. Io mostrai à chi mene parlò, di aggradir la buona dispositione del S. C^{t} et dissi, che rispetto al viaggio, che havevo fatta per la Germania, non havendo ricevute lettere di Venetia di molto tempo, meno sapevo come passassero le cose di là et per consequente se V. Sta havesse bisogna di far nuova soldatesca, et massimamente da questa parte, considerato il viaggio et la distanza del paese. Mi fu replicato che potevo rappresentarne l'offerta et attender quello che me ne fosse scritto, et che il Sr Conte mi pregava del farlo; tanto dissi che haverei fatto, ma ch'era necessario che sapessi rappresentare, come questo S^{re} volesse servir, che numero di genti pensasse condurre et in qual modo. Cosi ho fatto notar le *aggiunte conditioni* che ho tradotto del francese nel nostro idioma,

geven, dat, als U. D. dapper volk uit dit land verlangde, hij den last gaarne zou aannemen. Ik heb aan wie er mij over sprak, te kennen gegeven dat mij de goede gezindheid van den Hr. Graaf aangenaam was, en gezegd, dat daar ik wegens mijne reis door Duitschland in langen tijd geene brieven uit Venetie ontvangen had, ik niet wist, hoe de zaken sedert geloopen waren, en bij gevolg of U. D. nieuwe troepen noodig had, en wel voornamelijk uit deze streken, bij de afgelegenheid van dit land. Men heeft mij geantwoord, dat ik het aanbod kon mededeelen en afwachten wat er mij op geschreven zou worden, en als de Graaf mij verzocht dit te doen, heb ik gezegd, dat ik het doen zou, maar dat het noodig was, dat ik wist mede te deelen, *hoe* deze Heer wilde dienen, welk aantal soldaten hij dacht te werven, en op welke wijze. Dus heb ik de hierbij gevoegde voorwaarden laten opteekenen, die ik uit het Fransch in onze taal heb ver-

con qualche dichiaratione et espressione, che ho stimato propria à maggior intelligentia, havendo procurato col mezzo del Sr Vimes haver quelle maggiori informationi, che m'è stato possibile, sopra tutte le parti delle dette conditioni: il quale mi ha uscito mirabilmente. Tutti gli articoli sono stati consultati et alterati, et servimi (egli) di consiglio, con parere del Sr Principe Mauritio. Questo è il fundamento, che il Sr Conte fa di dover servir bene et di buone genti la Sta Va.

Venne esso conte avanthieri à vedermi nella mia habitatione, sotto nome di visita, ma per farmi da se l'offerta et dichiararemi qualche particolare della sua interpresa, et mi disse: la istanza, che doveva fare la Sta Va per la concessione della levata, et per

taald [1]), met eenige verklaring, geschikt mijns bedunkens tot beter verstand. Door middel van den Heer Vimes had ik mij de meest mogelijke informaties verschaft betreffende al de deelen van die voorwaarden, hetgeen mij wonderlijk gelukt is. Al de artikels zijn overwogen en gewijzigd en hij [2]) heeft mij van raad gediend, met goedvinden van Prins Maurits. Dit is de grond, waarop de Heer Graaf meent U. D. goed en met goed volk te kunnen dienen.

De Graaf is eergisteren mij in mijne woning komen zien, onder het voorkomen van een beleefdheidsbezoek, maar inderdaad om zich aan mij aan te bieden en mij eenige bijzonderheden van zijn plan te verklaren, en hij heeft mij gezegd, dat het verzoek, hetwelk U. D. doen moest om de vergunning tot de werving, en om het ver-

---

1) Van deze voorwaarden heeft de Heer die voor ons het handschrift afgeschreven heeft, te recht gemeend ons geen afschrift te behoeven te geven. Zie overigens Arend, D. III, St II, bl. 615 en 616.

2) Is de lezing juist, dan zal hier de Hr. Vimes bedoeld zijn.

la licenza alla sua persona, non ha da servir ad altro appresso li S^{ri} Stati et appresso l'Ecc. che per capo di riputatione, si per V. Sta come per questi Signori, perchè in loro non haverebbe incontrata difficoltà per esservi il concorso del desiderio del Sr Principe Mauritio, che poteva, dissi, che maneggiassi tutto questo affare, onde esser sicura anco la Sta V^{a} che non haverebbe mancato S. Ec. di assistergli in tutte le cose, perchè li facesse honore, et egli non haverebbe parimente mancato di far cognoscer essere uscito di tutta la disciplina et dalla buona scuola del Sr Principe Mauritio suo cugino, come mi pregava di scriver con pienezza d'affetto per V^{a} Sta et di inviarle le aggiunte lettere, che servono pure per offerta della persona sua. Io, doppo haverlo ringraziato del honore, che mi haveva fatto, di venir à visitarmi et del suo buon affetto per la Ser^{ma} Rep^{ca}, gli dissi, che haverei esseguito quel tanto di che mi

lof aan zijn persoon te verleenen, bij de Heeren Staten en bij zijne Excell. slechts voor den vorm behoeft te geschieden, zoo wel ten aanzien van U. D. als van de Heeren hier, daar hier het verlangen van Prins Maurits medewerkt, die, zeide hij, de geheele zaak vermocht uit te richten. Dus zou U. D. gerust kunnen zijn, dat hij u in alles zou bijstaan, daar hij het zich tot eene eer rekende, en ook zou hij niet in gebreke blijven te toonen dat hij voortgekomen is uit de geheele leer en de goede school van Prins Maurits, zijnen neef; hij heeft mij verzocht dit, met betuiging van volkomen toegenegenheid jegens U. D., te schrijven en den hierbij gevoegden brief aan u te zenden, waarbij hij zijn' persoon aanbiedt.

Na hem bedankt te hebben voor de eer, die hij mij bewezen had van mij te komen bezoeken, en voor de goede genegenheid jegens de Doorl. Republiek, heb ik hem gezegd, dat ik hetgeen hij mij vraagde, zou

pregava. Io non ho mancato sopra gli articoli di far diverse considerationi in quelle parti, che per mio senso ho stimato che potesse incontrarsi qualche difficoltà. Alcuni ne ha moderati, ma sopra altri si è firmato, dicendomi esser stati maturamente considerati et consultati da S. E[za] et che non haveva ella trovato, che si potessi far altrimenti, perchè si era constretti a quelli che si haveva potuto.

Quanta alla provisione per la persona sua è stato sempre sul dire, che si rimetteva alla munificenza et buon piacere dell' EE. VV. che potevano ben considerare la qualità di lui, la dipendenza, ch'egli haveva, di qual casa egli usciva, et calcular tutto ciò con la buona dispositione, che tiene di servirla et assegnargli quello, che stimassero bene, perchè faceva conto dell' honore et della riputatione, laquale venendo al suo servitio, si prometteva et haverebbe procurato di

uitvoeren. Ik heb niet nagelaten verscheidene aanmerkingen te maken op de artikelen, op die punten, die naar mijne meening eenige zwarigheid zouden kunnen ontmoeten. Sommige heeft hij er van gematigd, maar op andere bleef hij staan, zeggende dat zij rijpelijk overwogen en in overleg met zijne Excell. beraamd waren, en dat Z. Exc. niet bevonden had dat men het anders maken kon, omdat men zich tot het uiterste beperkt had.

Wat de bezoldiging van zijn' persoon betreft, is hij er steeds bij gebleven, dat hij zich verliet op de mildheid en het welbehagen van U. Excell. die zijne qualiteit wel in aanmerking zouden nemen, en de verplichting die de overweging, uit welk Huis hij gesproten was, hem oplegde; dat zij dit alles wel in rekening zouden brengen bij zijne geneigdheid om Haar te dienen, en hem zouden toewijzen wat zij goed zouden achten, terwijl hij staat maakte eer en roem te behalen door in uwen dienst te treden, en

avanzare a se medesimo col beneficio et vantaggio della Ser^{ta} V^{a}, e questo è il principal oggetto a che mirava. Pur doppo lungo giro di parole ho cavato, che dovendo haver il carico di tanto numero di militie et il titolo di Generale di esse et per li rispetti considerati pretende *trè* volte tanto più il mese di quello ha un colonello per un reggimento, che sarebbe, se non m'inganno mille seicento scudi per mese. Ha mostrato desiderio grande di haver la risposta a questa sua offerta, ma più che resti stabilita la condotta, et mi viene detto che il med^{mo} Sr Principe Mauritio, come lo ha eccitato a far l'offerta, cosi brami l'effetto et hebbe il pensiero fisso di accommodar questo suggetto al suo servitio. Egli è fratello maggiore del Cte Giovanni di Nassau, che in Roma fece istanza di

tevens de belangen van U. D. te bevorderen: dit was het voornamelijk door hem beoogde doel. Toch heb ik na omhaal van woorden kunnen opmaken, dat, daar hij den last had van zulk een aantal soldaten en den titel van hunnen Generaal en om de redenen, die hier in aanmerking kwamen, hij driemaal meer in de maand verlangt, dan een kolonel voor een regiment, en wanneer ik mij niet bedrieg, zou dit duizend zes honderd kroonen in de maand zijn. Hij heeft een groot verlangen getoond om antwoord op zijn aanbod te krijgen, maar meer nog dat de tocht vast bepaald worde, en mij is gezegd, dat Prins Maurits, die hem aangespoord heeft het aanbod te doen, nu ook sterk begeert dat de zaak beklonken worde. Hij had de zinnen er op gezet de zaak ten dienste van U. D. te schikken. Hij is een ouder broeder van Graaf Johan van Nassau, die te Rome aanzoek gedaan heeft om door U. D. geëmployeerd te worden [1]) door middel van Z. Exc.

---

1) Vergelijk Arend, D. III, St. II, bl. 586.

esser condotto da V^{a} Sta col mezzo dell' Ecc^{mo} Sr Tomaso Conte (che sia in cielo!), all' hora Amb^{re} in quella corte.

Io ho stimato bene perchè la Sta V. sia informata del valor dell' armi in questi paesi et possi far fare il calcolo del costo, quando si risolvesse far levar di queste genti, et volesse che di quà fossero armate, mandargliene una nota ch'è in circa di quanto potesse spendersi; se ben in molta quantità si potrebbe haver miglior vantaggio.

V. Ser^{ta} non potrebbe imaginarsi, con che anzia d'animo et anche desiderio stiano tutti questi soldati et li principali, attendendo, che mi venghi li ordini di far levata, et viene ogni giorno qualche d'uno ad offrirmisi, et in particolare il Col^{llo} Ghenten di Gheldria, chi ha ultimamente servito li Principi in Francia con cavalleria, ha mostrato meco desiderio grandissimo di venir al suo servitio et è cavalliere di valore e di

den Heer Tomaso Conte (dat de hemel zijn deel zij!), toen ter tijd Ambassadeur aan dat Hof.

Opdat U. D. onderricht zij van hetgeen de wapens in deze landen kosten en in staat zij eene berekening van de kosten te laten maken, wanneer zij besloot hier soldaten te doen lichten en wilde dat zij hier gewapend werden, heb ik goed geacht U. D. eene nota te zenden, die aanduidt wat men ongeveer zou kunnen uitgeven, ofschoon men, zoo men ze zich in groote hoeveelheid aanschaft, er grooter voordeel bij heeft.

U. D. zou zich niet kunnen voorstellen, met welk een ongeduld al die soldaten en officieren er naar uitzien, dat ik orders tot de lichting bekome. Elken dag komt er de een of ander bij mij om zich aan mij aan te bieden; in 't bijzonder heeft de Kolonel van Gent uit Gelderland, die laatstelijk de Prinsen in Frankrijk met ruiters gediend heeft, mij zeer groot verlangen doen blijken om in den

vecchia isperienza, come han fatto anco il S. Cte di Altariva francese et altri Signori di qualità, di nome et di reputatione appresso questi sud^ti Stati.

Vassenoben è venuto à trovarmi da Leyden, ove è stato gravamente ammalato; mi ha pregato di scriver alla V. Sta ch'il mancamento alla promessa fattale del condorre genti, non è nata da lui, ma dalla stagione non propria à navigare in questi mari di quà: che però egli continuava nello stesso animo di servirla et quando V. S^ti si fosse compiacciuta concedergli prorogatione di tempo sino alla fine del mese di September o principio di October, havrebbe infallantemente procurato di compir alla sua promessa.

Io gli risposi, che non mi piacessi scriver se non haveva animo o non poteva attender alla offerta; mi

dienst van U. D. te treden: hij is een dapper heer van oude ervaring. Hetzelfde hebben gedaan de Graaf de Hauterive, een Franschman [1]), en andere aanzienlijke en beroemde Heeren bij de gezegde Staten.

Wassenhoven is mij komen bezoeken uit Leiden, waar hij zwaar ziek is geweest; hij heeft mij verzocht U. D. te schrijven, dat zoo hij in gebreke is gebleven zijne belofte om krijgsvolk te leveren te vervullen, dit niet aan hem te wijten is, maar aan het saizoen, hetwelk niet raadzaam maakte zich op zee in te schepen; dat hij niettemin even zeer gezind bleef om U. D. te dienen, en als het U. D. behaagde hem verlenging van termijn tot het eind van September of begin van October toe te staan, hij zonder fout zijne belofte zou weten na te komen. Ik heb hem geantwoord, dat ik niet begeerde te schrijven zoo hij zijn aanbod niet wilde of niet kon uitvoeren. Hij

1) Officier bij een der Fransche regimentsn in den dienst der Staten.

replicò, che scrivessi assolutamente, perchè egli haverebbe al sicuro esseguito, e mi fece nuova efficace istanza, aggiungendome, che sapeva ch'era fatta sinistra relatione di lui, et date male informationi, ma che haverebbe fatto vedere ciò che sapeva far; purchè havesse havuto tempo; tuttavia non so sicuramente dire alle VV. EEcc^{ze} quello che mi posso prometter et quale assistenza potrà havere; è vero che ha parlato risoluto; toccarà a Lei il commandare.

Dall' Haya, a 29 Agosto 1616. Di V^{a} Ser^{tà}

humill^{mo} et devot^{mo} serv.,

Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

......

Il S. Principe Mauritio partì lunedi per la Brilla

antwoordde, dat ik volstrekt moest schrijven, daar hij zijne belofte stellig zou vervullen, en deed op nieuw krachtig aanzoek, er bij voegend, dat hij wist dat er ongunstig van hem gesproken was, maar dat hij zou getoond hebben wat hij vermocht, mits hij tijd gehad had. Toch kan ik U. Excell. niet stellig zeggen, wat ik mij kan beloven en welke hulp hij zal kunnen bekomen. Zooveel is zeker, dat hij beslist gesproken heeft. Het zal aan U. D. staan orders te geven.

Uit d. Haag, 29 Aug. 1616. v. U. D.

de onderdan. en toegeneg. dr.

Christoforo Suriano.

Doorl. Vorst!

.... [1])

De Heer Prins Maurits is maandag naar den Briel ver-

1) In den aanvang van dezen brief handelt de Ambassadeur, gedeeltelijk in cijferschrift, over de werving van zekere bannelingen, in den dienst van den Aartshertog Albert, tot den dienst van Venetie.

per veder quella piazza ove mai più era stato, per ordinare qualche fabrica et doveva vederne anco alcun altra nel viaggio col medesimo oggetto. Io presi occasione ancorche dovesse esser di presto ritorno, di far riverenza al S. Ecc^za prima del partire et gli feci parte degl'avvisi che havevo ricevuti, che li sentì con sodisfattione; come per termine di confidenza feci il med^mo con altri di questi suddetti et anche con questo S. Amb^r di Francia, il quale mi diede conto della sorpresa che haveva fatta mons. di Longavilla della fortezza di Perona, mostrando in ciò passione d'animo et di temere che questo possi far qualche addito à nuove perturbationi nel Regno.

Già V. Ser^tà haveva inteso, s'è vero quanto viene

trokken om die plaats (waar hij nooit geweest was) te bezoeken ten einde eenig bouwwerk te verordenen, en hij moest nog eene andere plaats op die reis met hetzelfde doel bezoeken. Ofschoon hij spoedig terug zou zijn, heb ik er toch de gelegenheid aan ontleend om vóór zijn vertrek zijne Exc. mijn compliment te gaan maken, en ik heb hem de berichten, die ik ontvangen heb [1]), medegedeeld: hij heeft ze met voldoening vernomen. Als blijk van vertrouwen heb ik hetzelfde gedaan aan anderen van de genoemde Heeren en ook aan den Ambass. van Frankr., die mij bericht heeft, dat Mijnheer de Longueville de vesting Péronne had verrascht: hij verried daarbij eenige ontsteltenis en vrees, dat zulks nieuwe stoornis der rust in het Rijk aanduidde.

Reeds had U. D. vernomen, of het waar is, wat ge-

---

1) In vier tegelijk ontvangen brieven.

scritto l'arrivo in Corte Cesarea del Sr Principe Gustavo d'Anhalt, ispedito in diligenza degli altri Principi dell' Unione per rappresentar in che si stimino aggravati, et per portar il remedio agli inconvenienti che pare se preparino et potrebbero succeder nella Germania et massime dalla parte del Halzatia et ciò ha riguardo al marchese di Bade.

Qui è stato detto, che il Duca di Sassonia habbi fatto intender agli Principi dell' Unione, desiderar d'esser chiamato anco esso nella riduttione, che dovevano fare, et viene affirmato ch'egli sia per dichiarirsi del loro partito; difficilmente se crede l'avviso, mentre s'è veduto per il passato, che quel Principe ha voluto sempre adherir alla casa d'Austria; tuttavia essendosi gia alcuni giorni trovato col S. Marchese Brandenburg in stretti ragionamenti, pare che non

schreven wordt dat de Heer Prins Gustaaf van Anhalt aan het keizerlijke Hof is aangekomen, in haast afgezonden van de andere Vorsten der Unie om voor te dragen wáárin zij zich bezwaard achten, en het middel aan te geven tegen de ongelegenheden, die te wachten schijnen en zich in Duitschland zouden kunnen voordoen, voornamelijk van den kant van de Elsass, en dit ziet op den Markgraaf van Baden.

Hier wordt gezegd, dat de Hertog van Saxen aan de Vorsten van de Unie te kennen heeft gegeven, dat hij ook tot de vergadering die zij moesten houden, opgeroepen verlangt te worden, en er wordt verzekerd, dat hij zich van hunne partij zal verklaren. Dit bericht is kwalijk te gelooven, daar het steeds gebleken is, dat die Vorst zich altijd aan de zijde van het Huis van Oostenrijk heeft willen houden. Evenwel, daar hij eenige dagen lang innige wisseling van gedachten met den Markgraaf van Brandenburg onderhouden heeft, zoo schijnt dat gerucht

sia lontano la credenza di questo; sapendosi anco, ch'egli si duole grandmte che dall' Impre non gli sia osservato quanto gli è stato promesso.

L'agente di esso Elettore di Brandenburgh, qual fù a vedermi ultimmte, mi disse, ch'il suo Principe gia alci giorni hebbe in intentione di passarsene a Cleves et arrivar anco qui vicino, se fosse in questo stesso luoco, per abboccarsi colli Sri Stati et col Sr Principe Mauritio, ma che S. Eza l'haveva sconsigliato et s'è divertito il viaggio col rappresentare S. A., che la sua venuta qui non servirebbe ch' a dar sospetto con poco riputatione.

Questi suddetti hanno spedito fuori nelle Provincie per la convocazione ordinaria di tutti gli Stati Gnli per il mese venturo et quelli in partre del Cons° di Hollanda doveranno trattener sopra il remedio al disordine che segue tra predicanti della religione riformata in questa

weldra bevestigd te zullen worden, te meer daar hij, zooals men weet, zeer ontevreden is, dat de Keizer hem niet gehouden heeft wat hij hem beloofd had.

De Agent van den Keurvorst van Brandenburg, die mij onlangs is komen bezoeken, heeft mij gezegd, dat zijn Meester eenige dagen geleden plan had te Kleef en ook hier in de nabijheid te komen om een mondgesprek te hebben met de Heeren Staten en Prins Maurits, maar dat Z. Exc. het hem ontraden heeft, en dat de reis is afgesprongen op de verklaring aan Z. Hgh., dat zijne komst tot niets zou dienen dan tot het wekken van achterdocht zonder veel baat voor zijn' roem.

De genoemde Heeren hebben de Provincien opgeroepen tot de gewone vergadering der Stat. Gen. tegen de volgende maand, en de bijzondere Staten van Holland zullen over een middel moeten beraadslagen tegen het geschil, dat er tusschen de Gereformeerde predikanten in deze

partic^re Provintia, sostenendo alc^i esser di necessità di creder la predestinatione —, onde li Populi restano in se stessi confusi della diversità di pareri. Si sospetta, che vi sia fomento in questa parte, et che venga da altra mano et che Spagnuoli, stando impiegati altrove con l'armi temporali, si servono di quelle che possono alterar le conscienze et per consequenza mover humori et partorir dissentioni.

Le città Anzeatiche che si sono collegate con questi Stati, faranno discriver qualche numero di militia per mettere ne sui presidii et assicurarsi l'une l'altre dall' invasioni che improvise le potessero esser fatte dalla parte di Danimarca.

Stanno li mercanti d'Amsterdam con anzia grande attendendo l'arrivo di alc^e navi dall' Indie, che per

Provincie ontstaan is: sommigen, namelijk, beweren dat het noodig is aan de predestinatie te gelooven. Hierdoor wordt het volk het onderling oneens bij verschil van gevoelen. Men vermoedt dat er opstokerij bestaat en dat een ander er de hand in heeft [1]), *en dat de Spanjaarden*, *elders met de tijdelijke wapenen bezig*, *zich van die bedienen*, *welke de gewetens kunnen verontrusten en bij gevolg de gemoederen in beweging kunnen brengen*, en oneenigheid stichten.

De Hansesteden, die zich met de Staten verbonden hebben, zullen een aantal soldaten lichten om garnizoenen te vormen en elkander te verzekeren tegen een' aanval, welke haar onverwachts van den kant van Denemarken zou kunnen overkomen.

De Amsterdamsche kooplieden zien met groote ongerustheid uit naar de aankomst van eenige schepen uit Indië, die naar de ontvangen berichten reeds lang aange-

---

1) De cursief gedrukte woorden zijn in cijferschrift.

gl'avvisi che si hebbero, dovevano arrivar gia buon pezzo, onde il ritardo gli fa travagliar il pensiero.

Il Burlamacchi, mercante di Londra, ch'è qui per sollicitar il rimborso del denaro, chè s'è obligato al Re d'Ingra di sodisfar nella piazza di Londra, per la restitutione di Flissinghen et della Brilla et sue adherenze. Doppo haver sollicitato gran pezzo questi sdti Stati, finalmte ha dato principio a riscuoter, et gli sono stati esborsati cento milla scudi a buon conto, et presto spera che se gli conteranno gli altri fino alla intera summa del debito.

Dall' Haya a 31 Agosto 1616. Di Va Sertà

humillmo et devotmo serv.,

Christoforo Suriano.

komen hadden moeten zijn, weshalve hun uitblijven hen beangstigt.

Burlamacchi, koopman van Londen, is hier om de teruggave te vorderen van het geld, hetwelk hij zich verbonden heeft aan den Koning van Engeland te Londen te betalen voor de teruggave van Vlissingen, den Briel en wat daarbij behoort. Na langen tijd gesolliciteerd te hebben, is hij begonnen geld te innen, en hem zijn honderd duizend kroonen ter goeder rekening uitbetaald, en hij hoopt dat hem het overige tot volkomen aflossing der schuld weldra zal geteld worden [1].

Uit d. Haag, 31 Aug. 1616. v. U. D.

De onderdan. en toegeneg. dr.

Christoforo Suriano.

---

1) In de genoemde steden had de Koning van Engeland bezetting ten waarborg der terugontvangst van de ons vroeger voorgeschoten gelden. Door het beleid van Oldenbarnevelt hebben de Staten, gebruik makende van 's Konings geldnood, voor eene niet al te zware som zich van dat Engelsch krijgsvolk in die plaatsen ontslagen.

Ser^{mo} Principe!

Ricevei con la solita humil reverenza mia le lettere dell S^{tà} V. del 13 del passato con l'ordinario, che venne venerdi di Anversa et serviva per mia sola informatione, come veggo esser mente di Lei, quanto colla benignità sua mi significa intorno alle considerationi fatte far al Sr Duca di Savoya sopra l'istanza di lui all' Ecc^{mo} Sr Amb^{r} Donato.

La congregatione generale della Prov^{cia} di Hollanda hieri cominciò ad esser insieme; non sono ancor capitati tutti li deputati di essa, et per la fine della presente settimana arriveranno anco quelli delle altre provintie. In tanto doveranno i ministri o predicanti aspettar da questa Provincia ordine di metter in silentio, quanto vanno predicando l'uno contra l'altri intorno alla predestinatione; ma si teme che difficilmente sia per

Doorl. Vorst.

Met verschuldigden eerbied heb ik den brief van U. D. van den 13^{den} der verleden maand ontvangen door den gewonen bode, die vrijdag van Antwerpen is gekomen. Hij strekte alleen tot mijn informatie, gelijk ik zie dat de bedoeling is van U. D. met hare goedgunstige mededeeling betreffende de overwegingen, die men den Hertog van Savoye heeft kenbaar gemaakt op zijn verzoek aan Z. Exc. den Amb. Donato.

De algemeene vergadering van de Provincie Holland is gisteren begonnen. Alle Gedeputeerden zijn hier nog niet aangekomen, en met het eind van de tegenwoordige week zullen ook die van de andere Provincien aankomen. Zoo lang zullen de kerkedienaren of predikanten van deze Provincie een order moeten afwachten, in hunne predikatien het stilzwijgen te bewaren betreffende de predestinatie;

rimediarsi cosi prontamente, perchè converra caminarsi con gran riserva, essendo lasciato passar troppo innanti in cosa, che tocca la conscienza, et quelli di Hamsterdam in particolare, par che non vogliono, che se ne parli, ma si lasci in liberta, che ogn'uno credi quello che stima meglio per la sua salvezza.

Sono confusi gli animi, sospettando alcuni tuttavia, che vi sia qualche interno eccitamento o fomento come riverentemente scrissi, et questa generale riduttione della Provincia di Hollanda è fatta quasi à questo solo oggetto.

Mentre si attendeva con desiderio d'intender, che l'andata in corte del Sr Principe di Condé havesse partorito al fine qualche buon effetto, venne hieri à sera uno di Parigi con qualche diligenza et portò ch'il detto Principe era stato ritenuto di commissione del

maar men vreest dat zich de zaak kwalijk zoo spoedig zal laten verhelpen. Deswege zal het raadzaam zijn met groote behoedzaamheid te werk te gaan, omdat men eene zaak die het geweten raakt, te ver heeft laten komen, en die van Amsterdam in 't bijzonder, schijnt het, willen niet dat er van gesproken worde, maar dat men een' ieder de vrijheid late om te gelooven wat hem voor zijne zaligheid best dunkt. De gemoederen zijn ontsteld, en sommigen vermoeden, dat er onder gestookt wordt, gelijk ik eerbiediglijk geschreven heb, en deze algemeene vergadering der Provincie Holland strekt nagenoeg alleen tot deze zaak.

Terwijl men met verlangen uitzag naar het bericht, dat de komst van den Prins van Condé aan het Hof ten slotte een goed gevolg zou teweeg gebracht hebben, kwam gisteren avond iemand met eenige haast uit Parijs, en bracht het bericht dat de genoemde Prins op last van den Koning in hechtenis genomen is en het grootste deel der

Re, et la più parte di Principi usciti immediatamente di quella città, riferendo altri particolari che, se sono veri, la Ser[tà] V[a] prima dell' arrivo delle presenti ne haverà havuta piena et distinta notitia. L'avviso è riuscito di meraviglia, da da pensar ad ogn'uno, ma sene aspetta più certa informatione; dicono ch'il Sr Principe Mauritio habbi havuto lettere in questo proposito, et che il Sr Barnevelt n'habbi havuto anco dal Duca di Buglione; ma non si è fino ad hora penetrato il loro contenuto, et questo Amb[r]. di Francia dice haver con corrièro ricevuto il solo avviso della ritentione di Condé. Scrivono di Bruselles che lo Spinola, partito di là, come prima se teneva che andasse in Spagna col confessore, sia passato in Italia al Duca di Savoya, et pur di questo V[a] Ser[tà] ne haverà da quella parte la certezza. Ogn'uno, doppo inteso questa nuova, sta con gran curiosità di saper qual fine muovi la sua andata, et se

Prinsen onmiddellijk uit die stad vertrokken zijn. Hij verhaalde nog andere bijzonderheden, die, zoo zij waar zijn, vóór de ontvangst van deze letteren, ten volle ter kennis van U. D. gekomen zullen wezen. De tijding baart verwondering, en zij geeft een' ieder te denken; maar men wacht nog nader bericht. Men zegt, dat Prins Maurits een' brief betreffende deze aangelegenheid ontvangen heeft, en de heer Barnevelt er ook een' heeft gekregen van den Hertog van Bouillon; maar tot nog toe heeft men hunnen inhoud niet kunnen bevroeden, en de Fransche Ambassadeur zegt, dat hij met den courier alleen het bericht gekregen heeft van de inhechtenisneming van Condé.

Men schrijft uit Brussel, dat Spinola, die men eerst meende dat met den biechtvader naar Spanje zou gaan, naar Italie vertrokken is tot den Hertog van Savoye, en ook daarvan zal U. D. het naaste weten. Iedereen is na deze tijding zeer benieuwd te weten wat de beweegreden

rinnova negli animi di alcuni l'antica sospettione, che tra il Duca di Savoya et il govre di Milano vi possi esser qualche intelligenza; come il medmo sospetto è stato sempre anco nella piu gran parte della Germania et ne Svitzeri evangelici in particre; et questi della religione gelosi di quelli del loro partito temeno per Genevia, o ch'il Spinola, ministro di Spagli, vadi con qualche pretesto o artificio à quel Principe per dargli ad intender alcuna cosa et ingannarlo.

Arrivò qui domenica passato un gentilhuomo del Sr Duca di Wirtimberg con lettere per il Re della Gran Bretagna venuto da Stucart in diligenza et colla medmo partì immediatamente alla volta di Londra.

Oltre le commissioni che scrissi riveritamente alla Stà Va che se diceva esser state date al confessore dell' Arciduca, che è passato in Spagna, si è fatto

is van zijne reis, en zij verlevendigt bij sommigen het oude vermoeden, dat er tusschen den Hertog van Savoye en den Goeverneur van Milaan eenige verstandhouding kon bestaan, een vermoeden dat ook steeds in 't grootste deel van Duitschland bestaat, en in 't bijzonder bij de Evangelische Zwitsers, en de Gereformeerden, bezorgd voor voor hunne geloofsgenooten, vreezen voor Genève, of wel dat Spinola, als Spaansch staatsdienaar, met eenig voorwendsel of kunstgreep naar dien Vorst is gegaan om iets te vernemen, en hem te misleiden.

Verleden zondag is hier uit Stuttgard een heer van den Hertog van Wurtemberg voorbijgekomen, met een' brief voor den Koning van Groot Britannie; hij heeft met spoed zijne reis dadelijk naar Londen voortgezet.

Behalve de commissies, die, volgens mijn eerbiedig schrijven aan U. D., gezegd werden den biechtvader van den Aartshertog, die naar Spanje is, te zijn opgedragen, heeft men hier uitgestrooid, dat hij de commissie heeft

publicare che habbi questa espressa di procurar ch'il Re Cattco si contenti, che per rinnovar il trafico della piazza di Anversa (già decaduta) per quei partcri mercanti, che s'offrivano di negotiare, essendo della religione riformata, sia loro permesso il viver à sua conscienza. Si afferma da alcuni la cosa per vera, ma molti credono che sia publicato particularmente per eccitar Zelandesi à condescender all' istanze più volte replicate da Sri Archiduchi, che quei popoli se contentassero a levar le gravi impositioni sopra li vasselli et mercantie che (fanno) transito per la Schelde, offerendosi dello stesso del loro canto; credendo ch'essi non siano per lasciarsi levar di mano l'utile da altri, mentre si sa haver li medmi Archiduchi fatto trattar con mercanti Inglesi per esso trafico d'Anversa.

Hanno li mercanti di Hamsterdam cominciato à respirare, essendo arrivata la passata settimana una

om te bewerken, dat Z. Kathol. Majesteit goedvinde, dat om den reeds vervallen handel van Antwerpen te doen herleven, aan de gereformeerde kooplieden, die zich aanbieden om handel te drijven, vergund worde naar hunne conscientie te leven. Sommigen houden de zaak voor waar; maar velen gelooven dat zij is uitgestrooid om de Zeeuwen te bewegen het herhaaldelijk door de Aartshertogen gedaan verzoek in te willigen, en de zware belasting op de door de Schelde varende schepen en koopwaren op te heffen, onder aanbod van hunnen kant hetzelfde te doen. Men meent, dat de Zeeuwen niet geneigd zijn om zich door anderen eene bate uit de handen te laten nemen, terwijl men weet, dat de Aartshertogen ten behoeve van Antwerpens handel met Engelsche kooplieden doen onderhandelen.

De Amsterdamsche kooplieden zijn begonnen te herademen, daar in de vorige week een der drie schepen is

delle tre navi, ch'aspettavano dall' Indie, con avviso che le altre doi dovevano arrivar ben presto, con carico tutte per il valore di molte migliaje di scudi. Sabbato rivenne da Spa il Sr. Carleton Ambr d'Inghelterra; fui a sua visitatione, nella quale mi fece offerte cortesme per servitio di Va Sertà, et mi disse, che quando fù qui il Sr Seg° Lionello hebbe ordine dal suo Rè di assistergli ad coadjuvar gli ufficii suoi in tutte le cose, ma che hora per me non haverebbe aspettata nuova commissione; che l'impiegassi pure dove occurreva, perchè si haverebbe adoperato con ogni maggior affetto, dicendo che professava non haver obligo più grande appresso quello il suo Re, che alla Sertà Va, et qui si estese in far mentione dei favori et degli honori ricevuti da Lei nel corso della sua Ambasciata. Io lo ringratiai et corrisposi alla pienezza dell' ufficio con quelle pa-

aangekomen, die zij uit Indië wachtten, met het bericht, dat de anderen twee zeer spoedig zouden aankomen, allen met een lading ter waarde van vele duizenden kroonen. Zaterdag is de heer Carleton, de Engelsche Ambassadeur, van Spanje teruggekomen. Ik heb hem een bezoek gebracht, waarbij hij mij de beleefdste aanbiedingen tot den dienst van U. D. gedaan heeft en mij heeft gezegd, dat toen de heer Secretaris Lionello hier was, hij van zijnen Koning order had, hem in alles ter zijde te staan; maar dat hij thans voor mij denzelfden last niet zou afwachten; dat ik mij van zijn' bijstand zou bedienen waar zich de gelegenheid voordeed, daar hij mij met de grootste welwillendheid ten dienste zou staan; hij zeide voorts, dat hij erkende geen grooter verplichting aan zijnen Koning te hebben, dan aan U. D., en hier weidde hij uit over de gunsten en eerbewijzen van U. D. gedurende zijne Ambassade ondervonden. Ik heb hem dank gezegd en zijne beleefdheid beantwoord met die bewoordingen, welke

role, che mi parvero proprie à dargli testimonianza certa della stima che la $S^{tà}$ V^{a} farà sempre del merito di lui.

È ritornato il Sr Barnevelt, il quale non andai à veder fuori, come scrissi $riverent^{mte}$ che pensavo di fare, per esser avisato che col genero Vandermil, che fù amb^{r} alla $S^{tà}$ V^{a} per questi Sig^{ri} Stati, andava hora à questo, hora à quell' altro luoco per ricrearsi.

Hieri lo vidi in casa sua, complii esso et egli con breve risposta mi rappresentò in sostanza esser l'affetto di questa Rep^{a} $grandis^{mo}$ verso gl'interessi di V^{a} $S^{tà}$ et altrettanta grande l'osservanza, et quanto al suo $partc^{re}$ sperava che niuno l'havesse à superare, et si allargò a far mi amorevolissime offerte, et l'istesso buon animo ho trovato nel Sr Vandermil suddetto.

Il Rè $Christ^{mo}$ ha mandato qui espressamente con

mij toeschenen geschikt te zijn om hem ten volle te overtuigen van den prijs, door U. D. steeds op zijne verdiensten gesteld.

De heer Barnevelt is teruggekomen. Ik was hem buiten niet gaan bezoeken, zoo als ik eerbiediglijk geschreven had dat ik van plan was, omdat ik onderricht was, dat hij met zijnen schoonzoon van der Mijle (die voor de H.H. Staten bij U. D. ambassadeur geweest is) nu hier dan daar heen ging om zich uit te spannen.

Gisteren heb ik hem in zijn huis bezocht, ik heb hem gecomplimenteerd, en hij heeft mij in korte woorden de groote welwillendheid en even groote bereidvaardigheid van deze Republ. jegens U. D. betuigd, en voor zoo veel hem in 't bijzonder betrof, hoopte hij dat niemand hem daarin kon te boven streven, en deed mij de beminnelijkste aanbiedingen. Dezelfde goede gezindheid heb ik bij den bovengenoemden heer van der Mijle aangetroffen.

De Allerchristelijkste Koning heeft herwaarts met een

uno de suoi paggi uno di suoi maestri di stalla con sei cavalli per farne presente di quattro al Sr Principe Mauritio et li doi altri per il Conte Henrico, fratello di S. E., tutti con coperti di veluto paonazzo trinato d'oro·

Dall' Haya a 7 Sett. 1616.

Di Va. Stà.
Humilmo et Devmo servitore,
Christoforo Suriano.

Sermo Principe!

Quanto più se va protrahendo il remedio al trovar un buon accordo alle differenze di religione, tanto si accresce nei petti degli appassionati l'imbecilità di non cognoscer il proprio male et il periculo imminente

zijner pages eenen zijner stalmeesters [1]) gezonden met zes paarden, om er vier van ten geschenke te geven aan Prins Maurits en de twee andere aan Graaf Hendrik zijnen broeder, allen met dekkleeden van purper fluweel, met goud omzoomd.

Uit d. Haag 7 Sept. 1616. V. U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.
Christoforo Suriano.

D. Vorst! [2])

Naarmate het aanwenden van een middel om de godsdienstgeschillen bij te leggen langer wordt uitgesteld, in diezelfde mate vermeerdert in de gemoederen der geestdrijvers de blindheid voor hun eigen kwaal, en het drei-

---

1) Den Hr. de Pluvinel, zie Arend, Dl. III, St. II, bl. 625.

2) Van dezen brief ontvingen wij slechts het slot.

della dilatione, et il popolo in particolare, che tiene la parte Gomarista par che si lasci intender di non voler più soffrire. Li deputati ogni dì sono insieme, perche alcuni concorrono all' opinione del Re della Gran Bretagna di cognoscer et convocare un Sinodo; ma di questi che non vorrebbero aprir questa strada alli spirituali, sono alcuni che tirano in dietro. Ultimamente fu proposto di chiamar di Francia, d'Inghelterra, del Palatinato, di Swizzera et di Grisoni, quattro per caduna parte, di più provetti theologi, per consultare et deliberar con altri del paese sopra quella materia; non si sa se questo succederà.

S. E. pensava di far un poco di viaggio per riveder in qualche parte le militie del paese, ma non vuol partire, perche teme che non succedi alcun scandaloso accidente, sententdose che sono alcuni di quelli della

gend gevaar van uitstel. En bepaaldelijk schijnt het volk, hetwelk de zijde van Gomarus houdt, te verstaan te geven, dat zij het niet langer willen dulden. De Gedeputeerden zijn alle dagen vergaderd, daar sommigen zich vereenigen met de meening van den Koning van Groot Britannie, om een Synode bijeen te roepen en in de zaak te hooren; maar van hen, die dezen weg voor de geestelijken niet zonden willen ontsluiten, zijn er sommigen, die terugtreden. Laatstelijk is voorgesteld uit Frankrijk, Engeland, de Palts, Zwitserland en Grauwbunderland, vier voor elk land, van de oudste godgeleerden op te roepen, om met anderen uit dit land over dit onderwerp te raadplegen. Men weet niet of dit zal doorgaan.

Z. Exc. dacht een klein tochtje te doen om hier en daar het krijgsvolk des lands in oogenschouw te nemen, maar hij wil niet henen gaan, omdat hij vreest, dat er een of ander ergerlijk voorval zou kunnen gebeuren, daar men vermeent, dat er eenigen zijn van den nieuwen

nuova religione, che dicono queste formali parole: possibile che non trovarsene un giorno da disfarsi d'un altro mariscalco d'Ancre? applicandosi le parole, per quanto si scuopre da discorsi, al Sr de Barnevelt; ma egli da suo canto camina con gran prudenza in procurar di divertir li mali sensi, et dall' altro S. E^za^ colla sua authorità tiene in freno et la lingua et le passioni dei mal intenzionati.

Dall' Haya a 16 Maggio 1617. Di V^a^ Ser^tà^
humil^mo^ et dev^mo^ serv^re^,
Christoforo Suriano.

Ser^mo^ Principe!

Tutti questi giorni passati ha il S^r^ di Monthou

godsdienst, die deze uitdrukkelijke woorden spreken: is het mogelijk, dat er niet eenmaal gevonden worden, die zich ontdoen van een' anderen Maarschalk d'Ancre? [1]), welke woorden, voor zooveel men uit gesprekken kan opmaken, doelen op den heer van Barnevelt. Doch deze van zijnen kant gaat met groote omzichtigheid te werk om de booze driften af te leiden, en van den anderen kant houdt Z. Exc. met zijn gezag de tong en de driften van de kwalijkgezinden in toom.

Uit den Haag, 16 Mei, 1617. van U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.
Christoforo Suriano.

Doorl. Vorst!

Al deze vorige dagen heeft de heer de Monthou [2]) zich

---

1) Eene maand te voren (April, 1617) had men zich te Parijs door een moord, onder het oog des jongen Konings gepleegd, van den machtigen Concini, Maarschalk d'Ancre, ontdaan.

2) Afgevaardigde van den Hertog van Savoie.

atteso ad visitar li più principali deputati dell' assemblea dei S[ri] Stati Gnli, essendogli stato necessario di farlo per haver scoperto varie difficoltà che si andavano mettendo innanzi alle risolutioni del pronto effettivo aiuto in denari che ricerca. Si trovò, prima del rinovar la sua instanza in publico, con il Sr Barnevelt, dal quale gli furono dette diverse cose, di che in particolare *due* tenevano l'animo del generale molto sospeso, una, che la pace fosse per farsi, et l'altra della constanza del Sr Duca in tenersi lontano degli interesse di Spagna. Sta sodisfatto con esso Barnevelt, in quanto li è stato possibile in mostrar la gran ragione, che haveva il Sr Duca di non fidarsi mai più della Spagna, governandosi in seguito, in tanto tempo che continua la guerra, et coll' altro nel dire, che li apparati di Spag[li] in quelle parti non davano punto ad intender

bevlijtigd de voornaamste Gedeputeerden der vergadering van de Staten Generaal te bezoeken; dit was noodig omdat er zich verscheidene moeilijkheden hadden opgedaan tegen de besluiten tot een spoedige krachtdadige ondersteuning in geld, die hij tracht te bekomen. Voordat hij zijn verzoek in het openbaar herhaalde, had hij eene ontmoeting met den heer Barnevelt, door wien hem verschillende dingen gezegd werden, van welke in het bijzonder twee den Generaal zeer belemmerden: het eene, dat de vrede op het punt stond gesloten te worden, en het andere betrof de vraag of de Hertog wel bestendig zijne belangen van die van Spanje onderscheidde. Hij heeft Barnevelt zooveel mogelijk voldoening gegeven door te betoogen, hoe veel grond de Hertog had om Spanje nooit meer te vertrouwen: dus had hij een richtsnoer van zijn gedrag, zoolang de oorlog duurt. En op het andere punt beantwoordde hij zijn bezwaar met te zeggen, dat de toebereidselen der Spanjaarden in die streken gansch

che havessero voluntà di pace. Per il primo lo ha lasciato molto ben impresso et gli ha detto, che basta assai; ma quanto al secondo, che era bene, che dicesse qualche cosa tanto nell' assemblea, quanto con chi ne parlava; onde dell' aggiunta traduttione intenderà la Ser[tà] V[a] quanto ha egli in sostanza esposto alli S[ri] Stati Generali; ma in voce ha premuto molto più efficacemente et con concetti più pieni per muover l'animo ad aiutar S. A. Mi pregò, ch'io m'impiegassi a questo negotio, lo coadiuvassi et cooperassi appresso S. E. con il Sr Barnevelt et altri, et tutto ho eseguito.

Il Sr Barnevelt nella risposta, che mi fece, disse che à lui era tanto a cuore l'interesse di S. A., quanto il fatto stesso, perchè la sicurtà di lei lo ricercava et

niet te verstaan gaven, dat zij gezind waren tot vrede. Op het eerste punt heeft hij een goeden indruk achtergelaten, en hij (Barnevelt) heeft hem gezegd, dat het voldoende was. Maar wat het tweede betreft, zeide hij (Barnev.), dat het goed was, dat hij 1) iets zeide zoowel in de vergadering, als tot een ieder dien hij er over spreken zou. Dus zal U. D. uit de bijgevoegde vertaling 2) zien, wat hij in hoofdzaak gezegd heeft in de vergadering der Staten Generaal; maar mondeling heeft hij krachtiger en onbewimpelder op onderstand aan Z. H. te verleenen aangedrongen. Hij heeft mij verzocht, dat ik hiertoe zou medewerken en zijn verzoek zou ondersteunen bij Z. Exc., met den heer Barnevelt en anderen, en dat heb ik gedaan. 3)

De heer Barnevelt zeide mij in zijn antwoord, dat hem het belang van zijne Hoogheid evenzeer als de zaak zelve ter harte ging, vermits de veiligheid van Z. H. het ver-

1) Monthou.

2) Van Monthou's propositie ter Generaliteit.

3) Zie Arend, D. III, St. III, bl. 9—11.

più il servitio commune, onde haverebbe tenuto la mano à tutte le cose, massime facendo io la raccommandatione à nome della Ser^{ma} Rep^{ca}; ma che mi voleva dire, che in ciò concorrevano varie difficoltà che davano materia da pensar al consultar il modo come poter assister, poichè li S^{ri} Stati havevano diverse occasioni di spese, che li tenevano oppressi et mal accommodati al presente di denari; disse, che li erano le spese ordinarie delle guarnigioni nel paese, di quelli, che sono necessitati mantenere nelle terre attinenti al Ducato di Cleves et Giuliers; l'altro delle fortificationi, tanto in quello come in questi Stati; il debito che tengono di assister al Re di Suetia; il dover compir alla sodisfattione al Re della Gran Bretagna per la ricuperatione delle due piazze della Brila et Flessinghe, à che se aggiungevano anco le controversie et male intelligenze, che passano al presente in questo

eischte en nog meer de algemeene dienst. Weshalve hij aan al de zaken de hand zou houden, voornamelijk nu ik de zaak uit naam van de Doorl. Rep. aanbeval. Maar, zeide hij mij, hier liepen verschillende moeilijkheden samen, die oorzaak geven om er op bedacht te zijn, hoe men onderstand zou kunnen geven; immers hadden de Heeren Staten verscheidene uitgaven, die hen drukten en te weegbrachten, dat zij voor het tegenwoordige kwalijk van penningen voorzien waren: die moeilijkheden waren de gewone uitgaven voor de garnizoenen in het land en in de aangrenzende landen van het Hertogdom Kleef en Gulik; voorts voor de sterkten, zoowel in dat Hertogdom als in dezen Staat; de verplichting om den Koning van Zweden te ondersteunen en den Koning van Groot Britannie de gelden te voldoen voor de teruggave van den Briel en Vlissingen; waarbij nog komen de geschillen, die zich thans opdoen in het lichaam dezer Republiek, in 't bij-

corpo di Republica, particolarmente nella provincia di Holanda, per le cause di Religione, et il convenir proveder a diversi bisogni del paese; ma che, con tutto ciù, haverebbe fatto tutto quello, che havesse potuto per il buon successo dell' instanza del S^r di Monthou.

A questi concetti risposi col metodo tenuto dal detto Senator Klonthov, essendo mi egli, prima che mi trovasse con esso Barnevelt, venuto a riferire di haver havuto proposito di queste med^me cose et particolarmente quanto si aspetta alla risolutione dei Principi d'Allemagna: che non dovevano regolarsi le risolutioni di questi S^ri della pendenza di quelle di detti Principi, poichè, dato, et non concesso, che non havessero aiutato, non doverono li S^ri Stati farsi regola, perchè S. A. restasse nuda di aiuti; aggiun-

zonder in de Provincie Holland ter zake der godsdienst, en de noodzakelijkheid om in verschillende behoeften van het land te voorzien; maar met dat al, zou hij alles doen wat hij vermocht om het verzoek van den heer de Monthou te doen inwilligen.

Op deze denkbeelden heb ik geantwoord, in dier voege als ik verstaan had van den Raadsheer Kromhout [1]), die mij voordat ik bij Barnevelt kwam, was komen berichten dat hij over diezelfde zaken een onderhoud had gehad, bepaaldelijk over hetgeen men wacht op het besluit van de Duitsche Vorsten; — (ik heb dan geantwoord) dat de Staten zich niet moesten regelen naar hetgeen die Vorsten al of niet deden, want, toegegeven, en niet toegestaan, dat zij geen' bijstand verleenden, zoo moesten de Heeren Staten zich daarnaar niet gedragen: immers bleef dan Z. Hgh. van onderstand

1) Dus meen ik den naam te herstellen, door den Italiaan kwalijk geschreven of verstaan.

gendo quello di più, che stimai proprio in questi affari, in conformità anco degli ufficii communicatimi da esso S[r] di Monthou.

Parve mi di lasciar esser il Sr Barnevelt assai disposto, et doppo anco essendo stato riveduto dal Sr Monthou, se ben colle stesse considerationi sempre alli mani, ha però mostrato di non disperare di qualche soccorso. S. Ecc[za] in questo particolare sabbato, che fui a Lei, mi disse che sperava che haverebbe havuta qualche cosa et che haveva raccommandato il negotio al Sr Barnevelt, il quale haveva trovato di buon animo di adoperarsi per il suo buon esito. Con alcuni dei S[ri] Stati ho parlato et fatto la debita et necessaria raccommandatione, et se bene non sono condescesi in tutto alle considerationi del Sr Barnevelt, hanno però

verstoken. En ik heb er bijgevoegd, wat ik ter zake dienende achtte, mede in overeenstemming met de bemoeiingen, mij door den heer de Monthou medegedeeld.

Het kwam mij voor, dat ik den heer Barnevelt vrij welgestemd heb verlaten, en later nog door den Hr. Monthou bezocht, heeft hij, hoezeer altijd met dezelfde bedenkingen, toch getoond, dat hij niet wanhoopte of eenige onderstand zou verleend worden. Zijne Excell. heeft mij op dien zaterdag, dat ik bij hem geweest ben, gezegd dat hij hoopte, dat hij [1]) iets zou krijgen, en dat hij de zaak aan den Hr. Barnevelt had aanbevolen, dien hij wel gestemd gevonden had om zijn best te doen ze tot een goed eind te brengen. Met eenigen van de Heeren Staten heb ik gesproken en bij hen de behoorlijke en noodzakelijke aanbeveling gedaan, en ofschoon zij niet in alles instemmen met de beschouwingen van den Hr. Barnevelt,

---

1) De Heer de Monthou voor den Hertog van Savoie.

in sostanza li med[mi] impedimenti. Et il negotio di religione oltre le altre difficoltà in gran parte il bene et promtamente operare, poichè, essendo gl'animi confusi et che mal s'intendono tra le parti, fanno ch'il corpo tutto patisca et dissentono ò nel proporre, ò nel risolver; ne qui si può fare altrimenti che con generale, non essendo costume di definir un affare con il mezo di particolari Deputati.

Il Sr Amb[r] d'Inghelterra, anch'esso è andato espressamente raccommandare questo affare al Sr Barnevelt et coadjuva in quanto può, et l'agente del Sr Principe Palatino ha fatto qualche ufficio tra particolari S[ri]. Quello che se n'è cavato, è che presentamente daranno qualche summa di denaro che sarà per provisione, per risolver poi più commodamente et con maggiori opportunità qualche sussidio mensuale; et io penso, che,

hebben zij toch metterdaad dezelfde bezwaren. Behalve de andere moeilijkheden (staat) de zaak van den godsdienst grootelijks de goede en spoedige behandeling in den weg, omdat zij, bij de ontsteltenis der gemoederen en het onderlinge wantrouwen, te weeg brengt, dat het geheele lichaam lijdt, en dat men het onderling, hetzij in het voorstellen, hetzij in het besluiten, oneens is. En hier kan niets geschieden, dan met algemeene stemmen: het is de gewoonte niet iets met enkele Gedeputeerden af te doen. De heer Ambassadeur van Engeland is mede opzettelijk deze zaak bij den heer Barnevelt gaan aanbevelen en hij bevordert ze zooveel hij vermag, en de Agent van den Vorst van de Paltz heeft zich dàarvoor moeite gegeven bij enkele Heeren. Men heeft zooveel bespeurd, dat zij voor het oogenblik eene som van penningen zullen geven als bij provisie, om later meer op hun gemak en op geschikter tijdstip tot het geven van een maandelijksch subsidie te besluiten. En ik denk, dat zoo zij iets bij

se daranno qualche cosa per provisione, sarà per veder in tutto quello che segue, se le cose si accommoderanno ò non, et poi risolveranno secondo l'accidente.

Sta M^r di Monthou attendendo con desiderio il successo et si crede che possi questo negotio esser portato alla congregatione del Consiglio di Stato, che si suole ingerire in materie simili. Si nutre buona speranza et del concetto che sento nel generale, che si ha desiderio ct voluntà di ajutar, et questo tanto ha representato al Sr Duca di Savoia senza obligarsi con alcuna parola di sicurezza, et io di quello che succederà ne darò riverent^nte conto alla V^a Ser^ta.

Coll' occasione di veder per questo negotio dei questi S^ri, uno dei Presidenti di Ghelria, entrato in

provisie geven, het zijn zal om te zien wat er in alle gevallen zal voorvallen, of de zaken zich schikken zullen al of niet, en dat zij naar het uitvalt, zullen besluiten.

De heer de Monthou wacht verlangend den uitslag af, en men meent dat de zaak mogelijk gebracht zal worden voor de Vergadering van den Raad van State, die zich gewoonlijk met dergelijke dingen bemoeit. Men voedt goede hoop en over 't algemeen bespeurt men de meening, dat er begeerte en wil is om te helpen. Dit heeft hij [1]) den Heer Hertog van Savoie medegedeeld, zonder zich met eene stellige verzekering te binden, en ik zal U. D. eerbiedigglijk van den uitslag bericht geven.

Bij gelegenheid dat ik eenigen van de Heeren Staten betreffende deze zaak bezocht heb, is een van de presidenten [2]) van Gelderland in gesprek getreden over den

1) Monthou.

2) d. i. Gedeputeerden. Die, welken hij later president van Gelderl. noemt, zal de Graaf v. Kuilenburg zijn.

discorso del Sr Duca di Savoia, mi disse, che bisognerebbe fare una buona unione, ma che non se sapeva come potersi assicurarsi dell' animo dell' Altezza, et addimandò a me quello che ne credevo? Io li risposi, che li accidenti, che sono occorsi sin qui, mi facevano far congiettura, che di S. A. se potesse presupponer ogni bene, stante l'offese che pretende haver havute da Spagli et quelle che li vanno preparando, et egli replicò, che questo era apparente et si poteva creder cosi. Poi mi disse, si stimavo che il Sr Duca si fosse contentato di conceder il porto di Villa-franca per porto di sicurtà à navi da guerra, che havessero un giorno potuto mandar questi Sri Stati in quello parti? Dissi, ch'io non sapevo, et egli mi rispose che ne haveva tenuto qualche proposito a Mr. di Monthou et che haveva cavato che forse il Sr Duca non si

Hertog van Savoie, en heeft mij gezegd: dat men een goed bondgenootschap moest sluiten, maar dat hij niet wist, hoe zich van de ware gezindheid van den Hertog te verzekeren, en hij vraagde mij, wat ik er van dacht. Ik heb hem geantwoord, dat wat tot dusver gebeurd was, mij deed vermoeden, dat men alles goeds van Z. Hgh. mocht verwachten, bij de beleedigingen, die hij van de Spanjaarden beweert ondergaan te hebben, en die met welke zij hem bedreigen, en hij hernam, dat het aldus scheen te zijn en men er alzoo over denken kon. Daarop zeide hij mij, of ik dacht, dat de Hertog er toe te vinden zou zijn de haven van Villa-Franca toe te staan als plaats van verzekering voor oorlogschepen, die de Heeren Staten wel eens derwaarts zouden kunnen zenden. Ik zeide, dat ik het niet wist, en hij antwoordde mij, dat hij er iets van gerept had tot den heer van Monthou, en dat hij bespeurd had, dat misschien de Hertog zich er niet afkeerig van

sarebbe mostrato alieno. Poi aggiunse: bisognerebbe poter fare questo negotio in terzo, la Ser^{ma} Rep^{ca}, la sua Altezza di Savoia et li S^{ri} Stati, dicendo, che vi ne pare? Io dissi: che dei pensieri del Sr Duca non sapevo dir alcun cosa, ma ben dell' intentioni della Ser^{ma} Rep^{ca} potevo affirmar questo ch'ella mira alla conservatione non solo della propria libertà, ma di quella delli altri Principi ancora, et di questa Republica in particolare, et che per questa haverebbe sempre inteso volontièri tutto quello, che fosse stato proposto esser per il med^{mo} fine, anco in altri, per risolver poi unitamente et al vantaggio commune. Ripigliai anco, in noi altri concorrere il med^{mo} senso, perchè non amiamo punto la grandezza di Spagna; ma tutto sta à chi ha da esser il primo à proporre! Da che comprende la Ser^{tà} V^{a} che vi sono sensi che vorrebbono che si venisse à quest' unione; ma hora sono pre-

betoonen zou. Daarna voegde hij er bij, dat het goed zou zijn, zoo men deze zaak met zijn drieën kon doen: de Doorl. Rep., Z. Hgh. v. Savoie en de Heeren Staten, en, vraagde hij, wat mij er van docht. Ik zeide, dat ik van de gedachten van den Hertog niets wist te zeggen, maar wel van de bedoelingen der Doorl. Rep. kon verzekeren, dat zij niet alleen het behoud van hare eigen vrijheid beoogt, maar ook die van andere Vorsten en van deze Republiek in het bijzonder, en dat zij deswege altijd gaarne vernomen had al wat tot dat doel bij anderen voorgesteld was, om dan daarna gemeenschappelijk en tot aller voordeel te besluiten. Ik merkte nog aan, dat wij hetzelfde gevoelen deelden, in zoo verre ons de grootheid van Spanje in geenen deele lief was. Maar alles hing daarvan af, wie de zaak het eerst zal voorstellen. Hieruit begrijpt U. D. dat hier de wensch bestaat, dat het tot dat verbond kome, maar nog is men onder een' ongunstigen in-

dominati et alterati dalla riputatione, li quali accennano come questo, che altre volte si è fatto qualche apertura et non si è risposta all' hora alca cosa. Io mi son contenuto nel dir solamte che stavò qui ministro dellà Sertà Va per testimonio della buona corrispondenza, che vuol tener l'Eccma Repca con questi Sri Stati, et che tutto quello che mi fosse stato detto, haverò scritto alla Sertà Va.

Rifersi al Sr di Monthou quanto, toccante al Sr Duca, havevo cavato dal detto Presidente, et per li ajuti et nel particolare di unione, il quale mi disse che di questa unione con S. A. il medmo gli ne haveva parlato, come in passando, concetti, che egli non haveva alcuna eommissione intorno di ciò, ma ben di Villafranca; S. A. si sarebbe contentato di offrir la per posto di sicurtà à questi Stati, quando havesse veduto il bisogno, ò che la condotta degli affari et del tempo l'havesse comportato; che non havendo veduto la neces-

druk: men geeft te verstaan, dat er vroeger eenige opening is geschied, maar dat er tot dus verre geen antwoord op gekomen is. Ik heb mij bepaald alleenlijk te zeggen, dat ik hier was als minister van de Doorl. Rep. ten bewijze van de goede correspondentie, welke zij wenscht te houden met de Heeren Staten, en dat ik alles wat mij gezegd was, aan U. D. zou schrijven.

Ik heb den Hr. de Monthou medegedeeld wat ik betreffende den Hertog van gezegden President had vernomen én wat de te verleenen hulp én in 't bijzonder het bondgenootschap aangaat. Hij zeide mij, dat dezelfde Heer hem van dat bondgenootschap met Z. Hgh. als ter loops gesproken had; dat hij daartoe geen last had, maar wel dat zijne Hoogh. goed zou kunnen vinden Villa-Franca als plaats van verzekering aan de Staten aan te bieden, als hij de noodzakelijkheid daarvan zou inzien, of de loop der zaken het zoo zou medebrengen; dat hij, de noodzakelijkheid

sità, si era riservato questo capo in mano, per tirar à fine quanto havesse veduto difficile per altro mezzo; che quando fù qui l'altra volta ne haveva tocco al Sr Principe Mauritio et questa volta ancora, et che S. E^{za} lo trovava partito molto buono, volendo esser informata della qualità del sito, della capacità del porto, quanti navi vi se havessero potuto tenere, et simile altri. Et gli ne haveva dimandato memoriale, che gli ho fatta haver questa mattina in forma di lettera! Hier sera viene a farmelo veder et contiene in sostanza che stimava, che una delle migliori occasioni di far danno al nemico commune et ai suoi adherenti, fosse il far passar alle coste di Genova un buon numero di vascelli da guerra, perchè li Genovesi non sarebbono stati senza patimento, et Fiorenza et Urbino haverebbono dal tutto lasciato di dare soccorso al $Govern^{re}$ di Milan, et S. A. haverebbe concesso per posto di sicurtà

daartoe niet ingezien hebbende, dit punt achtergehouden had om er mede voor den dag te komen, als hij iets door een ander middel kwalijk zou kunnen verkrijgen; dat hij, toen hij daar de andere maal was, er den heer Prins Maurits van gerept had, en ditmaal op nieuw. Z. Exc. had het een' zeer goeden maatregel gevonden, en bericht verlangd van de ligging, de ruimte der haven, hoeveel schepen er plaats konden vinden en dergelijke. Hij had hem er een memorie van gevraagd, en heden morgen had hij ze hem in den vorm van een' brief bezorgd. Gisteren avond is hij ze mij komen laten zien, en de hoofdinhoud is: dat hij het er voor houdt, dat eene der beste gelegenheden om den gemeenschappelijken vijand en zijne aanhangers nadeel toe te brengen zijn zou, een goed aantal oorlogschepen op de kust van Genua te zenden, omdat de Genueezen daar onder eenigszins lijden zouden, en Florence en Urbino op zouden houden den Goeverneur van Milaan onderstand te zenden;

Villafranca; che risolvendosi in qualche tempo il mandar navi per assistenza di S. A. questo porto sarebbe stato proprio per evitare ogni male, che potessero fare ai Francesi che li dovevano conservar amici. Ma entrato in pensièro che S. E[za] habbi addimandato questo memoriale per mostrarlo et consultar sopra di esso, lo pregò à non promoverlo, perchè non rimovesse gli animi dell' effetto della prima istanza, essendo che questa provisione sarebbe troppo lunga et per consequente potrebbe riuscir infruttuosa; ma quella in denaro, come necessaria, sarebbe stato propria, quanto fosse stato più pronta, poichè dell' altra se ne haverebbe più potuto trattare, et hoggi se deve trovare con S. Ecc[za] per parlarne del medesimo.

Stante quello che gli havevo detto havermi discorso il Presidente di Gheldria, mi ha pregato di cavarne, quando venga però il proposto, et cerchi il ragiona-

dat Z. Hgh. Villa Franca als plaats van verzekering zou toestaan; dat zoo men te eeniger tijd besloot tot hulp van Z. Hgh. schepen te zenden, die haven geschikt zou zijn om alle kwaad af te snijden, dat zij den Franschen zouden kunnen aandoen, die men te vriend moest houden. Maar wat betreft het verlangen van Z. Exc. om deze memorie te vertoonen en er over te beraadslagen, vraagde hij hem deze zaak niet te opperen, opdat zij het eerste verzoek niet in den weg sta; immers zou de behandeling dier zaak te langdurig zijn en zou zij op niets kunnen uitloopen; maar het subsidie in geld was noodig, en hoe spoediger verleend, des te beter: dus had hij van de andere zaak niet kunnen handelen. Heden moet hij Z. Exc. weder ontmoeten om hem over hetzelfde onderwerp te spreken. Naar aanleiding van hetgeen ik hem gezegd had, dat ik met den president van Gelderland gesproken had, heeft hij mij gevraagd, dat ik van hem zou zien te vernemen, wan-

mento di qualche d'uno con chi alla volta mi occorresse trattar, se vi ha in effetto nel generale il desiderio et la volontà di unirsi con S. A., dicendomi che gli haveva scritto tutto ciò perchè anch'ella pensasse ai fatti suoi, et è quello che stimasse bene per la propria sicurtà del suo stato, et mi ringraciò di quanto mi adoperai à servitio di Sua Altezza.

Dall' Haya à 23 Maggio 1617.

Di V^{a} Ser^{tà}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Con occasione che vedei S. E^{za} il Principe Mauritio per raccommandare gli affari del Sr Duca di Savoia et

neer toch het voorstel gedaan zou worden, en dat ik de redenen zou opsporen van den een of ander met wien ik soms kwam te handelen, — of hier werkelijk over het algemeen de begeerte en de wil bestaat om zich met Z. Hgh. te verbinden, en daarbij zeide hij mij, dat hij hem dit alles geschreven had, opdat ook hij op zijne zaken bedacht zou zijn en op hetgeen hem goed zou dunken voor de verzekerdheid van zijn eigen Staat, en hij bedankte mij voor mijne bemoeiing ten behoeve van Z. Hgh.

Uit den Haag, 23 Mei, 1617.

van U. D.
De onderdan. en toegenegen. dr.
Christoforo Suriano.

D. Vorst.

Bij gelegenheid dat ik Z. Exc. Prins Maurits bezocht om de zaken van den Hertog van Savoie en de spoedige

la pronta buona espeditione dell' instanza del S^{r} di Monthou, Ella mi addimandò quello che teneva di Venetia? Le dissi quanto la Ser^{tà} V^{a} mi haveva avisato nelle sue lettere del 5, che la sua armata doveva seguitar li vascelli del Vicerè di Napoli, et quanto mi scrisse delli Uscochi et di Gradisca. Doppo mi disse S. E., che haveva ricevute lettere del Sr Conte Giov. Ernesto, che se scriveva di haver preso licenza per andar veder il campo et à andar trovar li sui genti in Istria. Io risposi, che havevo il med^{mo} avviso in qualche lettera particolare et speravo che il Conte haverebbe fatto suo servitio a Sua Ser^{tà}! Ripigliò S. E.: et io ancora lo spero et so che ha l'animo di farlo et lo ho eccitato, ne dubito che non ha per dar sodisfattione alla Ser^{ma} Rep^{ca}, et poi soggiunse: di gratia! in che consiste il punto della difficoltà toccante il commando? Non veggo, quale che si sia, perchè

gunstige beschikking op het aanzoek van den Hr. de Monthou aan te bevelen, heeft hij mij gevraagd welk bericht ik uit Venetie had. Ik zeide wat U. D. mij bericht had in uwe brieven van den 5^{den}, dat uw armade de schepen van den Onderkoning van Napels moest vervolgen, en wat U. D. mij geschreven heeft vande Uscochi en van Gradisca. Daarop zeide mij Z. Exc., dat hij brieven had ontvangen van Graaf Joh. Ern., die hem schreef, dat hij verlof had genomen om het kamp te gaan zien en zijn volk in Istrie te gaan bezoeken. Ik heb geantwoord, dat ik uit een particulieren brief hetzelfde bericht had, en hoopte dat de Graaf zijne dienstwilligheid aan U. D. had bewezen. Z. Exc. hernam: ook ik hoop het, en ik weet, dat hij gezind is zulks te doen en ik heb hem aangespoord, en ik twijfel niet of hij zal aan de Doorl. Rep. voldoening geven. En daarop voegde hij er bij: Eilieve! waarin bestaat het punt van verschil betreffende het commando? Ik

se si vuole che il Don Giovanni ricerchi qualche numero di soldati di mio cugino, del Colonello dei luogotenenti Colonelli ò altri ufficiali, senza ch'egli lo sappi, questo non è manièra accostumata in questi Paesi. Io, essercitando la carica di Generale, mai piglierò soldatesca di alcuna banda di militia, che non li la mandi a dimandar al capo di essa; et in absenza d'un Colonello, la dimanderò al luogotenente ò sergente maggiore et non ad un particolare Capitano. Risposi, che non credeva che in questo consistesse la difficoltà, che se ben dalla Ser^tà^ V^a^ non ero informato, per quanto nondimeno havevo potuto intender, mi pareva che tutto consistesse nel commando del Don Giovanni, al quale pareva che il Sr Conte Giov. Ernesto non volesse accommodarsi, ma volendo valersi di sue genti intendeva, che da lui gli fosse communicato tutte l'interprese. Ripigliò, che in certe

zie niet, wat dat is: indien men wil, dat Don Giovanni een aantal soldaten van mijn' neef verlangt, van den kolonel of andere officieren, zonder dat hij het weet, is dit niet de gewone handelwijze van deze landen. Wanneer ik de betrekking van generaal bekleed, zal ik nimmer soldaten van een troep krijgsvolk nemen, zonder het aan hun Chef te laten vragen, en in de afwezigheid van den kolonel, zal ik het vragen aan den luitenant of den sergeant-majoor en niet aan een particulier kapitein. Ik heb geantwoord, dat ik niet geloofde, dat hierin de moeilijkheid bestond; dat, ofschoon ik van U. D. niet onderricht was, het mij niettemin uit hetgeen ik had vernomen, voorkwam, dat alles het commando van Don Giovanni betrof, waarnaar Graaf Joh. Ernest zich niet scheen te willen schikken; maar daar hij de beschikking over zijn volk verlangde, begreep hij, dat hem alle ondernemingen door hem moesten worden medegedeeld. Hij antwoordde, dat

occasioni non li pareva fosse necessario, ma che in certe altre se poteva ben farlo, perchè erano al med^{mo} fine, et mi replicò quello che scrissi con la precedente mia: che si prometteva, che le sue lettere haverebbono portato giovamento al negotio. Io non passai à lungo discorso sopra questo particolare, perchè non ho alc^{a} instruttione di V. Ser^{tà} di quello ne debbo dire; ben non lasciai di pregar l'Ecc^{za} sua, che nel' occasione non lasciasse di essortar et consigliar il Sr Conte à quello che era proprio per il servitio della Ser^{ma} Rep^{ca}, aggiungendo che sapevo, che D. Gianni commandava à tutti, et era necessario, che vi fosse un capo primissimo, perchè altrimenti essendovi *doi* capi principali nel campo, non era possibile far bene, et la cosa era incompatibile. Rispose: questo è vero et d'altra manièra genererebbe confusione. So ch'il

het hem in zekere omstandigheden niet noodig voorkwam, maar dat het in andere omstandigheden wel kon geschieden, omdat zij tot het zelfde einde dienden, en hij verklaarde mij wat ik in mijn' voorgaanden geschreven heb, dat hij zich vleide, dat zijne brieven de zaak zouden verhelpen. Ik heb mij in geen lange redenen over deze zaak begeven, omdat ik geene instructie van U. D. heb omtrent hetgeen ik er van zeggen moet; wel heb ik niet nagelaten Z. Exc. te verzoeken, dat hij bij gelegenheid niet in gebreke zou blijven den Graaf te vermanen en te raden tot hetgeen den dienst der D. Rep. bevorderlijk is. Ik voegde er bij, dat ik wist, dat D. Giovanni het bevel over allen voerde, en dat het noodig was, dat er een opperhoofd was, omdat anders, als er twee voornaamste chefs in het kamp waren, het niet mogelijk en onbestaanbaar was, dat er wat goeds uitgericht werd. Hij antwoordde: dat is waar, en anders zou er verwarring uit geboren worden. Ik weet, dat mijn neef zich tot zijn'

mio cugino si rimetterà al dovere, quando il fatto non sarà di altra natura. Et cosi terminò di parlar di questo. Il Sr Ambr^r^ Icton scrive qui al Sr Carleton nello stesso proposito del comando: che il Cte Giov. Ernesto era ridotto a dire, che si contentava di obedir al D. Gianni, perchè li ordini, ò espressi à voce, ò mandati in scritto, fossero in forma tale, che paressero ò che venissero dal Senato, ò dal Generalissimo, et ch'egli non voleva fare più inquisitione se cosi fosse; ma che però non era ancora accordato alcuna cosa. Mi ha il med^mo^ Sr Carleton interpretato il capitolo delle lettere scritte in Inglese.

Sono stati messi in ordine sei vascelli da guerra per inviare in aiuto di Suetia, affine di diffendere quelli porti di mare nella giurisdittione di quel Re, perchè, se caderebbero sotto la ditione di altri Principi, sarebbe con gran desavantaggio del trafico di questi mercanti; et saranno questi mantenuti dalli S^ri^ Stati

plicht voegen zal, als de zaak niet van anderen aard is, en zoo eindigde hij daarover te spreken. De Ambassadeur Icton heeft aan den heer Carleton alhier geschreven over hetzelfde onderwerp, dat Graaf Joh. Ern. er toe gebracht was te zeggen, dat hij zich gevallen liet D. Giovanni te gehoorzamen, mits de orders, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk, dus gesteld waren, dat zij bleken te komen of van den Senaat, of van den Generaal en chef, en dat hij verder niet wilde onderzoeken of het zoo was: toch was er nog geene overeenkomst getroffen. De Hr. Carleton heeft mij het stuk van den in het Engelsch geschreven brief vertaald.

Er zijn zes oorlogschepen in orde gebracht om Zweden te hulp te komen en de zeehavens van het gebied van dien koning te verdedigen, vermits, zoo zij onder het gezag van andere Vorsten kwamen, dit tot groot nadeel van den handel van de kooplieden alhier zou strekken, en zij zullen door de Heeren Staten onderhouden worden volgens

per soccorso in vista di aleanza con detto Re. Il colonello che venne qui per l'ispeditione dei mille doi cento fanti, è stato richiamato con lettere di quel Re, perchè se ne ritornasse in Suetia immediat^{mte}, havendo bisogna della persona sua, stante che il Re di Polonia haveva cominciato invadere nello Stato di Suetia dalla parte della Lituania, se bene referisce l'avviso. Esso è partito et le gente levate conseguitarono.....

Dall' Haya a 23 Maggio 1617.

Di V^{a} Ser^{tà}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Sta il S^{r} di Monthou sollicitando con pianezza d'ufficio et aspettando con desiderio, che da questi S^{ri} Stati Gnli si risolve qualche cosa à prò del suo

het verbond met dien Koning. De Kolonel, die hier is gekomen voor de werving van 1200 soldaten, is teruggeroepen met een' brief van dien Koning, om dadelijk in Zweden terug te komen, daar hij zijn' persoon noodig had, terwijl de Koning van Polen in het gebied van Zweden aan den kant van Litthauen een' inval was beginnen te doen. Als het bericht juist is, is hij vertrokken en zullen de soldaten volgen.

....

Uit d. Haag, 23 Mei, 1617.

van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.
Chr. Sur.

D. Vorst!

De Hr. de Monthou solliciteert volijverig en wacht met verlangen, dat de Heeren Staten-Generaal iets ten behoeve

Signor. La maggior parte dei deputati della provincia ha in petto la commissione, et s'attende che quelli di Overissel l'inviano. Quelli di Holanda durano fattiga a venir a risolutione per la continuata molestia nel fatto di religione, occupatione che non lascia far quello che alcuni vorrebbono; tuttavia, tre giorni sono, alcuni deputati delle città di questa Provincia, che s'invitarono a cena col Sr di Monthou, nella consolatione della conversatione dissero, se bene non molto chiaro, che nella congregatione vi era stato il parere di assistere, ma che si pensava al come? et havevano accennati, che non si potendo stante la moltiplicità ò più tosto agrezza delli affari presenti, et insieme la necessità del Sr Duca risolver cosi tosto, si sarebbe provisionalmente aiutato S. A. per veder di stringer poi un unione, il che però non ha potuto il Sr di

van zijnen Meester besluiten. Het grootste deel der Gedeputeerden van de Provincien zijn voorzien van den noodigen last betreffende deze zaak en wachten, dat die van Overijsel dien zenden. Die van Holland getroosten zich veel moeite om tot een besluit te komen ter zake van de voortdurende moeilijkheden op het stuk van den godsdienst, hetgeen verhindert dat te doen wat sommigen zouden willen. Niettemin hebben drie dagen geleden eenige Gedeputeerden van de steden dier Provincie, die zich ter maaltijd met den heer Monthou aangemeld hadden, bij de gesprekken onder den eten, ofschoon niet zeer duidelijk, gezegd: dat in de vergadering de geneigdheid om onderstand te verleenen was gebleken, maar dat men dacht over de wijze hoe? en zij hebben te verstaan gegeven dat, zoo men wegens de veelvuldigheid of veeleer bitterheid van de tegenwoordige zaken, in weerwil van de dringende behoefte van den Hertog, niet zoo spoedig kon besluiten, zijne Hoogheid voorloopig zou geholpen worden om later een bondge-

Monthou cavare per riscontro dal Sr Barnevelt, col quale fu esso domenica, havendo sempre parlato sopra generale et detto solamento che haveva tanto fatto, che nella sua congregatione di Hollanda si era preso l'affare per mano.

Si tiene per firmo dal universale che non si negarà assistenza a S. A., ma che si vorrà saper come fidarsi di lui, et corre il concetto di addimandar qualche cosa di certo, ò di aleanza in scrittura, ò di posto sicuro, ò di uno et dell' altro. Et per quanto ho potuto cavare, par che siano bene le cause della dilatione, ma viene anco affirmato, che vorrebbero pur intender quello, che sia per far la Francia in servitio di detto Principe, già ch'è mutato lo stato delle cose et del governo. Tutti sono discorsi che danno poco

nootschap te zien te sluiten. Dit echter heeft de heer de Monthou niet uit zijn onderhoud met den heer Barnevelt kunnen verstaan. Deze toch sprak zondag, toen hij hem bezocht, altijd met algemeenheden, en zeide alleen, dat hij zooveel teweeggebracht had, dat in zijne Vergadering van Holland de zaak ter hand genomen was.

Men houdt het over 't algemeen voor zeker, dat de onderstand aan Z. Hgh. niet geweigerd zal worden, maar dat men zal willen weten, hoe hem te vertrouwen, en het denkbeeld is geopperd om hem een middel van verzekerdheid te vergen, hetzij eene verbintenis op schrift, hetzij eene havenplaats, hetzij beide. En voor zooveel ik heb kunnen opmaken, schijnt het dat dit wel de oorzaak van de vertraging is; doch het wordt ook verzekerd, dat zij zouden willen weten, wat Frankrijk ten behoeve van gezegden Vorst zal doen, nu de staat van zaken en van de regeering veranderd is [1]). Al die redeneeringen zijn

1) Dit ziet op den val van den Maarschalk d'Ancre.

gusto al S. di Monthou, che vorrebbe che terminassero con buon effetto alla sua istanza. Spera egli et io non manco d'adoperarmi come conviene.

Come esso S^r di Monthou aspetta l'esito con anzia, cosi si travaglia di non ricever certe lettere, che S. A. gli ha ispedite per persona espressa in Allemagna, con commissione, che si esso fosse partito di là, gli possa dare al S^r C^e di Mansfeldt per fargliele haver. Tanto più si accresce in lui il desiderio di haver quelle lettere, quanto S. A. in esse gli da conto di questa risposta ad esse et li commette d'operare in conformità. Ho saputo che quello che le portava, fu arrivato ad Heidelbergh et havendo inteso, che M^r di Monthou era venuto in questi paesi, era partito per Hanspach per consignarle in mano del C^e di Mansfeldt.

L'ambasciatore estraord° Inglese ha procurato ap-

niet naar den smaak van den Hr. de Monthou, die zou wenschen dat op zijn aanzoek een gunstig besluit genomen werd. Hij hoopt, en ik blijf niet in gebreke mij naar behooren te beijveren.

Niet alleen is de Hr. de Monthou in angstige verwachting van den uitslag, maar hij is ook ongerust, dat hij zekeren brief niet ontvangt, dien Z. Hgh. door eenen expresse in Duitschland afgezonden heeft met de boodschap dat, zoo hij van daar vertrokken was, hij den brief aan den Graaf van Mansfeldt kon geven om dien te bezorgen. Des te meer verlangt hij dien brief te krijgen, omdat Z. Hgh. hem daarin bericht wat hij te antwoorden heeft, en hem opdraagt dienovereenkomstig te handelen. Ik heb vernomen, dat de brenger van den brief te Heidelberg was aangekomen en vernomen hebbende dat de Heer de Monthou herwaarts was gereisd, naar Anspach vertrokken was om hem aan Graaf Mansfeldt ter hand te stellen.

De buitengewone Engelsche Ambassadeur heeft bij

presso LL. AA. i Sermi Archiduchi il castigo del Potiano che ha scritto quel libello famoso contro il Re, ò di haverlo nelle mani; et veniva detto che doveva trattare alcuna cosa delli affari di Cleves et Giuliers, ma si credeva anco che sarebbe restato con poca sodisfattione per l'uno et per l'altro, et che non fosse per riportar che belle parole et larghe promesse senza effetto, perchè il Potiano è fuggito; et quanto a Wesel pare che l'inclinatione sia di non rilasciarlo cosi facilmte, anzi si giudica, ch'il marchese Spinola, trovandosi in viaggio, possa far una scossa fin là, per veder quella piazza et riordinare la perfettione di qualche opera per maggior sicurezza di essa. Non sono ancora partite le navi che mandano questi Sigri per assister al Re di Suetia, ma sono pronte dal tutto, et li genti,

Hunne Hoogheden de Aartshertogen zien te bewerken, dat Potiano [1]), die dat fameus libel tegen den Koning heeft geschreven, gestraft of hem in handen gegeven zou worden, en het heette dat hij iets te handelen had over de zaken van Kleef en Gulik; maar men meende, dat hij weinig voldoening zou hebben op het een en het ander, en dat hij niets dan schoone woorden zou bekomen, omdat Potiano gevlucht is, en wat Wezel betreft, het schijnt niet dat men geneigd is het zoo gemakkelijk over te geven; integendeel, men oordeelt, dat de Markies Spinola, zich op reis bevindend, een uitstap derwaarts zou kunnen doen, om die plaats te bezichtigen en de voltooiing van zeker werk te verordenen tot hare meerdere veiligheid. De schepen, welke de Heeren zenden om den Koning van Zweden te helpen, zijn nog niet vertrokken, maar

1) Voorzeker is Ericius Puteanus bedoeld, aan wien een hekeldicht op Koning Jakob werd toegeschreven.

per quanto ho inteso, hanno fatto vela la settimana passata.

Dall' Haya a 30 Maggio 1617.

Della Ser^{tà} V^{a}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Nel presentar hieri ai S^{ri} Stati Gnli la risposta della Ser^{tà} V^{a} alle loro lettere scritte nella partenza di qua del Sr C^{e} Giov. Ernesto, regolai l'ufficio mio conforme alla copia di esse, il quale fu aggradito col solito testimonio di particolare affettione verso gl'interessi della Ser^{tà} V^{a}, dicendo mi in generale che speravano che l'Ecc^{e} VV., et dal Sr C^{e} Giov. Ernesto et dalle sue truppe haverebbono ricevuto bon servitio, et con

zij zijn ten volle gereed, en de soldaten zijn, voor zooveel ik verstaan heb, verleden week onder zeil gegaan.

Uit den Haag, 30 Mei, 1617.

Van U. D.
de onderd. en toegeneg. dr.,
Christoforo Suriano.

D. Vorst!

Gisteren aan de Heeren Stat.-Generaal het antwoord van U. D. aanbiedend op hunnen brief, bij het vertrek van hier van den heer Graaf Johan Ernest geschreven, heb ik mijne rede ingericht naar den inhoud van dat schrijven. Mijne rede werd ontvangen met de gewone betuiging van bijzondere toegenegenheid en belangstelling jegens U. D.: zij hoopten, dat U. Exc. èn van den Hr. Graaf Johan Ernest èn van zijne troepen goeden dienst hadden ontvangen, en met een ander beleefd compliment

altro gratioso complimento ringratiarono di quanto havevano fatto per li marinari, se ben per questo mandarono doppo il segretario a far l'ufficio, che elle intenderanno delle mie susseguenti. Seppe M^r di Monthou, che dovevo trovarmi nell' assemblea e mi fece instanza, ch'io, in conformità delle mie commissioni, toccasse qualche cosa del suo negotio per dare tanto maggior eccitamento alla pronta risolutione, mentre massime l'affare di S. A. di Savoia era stato il sabbato passato preso per mano, et tanto essequij con quelle forme di parole et pienezza di concetti, che la mia debolezza puote portar à beneficio dell' Altezza Sua, e più à sodisfattione dei commandamenti dell' Ecc^e VV. rappresentando spetialmente, oltre tutte le altre considerationi, le gravi spese et interessi che al presente sostengono, et per mare et per terra contra li tentativi et atti di hostilità dei gallioni di Napoli et nel tener

hebben zij dank gezegd voor hetgeen U. Exc. voor de zeelieden gedaan hebben, ofschoon zij daartoe later den Secretaris gezonden hebben om de beleefde mededeeling te doen, die U. Exc. uit mijn volgenden zullen vernemen. De heer de Monthou wist dat ik ter vergadering zou gaan, en hij heeft mij verzocht, dat ik, overeenkomstig mijnen last, iets zou aanroeren van zijne zaak, om des te meer tot een spoedig besluit aan te sporen, dewijl de zaak van Z. Hgh. v. Savoie verleden zaterdag ter hand is genomen. En ik heb zulks gedaan met de woorden en denkbeelden, die mijne zwakke kracht heeft kunnen aanbrengen in het belang van Z. Hgh., en nog meer ter voldoening aan de bevelen van U. Exc. In het bijzonder heb ik, behalve alle andere redenen, de zware onkosten laten gelden, die U. Exc. tegenwoordig te dragen hebben, zoo te land als ter zee, tegen de vijandelijkheden van de Napelsche galjoenen en om de vestingen van uw

presidiate le fortezze del suo dominio, aggiungendo quello di più, che stimai proprio per far apparere, ch'elle in ogni modo erano pronte nel mantenere il Sr Duca di Savoia, et cosi eccitar essi Signori ad venire ad una buona et pronta risolutione.

Mi fu risposto in sostanza, che haveva la S^tà V^a fatto prudentamente a provedersi contra li tentativi del vice-Re di Napoli, perchè Spag^li non sono abandonati già mai da i suoi soliti artificii et dissegni, con quali procurano ingannare il compagno, et chiaramente si cognosceva, che l'Arciduca Ferdinando era mosso da essi; che il Duca di Savoia meritava esser sostentato; che per lui si farà tutto quello si potrà; che l'affare s'era preso per mano per venir a quella miglior risolutione, che le forse di questi Stati havessero potuto comportare, nonostante che fossero caricati di interessi

grondgebied van garnizoenen te voorzien; en ik heb er bijgevoegd wat ik dienstig achtte om te bewijzen, dat U. Exc. op allerlei wijze bereid waren om den heer Hertog van Savoie te ondersteunen, en aldus de Heeren aan te sporen om tot een goed en spoedig besluit te komen. Het antwoord behelsde in substantie dat U. D. verstandig gehandeld had met voorzorgen te nemen tegen de aanslagen van den Onderkoning van Napels, omdat de Spanjaarden hunne gewone kunstgrepen en inzichten nimmer laten varen, waarmede zij den bondgenoot pogen te belezen, en het bleek duidelijk, dat de Aartshertog Ferdinand door hen was opgestookt; dat de Hertog van Savoie verdiende ondersteund te worden; dat voor hem al het mogelijke zal gedaan worden; dat de zaak ter hand was genomen om tot zulk een goed besluit te geraken, als de middelen van dezen Staat zouden gedoogen, niettegenstaande zij bezwaard waren met belangen en uitgaven,

e di spese, tanto per li soccorsi et aiuti esterni, quanto per tener in sicurezza il Paese. Io, replicato.... mi licenciai.

Mentre mi era stato deputata l'audienza, et già ero uscito di casa, vennero al S^r di Monthou lettere del 6 del passato dal Duca, espeditegli per messagièro espresso, da M^r di San Martino, che partito di Sedan, ove aveva lasciato il C^e di Taffino, ha seguitato il Colonnello Ghent, con ordine di accordarlo al servitio et farlo passare immediatamente in Savoia con promesse di *doi* mesi di paga, uno nella mano e l'altro nell' entrare in Savoia. Le lettere contenevano il procurar assistenza al detto Ghent, perchè possa fare il viaggio sicuro. Per questo, doppo uscito io dall' assemblea, vi fu egli introdotto

zoowel tot onderstand en hulp voor het buitenland, als om het land in rust te houden. Na geantwoord te hebben [1]), heb ik afscheid genomen.

Toen mij reeds was aangezegd, dat mij audientie verleend was, en ik reeds mijn huis verlaten had, ontving de Hr. de Monthou brieven van den 6^den l. l., hem door den Hertog gezonden bij een expressen bode, en van den heer di San Martino, die, uit Sedan vertrokken, waar hij den Graaf de Taffin had achtergelaten, den Kolonel van Gent had opgezocht met den last om met hem een contract te sluiten, ten einde in den dienst van Savoie te treden en onmiddellijk derwaarts te vertrekken met belofte van twee maanden betaling, eene in de hand, en de andere bij zijne aankomst in Savoie. De brieven hielden in, dat hij den gezegden Gent zou behulpzaam zijn, opdat hij de reis veilig zou kunnen doen. Daarom, nadat ik de vergadering verlaten had, is hij er binnengeleid en hij

---

1) Dit antwoord heeft onze afschrijver achterwege gelaten.

et ha fatta istanza che questi Sri esortino il Ghent ad accettar il partito, poichè pareva che si rendesse difficile per non esser stato pagato dal Duca di Buglione; che gli diano scorta per il passagio fuori di luoghi pericolosi et che si permettino piazza sicura finche resta stabilito il negotio. Esso Sr di Monthou haveva di questo parlato primo al Sr Barnevel et con S. E., laquale senti gusto della risolutione del Sr Duca, et disse, che facesse l'istanza perchè egli non haverebbe mancato di coadiuvarla, et quando gli fosse stato fatto qualche rifiuto egli haverebbe trovato mezo di fargli fare scorta sotto mano, ma che non dicesse alcuna cosa. Considerò che questi Sri haverebbono potuto metter

heeft verzocht, dat de Heeren den Heer van Gent zouden aansporen het voorstel aan te nemen, omdat het scheen, dat hij zich niet gemakkelijk zou laten vinden, daar hij niet betaald was geworden door den Hertog van Bouillon [1]); dat zij hem een geleide zouden geven op den tocht door gevaarlijke plaatsen, en zij hem een veilige plaats zouden toestaan, totdat de zaak zou vastgesteld zijn. De Heer de Monthou had daarover gesproken eerst met den heer Barnevelt en met Z. Exc., die behagen schepte in het besluit van den Hertog, en zeide, dat hij dat verzoek doen zou, daar hij niet in gebreke blijken zou het te ondersteunen, en dat, zoo het hem geweigerd werd, hij wel middel zou vinden om hem onder de hand een geleide te verschaffen, maar dat hij daar niets van moest zeggen. Hij merkte aan, dat de Heeren eenig bezwaar zouden

---

1) Deze zwager van Prins Maurits begreep voorzeker, dat hij de betaling op de Staten kon laten aankomen. Die Fransche Prinsen anticipeerden op eenen ommekeer in ons land, waardoor zij verwachtten onze krijgsmacht ter hunner beschikking te krijgen.

qualche difficoltà per timor di non romper per qualch' accidente la tregua, et haveva S. E. à questo proposito detto sorridendo: io vorrei che fosse piutosto hoggi, che dimani.

Hanno li Stati, sopra l'istanza di Mr di Monthou, consigliato con S. E. et stabilito d'ispedir due commissarii al Colonello Ghent, uno perchè resti appresso di lui et operi quanto ha ricercato il S. di Monthou, et l'altro, che immediatamente ritorni col rapporto, se haverà accordato con Mr di S. Martino, come potranno marciar le genti senza pericolo; partirono i commissarii hieri à sera, e saranno, credesi, dimani appresso il Colonello.

Il Sr Principe Mauritio mandò a chiamar M. di Monthou et gli diede parte di questa risolutione; et egli cavò dalle parole di S. E. ch li Stati haverebbono pagato la detta cavalleria al Duca, senon tutti i *duoi*

kunnen maken uit vrees van door eenig voorval het Bestand te breken, waarop Z. Exc. glimlachende zeide: ik wenschte dat hij liever heden dan morgen vertrok.

De Staten hebben op het verzoek van den heer de Monthou met Z. Exc. geraadpleegd en bepaald commissarissen naar den Kolonel Gent te zenden, eenen om bij hem te blijven en te verrichten wat de heer de Monthou verlangd heeft, en den ander om dadelijk terug te komen ten einde te berichten of hij met den heer di S. Martino zal zijn overeengekomen, hoe de soldaten zonder gevaar zullen kunnen marcheeren. De commissarissen zijn gisteren avond vertrokken en zullen, meent men, morgen bij den Kolonel zijn.

Mijnheer de Prins Maurits heeft den heer de Monthou laten roepen en hem dit besluit medegedeeld, en hij heeft uit de woorden van Z. Exc. opgemaakt, dat de Staten de gezegde cavallerie aan den Hertog zouden be-

mille cavalli, mille almeno, e tanto ha cavato anche da uno dei Deputati di Gheldria, et io ho avuto il riscontro dal Presidente Stick, che mi venne à trovare per questo effetto et per darmi questa nuova. Si atten-derà la risposta per terminar quanto accorrerà in questo negotio. Si è necessaria la segretezza, perchè non venga al orechio di Spag[li], perchè, sapendosi che queste genti havessero a servire S. A. di Savoia, procurerebbero di seguitarle et come nemiche, se potessero, trattarle male. M[r] di San Martino scrive, che ai confini dell' Arciduchi vi erano 3 mille fanti et 1200 cavalli, et lo med[mo] racconto ho io avuto dal Pasini, et che erano guidati del C[e] Enrico di Vandemberch per batter esso Ghent,

talen, zoo niet al de tweeduizend paarden, dan toch ten minste duizend, en zooveel heeft hij ook verstaan uit eenen der Gedeputeerden van Gelderland, en ik heb gelijk bericht van den president Stick [1]), die mij tot dat doel en om mij dat bericht te brengen is komen bezoeken. Men zal het antwoord afwachten om een eind te maken aan alles wat zich in deze zaak zal voordoen. Hoe het zij, geheimhouding is noodig, opdat het den Spanjaarden niet ter oore kome, daar zij, zoo zij vernemen, dat die soldaten in dienst van Z. Hgh. van Savoie moesten komen, hen zouden laten vervolgen en, zoo zij konden, als vij-anden zouden behandelen. De heer di San Martino heeft geschreven, dat er op de grenzen van de Aartshertogen 3000 man voetvolk en 1200 paarden waren en hetzelfde bericht heb ik van Pasini [2]) gekregen, en dat zij aangevoerd werden door Graaf Hendrik van den Berg, om dien Gent

1) Hier zal de Brandenburgsche Resident Hendrik Sticke, zoon van Diederik Sticke, bedoeld zijn, later wegens hagemunterij veroordeeld.

2) Venetiaansch Agent te Brussel.

et si credeva che lo Spinola havesse fatto il viaggio in queste parti di quà per tal effetto. Avanti che venisse l'aviso sudetto a M. di Monthou, si era comminciato per prender per mano la negotiatione, et se ben hora sta prudente per attender quanto venirà, io non dimeno per intelligenza delle VV. E.E., le dirò li concetti, ch'erano cosi.

Parve strano vedere nelle lettere di Principi et Signori dell' Unione ricevute ultimam^{te}, che non havessero stabilito alcuna cosa, ma che solo scrivessero, star risoluti di aiutare S. A. il Duca di Savoia, et non lasciarla perder, et che haverebbono voluto saper ciò che facesse l'Inghelterra et questi Sig^{ri}, per non imbarcarsi soli nel negotio di tanto rilevo: concetti stimati non proprii alla qualità dell' affare et al bisogno di S. A.; et sapendosi, che malam^{te} si può prometter, ch'il Re della Gran Bretagna secundi come si ricer-

te verslaan, en men meende dat Spinola de reis derwaarts gedaan had tot dat doeleinde. Voordat het gezegde bericht tot mijnheer de Monthou kwam, had men de onderhandelingen aangevangen, en hoezeer het thans verstandig is te wachten wat er van komen zal, deel ik niettemin aan U. Exc. tot haar onderricht de plannen mede, die zoodanig waren.

Het is vreemd in de brieven der Vorsten en Heeren van de Unie, onlangs ontvangen, te zien, dat zij niets vastgesteld hebben, maar dat zij alleen geschreven hebben besloten te zijn Z. Hgh. den hertog van Savoie te helpen en hem niet te gronde te laten richten, en dat zij zouden willen weten wat Engeland en de Heeren hier zouden doen, om zich in zulk een gewichtige zaak niet alleen te steken, een gevoelen, dat men niet overeenkomstig acht met het gewicht der zaak en met de behoefte van Z. Hgh., en daar men weet, dat men zich kwalijk mag beloven, dat de Koning van Groot-Britannie

carebbe, havendo pochi denari, tanto maggiormente concorsero i pareri a far le cose con stabil fondamento· Corse l'opinione di alcuni, che si habbi, continuando la guerra, à stabilire un' Unione reciproca all' inclusione della Ser^{tà} V^{a} per interessarla maggiorm^{te} all' assistenza.

Si mostrò tuttavia di mirare al voler dimandar Villa Franca per porto di sicurtà alle sue navi, qualched^{ni} promosserono nei privati discorsi con mons. di Monthou alcuna cosa di scizza (?); ma si è levato il pensiero dal med^{mo} Monthou; si deputati di Gheldria, Frisia et Groninghen in particolare hanno voluto esser informati del sito dei porti, della capacità loro, et della qualità delle spiaggie, attenenti alla giurisditione del Sr Duca, per quella risolutione, che si potesse un

hem naar den eisch zal steunen, daar hij weinig geld heeft, is men het te meer eens geworden, dat men de zaken met een vasten grond ondernemen moet. De meening van sommigen was, dat als de oorlog aanhoudt, er een wederkeerige Unie gesloten moet worden, met insluiting van U. D. om haar te meer tot onderstand te bewegen.

Intusschen bleek de bedoeling Villa Franca te vragen tot haven van verzekerdheid voor hunne schepen. Sommigen hebben in bijzondere gesprekken met den heer de Monthou iets geopperd van Spezza [1]); maar bij den Hr. de Monthou is het denkbeeld gerezen, dat zoo de Gedeputeerden van Gelderland, Friesland en Groningen in 't bijzonder onderricht hebben willen zijn van de gelegenheid der havens, hare ruimte en den aard der kust behoorende tot het gebied van den Hertog, dit geschiedde voor het

---

1) Den naam van deze gunstig gelegen havenplaats waag ik bij gissing, voor het onmogelijke woord in den text, te geven.

giorno far di mandare vascelli di guerra; che come cosa che ricercava tempo, vi sarebbe lasciato à più opportuno tempo et deliberatione, dovendosi per provisione far quello, che fosse stimato più proprio, et più conveniente al bisogno et alla possibilità di questi Stati; cosi dicono. Ch'è il più che per hora mi occorre rifferirle riverentamente in questo proposito.

Dall' Haya a 6 Giugno 1617. Della Ser^{tà} V^{a}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Havendo presentato al Sr Principe Mauritio le lettere di V^{a} Ser^{tà} et complito seco, mi ringratiò del honore, che la Ser^{tà} V^{a} gli faceva, et dell' amore, che dimostrava alla persona del Conte Giov. Ernesto; poi mi

geval dat men eenmaal oorlogschepen zond; dit toch is eene zaak, die tijd vereischt: kon men ze overlaten tot gelegener tijd en overleg, toch moest men voorloopig doen wat geschiktst geoordeeld werd, ter zake best diende en den Staten thans mogelijk was te doen. Zoo spreken zij. En dit is het voornaamste wat mij thans voorkomt U. Exc. eerbiediglijk op dit stuk mede te deelen.

Uit d. H. 6 Juni, 1617. van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.
Christoforo Suriano.

D. Vorst!

Toen ik aan den Heer Prins Maurits den brief van uwe Doorl. had aangeboden, en bij hem mijne opwachting maakte, dankte hij mij voor de eer, die U. D. hem deed, en voor de liefde, die Zij aan den dag leide voor Graaf Joh. Ernest, en daarna vraagde hij mij, of ik wist, dat

addimandò, se sapevo, che le differenze si fossero accommodate? io replico, che havevo inteso che si, et egli replicò: m'è caro et non havevo dubbio che mio cugino non si fosse messo al dovere. Disse doppo: Io mi meraviglio, che da quelli, che governano nel campo della Serma Repca, si sia risoluto di attender all' acquisto di Gradisca, che, per quanto ho veduto dal dissegno, che mi havete fatto havere, da una parte si può haver soccorso senza che si possi gli far ostacolo: questo non è termine di ben guerreggiare. Vi è la larghezza del fiume Liconso; vi è l'altezza delle diche (come chiamano qui l'argini); vi è la diffesa sopra esse con le trincee, et vi è la commodità del soccorrerla. Io mi sono trovato in questi paesi à qualche assedio et con quattro mille fanti ho difeso Ostendem contra quasi tutto l'esercito Spagnuolo doi

de geschillen [1]) bijgelegd waren. Ik antwoordde, dat ik verstaan had, dat dit het geval was, en hij hernam: het is mij aangenaam, en ik twijfelde niet, of mijn neef zou zich tot zijn' plicht voegen. Daarna zeide hij: Ik ben verwonderd, dat door hen, die in het kamp van de D. Rep. het beleid hebben, besloten is te wachten op de inneming van Gradisca, welke plaats, te oordeelen naar hetgeen ik gezien heb uit de teekening, die gij mij hebt getoond, aan den eenen kant onderstand kan krijgen, zonder dat men er iets tegen doen kan: dat is geen manier van oorlogen. Daar hebt gij de breedte van de rivier Liconzo, en de hoogte van de dijken, de mogelijkheid om de plaats op die dijken met loopgraven te verdedigen en de gemakkelijkheid om haar te hulp te komen. Ik heb in dit land menig beleg bijgewoond, en met vierduizend man heb ik Ostende tegen nagenoeg het geheele Spaansche leger ge-

1) Tusschen Graaf J. E. en den Venetiaanschen opperbevelhebber.

anni continui; non è praticabile ne riuscibile il voler mantenere in opinione di prender una piazza, che habbi diffesa ò commodità di introdurvi da qualche parte. Et mostrò S. E. gran desiderio di esser fatto capace di quello, delle distanze dei luoghi di V^{a} Ser^{tà} dalla parte di mare, fino à Gradisca; se vi la possi esser impedito il soccorso, et altri curiosi particolari, ad alcuni di quali più per relationi d'altri, che per propria cognitione, non essendo stato mai in quelle parti, diedi qualche sodisfattione; ma, se compiacesse alla Ser^{tà} V^{a} ch'io havessi una particolare intruttione di quel tanto che la paresse proprio per sodisfare alla curiosità di questo Principe, lo stimerei bene, perchè poterebbe anco giovar al servitio publico qualche raccordo che potesse dar S. E. come esperimentato et

durende twee jaren verdedigd; het is niet mogelijk, het denkbeeld vol te houden dat men eene plaats kan nemen, die middelen van verdediging bezit, of waar men aan den een' of den anderen kant toevoer in kan brengen. En Z. Exc. legde groote begeerte aan den dag om tot een oordeel in staat gesteld te worden, door de afstanden en de gelegenheid van U. D. te vernemen, en of van den kant der zee toevoer of ontzet van Gradisca belet zou kunnen worden en andere belangrijke bijzonderheden, omtrent sommige van welke ik meer op grond der verhalen van anderen, dan van eigen kennis, daar ik nooit in die oorden geweest ben, eenig bescheid gegeven heb; maar als het U. D. behaagde, dat ik een bijzonder bericht bekwame van dat wat geschikt mag schijnen om de weetgierigheid van dien Prins te bevredigen, zou ik het zeer waardeeren, omdat de eene of andere wenk, welken Z. Exc. zou kunnen geven, als ervaren persoon en, hoezeer uit de verte, bevoegd om te oordeelen, wat er naar alle waarschijnlijkheid verricht zou kunnen worden,

che formerà giudicio anco lontano, di quanto si possi apparentamente operare.....

Dall' Haya i 6 Giugno 1617.

Di V^{a} Ser^{tà}
humil^{mo} et devo^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

I doi, che furono espediti dal Sr Principe Mauritio coll' assenso dei S^{ri} Stati verso il Colonello Ghent, arrivarono solamente intorno di Arne (Arlon), havendo isteso, ch'esso era passato a Sedan, per haver del Mariscalco Duca di Buglione il pagamento del denaro dovutogli per le truppe. Tornati, sono stati espediti doi altri per procurare, che la cavaleria di Ghent fosse alloggiata, parte nel Ducato di Cleves et Giuliers,

nog bevorderlijk zou kunnen wezen aan den openbaren dienst ......

Uit d. Haag, 6 Juni, 1617.

V. U. D.
de onderd. en toegeneg. dr.
Christoforo Suriano.

D. V.

De twee, die door Prins Maurits met goedvinden der Heeren Staten naar den Kolonel Gent waren afgezonden, zijn slechts tot omstreeks Arlon gekomen, daar zij vernomen hadden, dat hij naar Sedan gegaan was om van den Maarschalk, Hertog van Bouillon, de betaling van de penningen, hem voor de troepen verschuldigd, te ontvangen. Na hunne terugkomst zijn twee anderen afgezonden om te zorgen, dat de ruiters van Gent ingekwartierd werden, deels in het hertogdom Kleef en Gulik, deels in eenige

et parte in alcune piazze di questi S^{ri} Stati, fermandosi in luogo, che non travagliasse et maltrattasse l'uno et l'altro paese.

In tanto si è saputo, ch'il Cte Enrico di Bergh si era avanzato colla sua cavalleria et infanteria in manièra, che, se havesse havuto in animo di batter quella del Ghent, l'haverebbe potuto fare, poichè stava desordinata, quando se gli è avvicinato; ma che se n'era astenuto, havendo havuto sicurtà ch'ella non haverebbe fatto damno sopra le terre di Sue Altezze, ne del Duca di Neuburg, et il Conte per questo haveva all' incontro assicurato li cavallièri, che non sarebbero stati tocchi, et si erano dati ostaggi per l'una et per l'altra parte. Qui vennero doi Capitani della detta cavalleria per avisar l'andata di Ghent à Sedan, pregare la detta assistenza di piazze sicure. Ancorche non habbino confessato che stassero alla

plaatsen der Heeren Staten, onder bepaling dat zij het eene noch het andere land bemoeilijkten of benadeelden.

Iutusschen heeft men vernomen, dat Graaf Hendrik van den Berg met zijne cavallerie en infanterie voortgerukt was, in dier voege dat, als hij de ruiters van Gent had willen slaan, hij het zou hebben kunnen doen, omdat zij in wanorde waren, toen hij ze naderde; maar dat hij er zich van onthouden had, daar hij de verzekering had bekomen, dat die ruiters geen schade zouden aanrichten in de landen van hunne Hoogheden, noch in die van den Hertog van Neuburg: de Graaf had van zijnen kant de ruiters verzekerd, dat zij niet aangetast zouden worden: zij hadden elkander gijzelaars gegeven. — Hier zijn twee kapiteins van de cavallerie gekomen met het bericht van de reis van van Gent naar Sedan en het verzoek om vergunning tot het betrekken van veilige plaatsen. Ofschoon zij niet erkend hebben, dat zij bij de komst van den

venuta del C[e] di Bergh mal provisti, Ella però, essendone stata, come ho detto, prima informata, li ha rimproverati assai et chiamato gli con titolo di da poco, di haversi cosi lasciato venir il conte adosso, et che non dovevano fidarsi di parole date, perchè potevano esser ingannati; ma ben dovevano credere alle lettere, che haveva anticipatamente scritte con ordine a qualche compagnia di cavalleria et infanteria à quelle frontière, di assisterli sotto mano quando essi havessero havuto occasione di esser sorpresi, ò di dar dentro. Ma essi si sono iscusati di non haver saputo di queste lettere. La detta cav[ria] si trova al presente alloggiata a Cleves, Emerich, Arnhem, Nimeghe et altre piazze del Marchese di Brandenburgh et di questi S[ri] Stati.

Hora si attende aviso del ritorno del Ghent, si haverà piacer di andar in Savoia et si tale sarà il

Graaf v. d. Berg kwalijk in orde waren, heeft de Prins er eerst, gelijk ik gezegd heb, van onderricht zijnde, hen niet weinig berispt en hen lieden genoemd die niets waard waren, omdat zij zich den Graaf zoo op het lijf hadden laten komen; zij hadden (zeide hij) op geen gegeven woord moeten vertrouwen, omdat zij bedrogen hadden kunnen zijn, maar den brief moeten gelooven, dien hij in voorbaat had geschreven, met last aan een compagnie cavallerie en infanterie op de grenzen, om hen onder de hand bij te staan, wanneer zij gevaar mochten loopen van verrascht of ingepakt te worden. Doch zij hebben zich verontschuldigd door te verklaren, dat zij van dien brief niet geweten hadden. De gezegde cavallerie is tegenwoordig ingekwartierd te Kleef, Emmerik, Arnhem, Nijmegen en andere plaatsen van den Markgraaf van Brandenburg en van de Heeren Staten. Thans verwacht men bericht van van Gent, of hij lust heeft om naar Savoie te gaan en of dit ook naar den smaak is van

gusto anco delle sue truppe, le quali si dice essersi lasciato intender, che anderanno voluntieri, se saranno sicuri del suo pagamento; et per venir à risolutione di quanto si vorrà qui fare per una manièra ò per l'altra, et per quanto si è inteso viene affirmato esser il pensiero di pagar al Duca la detta cavalleria, et io, parlando l'altro hieri col Sr Magno, Presidente di Zelanda, ho cavato, che si è calcolata la spesa, che la detta cavria potrà importare per mantenerla, et si è trovato che accenderà alla somma di sessanta mille fiorini, à ragione di mese corrente, dove qui si pagano ordinariamente per quaranta doi giorni per mese, et il concetto è, che si habbi à contribuire à questa spesa per alquanti mesi in servitio di S. A.; et per tanto, si era da cadauno dei Deputati data parte alle loro Provincie di questo pensièro et havendo lo fatto con messagieri espressi, se ne aspettava anco presto la risolutione, se ben il Sr di Monthou vorrebbe,

zijne troepen: dezen, zegt men, hebben te verstaan gegeven, dat zij gaarne zullen gaan, als zij verzekerd kunnen zijn van betaling. Daartoe moet bepaald worden wat men hier op de eene of andere manier zal willen doen. Zooveel wordt te verstaan gegeven, dat men die ruiters voor den Hertog wil betalen; en eergisteren met den heer Magnus, president van Zeeland, sprekende, heb ik uit hem verstaan, dat de tot onderhoud dier cavallerie vereischte som zou beloopen 60,000 gulden de loopende maand, naar de gewoonte alhier op 42 dagen berekend: deze som zou voor eenige maanden ten behoeve van zijne Hoogheid bijgedragen worden: daar van dit denkbeeld door elk der Gedeputeerden bij expresse boden mededeeling aan hunne Provincien was gedaan, zoo kon men een spoedig besluit verwachten. Doch de heer de Monthou zou willen, dat

che presentamente si dichiarasse ad altro più pronto aiuto per attender poi à questo colla detta risolutione dei Stati. Hebbero questi sudi[i] gusto grande di sentir da lettere di M. di Langarach, che il Christianissimo havesse fatto intender all' Amb[r] di Spagna, residente appresso di lui, che la M[à] Catholica si risolvi di tenere l'accordato ad Asti, come la Ser[tà] V[a] l'haveva inteso dal luogo proprio, et tanto più ha aggradito quello che ha conformato M[r] di Murier, Amb[r] del Christianissimo, che si trattenne hieri per buon spatio della giornata con Sua Eccellenza et col S[r] di Barnevelt, dando loro parte delle nuove commissioni, che S. M. haveva espedite al suo Amb[r] in Spagna in tal proposito, pregando l'uno et l'altro in partic[re] à far per la parte sua à favor del serv[o] del Sr Duca tutto questo più che si potesse per dar tanto magg[e] valore alla buona

men dadelijk tot een ander spoediger hulp besloot, om intusschen dat besluit der Staten af te wachten.

Deze Heeren zijn zeer in hun schik met hetgeen de heer van Langerak [1]) hun geschreven heeft, dat de Koning van Frankrijk den Ambassadeur van Spanje, die bij hem resideert, te verstaan heeft gegeven, dat zijne Katholieke Majesteit het verdrag van Asti behoort te houden, gelijk U. D. doet van zijnen kant, te meer omdat hij het goedgekeurd heeft. Dit heeft de heer du Maurier bevestigd. Deze Ambassadeur van zijne Allerchrist. M[t] heeft zich gisteren een goed deel van den dag onderhouden met Z. Exc. en met den heer Barnevelt, waarbij hij hun den nieuwen last heeft medegedeeld, welken Z. M. aan zijnen Ambassadeur in Spanje had toegezonden. Daarbij verzocht hij beiden, elk van zijnen kant ten dienste van den Hertog al het mogelijke te doen om aan de goede bedoeling des

1) De Heer G. van Boetselaer, Nederlandsch Gezant in Frankrijk.

intentione del Rè. Et a me, che andai a suo visitare communicò et la d^{tta} commissione et le lettere che haveva havute in questo particolare.....

Nelle l^{re} del Rè al suo Amb^{re} in Spagna non è nominato, se non il Sr Duca di Savoia, senza toccar punto al negotio di V^{a} Ser^{tà}, et il d^{to} Amb^{re} s'efforzò farmi credere, che se bene nella commissione della M. S. non è espresso, in ogni modo le l^{re} a parte di Mr de Villeroi, scritte di commandam^{to} della M. S., parlavano chiaram^{te} anco per gli affari della Ser^{tà} V^{a} con l'Arciduca Ferdinando, et che tanto veniva scritto a lui ancora di tale risol^{ne} dal Rè; ne ha dato questa mattina parte al S^{r} di Monthou, rallegrandosi seco della buona pièga, che apparnt^{mte} se vedeva che fossero per haver li negotii del Sr Duca; aggiunto, come disse, il libero assenso dato da S. M. di levate et d'ogni altra assistenza de suoi suditi all' A. S., et

Konings des te meer kracht bij te zetten. Mij, die hem was gaan bezoeken, heeft hij én dien last én de door hem over dit onderwerp ontvangen brieven medegedeeld.....

In den brief van den Koning aan zijnen Ambassadeur in Spanje wordt slechts de Hertog van Savoie genoemd, zonder de zaak van U. D. aan te roeren, en die Ambassadeur heeft zich beijverd mij te doen gelooven, dat hoezeer het in den last van Z. Mat. niet is uitgedrukt, toch in den brief door den heer de Villeroi, op bevel van Z. M. geschreven, duidelijk ook van de zaken van U. D. met den Aartshertog Ferdinand gesproken is geworden, en dat hem ook van zulk een besluit van den Koning geschreven is. Dezen morgen heeft hij daarvan mededeeling gedaan aan den heer de Monthou, die zich verblijdt over den goeden keer, welken hij zag dat de zaken van den Hertog stonden te nemen, in verband, zeide hij, met de vergunning door Z. M. aan zijne onderdanen gegeven om troepen te lichten

di haver commandato, che s' inviino genti ai confini per esser pronti al bisogno, che, si è cosi, la Sertà Va l'haverà già inteso. Ancorche mostrino alci dubitare, che queste nuove di Francia possino sopraseder l'effetto della buona intentione, dichiarata sin qui da questi Sri verso S. A. Con tutto ciò Mr di Monthou non teme, ma crede, che ciò sia per servirli a maggre stimolo, mentre pare che habbino caminato assai inanti nel dimostrare di voler venir ad effetti; sollecità però, a quanto gli par conveniente.

Fra otto o dieci giorni si valerà l'Ambr della licenza, ch'il Rè Christianmo gli ha dato di poter transferirsi à Parigi. Egli afferma che non starà che *tre* mesi absente da questa residenza. Con tutto ciò se vive nell' opinione di prima, che non habbi più di ritornarsi.

en allen anderen bijstand aan Z. Hoogheid te verleenen, en om die troepen, ten einde dichter bij de hand te zijn, naar de grenzen te laten trekken. Is dit zoo, dan zal U. D. het reeds vernomen hebben. Ofschoon sommigen twijfel verraden of niet deze tijdingen uit Frankrijk de uitvoering van de goede bedoeling, tot dusverre door de Heeren Staten jegens zijne Hoogheid aan den dag gelegd, zouden kunnen stremmen, is echter de heer de Monthou daarvoor niet bevreesd; integendeel, hij gelooft, dat zij daardoor te meer zullen aangespoord worden: immers zijn zij te ver gegaan om het nu bij beloften te laten. Toch solliciteert hij, zooveel hem voegzaam voorkomt.

Binnen acht of tien dagen zal de Ambassadeur van het verlof gebruik maken, hetwelk de Allerchristelijkste Koning hem gegeven heeft om naar Parijs te komen. Hij verzekert, dat hij niet meer dan drie maanden van deze residentie afwezig zal blijven; maar met dat al leeft hij in de meening van vroeger, dat hij niet terug zal behoeven te komen.

Le *sei* navi, destinate per assister al Rè di Suetia contra Polonia, non sono ancora dal tutto pronte, per difficoltà di chi le patroneggia, che non hanno ancora fatte le necessarie provisioni, havendo mal inteso li ordini primi, onde si differirà sino alla fine della prossima settimana, a dar la mostra et partire. Saranno commandate dall' ammiraglio di Hollanda, havendo questa Provincia voluto valersi di questo principal soggetto et ministro, per esser la prima volta che mandano fuori sue navi in soccorso di principe. Hanno espedito lettere al Rè di Danimarca perchè lasci liberamente transitare le dette navi per la stretta del Zont: che cosi chiamano; ma ciò hanno fatto più tosto per dar à cognoscer la stima, che fanno di lui, che perchè habbino alcun rispetto di passar in questi mari à loro piacere.

L'Amb^r del med^mo Rè di Suetia mi disse, che già

De zes schepen, tot bijstand van den Koning van Zweden tegen Polen bestemd, zijn nog niet geheel gereed, daar de equipagemeesters de noodige provisies nog niet hebben gemaakt, vermits zij de eerste orders niet wel verstaan hadden: dus zullen zij niet vóór het eind van de volgende week gemonsterd kunnen worden en vertrekken kunnen. Zij zullen onder het bevel staan van den Admiraal van Holland; deze Provincie toch heeft zich van dezen voornaamsten onderdaan en staatsdienaar willen bedienen, daar het de eerste maal is, dat zij hunne schepen eenen Vorst ter hulp zenden. Zij hebben een brief aan den Koning van Denemarken gezonden, dat hij de schepen door de Zond vrijelijk late passeeren: dezen naam heeft het, maar zij hebben het veeleer gedaan om de achting te betoonen, die zij hem toedragen, dan omdat zij zich ontzien zouden naar hun goeddunken die zeestraat te passeeren.

De Ambassadeur van dien Koning van Zweden heeft mij

haveva havuto nuove, che la gente, levata qui, era arrivata in quel Regno, et che sarebbono state à tempo per soccorre il suo Principe. Questo Ministro, come tutti gl'ambri et altri Ministri di Principi, che sono qui, accostuma vederli di rado; non venne, che avanti hieri a mio visitare, iscusandosi di esser stato ò fuori dall' Haya ò occupato per il suo Rè, et mi disse, che quel Principe haveva mostrato già lungo tempo desiderio d'inviar una persona espressa per Ambre a Va Sertà, et che l'istesso passasse à Constantinopoli, ma che la irresolutione era nata dall' inquietezza d'animo, et del convenir haver pensièro al stabilirsi et conservarsi in stato, nel che la difficoltà non era stata poca, et io, ringratiandolo della visita et facendoli buone l'iscuse, gli dissi, che non dubitavo, che dalla Sertà Va fosse stato aggradito sempre l'affetto del suo Rè.

gezegd, dat hij reeds tijding had, dat het hier geworven krijgsvolk in dat Rijk was aangekomen en dat zij er tijdig geweest zouden zijn om zijnen Vorst te helpen. Deze minister, gelijk al de Ambassadeurs en andere ministers van Vorsten, die hier zijn, heeft de gewoonte zelden bezoeken af te leggen; eerst eergisteren is hij mij komen bezoeken: hij verontschuldigde zich met te verklaren, dat hij òf buiten den Haag, òf werkzaam geweest was voor zijnen Koning, en zeide mij, dat deze Vorst reeds sinds lang begeerte getoond had, iemand als ambassadeur tot U. D. te zenden en denzelfden persoon Constantinopel te laten aandoen; maar dat de besluiteloosheid te weeg gebracht was door de onrustige stemming veroorzaakt door de niet geringe moeite die het in had, zich te handhaven. Hem dankzeggende voor zijn bezoek, en zijne verontschuldigingen aannemende, heb ik hem gezegd, dat ik niet twijfelde, of U. D. zou steeds de toegenegenheid van zijnen Koning op prijs stellen.

Ha risoluto il Principe di Brandenburgh retirarsi da Cleves à Berlino et condurvi la Principessa, sua moglie, perchè quivi si sgravi del parto, al quale sta ben vicino il tempo. Ma questi Sig[ri] et S. E. in particolare non sentono volontieri ch'abandoni Cleves; egli nondimeno si serve del pretesto sudetto, dicendo esser sollicitato dalla Principessa madre et per il sospetto, che regna la contagione, se ben hora non è di gran vehemenza, in quei contorni.

È morto settimana passata un figliuolo di S. E. Chiamavano anco egli Mauritio et era amato grandamente da Lui per questo, per essergli primogenito di *tre*, che ha havuto di una Dama di nobilissima casa di questi paesi, la quale ha sempre preteso haver havuta qualche parola di sposarla, ma è parso all' incontro ch'i Sig[ri] Stati non habbino mai voluto acconsentarlo. Egli era, et nella somiglianza delle fattezze,

De Vorst van Brandenburg heeft besloten zich van Kleef naar Berlijn te begeven en derwaarts de Vorstin, zijne gemalin, mede te nemen, om daar hare bevalling af te wachten. Doch de Heeren hier en in 't bijzonder Z. Exc. zien niet gaarne, dat hij Kleef verlaat. Niettemin maakt hij van dat voorwendsel gebruik, en zegt, dat hij door de Vorstin-moeder daartoe is verzocht, en dat hij bovendien door de heerschende besmetting daartoe bewogen wordt. De besmetting echter is in die streken niet zeer hevig.

Verleden week is een zoon van Z. Exc. gestorven; hij heette ook Maurits en was bij hem zeer bemind, omdat hij de eerstgeborene was van drie, die hij gehad heeft bij eene Dame van een zeer aanzienlijk geslacht in deze landen, welke altijd beweerd heeft trouwbelofte van hem gekregen te hebben; maar het schijnt dat de Heeren Staten daarin nimmer hebben willen bewilligen. En in gelaatstrekken en in zijne gansche houding geleek hij zeer

et nelli portamenti della persona, rassomigliava (sic) grandamente al padre, et la speranza, che haveva concetta ogni uno di lui, era grande. Egli faceva il Sr Principe portar l'habito di paggio, come al secondo fratello, et lo teneva molto basso. Doppo la morte ha fatto mettere gl'armi della casa di Nassau sopra la porta dell' habitatione della madre con chi stava, ma con filo nero per traverso, chi serve di sbarra, et indica la naturalità; cosa che ha dato grande mortificatione alla povera Signora.

Non ha S. E. ricevuto alcun complimento di condoglianza. Si sà bene che ha sentito dolor grande, ma non lo ha in apparenza mostrato; ben ha havuto gusto che sia stata honorata la sepoltura, che si fece venerdi da principali S^ri del Paese, da Colonelli. Et altri capi da guerra, et ella ha mandata tutta la sua guarda armata, la sua famiglia et quella del Principe Enrico, per fargli maggior

op zijnen vader, en groot was de hoop, die allen op hem gevestigd hadden. De Prins liet hem de kleedij van een' Page dragen, even als zijn tweeden broeder, en hij hield hem zeer laag. Na zijnen dood heeft hij het wapen van het Huis Nassau boven de deur van de woning der moeder laten plaatsen, maar met een dwarsbalk ten teeken van bastaardij, hetgeen de arme dame veel verdriet heeft gedaan. Z. Exc. heeft geen rouwbeklag ontvangen. Men weet, dat hij zeer bedroefd is geweest, maar hij heeft het niet getoond. Wel heeft hij begeerd, dat de eer der begravenis, die vrijdag plaats had, hem bewezen werd door de voornaamste heeren des Lands, door kolonels en andere hoofdofficieren, en hij heeft zijne geheele lijfwacht in de wapenen, zijn hofgezin en dat van Prins Hendrik de

honore, essendo portato il corpo dalli Alabardieri dell' E. S.

Dall' Haya a 13 Giugno 1617.

Della Ser^{tá} V^{a}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano

Ser^{mo} Principe!

All' ufficio che feci col Sr Principe Mauritio à nome della Ser^{tà} V^{a} et di rendimento di gratie et di confermatione della stima che fa del C^{e} Giov. Ernesto, in conformità di quanto mi commette nelle sue l^{re} di 2 dello stante, rispose Egli con parole molto cortesi et con attestatione del desiderio che ha di farsele cognoscere in tutti i tempi grandamente devoto; che era sicuro che le sue l^{re} dovevano giovare, et scrivendo,

uitvaart laten volgen: het lijk werd gedragen door de hellebardiers van Z. Exc.

Uit d. Haag, 13 Juni, 1617.

Van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.,
Christoforo Suriano.

D. V.

Op de betuiging, die ik den Heer Prins Maurits uit naam van U. D. gedaan heb, van dank en van de voortduring uwer achting voor Graaf Ernst, volgens den last, vervat in uwen brief van den tweeden der loopende maand, heeft hij geantwoord met zeer beleefde woorden en met de verklaring van zijne begeerte om zich u ten allen tijde ten zeerste dienstvaardig te betoonen: zijn brief, daar was hij zeker van, zou zulks bevorderen; en daar zich de gele-

che si fosse offerta l'occasione, non haverebbe mancato di tenere avvisato il C^{e} di governarsi prudentamente, et a sodisfattione della Ser^{tà} V^{a}. A che risposi con nuove gratie. Havendo S. E. inteso da l^{re}, che ha havute dal C^{e} et dal Colonello Rocalaure, che le genti dovevano passar il Liconso, si fece portar un libro di cosmograffia, et volse, che vedessimo insieme ove stava situata Gradisca, dove si fosse fabricato il ponte. Considerò, come se potevano avanzare; mi dimandò si poteva la Ser^{ma} Rep^{ca} dall' Istria inviare genti per terra, senza esser obligato da quella parte far ascender la rivièra, et in questo particolare mostrò una curiosità grande, et io andai, dicendo tutti li luoghi che erano del Dominio della Ser^{tà} V^{a}, et le parve distante assai dalla parte dell' Istria à Gradisca per poter approssimarsi alla piazza facilmente, onde disse

genheid had aangeboden om te schrijven, was hij niet in gebreke gebleven den Graaf te vermanen zich voorzichtig en tot tevredenheid van U. D. te gedragen. Hierop heb ik met nieuwe dankbetuiging geantwoord. Vernomen hebbende uit brieven van den Graaf en van den Kolonel Rocalaure, dat het krijgsvolk de Liconso moest passeeren, liet Z. Exc. zich een boek van cosmographie brengen; hij wilde dat wij te zamen zagen, waar Gradisca gelegen is, waar de brug geslagen was; hij merkte aan, hoe men verder op kon rukken; vraagde mij, of de Doorl. Rep. uit Istrie troepen over land kon zenden zonder verplicht te zijn van dien kant de rivier op te doen varen, en ten opzichte van deze bijzonderheid betoonde hij grooten weetlust. Daarop heb ik alle plaatsen van het gebied van U. D. opgenoemd; de afstand van Istrie tot Gradisca scheen hem vrij groot om de plaats gemakkelijk te kunnen naderen, waarop hij zeide: waartoe zal het noodig zijn? Bij een voltrokken beleg zou ik tijd willen hebben om de noodzakelijke be-

che bisognerà, ch'all' assedio formato vi vorrei tempo per andar facendo li avvicinamenti necessarii. Poi mi disse: l'Ecc^{ma} Rep^{ca} haverà bisogno di mantenere le compagnie, ch'è per consequenza, di genti, perchè quelle che vi sono, anderanno, et per la stagione et per li accidenti, mancando. Et io, per veder quello che voleva inferire, risposi, ch'era vero, ma che la difficoltà stava nel saper come rimetterne prontam^{te}. Rispose: il miglior consiglio, che io possi dare è, che sua Ser^{tà}. faccia passar alla fila per il paese di Grisoni delle genti, siano di che natione si voglia, et queste farle mettere nelle truppe, perchè cosi la Rep^{ca} haverà sempre il suo numero completo et servirò molto bene; cosi si fà anco nelle nostre truppe et massime in tempo di bisogno per haver continuam^{te} le compagnie formate. Io à questo proposito non lascierà di dire riverentam^{te} alla Ser^{tà} V^{a} quello, che ho osservato et inteso essendo accostumato in questi paesi, et è che

naderingen te maken. Daarna zeide hij: De Rep. zal hare compagnien in stand moeten houden, bij gevolg zal zij soldaten noodig hebben, daar de troepen, die er zijn, door het saizoen en allerlei ongeval haast zullen ontbreken. En om te zien wat hij wilde zeggen, antwoordde ik, dat dit waar was, maar dat de moeilijkheid was, hoe er spoedig troepen te krijgen. Hij antwoordde: de beste raad, dien ik zou kunnen geven, is, dat Z. D. door Grauwbunderland volk, van welke natie ook, laat komen en die bij zijne troepen inlijve, omdat de Rep. aldus haar getal steeds compleet zal hebben, en dit zal zeer goed werken: zoo geschiedt het ook in ons leger, bepaaldelijk in tijd van nood om de compagnien bij voortduring voltallig te houden. — Op dit stuk zal ik niet nalaten U. D. eerbiedig-lijk te zeggen wat ik opgemerkt en verstaan heb in deze landen gebruikelijk te zijn, en dit is, dat, als de

quando il Sr Principe ha havuto à fare di haver un corpo di infanteria sciolto, si ha preso per ogni compagnia quindeci ò venti soldati dei migliori, et in suo luogo se ne sono messi altrettanti di quali, ancorchè nuovi et inesperti; framessi però nelle file imparando dall' altri provetti in pochi giorni riuscevano cosi buoni come quelli. Io accennai questo à S. E. che me lo confermò et disse che questo era un ordine accustomato da Lui nelle passate guerre, et che si osserva tuttavia secondo l'occasioni si rappresentano.

Nel discorso ch' Ella hebbe meco, scoperse molto bene che haveva un desiderio grand^{mo}, che le cose di Lei passavano à contentamento et sodisfattione della Ser^{tà} V^{a}, et havendo anco cavato, che forse haverebbe scritto al Conte Giov. Ernesto, lo toccai, che mi sarebbe parso à proposito, che haveva nelle sue l^{re} framessi alcuni concetti, di quali si è veduto haver il

Prins een uitgelezen corps infanterie noodig heeft gehad, hij uit iedere compagnie 15 à 20 van de beste soldaten genomen heeft, die hij dan verving met even zoo veel nieuwe en onervaren manschappen; doch in de gelederen geplaatst, leerden zij van de andere verder gevorderden en waren binnen weinig dagen even goed als dezen. Toen ik hierop zinspeelde, bevestigde Z. E. het, en zeide: dat dit bij hem in de vorige oorlogen een gewone manier van handelen was geweest, en dat het naarmate de gelegenheid zich aanbood, in praktijk gebracht werd.

In het gesprek, dat hij met mij had, heb ik zeer goed ontdekt, dat hij zeer begeerde, dat zijne zaken ten genoegen en voldoening van U. D. uitliepen, en ook bespeurd hebbende dat hij misschien aan Graaf Johan Ernst zou schrijven, liet ik mij verluiden, dat het mij gepast zou schijnen, zoo hij in zijnen brief eenige denkbeelden liet

C[e] Giov. Ernesto fatto gran stima et che havevano dal altro canto profitato al publico servitio: mi promise del farlo. Io però non lasciai anco di far glielo risovvenire col mano di uno dei sottosegretarii, che venne à me per haver la lista dei nomi dei patroni di vascelli, per scriver anco ad essi, come intenderà la Ser[tà] V[a]. Diedi parte a S. E. di quanto l'EE. VV. mi scrivono in altre l[re] pure del 2 del passato, intorno la sua armata contra li galeoni di Napoli, et perchè compresi esser in Lei tanta continuata buona volontà et vidi l'opportunità et l'abbracciai toccandolo qualche cosa dei Capitani di vascelli, intorno a quello elle mi scrivono nelle sudette l[re] sue. Mi disse che haverebbe bisognato parlar con li deputati delle città, dalle quali sono detti Capitani, ma che credeva che tutti fossero partiti per le cose loro: ch' Ella però haverebbe scritto

invloeien, die het gebleken was dat de Graaf zeer waardeerde en die van den anderen kant den openbaren dienst ten goede komen zouden. Hij heeft mij beloofd zulks te doen. Toch heb ik niet nagelaten het hem te herinneren door eenen der ondersecretarissen, die bij mij was aangekomen om de lijst te hebben van de namen van de kapiteins der schepen, om ook aan hen te schrijven, zoo als U. D. zal vernemen. Ik heb Z. Exc. medegedeeld, wat U. Excellenties mij schrijven in een anderen brief van den tweeden der verloopen maand betreffende uwe armade tegen de Napelsche galjoenen, en omdat ik in hem zulk een bestendige goedwilligheid bespeurde, heb ik de gelegenheid gebruikt om te gewagen van de kapiteins der schepen betreffende hetgeen gij mij schrijft in uwen bovengezegden brief. Daarop zeide hij, dat hij zou moeten spreken met de Gedeputeerden der steden, waar die kapiteins te huis behooren, maar dat hij geloofde, dat al die Gedeputeerden naar hunne huizen vertrokken waren;

in particolare, perchè se contenessero in officio et sapeva che haverebbono fatto capitale delle sue l^re^, et io spero ch'elle siano per servir molto bene all' intentione della Ser^tà^ V^a^. Saranno qui aggiunte, et con esse la tradutione in copia, et ella potrà farle capitare ai patroni dei vascelli, come anco fare haver al C^e^ Ernesto le aggiunte l^re^ di S. E., che, per tanto ho potuto cavare, sono tutte essortationi a comportars bene nel ben servire et ad essortare il Conte, che si obligbi la Republica con incontrare la sodisfattione di Lei.....

Questo mattino son stato a dar adio all' Amb^re^ di Francia M^r^ di Murier, che prima fù a licenciarsi da me. Dimani ò appresso dimani si metterà in camino per Parigi. Venerdi passato prese licenza nell' Assemblea dei Stati Gnli et con tale occasione fece

doch dat hij in het particulier geschreven had, dat die kapiteins zich tot hunnen plicht zouden houden en dat hij wist, dat zij op zijn schrijven zouden letten. Ik hoop dat het zal strekken tot het doel van U. D. — Hier zal ik die brieven met de vertaling in copie bijvoegen, en U. D. zal ze kunnen doen geworden aan de kapiteins der schepen, gelijk mede den bijgevoegden brief van Z. Exc. aan Graaf Ernst, die, zoo veel ik heb kunnen opmaken, vermaningen aan allen behelst om zich in den dienst wel te gedragen, en bepaaldelijk aan den Graaf, om de Republiek te verplichten door te streven naar de voldoening van U. D. ....

Dezen morgen ben ik den Ambassadeur van Frankrijk, den heer du Maurier, vaarwel gaan zeggen: hij was te voren van mij afscheid komen nemen. Morgen of overmorgen zal hij zich naar Parijs op weg begeven. Verleden vrijdag heeft hij afscheid genomen van de Staten Generaal en bij die gelegenheid de zaak voorgestaan van

ufficio per gli interessi del Sr Duca di Sav^a, et mi disse, sebene di questo non haveva havuta espressa commissione di parlar, se non a S. E., al Sr Barnevel et a qualche altri particolari, in ogni modo sapendo che non sarebbe se non riescito caro a S. M^a l'ufficio, lo haver fatto di buon cuore. Doppo haver dato conto a questi S^ri di quanto il Rè si era lasciato intender coll' Amb^re Spag^o, ch'era appresso di lui, et dell' ordine commesso all' suo Amb^rc in Spagna, ha essortato di haver in raccommandatione gl'affari di S. A. et a fare una buona risolutione per la manutenzione di Lei; publicando da per tutto, che S. M^a fassi calar a furia cavalleria et infanteria alle frontière, non ostante l'indoglienza dell' Amb^re Spag^lo. Qui pendono ancora gl'animi alla risolutione et al dichiarir aiuto al Sr Duca et si va procrastinando, ancorche da alcuni si sia detto, che hoggi ò dimani sarebbe stata data la ris-

den Hertog van Savoie; hij heeft mij gezegd, dat, ofschoon hij geen uitdrukkelijken last had daarover anders dan met Z. Exc. en den heer Barnevelt en eenige anderen in 't bijzonder te spreken, hij toch wist, dat het zijne Mat. aangenaam zou zijn: van goeder harte had hij zulks gedaan. Na den Heeren Staten bericht gegeven te hebben van hetgeen de Koning den Spaanschen Ambassadeur te verstaan had gegeven en van den last aan zijnen Ambassadeur in Spanje verstrekt, heeft hij de Heeren aangespoord de zaken van Z. Hgh. te behartigen en een goed besluit ten zijnen behoeve te nemen, overal ruchtbaarheid gevend aan het besluit van Z. M. om in allerijl ruiters en voetvolk naar de grenzen te laten trekken, in weerwil van de klacht van den Spaanschen Ambassadeur. Hier zijn de gemoederen het nog niet met zich zelven eens om den Hertog hulp te verleenen: de zaak wordt steeds uitgesteld, ofschoon sommigen zeggen, dat er heden of morgen een

posta. Aspettano pure quello che vorrà fare il Ghent, del quale mi disse S. E. che haveva havuto dal Mariscalco di Buglione una paga, et ne stava attentendo una altra; che in tanto trattava col Cte Camillo Taffino; ma non si sapeva ancora, se vi era accordo. Per l'inclinazione del Generale di questi S^{ri} non vi è dubbio, ma la lunghezza in questo governo nelle risolutioni, come è ordinario, cosi si fa ancor maggior in questa benedetta congiontura ò contrasto di religione!

Uno di questi passati giorni et per termine di complimento fui col Presid^{nte} di Gheldria. Egli mi rinovò gl'istessi concetti di unione in terzo, dissi, che prima però volevano prontam^{te} assister, ma per la continuatione volevano assicurarsi del Duca. Replicò, che have-

antwoord zal gegeven worden. Men wacht ook op hetgeen de heer van Gent doen zal, van wien Z. Exc. mij gezegd heeft dat hij van den Maarschalk de Bouillon eene eerste betaling ontvangen had, en eene tweede wachtte; dat hij intusschen onderhandelde met Graaf Camillo Taffino, maar nog niet wist of er een verdrag gesloten was. Naar de gezindheid van het gros der Heeren Staten te oordeelen, is er geen twijfel aan; maar de traagheid, bij deze Regeering in het nemen van besluiten zoo gewoon, is nog grooter bij deze verwenschte [1]) omstandigheid der godsdiensttwisten.

Een dezer dagen heb ik een beleefdheidsbezoek bij den president van Gelderland afgelegd. Hij herhaalde mij het denkbeeld van een verbond van drieën. Ik zeide, dat zij eerst vaardige hulp hadden willen bieden, maar zich later van de trouw van den Hertog hadden willen verzekeren.

---

1) Het woord *benedetta* is voorzeker euphemistisch op te vatten.

rebbono ricercato S. A. del porto di Villa-Franca, et aggiunse, che, come da questi Stati, se potevano mandare à S. A. un numero di dieci ò dodici galere, et mi ricercò quello ne me pareva. Io risposi, che questo non era praticato, che l'Ecc^{ma} Rep^{ca} facesse navigare sue galere nel Mediterraneo, et però non sapevo, quello che la Ser^{tà} V^{a} fosse per fare, in cosa tale per mille difficoltà et mille rispetti ch'erano notissimi à lui. Non replicò altro, se non, che à lui pareva che sarebbe stato assai facile. Del parlar di questo et di quello, che ho inteso anco altrove, veggo, che si è discorso intorno questo, ma più certo, intorno alleganza, ancora ch'è à fin di render tanto più sicuri di S. A. coll' interessare la Ser^{tà} V^{a}, et alcuni anco vi vorrebbono li Principi dell' Unione d'Allemagna. È possibile che nel tempo me ne possi esser fatta

Hij hernam, dat zij Z. Hgh. om de haven van Villafranca gevraagd hadden, en voegde er bij, dat men, als van wege de Staten, aan Z. Hgh. een aantal van tien of twaalf galeien kon zenden, en vraagde mij wat mij daarvan docht. Ik antwoordde, dat het niet voorgekomen was, dat de D. Rep. hare galeien in de Middellandsche zee deed varen, maar dat ik niet wist wat U. D. zou doen in eene zoodanige zaak bij duizend moeilijkheden en duizend bedenkingen, die hem bekend genoeg waren. Hij antwoordde anders niet dan dat het hem voorkwam dat het zeer gemakkelijk zijn zou. Uit allerlei ook elders gehouden gesprekken zie ik, dat daarvan sprake is geweest, maar, met meer zekerheid, van een verbond, ofschoon met het doel om te zekerder te zijn van Z. Hgh. door U. D. in de zaak te betrekken: sommigen zouden er ook de Geunieerde Duitsche Vorsten bij willen hebben. Het is mogelijk dat er mij bij tijd en wijle opening van gedaan worde: geschiedt zulks,

qualch' apertura. Se sarà, sentirò et aviserò riverentamente.....

Dall' Haya a 20 Giugno 1617.

Di V[a] Ser[tà]
humil[mo] et devot[mo] serv[re],
Christoforo Suriano.

Ser[mo] Principe!

Li Serenissimi Archiduchi diedero commissione li giorni passati, che fosse riformato il numero di cavalli et di carri trattenuti per servitio dell' Artiglieria, ma non esseguita ancora del tutto la riforma, hanno la settimana passata rinnovati l'ordini in contrario. Scrivono, che à Brusselles si parlava diversamente. Alcuni dicevano, che questi S[ri] Stati volevano tentar qualche cosa sopra Vesel; altri, che sia per dar gelosia alla

zoo zal ik er kennis van nemen en U. D. eerbiediglijk berichten enz.

Uit den Haag, 20 Juni, 1617.

Van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.,
Christoforo Suriano.

D. V.

. . . .

Hunne hoogheden de Aartshertogen hebben dezer dagen last gegeven, dat de paarden en de wagens voor den dienst van de artillerie in orde gebracht zouden worden; maar toen dit nog niet bewerkstelligd was, hebben zij verleden week tegenbevel gegeven. Men schrijft, dat er te Brussel verschillend gesproken wordt. Sommigen zeiden, dat de HH. Staten iets tegen Wezel wilden onderne-

Francia; ma che i più sensati prestavano molto più credito à questi concetti.

Si aggiunge, che mons. Vingarde, Luogotenente General dell' artiglierie nei Stati di ll. Altezze, andava visitando tutte gl' artiglierie delle fortezze frontière, et che il marchese Spinola venerdi passato era partito di Brusselles con gran celerità per Marimont, ove si trovano ll. Alte, il che dava anco maggior occasione di parlar, intendendosi appresso, che come per il passato, non volevano attentar piazza ad alcuna natione, se non con grandissima fatica per via di memoriali decretati dal Serenissimo Alberto, hora à più potere, quanti ne vengano li per cavalleria, come per infanteria, sono aggregati, et mi scrive Pasini, che questo gli dispiaceva grandemente, perchè molti, che havevano

men; anderen, dat het was om Frankrijk bezorgdheid in te boezemen, maar dat de verstandigsten aan die denkbeelden het meest geloof sloegen. Men voegt er bij, dat de heer Wijngaarden, Luitenant-Generaal van de artillerie in de Staten van hunne Hoogheden, al de artillerie van de grensvestingen is gaan bezichtigen, en dat de Markies Spinola verleden vrijdag met groote haast van Brussel naar Marimont [1]), waar hunne Hoogheden zich bevinden, vertrokken was, hetgeen nog grooter stof tot gesprekken gaf, daar men vernam, dat, terwijl men te voren geene natie anders dan met de grootste moeite bij wijze van memorialen, door zijne Hoogheid Albertus gedecreteerd, toeliet, men thans zoo veel mogelijk, zoo velen er voor de cavallerie zoowel als voor de infanterie kwamen, aannam. En Pasini [2]) schreef mij, dat dit hem zeer weinig

1) In Henegouwen.
2) Venetiaansch Agent te Brussel.

potuto passar al servitio di V^{a} Ser^{tà}, forse con quest' occasione si appiglieranno al più vicino partito.....

Dall' Haya a 20 Giugno 1617.

Di V^{a} Ser^{tà}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Vennero Mercordi lettere à Mons. di Monthou scrittegli dal C^{o} Camillo Taffini, con avviso di haver accordato col col^{o} Ghent la condotta della sua cavalleria al servitio del S. Duca di Savoia, con conditione di darli *tremilla* Ducati per ogni compagnia di *cento* cavalli, che sarà per la levata *dodecimilla* per far il viaggio et condurli in Savoia, *un* mese di paga al

beviel, omdat velen, die in den dienst van U. D. hadden kunnen treden, misschien, nu er gelegenheid toe was, het naast voor de hand liggende zouden kiezen.

Uit d. Haag 20 Juni, 1617.

V. U. D.
De onderdan. en toegen. dr.
Christoforo Suriano.

D. V.

Woensdag is een brief aangekomen aan den heer de Monthou, geschreven door Graaf Camillo Taffini, met het bericht dat hij overeengekomen was met den Kolonel van Gent om zijne ruiters bij den Hertog van Savoie dienst te laten nemen, onder voorwaarde van hun drieduizend dukaten te geven voor elke compagnie van honderd paarden, hetgeen voor de lichting twaalfduizend zijn zal om de reis te doen en hen in Savoie te brengen, eene maand

volar delle genti et *tre* mesi di servitio, facciasi ò non la guerra, et di questo voleva haver sicurtà. Quest' ultima conditione è reuscita a M. di Monthou molto dura per la reputatione di S. Altezza, et al S. di Barnevelt in particolare, a cui diede parte dell' avviso, parve troppo il denaro, che si era accordato.

Communicò anco il tutto al S. Principe Mauritio, et venerdi fui nell' assemblea dei S^ri^ Stati a darli conto di quest' affare per eccitarli a far qualche cosa, ò in questo, ò perchè più tosto l'aiuto fosse in denari. Arrivarono poi a me la sera stessa del venerdi le lettere della Ser^ta^ V^a^ tanto in tempo che puoti la mattina seguente esseguire li suoi commandamenti....

L'espresso ordine, ch'ella mi da di dover immediatamente esseguire, mi fece far istanza dell' audienza, et havendo anco prima communicato al S. di Monthou la commissione che tenevo per gl' interesse

betaling op de loopplaats en drie maanden dienst, hetzij oorlog gevoerd worde, al of niet, en hiervan wilde hij waarborg hebben. Deze laatste voorwaarde kwam den heer de Monthou voor de eer van zijne Hoogh. zeer hard voor, en in 't bijzonder scheen den heer Barnevelt, wien hij het bericht mededeelde, de som, waaromtrent men overeengekomen was, te groot. Hij heeft alles ook aan Prins Maurits medegedeeld, en vrijdag is hij in de vergadering der Heeren Staten geweest om hun van deze zaken bericht te geven en hen aan te sporen daarin iets te doen of wel liever een subsidie in geld te geven. Denzelfden avond van vrijdag is de brief van U. D. zoo tijdig aangekomen, dat ik den volgenden morgen uwe bevelen kon nakomen .... Het uitdrukkelijk bevel, door u mij gegeven, om dadelijk uit te voeren, heeft mij audientie doen verzoeken, en daar ik aan den heer de Monthou den last, dien ik in het be-

del Duca, suo S^{re}, gli pàreva l'opportunità molto buona per dare valore alla sua instanza giorni inanti, onde mi pregò a far ufficio proprio al bisogno. L'espositione di quanto è framessa nelle lettere della Ser^{tà} V^{a}, fu lunga, havendo procurato non tralasciare cosa alcuna et delle parole et del senso, facendo tutte quelle considerationi, che mi parvero poter conformare con la volontà di lei per scuotere l'animo di questi S^{ri} et ridurli a ben ponderare la materia per la manièra, con laquale hanno Spag^{li} trattato et come han rotto negotio tanto profitabile per la publica tranquillità, et particolarmente dimorai nel considerare a detti S^{ri} il titolo dato alle genti di questi Paesi, che sono al servitio della Ser^{ta} V^{a}, et l'ufficio di loro ministri con Turchi. Li concetti espressi da

lang van den Hertog, zijnen meester, had gekregen, eerst had medegedeeld, kwam hem de gelegenheid bijzonder gunstig voor om aan zijn verzoek van eenige dagen te voren kracht bij te zetten: dus verzocht hij mij de zaak als de mijne te behartigen. De uiteenzetting van hetgeen in den brief van U. D. vervat is, was lang, daar ik mij beijverd heb niets over te slaan, noch van de woorden noch van den zin, en al die aanmerkingen te maken, die mij voorkwamen overeen te komen met den wil van U. D. om de Heeren warm te maken en hen er toe te brengen wel te overwegen, hoe de Spanjaarden gehandeld hebben, en hoe zij eene voor de openbare rust zoo dienstige zaak in duigen hebben doen vallen. En in 't bijzonder heb ik met nadruk de Heeren opmerkzaam gemaakt op den titel aan het krijgsvolk van deze landen, die in den dienst van U. D. zijn, gegeven[1]), en op de handeling van hunne ministers met de Turken. De denkbeelden, door mij

1) te weten die van *rebellen*.

me con efficacia et secondo che la qualità loro comportava, furono intesi con grand^{ma} attentione; ma come nelli detti doi particolarmente fecero sembiante di ridersi del primo, cosi nel altro mostrarono et meraviglia et stupore con qualche segno di sentimento, che si trattasse di tal manièra, et si tentasse con termine cosi indegno del nome christianissimo a promover Turchi a danni di V^{a} Ser^{ta}. Parve a loro ancora la materia degna di consideratione et di ponderatione, laquale mi promisero dell' haverla, et insieme di haver â cuore l'ispeditione all' instanza per il Sr Duca di Savoia.

Mi ringratiarono in parole generali, della confidenza con che la Ser^{tà} V^{a} trattava con essi et li faceva intender le cose che correrono, et mi pregarono, che secondo il solito potessero haver per scritto quanto haveva proferito. Non havendo io per la brevità del

met nadruk en naar den eisch hunner waardigheid uitgesproken, werden met groote aandacht aangehoord; maar terwijl zij bij het eerste van die beide punten den schijn aannamen van er om te lachen, zoo toonden zij bij het tweede verwondering en verbazing met eenig gebaar van verstoordheid, dat er op zulk eene wijze gehandeld en zoo onwaardig den christennaam getracht werd de Turken te bevoordeelen ten nadeele van uwe Doorluchtigheid. De zaak schijnt hun der overweging waardig, en zij hebben beloofd haar als zoodanig te behandelen en tevens de beschikking op het aanzoek voor den Hertog van Savoie ter harte te nemen. In algemeene bewoordingen hebben zij mij bedankt voor de vertrouwelijkheid, waarmede U. D. met hen handelde en hun de loopende zaken mededeelde, en zij hebben mij verzocht wat ik gezegd had, naar gewoonte op schrift te mogen hebben. Daar ik wegens tijdsgebrek niet in staat ben geweest het hun dadelijk te geven,

tempo havuto modo di darglielo all' hora, gli lo mandai doppo in lingua Francese per meno perdito di tempo, et hieri matina fu letto alla detta assemblea. Prima della riduttione parlai al Presidente della settimana, rinnovando seco gl' ufficii in quelle parole che stimai più essentiali, perchè restasse maggiormente informato del negotio, della mente publica et del pensiero, che per commune servitio la Ser^{ta} V^a mette agl' affari nella congiontura dei presenti tempi, replicando anco l'instanza per il Sr Duca di Savoia, mi promise far quanto havesse potuto pel servitio del S. Duca, et di procurar, ch'io havessi pur la risposta, la quale, da questo ho potuto cavar, non sarà prima che habbino risoluta qualche cosa per Sua Altezza sopra che pende pure l'effetto, nascendo ciò dalla diversità di pareri. Tuttavia ha ogn'uno dato speranza à Mr de Monthou ed à me, che questa settimana si stabilirà

heb ik het hun later in de Fransche taal tot minder tijdverlies toegezonden, en gisteren morgen is het in de vergadering gelezen. Te voren heb ik den President van de week gesproken en heb bij hem mijn' last herhaald in die bewoordingen, welke mij de hoofdzaak schenen te behelzen, opdat hij te beter onderricht zou worden van de zaak, van de openbare meening en van de denkbeelden door U. D., betreffende de gemeenschappelijke belangen in het tegenwoordig tijdsgewricht gekoesterd. Ook op het aanzoek voor den Hertog van Savoie antwoordend, heeft hij mij beloofd te doen wat hij ten dienste van den Hertog zou vermogen, en te zorgen dat ik ook het antwoord ontving, hetwelk, naar 't geen ik heb kunnen nagaan, niet geschieden zal voordat zij iets voor zijne Hoogheid besloten zullen hebben, waarvan alles afhangt. Dit is te wijten aan de verscheidenheid van meeningen. Toch heeft iedereen aan den heer de Monthou en aan mij hoop gegeven, dat

qualche cosa. Vorrebbono pur mandar le genti del Ghent. Mr de Monthou non nega ne abbraccia il partito, ma non havendosi l^re di esso Ghent, sollicita l'aiuto addimandato in denari et di nuovo ha mandato questo mattino memoriale all' Assemblea, à che par che s'inclini.

Al Sr Principe Mauritio communicai anco l'affare che l'ude attentam^e et disse: che da Spag^li non si poteva ne si doveva aspettar altro, essendo avezzi di trattar di questa manièra, et il Sr Bernvel, con quale fui anco in particolare, tanto più, ch'esso non era stato la matina all' assemblea, mi disse quasi lo stesso concetto et che si poteva molto ben comprendere la falsità loro, la loro ambitione et quali siano li disegni et mire, che tengono fisse alla destruttione di cadauno et al solo avanzo di se stessi. Nel particolare della

in deze week iets zal bepaald worden. Zij zouden ook de troepen van van Gent willen zenden; doch de heer de Monthou weigert noch aanvaardt zulks, en daar hij van den heer van Gent geen schrijven heeft, zoo verzocht hij om subsidie in geld, en op nieuw heeft hij dezen morgen een memorie bij de Vergadering ingediend, waartoe zij schijnt over te hellen.

Ook aan Prins Maurits heb ik de zaken medegedeeld. Hij luisterde aandachtig en zeide, dat men van de Spanjaarden niets anders kon noch moest verwachten, daar zij gewoon zijn op die manier te handelen, en de heer Barnevelt, dien ik ook in het particulier gesproken heb, te meer omdat hij dien morgen niet in de vergadering geweest was, zeide mij nagenoeg hetzelfde, en dat men zeer goed hunne valschheid en heerschzucht begrijpen kon, en welke de bedoelingen en plannen waren, die op de vernietiging van allen en op de verheffing van hen alleen gericht zijn. Ten opzichte van het woord *rebellen*

parola *ribelli* et S. E. et il Sr Barnovel fecero segno di parerle proprie le considerationi che gli feci della consequenza, et mostrarono che questi Stati non si meravigliarono di simil titolo, perchè sanno bene esser usitato nella bocca di Spagli, come, disse anco il Sr Magno di Zelandia, è usitato da noi dare ai Spagli tiranni.

Io mi sono aveduto, che in qualched'uno ha fatto impressione questo concetto; ma per non dar à creder, che se ne facci stima, si mostra in apparenza generalmente il contrario. Si come ha pregato S. E. et altri, con che mi è occorso sin qui discorerne, ad havervi la necessaria consideratione, cosi non tralascierò, secondo che mi occorrera venir a conferenza con altri, di far di qui li ufficii, che possono servire à profito particolare di Va Serta.

Al Sr. Ambr d'Inghelterra communicai la sostanza

deden en Z. Exc. en de heer Barnevelt blijken, dat hun mijne opmerkingen betreffende de beteekenis daarvan juist voorkwamen, en zij verklaarden dat de Staten zich over een dergelijke benaming niet verwonderden, omdat zij weten, dat zij in den mond der Spanjaarden gebruikelijk is, zoo als (zeide ook de heer Magnus van Zeeland) het bij ons gewoon is de Spanjaarden *tirannen* te noemen. Ik heb bespeurd dat die uitdrukking op iedereen indruk heeft gemaakt, maar dat men het tegenovergestelde doet blijken om niet te doen gelooven dat men er gewicht aan hecht. Gelijk ik Z. Exc. en anderen, met wie ik tot dusverre heb kunnen spreken, gevraagd heb er de noodige opmerkzaamheid aan te wijden, zoo zal ik niet nalaten, naar gelang zich de gelegenheid tot eenig onderhoud met anderen aanbiedt, hier die diensten te bewijzen, welke het bijzonder belang van U. D. kunnen bevorderen.

Den Engelschen Ambassadeur heb ik volgens uw bevel

degli avvisi, come la Ser^{ta} V^{a} mi ha commandato, pregandolo a far con la Maestà del suo Rè ufficio proprio in negotio di tanto momento et quelle considerationi, che stimavo necessarie alla qualità di esso et anco all' interessata riputatione, di S. M. per il trattato di Asti. Egli mostrando termine molto riverente verso la Ser^{ta} V^{a} mi ringratiò con parole di gran devotione et disse che V^{a} Ser^{ta} non s'ingannava punto, mentre faceva usar seco col mezzo mio una tanta confidenza, perchè professava devotione et obligo a quella Ser^{ma} Rep^{ca}, et per consequente non haverebbe mancato di servirla, ch'io opportunamente havevo fatto l'ufficio, perchè havevo modo di ispedirla il giorno seguente al Suo Rè, dovendo partire per Scozia il Colonello Broch, onde, se non vi sara arrivato ancora il Sr Segretario Lionello, le lettere che haverebbe scritte a S. M. gli haverebbono servito a trovar la materia disposta; et se prima fosse egli gionto, era

den hoofdinhoud van de berichten medegedeeld en hem gevraagd der Majesteit van zijnen Koning de vereischte voorstelling te geven van eene zaak van dat gewicht, waarin ik oordeelde dat wegens het verdrag van Asti de eer van zijne Mat. betrokken is. Hij dankte mij in jegens U. D. hoogsteerbiedige bewoordingen, zeggende dat U. D. zich niet bedroog, waar gij door mijn persoon hem zulk een groot vertrouwen toondet, daar hij aan de Doorl. Rep. alle toewijding verschuldigd was en dat hij bij gevolg niet in gebreke zou blijven haar te dienen; dat mijne mededeeling zeer van pas was gekomen, daar hij gelegenheid had om haar den volgenden dag aan zijnen Koning over te zenden, vermits de Kolonel Brock naar Schotland stond te vertrekken. Wanneer de heer Secretaris Lionello daar nog niet aangekomen was, zou de brief, dien hij aan Z. Mat. schrijven zou, dienen om de zaak in te leiden, en zoo

sicuro, che le sue lettere haverebbono fatto frutto, et tanto più confermata la buona mente, che sapeva esser nel Rè verso il servitio della Ser^ma^ Rep^ca^ et gli interessi communi. Ha scritto, et hieri a tre hore doppo mezzo giorno partì il detto Colonello per Edinburgh alla corte in Scozia, ove sperava trovarsi nel termine di quattro giorni in circa.

Dall' Haya à 27 Giugno 1617.

Dell' Ser. V^a^
humil^mo^ et devot^mo^ serv^re^,
Christoforo Suriano.

Serenissimo Principe!

Si trova fuori dall' Haya il Presidente di Gheldria; deve ritornar dimani o apresso dimani; procurerò di cavar di lui nel proposito *di Unione*, come veggo

hij daar reeds was aangekomen, was hij zeker dat zijn brief een goede uitwerking zou doen en des te meer de goede meening bevestigen, die hij wist dat de Koning voor de D. Rep. en de gemeenschappelijke belangen koesterde. Hij heeft geschreven, en gisteren te drie uren na den middag is de genoemde Kolonel vertrokken naar Edinburg tot het Hof in Schotland, waar hij binnen omstreeks vier dagen hoopte aangekomen te zijn.

Uit d. Haag, 27 Juni, 1617. Van U. D.
De onderdan. en toegeneg. dr.
Christoforo Suriano.

D. V.

De President van Gelderland bevindt zich buiten den Haag; morgen of overmorgen moet hij terugkomen. Ik zal van hem ten opzichte van het verbond zien te vernemen

esser commandato dalla Serta Va. In tanto posso dirle quello che da altra parte et avanti l'arrivo delle lettere et anco doppo ho cavato, et è che corre il concetto, che quando havesse à farsi colleganza con Va Serta et il Sr Duca di Savoia, havessero ad esser inclusi oltre i Principi d'Allemagna, che scrissi la settimana passata esserne parlato, anco il Re della Gran Bretagna et li Swizzeri Evangelisti. Io, con chi mi è avvenuto di haverne qualche discorso, ho considerato di questa multiplicità, ò genererebbe confusione nel trattare, ò lunghezza di tempo nel risolver, che la qualità delli affari, le presentanee torbulenze, il male, che si vede andar aperendo nelle viscere, non patisce dilattione al rimedio; che però vi sarebbe necessario la prontezza et una buona et solida risolu-

wat ik zie dat door U. D. gelast is. Intusschen kan ik u zeggen wat ik van andere zijden en vóór de ontvangst van den brief en ook daarna heb vernomen, en dit is, dat het gevoelen is, dat *als er een verbond met U. D. en den Hertog van Savoie moet gesloten worden*, *de Duitsche Vorsten er bij ingesloten moeten worden*, *waarvan ik verleden week geschreven heb dat ook door den Koning van Groot Britannie gesproken was*, *en bovendien de Evangelische Zwitsers. Tegen ieder*, *met wien ik daarover heb kunnen spreken*, *heb ik gezegd*, *dat uit die veelvuldigheid* [1]) *óf verwarring in de handelingen zou voortspruiten óf langwijligheid in het besluiten; dat de aard der zaken*, *de bestaande troebelen*, *de kwaal*, *die zich in het ingewand openbaart*, *geen uitstel van het geneesmiddel dulden; dat hier derhalve vaardigheid en een goed en degelijk besluit noodig is.*

---

1) Van in het verbond opgenomenen. Het cursief gedrukte is in cijferschrift.

tione. Mentre discussi con Mons. Bernvel del negotio di Spagna, per cavar qualche cosa del suo senso in questo particolare, presi campo di laudar la sua prudenza, atta a cognoscer le consequenze del male, et l'opportunità al rimedio. Egli rispose, ch'era necessario il pensarvi et procurare di trovar mezzo tale, che servisse al commun beneficio, ancor l'intendersi ben insieme et con qualche unione; ma ch'era necessario anco matura consultatione.

Io a questo dissi, che l'Ecc^{ma} Rep^{ca} aspettava d'intender ciò che si havesse voluto far, et potevo assicurar Sua S^{ria} che in V^{a} Ser^{ta} se haverebbe trovato prontezza et risolutione.

Esso replicò: vi vuol tempo a pensar, et poi entrò subito in altro, non essendo suo ordinario persistere in un concetto del quale non vogli così tosto dichiararsi del suo senso; ma come si sia, questa è la prima

Terwijl ik met den heer Barnevelt over de zaak van Spanje redeneerde, om eenig inzicht te krijgen in zijn gevoelen over dit onderwerp, nam ik aanleiding om zijne wijsheid te prijzen, bekwaam om de gevolgen van het kwaad en de geschiktheid van den tijd om het geneesmiddel aan te wenden te erkennen. Hij antwoordde, dat het noodig was de zaak in bedenking te nemen en er een middel, dienstig voor het gemeene welzijn, voor op te sporen, *ook zich wel met elkander te verstaan*, *ook door eenige bondgenootschappelijke vereeniging; maar dat er nog rijp beraad noodig was. Daarop zeide ik*, *dat de D. Rep. verwachtte te vernemen wat men wilde doen*, *en dat ik hem kon verzekeren*, *dat er bij U. D. vaardigheid en beradenheid zou gevonden worden.* Hij hernam: hier wil men tijd tot overleg, en daarop ging hij plotseling tot iets anders over, daar hij gewoonlijk niet blijft bij een onderwerp, waaromtrent hij zich niet zoo spoedig wil verklaren; maar

volta che è uscito in tanto, et il Sr Principe Mauritio mi affermò, quando fui seco, et a buon proposito, che vi era volontà buona, et che pensava che presto si sarebbe detto qualche cosa. Ma per mi credo, da quanto ha detto il Sr Amb^{r} d'Inghilterra, come intenderà la Ser^{ta} V^{à} più abasso, che si vorrebbe qui haver questa reputatione, che si proponesse chiaramente in publico, ma il farlo non bisognerebbe. A mio giuditio sia detto riverentemente che fosse senza qualche sicurezza che fosse abbracciata la proposta. Il detto Sr Amb^{r} d'Inghilterra con quale venimo à proposito di questo negotio, quando fui seco, mi disse, che qui vi era buona volontà, inclinatione grand^{ma} et ottimo desiderio, che è quello che tante volte ho scritto àlla Sta V^{a}, ma che ciò haveva il suo contrario, dell' irresolutione, che nasceva dalla forma del Governo di questo Stato, dall'

hoe dit zij, dit is de eerste maal, dat hij zich zoo ver heeft uitgelaten. En Prins Maurits heeft mij bevestigd, toen ik bij hem was en de zaak juist ter sprake kwam, dat hier goede wil bestond en dat hij dacht dat er spoedig iets van gezegd zou worden. Maar ik voor mij geloof, naar 't geen de Engelsche Ambassadeur gezegd heeft, gelijk U. D. beter zal beseffen, dat men hier zou wenschen, dat de algemeene dunk bestond, dat er een verbond gesloten was, maar dat tot de daad (naar mijn oordeel, het zij met eerbied gezegd) noodig zou zijn, dat het denkbeeld niet zonder zekeren waarborg verwezenlijkt werd. Dezelfde Ambassadeur van Engeland, met wien wij op dit onderwerp kwamen, toen hij bij mij was, zeide mij, dat hier goede wil, zeer groote geneigdheid en de beste begeerte was — (juist dit heb ik U. D. zoo dikwijls geschreven); maar dat daartegen overstond eene besluiteloosheid, voortspruitend uit den vorm der regeering van dezen Staat, uit de zucht om in al hunne handelingen met beradenheid

andar pesati in tutte le sue attioni et che forse le gelosie private et le particolari dissentioni nel negotio di Religione non lasciavano cosi tosto veder tutto ò pensar alla risolutione del meglio; che ben questo poteva dirmi per certo, et io stesso l'haverò anco potuto scoprire nell' animo dell' universale, che non vengono ritenuti di tema che habbino d'offender Spag^li^, anzi dove potranno dargliene occasione, lo faranno, ma, come havevo detto, del pesare et considerare tutte le cose; et esso anco mi confirmò il concetto che l'Unione si havesse a far con il concorso degl' altri Principi et Republiche, et mi considerò, che parendo che fosse ordinario che questi che non sono nei travagli assettino il molto di quelli che li hanno, cosi forse qui stanno attendendo, et però quanto a lui trovava la strada assai facile et era per il particolare di V^a^ Sta, ch'Ella ne havesse stimato bene et proprio

te werk te gaan, en dat naijver tusschen bijzondere personen en in 't bijzonder de oneenigheden op het stuk der godsdienst niet toelieten te denken dat er spoedig iets beters besloten zou worden: wel kon hij mij als zeker zeggen, en ik had het ook uit de algemeene gezindheid bespeuren kunnen, dat zij niet teruggehouden worden *door vrees om de Spanjaarden te kwetsen; integendeel waar zij hun daartoe aanleiding zullen kunnen geven, zullen zij het doen; maar zoo als ik gezegd heb, (is de zucht) om alles wel te overleggen (in het spel); en hij versterkte mij ook in de meening, dat het verbond moest gesloten worden met medewerking van de andere Vorsten en Republieken, en merkte op, dat, gelijk het gewoonlijk geschiedt, zij die niet in den nood zijn, de zaken schikken in plaats van hen, die er in verkeeren, en men zoo ook hier de uitkomsten afwacht. Derhalve, wat hem aanging, hij vond den aangewezen weg zeer gemakkelijk, bepaaldelijk voor U. D., die er juist zoo*

al suo servitio. Respondesse a quest' espositione, ch' Egli fece nell Eccmo Coll° in nome del Rè, suo Sr, di Unione per se et per parte dei Principi d'Allemagna et di questi Stati, poichè all' hora fu risposto con termini et parole generali senza formar alca cosa, ne escluder la proposta, onde ripigliando con la risposta la pratica si potrebbe far bene et prontamente l'affare, che i tempi alle volte et le occasioni non erano stimati proprii et il bisogno non era parso tale, che spingesse a venir alla risolutione, ma ch'egli stimava al presente l'opportunità molto accommodata et teneva per fermo, ch'il Rè stasse nel medmo senso di all' hora..... Disse poi da se nel corso del ragionamento, che non sarebbe S. Ma impedita da alca cosa, ancorche se dice che habbi dato ordine al suo Ambr alla Corte di Spagna di sentir cio che si proporrà dei matrimonii, perchè queste sono cerimonie et non essentie, et la detta sua Serta mirerà più al publico bene, che a quello

over geoordeeld en dienstig geantwoord had op de propositie, welke hij in den Senaat uit naam van zijnen Koning over het verbond voor zich en voor de Duitsche Vorsten en deze Staten gedaan had. Antwoordde men thans in algemeene bewoordingen; al sloot men den voorslag niet uit, waardoor men, de daad bij de woorden voegend, de zaak kort en goed kon afdoen, en achtte men de tijden en gelegenheden niet geschikt, en scheen de zaak niet dringend; hij daarentegen oordeelde thans de gelegenheid zeer geschikt en hield het voor vast en zeker dat de Koning nog hetzelfde gevoelen van toen had...... Daarna zeide hij uit zichzelven in den loop der redeneering, dat Zijne Majesteit door niets belet zou worden, al zeide men dat hij aan zijnen Ambassadeur bij het Spaansche Hof last gegeven had te polsen wat men van de huwelijken zou voorslaan, daar dit slechts ceremonien en geen wezenlijke zaken zijn, en U. D. (zeide hij) *zal*

che posse intorbidarlo; ne questo impedirebbe, ch' Ella non seguisse il suo concetto, ch'è di non lasciare avanzar lo Spagnuolo, ne perder li suoi buoni amici per difesa anco del proprio stato.

Ch'è quanto mi occorre riverm^mte^ dir per hora in questo particolare alla Ser^ta^ V^a^......

Dall' Haya a 27 Giugno 1617. Di V^a^ Ser^ta^
humill^mo^ et dev^mo^ serv^re^,
Christoforo Suriano.

Ser^mo^ Principe!

Come hanno sentito tutti questi S^ri^ disgusto delle operationi di Spag^li^ et di quelle del Duca d'Ossuna in particolare in pregiuditio della Ser^tà^ V^a^, cosi altret-

meer letten op het algemeene welzijn, dan op dat wat hetzelve zou kunnen verstoren, en zijn opzet getrouw blijven, te weten den Spanjaard niet verder te laten gaan, en uwe goede vrienden niet te verliezen, mede ter verdediging van uwen eigen Staat.

Dit is hetgeen mij voorgekomen is voor ditmaal eerbiediglijk aan U. D. over deze zaak te berichten ....

Uit d. Haag, 27 Juni 1617.
Van U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.,
Christoforo Suriano.

D. V.

Gelijk al de Heeren hier ontstemd zijn geweest over de handelingen der Spanjaarden en in 't bijzonder over die van den Hertog van Ossuna [1]) tegen U. D., zoo zijn

1) Onderkoning van Napels.

tanto è stato il contento et il gusto di ogn'uno nel sentire li prosperi successi di Lei nel Friuli, sperando anco, che le prime lettere siano per portare novelle di maggior allegrezza et che V^a^ Sta si sia resa patrona della piazza di Gradisca. Pare qui di haver gran parte nella felicità di successi, poichè si trovano genti di questi paesi a quelle imprese. Il Sr Principe Mauritio, a cui con li altri amici diedi parte del passaggio delle genti di la del Liconzo, degli acquisti dei posti, et della speranza di altri prosperi successi, havendo Egli havuto lettere del Sr C^e^ Giov. Ernesto et dal Colonello di Roccalaure, s'allegrò meco, et scopersi in lui segni evidentissimi di consolatione, et havendogli il med^mo^ Roquelaure mandato un disegno fatto a penna del paese, ove si tratta la guerra, me lo mostrò et con particolar gusto andò discorrendo sopra esso, et mi

zij allen van den anderen kant verblijd geworden op het vernemen van uwen voorspoed bij Friuli; men hoopt dat de eerstvolgende brieven nog meer stof tot blijdschap zullen aanbrengen, en dat U. D. zich meester van Gradisca zal gemaakt hebben. Men meent hier grootelijks deel te hebben aan de gelukkige uitkomsten, omdat er troepen van hier bij die krijgsdaden tegenwoordig zijn. Prins Maurits, wien ik, gelijk ook den anderen vrienden, den overtocht van het krijgsvolk aldaar over den Liconzo, het winnen der posten en de verwachting van meer voorspoedige uitkomsten heb medegedeeld (hij had brieven van Graaf Johan Ernst en van den Kolonel de Roquelaure gehad), verblijdde zich met mij en legde de duidelijkste blijken van tevredenheid aan den dag, en daar de gezegde Roquelaure hem een met de pen vervaardigde teekening van het tooneel van den oorlog gezonden had, liet hij ze mij zien, en sprak er met bijzonder welgevallen over en zeide mij: dat hem thans de wapenen van

disse che hora le pareva di veder l'armi di V^{a} Sta in sito tale, che se ne poteva prometter buon esito. Rispondi che cosi mi giovava sperar, et massime per il valore et la prudenza del Conte Giov. Ernesto et della buona condotta degli altri suoi capi. Ripigliò Egli: non dubito che il Conte non sia per far il suo debito, et della qualità della gente mi prometto ogni bene, et mi replicò quello che mi haveva detto la passata settimana, che consigliava alla V^{a} Ser^{tà} d'andar rimettendo gente nelle compagnie a poco a poco et secondo che andavano mancando, perchè cosi li sarebbono riuscite et pronte et intiere le truppe. Havendo mi hoggi otto Sua Eccellenza mandato lettere per il Conte et per il S^{r} di Roquelaure per l'effetto et desiderio di V^{a} Ser^{ta}, stimai bene renderli gratie di esse et di quelle scritte ai padroni dei navi; non facendoli maggior instanza se non, che quando altre volte scrivesse al Sr Conte, gli aggiungesse li suoi gratiosi avver-

U. D. zoo gesteld voor kwamen, dat men er zich een goeden uitslag van kon beloven. Ik antwoordde, dat ik dit gaarne hoopte, voornamelijk om de dapperheid en het beleid van Graaf Johan Ernst en het goede gedrag van zijne andere legerhoofden. Hij hernam: ik twijfel niet of de Graaf zal zijn' plicht doen, en van de hoedanigheid van het krijgsvolk beloof ik mij alles goeds, en hij herhaalde mij, dat hij U. D. aanried van lieverlede soldaten naar de compagnien te zenden, al naar gelang er gebrek aan was, omdat de troepen aldus voltallig gehouden zouden worden.

Daar Z. Ex. mij heden voor 8 dagen brieven gegeven had voor den Graaf en voor den Hr. de Roquelaure, volgens het verlangen van U. D., zoo heb ik gemeend hem voor deze brieven en voor die aan de scheepskapiteins te moeten bedanken; ik heb er geen verder verzoek bijgevoegd, dan dat, als hij andermaal aan den Graaf schreef,

timenti, tanto profitevoli al publico servitio et proprii a qual fine con quale Egli è passato à servire V^{a} Ser^{ta}. Il che mi promise di fare, aggiungendomi che volontieri haverebbe incontrato tutte le occasioni, che potessero valere per servitio di quella Ecc^{ma} Rep^{ca}.

Sopra questi buoni avvisi discorrendo hieri con il Sr Magno, disse egli: se piaceva à Dio, che V^{a} Ser^{ta} habbi Gradisca nelle mani, servira questo forse per buona occasione, ch'i S^{ri} Stati Gnli espediscono qualche d'uno di quà per rallegrarsene con Lei, et l'istesso anco potrà doppo haver ordine di trattenersi appresso di essa, in correspondenza della residenza che V. Signoria fa qui per nome di Sua Ser^{ta} frà di noi, perchè sebene sempre si è andato pensando a questo, con tutto ciò non si è saputo ancora trovar occasione opportuna, considerandosi dalla nostra parte qualche rispetti et da quella della Republica, che vi

hij er zijne hoffelijke vermaningen bij zou voegen, die zoo dienstig zijn voor de gemeenschappelijke belangen en tot het doel, waarmede hij bij U. D. dienst heeft genomen. Hij heeft mij beloofd zulks te doen en voegde er bij, dat hij alle gelegenheden gaarne zou aangrijpen, die strekken konden om de D. Rep. van nut te zijn.

Toen ik gisteren met den heer Magnus over die goede tijdingen sprak, zeide hij, dat, zoo het Gode behaagde, dat U. D. Gradisca bemachtigde, dit misschien eene goede gelegenheid zou zijn, dat de Heeren Staten Generaal iemand van hier zonden om u deswegens geluk te wenschen; die persoon zou dan later order kunnen krijgen om bij u te blijven ter beantwoording van de residentie van u, Mijnheer, alhier: immers ofschoon men er steeds op bedacht is geweest, heeft men tot nu toe er geen geschikte aanleiding toe gevonden, daar wij van onzen kant, en de Republiek van de hare, zekere bedenkingen moeten laten

siano li suoi, et massime nella congiontura presente, particolarmente per il Pontifice, perchè il suo star qui cosi non da tanto à dir, quanto haverebbe dato una subita correspondenza di ministro, essendo che par che ella sia per le levate passate ò per quelle che fossero per farsi. Io risposi, che pregavo Dio di poter dar la buona nuova a questi S^{ri}, perchè sapevo che l'haverebbono sentito con ugual consolatione à quella della Ser^{ma} Rep^{ca}, et che, quanto poi alla deputatione di ministro, o sia Amb^{re} o sia altro, era proprio della prudenza dell' Ecc^{e} loro, come anco dell' abbracciar l'opportunità del tempo et dell' occasione, et che mi pareva che le considerationi fatte non militassero, dove si cerca di stabilire un' amicitia senza fine d'offender alcuno. Egli mi replicò: credo che questi S^{ri} vi penseranno, ma bisogna compassionnare all' *imbecillità*

gelden, voornamelijk in dit tijdsgewricht, en bepaaldelijk met het oog op den Paus: uw verblijf alhier toch kan zoo veel niet te zeggen geven, als het geval zou zijn wanneer er een minister gekomen ware zonder eene dergelijke aanleiding, als thans te vinden is in de wervingen, die geschied zijn of nog zullen geschieden. Ik antwoordde, dat ik God bad aan de Heeren die goede tijding te zullen kunnen geven, omdat ik wist, dat zij die met gelijke voldoening als de D. Rep. zelve, zouden vernemen, en dat wat de zending van een Minister of Ambassadeur of iemand anders betrof, het met de wijsheid van hunne Excellenties overeenkwam, de geschikte gelegenheid te baat te nemen, en dat mij de gemaakte bedenkingen niet van gewicht schenen te zijn, waar men een vriendschapsverbond wilde vestigen, zonder het voornemen om iemand te kwetsen. Hij antwoordde: ik geloof dat de Heeren alhier er over zullen denken; doch het is noodig medelijden te hebben met de zwakheid van dezen

di questo Stato, che ha in se le sue passioni nel *particolare*, ma nel *generale* si dichiarerà sempre amico degl' amici, et interessato nello servitio della Ser^{ma} Rep^{ca}. A che corrisposi con termini proprii et che stimai convenienti. Il mottivo di questo S^{re} credo che sia nato dal reflesso che so essersi fatto sopra la parola di *Residente*, posta dentro a queste ultime l^{re} credentiali, che presentai sabato passato nell' assemblea dei S^{ri} Stati Gnli. Se ben egli ha havuto veramente l'animo sempre inclinato à questo et à più stretta corrispondenza. Essendomi rallegrato con questi S^{ri} dei felici progressi, che V^{a} Ser^{ta} haveva inteso haver le sue genti et vasselli fatto nell' Indie contra Spag^{li}, fui ringratiato, ma in particolare poi dal medesimo S. Magno, dal segretario Arsen, et da qualche altro mi fu detto, ch'io li havesse addolcita la bocca, ma ch'essi non havevano nuove di successi, che le dicevo pure,

Staat, waarin hartstochten woelen, maar die zich altijd den vriend zijner vrienden zal verklaren en belang zal blijven stellen in de D. Rep. Hierop heb ik in bewoordingen, die mij voegzaam schenen, geantwoord. De grond van het zeggen van dezen Heer is, geloof ik, te vinden in de aanmerking, die, zoo als ik weet, gemaakt is op het woord *Resident*, dat voorkwam in de laatste credentiebrieven, die ik verleden zaterdag aan de Vergadering der Staten-Generaal heb aangeboden, ofschoon hij inderdaad daartoe en tot nauwer correspondentie geneigd is geweest.

Daar ik de Heeren geluk gewenscht had met de voordeelen, die, gelijk U. D. vernomen had, hun volk en schepen in de Indiën tegen de Spanjaarden behaald hebben, heeft men mij dank gezegd; maar later is mij in 't bijzonder door denzelfden heer Magnus, door den Secretaris Aerssen en door een' ander gezegd geworden, dat ik hun een' zoeten mond gegeven had, maar dat zij geen

perchè sapevano che V^{a} Sta potesse esser più prontamente avvisata di loro dei avvenimenti di quelle parti per via di Constantinopoli......

Dall' Haya à 27 Giugno 1617.

Di V^{a} Sta
humil^{mo} et devot^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Vostra Serenità haverà inteso dalle precedenti lettere mie, come era uscito il S^{r} di Bernvel à parlar d'unione, et come ristrettamente s'era contenuto più tosto in apparenza di discorrer, che di farne chiara apertura, hora mi occorre aggiungerle d'avantaggio quello che è successo dopo l'arrivo dell' ordinario d'Italia.

berichten van behaalde voordeelen hadden. Toch heb ik ze hun medegedeeld, omdat, gelijk zij wel wisten, U. D. spoediger dan zij over Constantinopel berichten van die oorden kon gekregen hebben........

Uit d. Haag, 27 Juni, 1617.

Van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.
Christoforo Suriano.

D. V.

U. D. zal uit mijnen vorigen brief verstaan hebben, hoe de Hr. Barnevelt zich over het bondgenootschap had uitgelaten en hoe hij zich daaromtrent veeleer tot besprekingen bepaald, dan wel eene duidelijke opening gedaan had. Thans heb ik daarbij te voegen wat mij na de aankomst van den gewonen bode uit Italie is voorgekomen.

Il Sr Vandermil, genero del med^{mo} Sr Bernvel, al quale mandai una lettera, venuta sotto il mio piego dal campo, fù venerdi dopo pranso à commnnicare mi quanto haveva ricevuto, ch'erà in punto in conformità di quello, che dalle VV. EE^{ze} mi era stato communicato nelle lettere del 16 del passato, et discorrendo di diverse cose, tanto dell' armi di V^{a} Ser^{tà} contra l'Archiduca, quanto di quello che viene in armata Spag^{la} et dell' affari di Savoia, usci à parlare degli artificii dell' operationi de' Spagnuoli, et il ragionamento venne à cader à proposto di alleanza; contenendomi io, per cavare quello che voleva inferire nei termini generali, et nel mostrar la buona volontà della S^{tà} V^{a}, egli mi disse che nel generale l'inclinatione era buonissima et andò divisando sopra molte particolarità, aggiungendo, che quando era à Venetia,

De heer van der Mijle, schoonzoon van den heer Barnevelt, wien ik een brief uit het leger toegezonden had, in een brief aan mij ingesloten, kwam Vrijdag na het middagmaal mij de berichten mededeelen, die hij ontvangen had, welke juist overeenkwamen met hetgeen U. Excell. mij in den brief van den 16^{den} der verleden maand hadden medegedeeld, en sprekende over verscheidene zaken, zeowel van de wapenen van U. D. tegen den Aartshertog, eu van hetgeen gebeurd is in de Spaansche vloot, als van de zaken van Savoie, ving hij aan te gewagen van de kunstgrepen der Spanjaarden, en zoo kwam hij over het verbond te spreken. Daar ik mij tot algemeene bewoordingen en tot de verklaring van den goeden wil van U. D. bepaalde, om aldus op te maken wat hij wilde te kennen geven, — zeide hij mij, dat over het algemeen de geneigdheid uitstekend was; voorts redeneerde hij over velerlei bijzonderheden, en voegde er bij, dat, toen hij te Venetie was, hij van de zaak opening gedaan had,

haveva fatto apertura di negotio, al quale non era stato data negativa, ma parlato in termini tanto generali che la risposta non serviva ch'à dare ad intender, che si voleva stringere la reciproca corrispondenza con officii, et non in maggior modo, et tanto si cavò anco dall' Illmo S. Thomaso Contarini, che sia in Gloria, quando fù qui Amb^{r} straord°, laquale ambasciata però diede segno, che V^{a} S^{tà} voleva fare amicitia instrinsica con questi Stati, et dopo essendosi veduta sin' ad hora la residenza continuata, che io havrò in questi Paesi, et inteso quello che segondo le occurrenze ho detto della buona volontà della Ser^{ma} Rep^{ca} à servitio commune, si comprendeva anco, che Lei veramente fosse in animo di stringere qualch' union. Io ripigliai che non s'ingannava, ne egli ne alcuno di questi S^{ri} della buona volontà di mente di V^{a} S^{tà}, perchè ella sarebbe sempre concorsa à quelli effetti, che si havessero cognosciuti proprii al commune beneficio et all'

waarop geen afwijzend antwoord was gevolgd, maar in zoo algemeene termen was gesproken, dat het antwoord tot niets gediend had dan om te verstaan te geven, dat men een wederzijdsche correspondentie wilde aangaan met beleefdheden, en niets meer. Hetzelfde had hij opgemaakt uit de redenen van den heer Thomaso Contarini, zaliger gedachtenis, toen deze heer hier buitengewoon ambassadeur was. Deze zending intusschen had doen blijken, dat U. D. eene innige vriendschap met de Staten wilde sluiten, en uit mijne residentie in deze landen en uit mijne verklaringen betreffende de goede genegenheid van de D. Rep. liet zich mede afnemen, dat U. D. inderdaad bedoelde een verbond te sluiten. Ik antwoordde, dat noch hij zich bedroog, noch iemand der Heeren, ten aanzien van den goeden wil van U. D., omdat uwe bedoeling steeds zijn zou alles te bevorderen wat strekken kan tot

interesso reciproco della conservatione dei Stati dell' una et dell' altra Rep^{ca}; che stava in questi S^{ri} gia che mi diceva, che si era cavato il buon senso della S^{tà} V^{a} in questo, a dire cio che stimavano et bene et riuscibile in negotio di tanta consequenza, perchè fosse poi ponderato da V^{a} S^{tà}. Egli, dopo haver mi replicate diverse cose, che tralasciarò non suscitando il punto in questo, per fuggir anco la prolissita, prese tempo per discorrerne col S. Barnevelt.

Sabbato mattina poi che fui a visitar il med^{mo} Barnevelt, prima di andare all' audienza, per informarlo di quanto V^{a} Sta mi haveva scritto, et raccommandare in particolare il negotio di Savoia, dissi due cose principali, che V^{a} Sta mi ha conferite, l'una la fuga data a Mr Metoni et l'altra la presa del vassello et de marinari che hanno condotto il detto Capitano. Dall'

het gemeene nut en het wederzijdsch belang der beide Republieken; dat nu de goede meening van U. D. gebleken was, het aan de Heeren stond te zeggen wat zij goed en uitvoerbaar achtten in eene zaak van zoo groot gewicht, opdat U. D. daar nader over mocht denken. Na mij over verschillende zaken onderhouden te hebben, die ik om langwijligheid te mijden, als niet ter zake dienende, zal daarlaten, nam hij voor, binnen een bepaalden tijd met den Hr. Barnevelt te spreken.

Zaterdag morgen daarna, toen ik den Heer Barnevelt, voordat ik ter audientie ging, bezocht om hem te berichten wat U. D. mij geschreven had en in 't bijzonder de zaak van Savoie aan te bevelen, sprak hij voornamelijk van twee zaken, door u mij medegedeeld, de eene het op de vlucht jagen van den kapitein Metoni [1]), en de andere het nemen van het schip en de zeelieden, die hem con-

1) Beneden Mitoni gespeld.

una et dall' altra si scuopre chiaramente che Spag^{li} la vogliono colla Ser^{ma} Rep^{ca}, et che non risparmiano manco a questi Stati, facendo preda di quello che è loro, et maltrattando le sue genti, si vede che cercano di far diversione alla porta della Ser^{ma} Rep^{ca} et di opprimere a tutto loro potere il Duca di Savoia; et pur troppo chiaro et manifesto si scuopre l'animo loro intentionato alla totale dominatione et usurpatione di quello d'altri; onde è necessarissimo ch'ogni Principe pensi ai casi suoi; procurino divertir tali sensi pieni di vasta ambitione et mirino in particolare a non lasciar prender maggior piede ad una tanta et si gran volontà di dominar tutti; et questo non nego, che si puo fare con altro mezzo, che con quello d'intendersi ben insième li Principi, che hanno interessi, la Ser^{ma} Rep^{ca} et questi Stati et per una buona alleanza, affine di metter la brida in ma-

voieerden: uit beide (zeide hij) blijkt klaarlijk, dat de Spanjaarden onmin zoeken met de D. Rep. en dat zij evenmin deze Staten ontzien, daar zij wat hun toekomt, prijs verklaren en hun volk mishandelen; het blijkt dat zij eene afleiding zoeken te bewerken voor de poorten der D. Rep. en dat zij den Hertog van Savoie naar al hun vermogen willen fnuiken; slechts al te duidelijk wordt hun toeleg openbaar tot volslagen overheersching en bemachtiging van hetgeen anderen toekomt: derhalve is het volstrekt noodig, dat alle Vorsten op het hunne bedacht zijn; dat zij trachten het gevaar van zulk een onbegrensde heerschzucht af te wenden, en in 't bijzonder pogen niet meer voet te geven aan zulk een streven naar de algemeene heerschappij. En dit beweer ik, kan op geen andere wijze geschieden, dan daardoor dat de Vorsten, die daarbij belang hebben, met name de D. Rep. en de Staten zich door middel van een goede alliantie wel met elkander verstaan,

nièra tale allo Spag^{lo} che dipende anco la sua dalla V^{a} volontà.

Io dissi, che havevo piacer di sentir da nuovo dalla bocca di lui concetti di questa natura, che potessi dirlo, sarebbero stati ben intesi dalla parte della Ser^{ma} Rep^{ca} et ch'ella sarebbe stato attendendo cio, che questi S^{ri} proponessero; et bene, replicò egli, bisognerà applicarvi il pensiero alla assemblea! Mentre fece per nome [dei Stati] diritto alla mia propositione, esportò lo stesso concetto et quasi colle med^{me} parole, et vedendomi dato da esso Barnevelt questo adito di mai bene a risponder, contenendomi sempre sopra generali che l'animo di V^{a} Sta et delle Ecc^{e} Ill^{me} era inclinato a proceder a quanto si potesse, perchè resta firmato il corso del Spag^{lo} alle machinationi, che però si sue S^{rie} volevano dirmi qualche cosa, lo facessero chiaramente, perche la Sta V^{a} haverebbe anco essa pensato

om den Spanjaard zulk een breidel aanleggen, dat wat hij zal willen ook van den wil van U. D. afhange. Ik zeide, dat het mij genoegen deed op nieuw uit zijnen mond denkbeelden van die natuur te vernemen, die ik zeggen kon dat door de D. Rep. wel zouden verstaan worden, en dat zij zou afwachten wat de Heeren zouden voorstellen. Hij hernam: Het zal noodig zijn de gedachten der Vergadering daarop te bepalen. — Toen hij uit naam (der Staten) bescheid gaf op mijne propositie, zette hij dezelfde denkbeelden en nagenoeg met dezelfde woorden uiteen. Dus mij door Barnevelt zelven aangewezen ziende, hoe, zoo ooit, goed te antwoorden, bepaalde ik mij wel tot de algemeene betuiging, dat U. D. en de D. Rep. gezind was zoo veel mogelijk te zorgen, dat aan de verderfelijke bemoeiingen der Spanjaarden de pas werd afgesneden, maar zeide toch, dat als de Heeren mij iets zeggen wilden, zij zulks duidelijk doen moesten, opdat U. D.

a quello fosse stato bene. Non mi fù risposto altro, ma da quelli in particolare che hanno notitia della lingua Italiana, fecero segno d'applauder.

Hieri mattina poi mi trovai col Sr Vandermil, il quale a nome del Sr Barnevelt, mi ha fatta l'apertura, che vederà la V[a] Sta nelle aggiunte foglie, che mi è parso di metter a parte per maggior intelligenza delle EE. VV. et questa mattina si siamo veduti ancora et nell' una et nell' altra conferenza mi disse, che questo era come un abozzo tra lui et me, che bisogna tenerlo segreto et pregassi anco le EE. VV. di farlo, perche scoperto potrebbe esser intorbidato il buon effetto; che se ben questa fosse una cosa intesa sotto mano, potevo ben creder, che venendo dal S[r] Barnevelt ella non poteva esser ch'intesa, se non con alcuni de

ook zelve zou kunnen bedacht zijn op hetgeen raadzaam was. Ik heb geen ander antwoord gekregen; maar diegenen in 't bijzonder, die de Italiaansche taal verstaan, gaven teekenen van toejuiching.

Gisteren morgen ben ik weder met den Heer van der Mijle samen geweest. Uit naam van Barnevelt heeft hij mij toen de opening gedaan, die U. D. uit de hierbij gevoegde bladzijden zien zal, welke ik gemeend heb afzonderlijk te moeten stellen tot beter verstand van hunne Excellenties. Dezen morgen hebben wij elkaar weder ontmoet, en bij die beide ontmoetingen heeft hij mij gezegd, dat dit als het ware eene schets was tusschen hem en mij, die men geheim moest houden, en hij verzocht ook U. Exc. zulks te doen, omdat, wanneer het ontdekt was, de zaak verijdeld zou kunnen worden. Evenwel al was het eene onderhandsche handeling, toch kon ik wel gelooven, dat daar zij kwam van den Heer Barnevelt, zij niet anders dan met medeweten geschied kon zijn van eenigen der voornaamste en zaakkundigste leden der

principali dal Governo, et di quelli, che più intendono, che come è di natura, che non mette facilmente il piede a fallo, per non perder quella riputatione, che tanti anni ha acquistata, cosi habbi, quanto habbia veduto la materia disposta, parlato; che sopra cio desiderava saper la mente della V^a Sta per formar et informar quello che fosse stimato necessario, proprio et conveniente per ambe le parti; ch' all' hora, che fosse venuta la risposta et quando io havessi havuto auttorità di trattare, oltre la risolutione di far metter ad ordine et mandar immediatamente li navi, si sarebbe anco pensata di mandar un Amb^r ò altro Ministro verso la $S^{tà}$ V^a per stipular tutte le cose, ma ch'era necessario prima che venisse cosa tale, che havesse testimonio et fondamento, che V^a $S^{tà}$ fosse inclinato et risoluto; che la materia ricercava celere espeditione, et però mi consigliava ad inviar le lettere per persona espressa, et ch'essa anco di là riespediva

Regeering; dat het van zelf sprak, dat zijn schoonvader geen lichtvaardigen stap zou doen om den naam niet te verbeuren, dien hij zooveel jaren herwaarts verworven had en dat hij dus na juiste waarneming van den stand der zaken gesproken had; dat hij hierop de meening van U. D. begeerde te vernemen, om wat voor de beide partijen noodig, raadzaam en voegzaam was, tot stand te brengen; dat wanneer het antwoord zou gekomen zijn en ik machtiging zou gekregen hebben om te onderhandelen, men behalve het besluit om de schepen in orde te brengen en dadelijk te zenden, ook denken zou op het zenden van een' Ambassadeur of anderen Minister naar U. D., om alle zaken te bedingen; maar dat het noodig was, dat er eerst iets waarop men af kon gaan, ontvangen werd; dat de aard der zaak snelle uitvoering vereischte, en derhalve ried hij mij den brief door een expressen bode te zenden,

con uno di suoi corrieri la risposta, et come mi ha esso Vandermil fatto grand' instanza di questo, cosi anche havendomi accennato che si manderà poi Amb^r a Venetia, dopo negotiato per concluder, m' immagino che non doverà esser altro che lui. Nel discorso son andato toccando diverse cose, che mi parevano ascendenti à troppo alto, massime nelle materie dell' aiuti, et esso mi ha replicato che questo non serve che di una tal qual apertura, che ben si potrà poi col negotiar moderare. V^a Ser^ta con la sua prudenza ponderarà et li fini et li interessi et la congiontura dei tempi; per tanto non mi resta che dirle, che non nel corso del ragionamento son andato cavando tutto, che, essendo il Sr Barnevelt sino à questo degno, la proposta sebbene fatta cosi per certa, mano et col mezzo del genero Vandermil, habbia fondamento, et però, ho stimato bene espedir le pre-

en dat U. D. dan ook met een' uwer couriers het antwoord zond. Gelijk van der Mijle daarop sterk heeft aangedrongen, zoo meen ik ook, dat, daar hij mij te kennen heeft gegeven, dat er, ten einde na de onderhandeling het besluit te teekenen, een Ambassadeur naar Venetie zal gezonden worden, die persoon geen ander zal zijn dan hij zelf. In het gesprek heb ik verscheidene zaken aangeroerd, die mij al te hoog opgevoerd voorkwamen, vooral in de zaak van de subsidien, en hij heeft mij geantwoord, dat dit slechts eene voor wijziging vatbare opening was, en men den eisch bij de onderhandeling kon matigen. U. D. zal in zijne wijsheid de uitkomsten, belangen en tijdsomstandigheden overwegen. Intusschen schiet mij niets over dan u te zeggen, dat ik in den loop der redeneering mij niet heb trachten te verzekeren of, daar de Heer Barnevelt het tot dusverre waardig is, het voorstel, dus door een vertrouwd persoon, zijnen schoonzoon, gedaan, ook een goeden grond had, en

senti à Amsterdam perchè con diligenza per la via di Cologna capitino alla V^{a} Sta, havendo anco per ogni buon rispetto scritto lo stesso per la via ordinaria dalle parti d'Anversa, accio le capiti di certo l'aviso, che, piaccia à Dio che habbi successo tale, che servi à profitto et beneficio di quella Ser^{ma} Rep^{ca} et del quale io attenderò con ogni maggior spirito et aspetterò le sue prudentissime commissioni.

Dall' Haya a 4 Luglio 1617. Di V^{a} Ser^{tà}

humill^{mo} et devot^{mo} serv.,

Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Furono mossi, per quanto puoti avvedermi, questi S^{ri} Stati, et da quello che intesi dopo, della propositione, che li feci la passata settimana; ma maggior è

derhalve heb ik goed geacht dezen brief naar Amsterdam te zenden, opdat hij met spoed over Keulen U. D. in handen kome. Bovendien heb ik om goede reden hetzelfde geschreven langs den gewonen weg over Antwerpen, opdat het bericht u zeker bereike, hetwelk, zoo het Gode behaagt, zulk een gevolg hebbe dat het ten voordeele strekke van de D. Rep., wier hoogwijzen last ik met allen goeden moed zal afwachten.

Uit d. Haag, 4 Juli, 1617. V. U. D.

de onderdan. en toegeneg. dr.,

Christoforo Suriano.

D. V.

Voor zoo veel ik heb kunnen bespeuren en te oordeelen naar hetgeen ik later vernomen heb, zijn de Heeren Staten getroffen geworden door de propositie, die ik verleden week

stato il sentimento che hanno ricevuto nell' ultima espressione, che li ho fatto di quanto è successo al S. Capitano Mitoni et intorno al vassello et marinari, et per la continuatione dell' attioni di Spag[li], et ben hanno dichiarato covare nei loro petti pensieri in tutto contrarii al ben publico, diritti all' insidie et à tentar novità et inganni. Hanno ricevuto contento per una parte, ch'il Capitano colla sua soldatesca habbia fuggito l'infortunio et che habbino ricevuto altrettanta cortesia dagli inimici del nome Christianissimo, quanto discortesia dei Ragusei; per altro, ch'il vassello sia capitato in mano di Spag[li], et lo hanno usurpato con violenza, questo mï sono aveduto esser stato notato pro attione hostile et contrario all' amicitia che durante questa tregua si professa dalla parte di Spag[li] con questi S[ri] Stati; et essendo venute altre lettere un giorno dopo le mie, si sono intesi

heb gehouden; maar den meesten indruk heeft op hen gemaakt wat ik daarin gemeld heb, zoo van het gebeurde met den heer kapitein Mitoni en met het schip en de zeesoldaten, als van de daarop gevolgde handelingen der Spanjaarden, die duidelijk hebben doen blijken, dat zij gedachten koesteren, gansch strijdig met het algemeene welzijn en dat zij uit zijn op lagen en omkeering en bedrog. Aan den eenen kant zijn zij verblijd, dat de Kapitein het met zijn soldaten ontkomen is, en dat zij even veel vriendelijkheid ondervonden hebben van de vijanden van den christelijken naam, als onvriendelijkheid van die van Ragusa. Maar van den anderen kant, dat het schip in de handen der Spanjaarden is gevallen en zij er zich met geweld meester van gemaakt hebben, dit beschouwen zij, naar ik merk, als eene vijandelijke daad, strijdig met de vriendschap, die er tusschen de Spanjaarden en de Staten gedurende het Bestand heet te bestaan. En uit

altri particolari che hanno acceso maggiormente li animi; che il patrone del vassello sia stato impicato et posti alla catena li marinari, et quelli d'Amsterdam in particolare, di dove era il patrone et gl'interessati specialmente nel vassello et in qualche mercanzia che vi era dentro, sgridano contro Spag[li] et si dichiarano di volerne la vendetta, et mi è stato riferto, che questi S[ri] habbino risoluto di farne grave querela all' Ecc[mo] Archiduca. Per triplicata mano questo Sr Amb[r] d'Inghelterra ha un rincontro, che haveva fatto l'armata di V[a] Sta con quella di Napoli, ch'à questa erano gettate à fondo doi galere, et doi galleoni erano stati presi; che l'avviso era venuto a Venetia alla 23 hora del 16 del p°, che se ne faceva allegrezza per

een brief, een' dag na den mijnen aangekomen, hebben zij andere bijzonderheden vernomen, die de gemoederen grootelijks ontstoken hebben, namelijk, dat de patroon van het schip opgehangen is en de zeesoldaten in boeien geslagen. Bepaaldelijk die van Amsterdam, waar de patroon en de belanghebbenden bij het schip en de lading t'huis behooren, varen uit tegen de Spanjaarden en verklaren, dat zij wraak genomen willen hebben. En mij is medegedeeld, dat de Heeren Staten besloten hebben zich er bij Z. Hgh. den Aartshertog ernstig over te beklagen.

Door de derde hand heeft de Engelsche Ambassadeur alhier bericht betreffende eene ontmoeting tusschen de vloot van U. D. en die van Napels; dat daarbij twee galeien in den grond geboord waren, en twee galjoenen genomen; dat het bericht te Venetie aangekomen was den 16[den] van de vorige maand te 23 uren [1]); dat er blijd-

1) In Italie telt men de 24 uren van elk etmaal onverdeeld. Dus is het 23ste uur het voorlaatste uur vóór den volgenden dag.

tutta la Citta, et l'Amb^{r} di Spagna era stato necessitato ritirarsi speditamente a casa all' arrivo del avviso per tema di qualche male, che gli potesse succeder, et altre cose simili. Ha publicato questi particolari, et ogn'uno dimanda a me il vero, io che non lo so, godo nel godimento dell' universale, et prego Iddio, che per servitio di V^{a} Ser^{ta} mi venga la confermatione di questo et di più gloriose imprese a confusione de suoi nemici. Al med^{mo} Sr Amb^{r} Carlton viene scritto in sostanza tutto questo appunto, che ricevo da lei nelle sue l^{re} del 16 dell' p°, dell' ordine dato dal Grande Turco a suoi ministri et per terre et per mare, et degli avvisi, che questi hanno dati ai rappresentanti di lei, et insieme, che quella M^{a} habbi scritto lettere particolari in questo proposito. Io lo ringratiai della communicatione, che mi fece, et dissi in conformita

schap over heerschte in de gansche stad, en de Spaansche Ambassadeur op de aankomst van het bericht zich genoopt gezien had in aller ijl naar huis te gaan uit vrees voor eenig ongeval, dat hem zou kunnen overkomen, en dergelijke zaken meer. Hij heeft deze bijzonderheden openbaar gemaakt, en een ieder vraagt mij, of het waar is. Ik, die het niet weet, verblijd mij met het algemeen, en ik bid God, dat mij door U. D. de bevestiging van dit en nog roemrijker bedrijven tot beschaming uwer vijanden gegeven moge worden.

Dien Ambassadeur Carleton is naar den hoofdinhoud dat alles bericht geworden, wat ik uit uwen brief van den 16^{den} der voorgaande maand vernomen heb, van het bevel, door den grooten Turk aan zijne ministers te land en ter zee gegeven, en van de berichten, die dezen aan uwe vertegenwoordigers gegeven hebben, en tevens dat die Majesteit in deze zaak een bijzonderen brief geschreven had. Ik heb hem voor de mededeeling bedankt en

del commandamento di V^{a} Ser^{tà} in questo particolare, che speravo che Ella fosse per haver forze sufficienti per diffendersi da se, senza haver bisogno di valersi del quello del G. Turco, non mostrando nel resto haver havuto altro particolare. Questo cavaliere è avvisato bene spesso delle cose, che succedono di la, et assai bene. Hebbero piacère i S^{ri} Stati di tutto cio, che diedi loro parte, tanto dell' armata di V^{a} Sta, quanto del stato degli affari del Sr Duca di Savoia, pel quale rinovai gli ufficii con efficacia. Sono sopra il stabilir questo negotio et la resolutione all' aiuto. Fin venerdi p° era dato l'ordine del trattarne et venirne alla speditione; ma ha mancato dalla parte della Ghelria; questa provincia sta divisa in particolare in tre quartieri Arnhem, Zutphen et Nimeghe; li deputati delle due prime havevano le commissioni come si conveniva, ma quello della terza non le havendo suffi-

overeenkomstig uwen last op dit punt hem gezegd, dat ik hoopte, dat gij voldoende macht bezat om u zelven te verdedigen, zonder de hulp van den grooten Turk noodig te hebben. Andere tijdingen had hij, scheen het, niet. Die Heer is vrij vaak onderricht van zaken, welke ginds voorvallen, en vrij wel ook.

De Heeren Staten hebben genoegen in alles wat ik hun medegedeeld heb, zoowel van de vloot van U. D. als van den Hertog van Savoie, ten wiens behoeve ik mij krachtdadig beijverd heb. Zij zijn op het punt deze zaak vast te stellen en een besluit te nemen betreffende het subsidie. Tegen verleden vrijdag was last gegeven daarover te handelen en tot een eindbesluit te komen; maar het is achterwege gebleven wegens Gelderland. Deze Provincie is verdeeld in drie Kwartieren: Arnhem, Zutphen en Nijmegen; de Gedeputeerden van de eerste twee hadden den behoorlijken last, maar daar die van het derde geen vol-

ciente, ha convenuto d'ispedirle et se aspettava di punto in punto; ma crede il S^{r} di Monthou, et credo io ancora, che non tarderà più di questa settimana la risposta. A tutti quelli con che m'è occorso di parlare, ho raccommandato l'affare et tutti hanno mostrato inclinatione propria al bisogno et conforme all'instanza, et nel Sr Principe Mauritio vi è tanta prontezza, che niente maggiore. A sua Ecc^{za} communicai il sabbatto p° l'avviso datomi da V^{a} Sta et considerai destramente et mancamente dell' essersi tardato al giorno a far la fattione sotto Rubia, ma che non sapevo da che fosse nato, et Ella mi disse: che quando se possono far di giorno le cose, si deve fuggir sempre la notte, non essendo cosa sicura; convenendosi necessita caminar all' oscuro, che non sapeva però veder perchè si fosse mancato all' ordine, ma che bisognava che si fosse

doenden last hadden, is besloten dien te verstrekken en nu wacht men dien van oogenblik tot oogenblik. Doch de Heer de Monthou gelooft, en ook ik geloof, dat het antwoord niet langer dan deze week zal uitblijven. Aan al degenen, die ik de gelegenheid gehad heb er over te spreken, heb ik de zaak aanbevolen, en allen hebben mij neiging betoond om het verzoek in te willigen, en bij Prins Maurits is zooveel bereidwilligheid, dat niets daarboven gaat. Verleden zaterdag heb ik aan Z. Exc. het mij door U. D. gegeven bericht medegedeeld, en ik heb behendiglijk met afkeuring aangemerkt, dat men met den slag beneden Rubia getalmd had tot dat het dag was, maar dat ik niet wist waarvan dat gekomen was. Z. Exc. zeide, dat wanneer iets over dag gedaan kan worden, men altijd vermijden moet het 's nachts te doen, daar de zaak anders niet zeker gaat; dat hij, toegevende dat het noodig kan zijn in den duister te marcheeren, echter niet kon zien, waarom de order niet was nagekomen, doch

stata qualche ragione. Io replicai che non sapevo di che fosse nato il mancamento, ma pregava bene S. E., che, se rescriveva al Sr Conte, havendo ricevuto lettere di lui, continuasse ne suoi amorevoli ufficii. Ha scritto ad esso Conte et al Colonello Roquelaure inanimandoli et incorreggiandoli a far il loro debito. Anch'il Sr Vandermil mi ha detto di haver scritto qualche cosa al Sr Conte, permodo di modesto consiglio, et l'avocato Dimer ha fatto ufficio col figlio, per quanto mi ha detto, molto pieno.

Il Pasini mi scrive ch'era partito per Venetia quel Cap° Sinegaglia, et che si continuava gli Ser^mi Archiduchi pigliar ogni sorte di gente al servitio d'infanteria che di cavalleria; continuasi a dire, che dubitano che li S^ri Stati facciano qualche novita, che non è verisimile, non si vedendo in questa parte

dat er noodzakelijk een reden voor geweest moet zijn. Ik antwoordde, dat ik niet wist wat de oorzaak van de fout was, maar verzocht Z. Exc. dat, als hij op brieven van den Graaf terugschreef, hij zijne welwillende raadgevingen zou herhalen. Hij heeft den Graaf en den Kolonel Roquelaure geschreven hen aanmoedigende en hun aanmanende hunnen plicht te doen. Ook de Heer van der Mijle heeft mij gezegd, dat hij een lettertje aan den Graaf geschreven had bij wijze van bescheiden raad, en de Advokaat Diemer heeft door zijn zoon, zoo ik gelooven mag wat hij mij gezegd heeft, zijn uiterste best gedaan.

Pasini [1]) schrijft mij, dat de Kapitein Sinegaglia naar Venetie vertrokken was, en dat de D. Aartshertogen voortgingen allerlei volk in hunnen dienst te nemen voor de infanterie en de cavallerie. Men blijft er zeggen, dat men vermoedt, dat de Heeren Staten iets nieuws in den zin heb-

---

1) Zie hierboven bl. 151. Noot 2).

apparenza. Hanno le Altezze mandato a chiamar tutte i luogotenenti, chi sono nei presidii vicini di cavalleria, et si vociferava di qualche altra levata, si aggiunge che vi erano denari in palazzo per la summa di $\frac{200}{m}$ scudi; dice temer, da quanto haveva sentito discorrer di qualche stratagema con qualche d'uno di quei Principi, che si devono trovar al convento di Francfurt, se bene si diceva, che haveva à servir per accommodar gl'uni cogl'altri et per tale via levar le diffidenze per la differenza di religione. Stanno questi S^{ri} con gelosia delle operationi del Rè di Danimarca, havendo avviso, ch'era passato in Scozia; non sanno, che giudicio farne, sapendo benissimo non esser esso amico di questi Stati, et temono grandamente, che non contaminisi il Rè della Gran Bretagna. Oltre di

ben; hetgeen niet waarschijnlijk is, daar er hier niets van blijkt. Hunne Hoogheden hebben alle luitenants laten oproepen, welke in de naburige cavallerie-garnizoenen zijn, en er werd gemompeld van een andere lichting. Men voegt er bij, dat er in het paleis penningen waren ten bedrage van 200.000 kroonen. Hij zegt, naar hetgeen hij heeft hooren zeggen, dat men bang is voor het een of andere krijgsplan met den een of ander der Vorsten, die de bijeenkomst van Frankfort moeten bijwonen, ofschoon men zeide, dat die moet dienen om ze met elkander te verzoenen en op die manier de moeilijkheden van het verschil van godsdienst op te heffen.

De Staten alhier hebben kwade vermoedens wegens het bedrijf van den Koning van Denemarken, daar zij bericht hebben, dat hij naar Schotland is gegaan; zij weten niet wat er van te denken, daar zij wel weten dat hij hun beste vriend niet is, en zij vreezen zeer dat de Koning van Groot Britannie zich met hem afgeve. Bovendien

questo le negotiationi, che ha alla corte Cesarea li fanno star dubiosi del fine a che tendono; et mentre che sentono, che siano diretti in pregiudicio dell' alleanza, che hanno le Città Ansiatiche con questi Stati, et per consequente per dar loro un colpo, et particolarmente aspettano la causa per laquale habbi S. M^ta^ Cesarea fatto far ufficio con quelle città, per intender da esse se vorranno, fornito il tempo della tregua di questi Stati con il Rè Catholico et li Arciduchi, continuar in lega con essi, à che però, non hanno questi Stati dato risposta. Sentono anco che Polonia fa preparationi, havendo avvisato l'Amb^r^ Stich, ch'è appresso il Marchese di Brandenburgh in Prussia, che doi Amb^ri^ del Rè di Polonia havevano richiesto passaggio à S. A. da quelle parti per gente

verdenken zij zijne onderhandelingen met het Hof van den Keizer van kwade bedoelingen, en in allen gevalle bespeuren zij dat zij strekken ten nadeele van het verbond, hetwelk de Hanzesteden met de Staten hebben aangegaan en bij gevolg om hun een' slag toe te brengen; en in het bijzonder zoeken zij de oorzaak waarom zijne Keizerlijke Majesteit die Steden heeft laten vragen of zij, wanneer het Bestand tusschen deze Staten en den katholieken Koning en de Aartshertogen afgeloopen zal zijn, bij haar verbond met hen zullen blijven, eene vraag waarop de Staten van hunne zijde nog niet geantwoord hebben. Zij vernemen ook, dat Polen toebereidselen maakt, daar de Ambassadeur Sticke [1]), die bij den Markgraaf van Brandenburg in Pruisen is, bericht heeft, dat er twee gezanten van den Koning van Polen aan zijne Hoogheid doortocht voor krijgsvolk gevraagd hebben; dat daar hij vasal van die

1) Voorzeker is deze de in den Italiaanschen text aangeduide persoon.

da guerra, che, come feudataria di quella Corona, le assisti di denari et che lo sia permesso di far metter ad ordine quattro vasselli di guerra. Tutto era stato rifiutato dal S. Marchese Elettore. In ogni modo vivono antiosi et ne sanno a che tendono tante pratiche et tanti mormoramenti, et V^a^ Sta da questo avviso, dalla qualità dei tempi, dallo stato di che camina colle sue passioni interne et alla subdivisione di religione, potrà far qual giudicio, che è proprio della sua prudenza.

Dall' Haya a 4 Luglio 1617.

Di V^a^ Ser^ta^
Humil^mo^ et dev^mo^ servitore,
Christoforo Suriano.

Ser^mo^ Principe!

Del negotio di più stretta unione con questi S^ri^ Stati non ho altro di momento, che quello scrissi reveren-

Kroon is, hij haar bijsta met penningen, en dat het vergund worde vier oorlogschepen uit te rusten. Dit alles is door den Markgraaf-Keurvorst geweigerd. Hoe het zij, zij verkeeren in onrust en weten niet waartoe die handelingen en geruchten strekken, en uit dit bericht, uit de tijdsgelegenheid, uit den loop, dien hunne binnenlandsche onlusten nemen, en uit de godsdienstige verdeeldheid zal U. D. naar zijne wijsheid een oordeel kunnen vellen.

Uit d. Haag, 4 Juli, 1617.

Van U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.,
Christoforo Suriano.

D. V.

Betreffende de zaak eener nauwere verbintenis met de HH. Staten heb ik niets anders van belang dan 't geen

tamente la p^{a} settimana alla Ser^{tà} V^{a}. Il Sr Vandermil sabato mi dimandò se havevo ispedito, et mi avide, che ha desiderio grande del avanzamento di questo negotio; et hieri nel Sr Barnevelt scopersi in questo proposito quel affetto appunto, che dal Vandermil m'era stato espresso. Mi disse in sostanza esso Sr Barnevelt, che bisognava trovar modo di far dadovero et venir ad una buona risolutione di far testa all' inimico comune, perchè non sara giammai satio di travagliare ogn'uno, aggiongendo: è molto meglio, che noi unitamente et del continuo teniamo occupato il Spag^{o}, che lasciar ch'egli pensi a voler dominarci, come se ne vedono gl'effetti. Con quanto vi ha detto il Vandermil, che sarebbono i S^{ri} Stati condescesi ad assister unitamente agl'interessi di V^{a} Ser^{tà}, voi potete comprendere che noi apportaremo la pace alla Ser^{ma} Rep^{ca}, et per consequenza riverserebbe la guerra sopra

ik verleden week eerbiediglijk aan U. D. heb geschreven. De Heer v. d. Mijle heeft mij zaterdag gevraagd, of ik dat schrijven verzonden had, en ik heb bemerkt, dat hij eene groote begeerte heeft om deze zaak te bevorderen. En gisteren heb ik bij den Heer Barnevelt juist dezelfde gezindheid bespeurd, die mij uit v. d. Mijle was gebleken. De Hr. Barnevelt zeide mij hoofdzakelijk, dat men eene manier moest vinden om de zaak met ernst te behandelen en tot een goed besluit te komen, ten einde den gemeenschappelijken vijand, die nimmer moede zal zijn iedereen te kwellen, het hoofd te bieden, en hij voegde er bij, het is veel beter dat wij vereenigd en dadelijk den Spanjaard bezig houden, dan toe te laten dat hij er op bedacht zij ons te overheerschen, gelijk wij zien dat hij er op uit is. Naar hetgeen v. d. Mijle u gezegd heeft, dat de Staten er toe over zouden gaan U. D. gezamenlijk bijstand te bieden, kunt gij begrijpen, dat wij aan de Doorl. Rep. den

di noi, che sarebbe col med^{mo} disadvantaggio dei Principi, ch'amano la libertà, et se non succedesse cosi subito, potrebbe esser col tempo per vendicarsene, è però bene intendersi et coadiuvar l'uno l'altro. Io gli risposi che havevo scritto quanto mi era stato significato, et ch'ero sicuro, che V^{a} Ser^{tá} haverebbe avisato et consultato sopra l'apertura et proposta, quanto che la qualità de' tempi et la difesa et l'interesse comune havesse comportato, et di tutto poi haverei dato parte a s. S^{ria}.

Et bene, rispose attenderemo, et poi soggionse bisognerà caminar molto secreto et non lasciarsene intender con questi per poter far bene il servitio. Et hoggi appunto il Sr Vandermil mi ha detto, che, se non havevo detto alcuna cosa a Sua Eccellenza, tacessi fino a migliore opportunità. Ma sentì

vrede zullen aanbrengen, en bij gevolg de oorlog op ons zou nederkomen: dit echter zou even schadelijk zijn voor de Vorsten, die de vrijheid lief hebben, en zoo de zaak zoo spoedig niet baatte, zou zij kunnen strekken om zich mettertijd te wreken: derhalve hebben wij ons goed met elkander te verstaan en elkander hulp te bieden. Ik antwoordde hem, dat ik geschreven had wat mij te kennen was gegeven, en dat het zeker was, dat U. D. de zaak overwogen en geraadpleegd had over de opening en het voorstel, naar vereisch van de gelegenheid der tijden en van de verdediging en de gemeenschappelijke belangen, en dat ik hem later van alles mededeeling zou doen. Hij hernam: wij zullen het afwachten, en daarop voegde hij er bij: wij zullen zeer in het geheim moeten te werk gaan en er niets van laten blijken aan *genen*, om de zaak goed tot stand te brengen. En heden zeide de Hr. van der Mijle mij bepaaldelijk, dat zoo ik niets aan Z. Exc. gezegd had, ik tot beter gelegenheid zwijgen zou. Maar hij begreep,

egli con me, come anco il Sr Bernevelt, che non lasciassi di rispondere et discorrer con quelli che in materia di unione facessero qualche ragionamento.

Io, uno di questi giorni, vidi il Sr Brino di Gheldria, che continua nei med[mi] sensi, che ho altrevolte reverentamente scritte alla V[a] Ser[tà], li quali veggo anch' esser in altri, ed io rispondo, che sarei stato attendendo che mi fosse detto quanto si stimerà à proposito per rappresentarlo alla Ser[tà] V[a], et cosi mi andarò continendo in termini generali, con chi me ne parlasse, fin che mi venga risposta da V[a] S[tà] in questo proposito. Le lettere, che scrissi hoggi à otto, partirono con l'altro mercordi da Amsterdam, et il Sr Calandrini, à chi le diedi per l'espeditione, mi scrisse, che le haveva raccommandate in ma-

evenzeer als de Heer Barnevelt, dat ik niet nalaten zou te antwoorden en te spreken met hen, die over de zaak van het verbond met mij in gesprek kwamen. Een' dezer dagen heb ik den Heer van Brienen van Gelderland bezocht: hij volhardt bij dezelfde gevoelens, die ik een ander maal aan U. D. geschreven heb, en die bespeur ik ook bij anderen. Ik heb geantwoord, dat ik zou afwachten dat mij gezegd werd wat ter zake zou dienen om het aan U. D. voor te dragen, en zoo zal ik mij bij algemeene bewoordingen blijven bepalen, met wie ik er over zal spreken, tot dat ik antwoord heb van U. D. De brief, dien ik heden voor acht dagen geschreven heb, zal met den anderen woensdag van Amsterdam vertrekken en de Heer Calandrini, wien ik hem te bezorgen gegeven heb, heeft mij geschreven, dat hij hem op eene wijze aanbevolen had, dat

nièra, che sperava che ben presto sarebbero arrivate à Venetia.

Dall' Haya a 11 Luglio 1617.

Di V^a^ Ser^tà^
l'humill^mo^ et dev^mo^ serv^re^,
Christoforo Suriano.

Ser^mo^ Principe!

La curiosità ch'è nel Sr Principe Mauritio di saper degli avvisi et delle fattioni in Italia, mi serve di buona occasione per esser con lui; et lo feci volontieri per poter nel corso del ragionamento far qualche ufficio seco, secondo che lo portasse l'opportunità a prò degli interessi et del servitio della Ser^tà^ V^a^, sopra quanto Ella mi scrive nelle sue lettere del 23 del passato per il desordine che segue della soldatesca.

hij hoopte dat hij spoedig te Venetie aangekomen zou zijn.

Uit d. Haag, 11 Juli, 1617.

Van U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.,
Christoforo Suriano.

D. V.

De belangstelling van Prins Maurits in de tijdingen en de krijgsbedrijven in Italie geeft mij eene goede gelegenheid om hem te zien, en gaarne heb ik daarvan gebruik gemaakt om in den loop van het gesprek iets in het midden te brengen, dat voor de belangen van U. D. dienstig kan zijn, naar aanleiding van hetgeen u mij schrijft in uwen brief van den 23sten van de vorige maand, betreffende de onordelijkheden onder de soldaten. Ik had eene

Havevo con me un disegno, ch'ultimamente è stato impresso costi del sito et stato del campo et dei posti, tanto di V[a] S[tà], quanto dell' inimico, et li lo mostrai per dar materia a S. E[za] di dire qualche cosa. Andò devisando sopra tutti i luoghi, tanto di quà, quanto di là del Liconzo, considerando l'appresso della montagna, ma più la difficoltà di haver cosi tosto della Rubia, per la qualità del sito et per intender esser quivi il sforzo dell' armate Arciducali, et io dissi, che speravo, ch'infine le truppe di questi parti haverebbono havuta la gloria di fare cader quel forte in mano della Ser[ma] Rep[ca], aggiungendo che forse fino à quest' hora vi sarebbe anco capitato, se maggiore fosse stata la diligenza et la prontezza de' soldati; ma ch'essendo alcuni malcontenti dei loro Capitani, erano andati lenti agli effetti et perciò mostrò il Sr Principe

teekening bij mij, die hier laatstelijk gedrukt is, van de gelegenheid en den staat van het legerkamp en de posi-tien, zoowel van U. D. als van den vijand, en ik heb ze aan Z. Excell. laten zien om hem aanleiding te geven iets te zeggen. Hij ving aan te redeneeren over alle plaatsen, zoo wel aan deze als aan gene zijde van de Liconzo, met het oog op de nabijheid van het gebergte, en vooral op de moeilijkheid om zoo spoedig bij de Rubia te komen, wegens de plaatselijke gesteldheid en de omstandigheid dat de hoofdmacht van het Aartshertogelijk leger zich daar bevond. Ik zeide te hopen, dat de troepen van dit land ten slotte den roem zouden hebben van dat fort in handen der D. Rep. te doen vallen, en voegde er bij, dat zij daartoe misschien thans reeds zouden gekomen zijn, zoo de ijver en vaardigheid der soldaten grooter geweest ware; maar dat zij, daar sommigen ontevreden waren over hunne kapiteins, langzaam te werk waren gegaan. Daar-omtrent toonde de Prins te verlangen meer te vernemen.

desiderar di saper d'avantaggio. Lui dissi che le militie se mostrarono poco contente del trattamento, mirando alcuni dei Capi, per quanto intendeva, molto poco à corrispondere alla punctualità, alla quale la Ser^{ma} Rep^{ca} contribuiva di tempo in tempo il denaro per lo pagamento; onde ne nasceva il desordine, ò per la fuga de' soldati, ò per la loro tepidezza nel far il loro debito; et per tanto, pregando l'Ecc^{za} Sua, che con quella manièra, che paresse più propria alla sua prudenza, apportasse il rimedio necessario al bisogno; ch'ero ben certo, ch'il Sr C^{e} Giov. Ernesto vi haverebbe rimediato, tuttavia l'avvertimento di S. E. haverebbe sempre giovato, portando quest' ufficio con quella maggior desterità che seppi. Mi rispose Ella, che non haveva con questo ultimo ordinario ricevuto alcune lettere et però mi ringratiava della communicatione delli avvisi, et nel particolare della soldatesca disse: non è miraviglia se alcuni, che fuggono, fanno com-

Ik zeide hem: dat het krijgsvolk zich weinig tevreden toonde over hun onderhoud, vermits sommigen hunner hoofdlieden, naar ik vermeen, weinig beantwoordden aan de stiptheid, met welke de D. Rep. van tijd tot tijd geld zond voor de betaling; vandaar kwam de wanorde, hetzij door dien de soldaten wegliepen, hetzij door hunne flauwheid in het vervullen van hunnen plicht; daarom verzocht ik Z. Exc. dat hij op de wijze, die zijner wijsheid de geschiktste docht, de zaak zou verhelpen; ik was, zeide ik, wel zeker, dat de Hr. Graaf Joh. Ernst er in voorzien zou, doch de aanmaning van Z. Exc. zou altijd baten, daar hij daarin met het mij bekende beleid te werk ging. Z. Exc. antwoordde, dat hij met den laatsten gewonen postbode geen brief ontvangen had, en derhalve bedankte hij mij voor de mededeeling der berichten, en in 't bijzonder zeide hij van het krijgsvolk: het is geen wonder, dat

pianto contro i loro capi, essendo ciò praticato del continuo nell' armate et tra fugitivi, et ch'era sicuro che si il Conte, suo cugino, havesse saputo, non haverebbe comportato, che fosse ritenuto cosa alcuna di quello si deve ai soldati; che poteva esser, che li capitani si valessero da essi fare pagar le armi ò detraher qualche debito, ma quello non si doveva fare tutto in una volta; ch'erano tanto ben pagati dalla Ser^{ma} Rep^{ca}, che dovevano anco dar il debito pagamento alle genti; et mi promise di scriver al Sr Conte, et che haverebbe mostrato seco di haver presentito questo da altra parte, che da me, et lo haverebbe esortato a non lasciar prender piedi a questo inconveniente; essendo che senza dubio col proseguire ridondarebbe in danno publico, et di un altro canto non riuscirebbe di alcun servitio ne di onore al Conte.

sommigen, die wegloopen, tegen hunne hoofdlieden klachten inbrengen: dit is gemeenlijk het geval, en hij voegde er bij, dat hij er zeker van was, dat zoo de Graaf, zijn neef, het geweten had, hij niet zou geduld hebben, dat aan de soldaten iets van hetgeen hun toekwam, onthouden werd; dat het zijn kon, dat de kapiteins hen hunne wapenen lieten betalen of van hunne soldij iets aftrokken wat zij schuldig waren; maar dat moest niet alles op eens geschieden: zij werden door de D. Rep. zoo goed betaald, dat zij ook aan het volk de verschuldigde betaling moesten geven, en hij beloofde mij, dat hij den Graaf zou schrijven, en het zou doen voorkomen, of hij het van een' anderen kant dan van mij vernomen had; hij zou hem aanmanen die ongelegenheid geen voet te laten vatten: anders zou het zonder twijfel ten nadeele strekken van den Staat, en van den anderen kant zou het den dienst, door den Graaf te bewijzen, en de eer, door hem te behalen, verijdelen. — Ik ben van meening, dat deze wijze

Con S. E. particolarmente ho stimato a proposito l'ufficio, perchè provenendo dalla parte di Lei l'avertimento, gioverà molto più che da quella di qual si sia altra persona, et sono sicuro che le lettere dell' Ec^{za}, che sono qui aggionte, non conteneranno questo solo ma altri avvertimenti ancora.

Dalle precedenti mie havera la V^{a} S^{tà} inteso, quello che fù scritto qui della voce sparsa intorno all' armate di Lei et di Napoli, et quelli, ch'amano il servitio della Ser^{tà} V^{a}, haverebbono volontieri voluto, che si fosse confirmato il primo avviso come S. E. me lo disse con molto affetto, et io la ringratiai del buon animo, che dimostrava verso l'interesse della V^{a} S^{tà}. Entrammo poi à parlare dell' affari del Duca di Savoia, et sopra li avvisi di Milano fece S. E. congiettura che difficilmente haverebbe potuto il Sr Duca sussister et mantenere la piazza di Vercelli, quando di Francia non fosse capitato prontamente il soccorso. Onde tanto

het best doel zal treffen, omdat als de vermaning van Z. Exc. komt, zij veel meer zal helpen dan van wien anders ook, en ik ben zeker, dat de brief van Z. Exc., die hier bijgevoegd is, niet dit alleen maar nog andere vermaningen zal bevatten.

Uit mijn' vorigen zal U. D. verstaan hebben wat daarin geschreven stond van het hier verbreide gerucht betreffende uwe vloot en die van Napels. Zij die de zaak van U. D. genegen zijn, zouden gaarne gezien hebben, dat de eerste tijding bevestigd ware geworden, gelijk Z. Exc. mij met veel deelneming gezegd heeft. Ik heb hem voor zijne toegenegenheid en belangstelling jegens U. D. bedankt. Daarop kwamen wij aan het spreken over de zaken van den Hertog van Savoie, en betreffende de berichten van Milaan giste Z. Exc. dat de Hertog de stad Vercelli kwalijk zou hebben kunnen houden, als er van Frankrijk

piu strinsi et coadiuvai colli miei ufficii il servitio di S. A., per la quale questi S^{ri} Stati hanno dichiarato, quanto Ella intenderà più a basso, et S. E. mostrò meco, che maggior servitio del Sr Duca sarebbe stato ch'il soccorso si fosse fatto con genti, che con denari, et soggiunse che non era ancora dal tutto informata di quello che li S^{ri} Stati havessero risoluto; che però non haverebbe mancato di adoperarsi, perchè al buon principio dell' ottima volontà loro verso S. A. corrispondesse miglior effetto nella pronta et buona esecutione.

Venuta la risolutione al Deputato del quartiero di Nimeghe della provincia di Gheldria, si comminciò trattar di passar avanti nel deliberar di assister il Sr Duca di Savoia, et doppo varii discorsi capitarono sabato questi suddetti in risolutione di contribuir per aiuto a S. A. $\frac{200}{m}$ fiorini per quattro mesi, che commin-

geen spoedige hulp ware aangekomen. Op dezen grond heb ik de zaak van Z. Hgh. te meer bepleit. De Staten hebben verklaard voor hem te zullen doen, wat ik U beneden zal melden, en Z. Exc. heeft mij doen blijken, dat het tot meer dienst van Z. Hgh. zou gestrekt hebben, zoo het subsidie hem in krijgsvolk, dan in geld verleend ware, en hij voegde er bij, dat hij nog volstrekt niet onderricht was van 't geen de Staten besloten hadden: toch zou hij niet in gebreke blijven om zijn best te doen, dat het goede begin, te weten de goede wil der Staten jegens Z. Hgh., door het betere, namelijk eene spoedige uitvoering, achtervolgd werd.

Zoodra de Gedeputeerde van het Kwartier van Nijmegen den last ontvangen had, is over den aan den Hertog van Savoie te verleenen bijstand beraadslaagd, en na verscheidene redeneeringen heeft men zaterdag besloten aan Z. Hgh. 200,000 gulden voor vier maanden, beginnende met

ciaranno al primo d'Agosto, et se la guerra haverebbe più lungo corso, di pensar à proveder anco più per la continuatione. Alcuni col senso di S. E. hanno stimato che fossero meglio le genti pagate, si per la sicurtà della destributione, come per la ripatriatione, dovendo esser anco in Piemonte genti di questi Paesi: altri sentono altrimente. Monsr di Monthou molto volontieri haverebbe presa la cavalleria (ch'è quel aiuto, che con genti è il più facile et il più espedito), perchè sperava di haverne per capo il Sr Principe Henrico, fratello di S. E. che si era lasciato intender che volontieri haverebbe fatto il viaggio per essercitarsi nel suo mestiere della cavalleria, il che il med^mo Principe disse a me ancora avanti hieri, che fui a sua visitatione. Si sono però considerati molti rispetti et per la persona et perchè li S^ri Stati haverebbono temuto di qualche incontro, che havesse potuto al presente romper

den eersten Augustus, te verleenen, en zoo de oorlog langer duurde, in overweging te nemen daarmede voort te te gaan. Sommigen denken, even als Z. Exc., dat het beter zou geweest zijn krijgsvolk te betalen, zoo wegens de zekerheid van het te verleenen geld, als wegens den terugkeer in 't vaderland, daar er in Piemont nog volk van dit land zijn moet. Doch anderen denken er anders over. De Heer de Monthou zou zeer gaarne de cavallerie gekregen hebben (het subsidie door krijgsvolk toch is het gemakkelijkst en vlugst), omdat hij hoopte tot opperhoofd Prins Hendrik te krijgen, den broeder van Z. Exc., die te verstaan had gegeven, dat hij den tocht gaarne zou gedaan hebben om zich in zijne roeping als opperhoofd der cavallerie te oefenen, 't geen die Prins mij nog eergisteren, toen ik hem bezocht, gezegd heeft. Doch er zijn veel bedenkingen tegen, ontleend aan zijn persoon en aan de vrees der Staten dat er iets zou kunnen voorvallen,

la tregua, et forse per non venir à cosi ampla dichiaratione. Et io l'haverei voluto, perchè haverebbe servito all' interessi communi, et perchè, mentre che la cavalleria fosse stata al servitio di S. A., questi quattro mesi li era anco in sicuro, che haverebbe doppo continuato il soccorso. Ancorche la materia non sia decisa, sentendo M^r di Monthou le difficoltà et parendoli non potersi prometter, che facciano altra risolutione, che di dar il denaro, come lo ha cavato ultimamente dal Sr Bernevelt con lui et l'E. S., si è lasciato intender, che lo piglierà, perchè con parte di esso fa pensièro partendo immediatamente di passar in Allemagna, et ivi coadiuvar et solicitar l'espeditione del Sr Conte di Mansfelt, et eccitar coll' essempio quei Principi à fare essi ancora la parte loro, con credenza di dover tornar qui à ringratiar espressamente per nome di S. A. et

hetwelk een dadelijke breuk van het bestand kon medebrengen: misschien ook wilden zij zulk een ruime verklaring niet geven. Ook ik zou het gewenscht hebben, omdat het goed zou geweest zijn voor de gemeene belangen, en omdat, terwijl de cavallerie die vier maanden in den dienst van Z. Hgh. zou geweest zijn, hij nog de zekerheid zou gehad hebben, dat het subsidie daarna zou voortgezet zijn. Ofschoon de zaak niet afgedaan is, zoo heeft toch de Heer de Monthou, de bezwaren inziende en zich niet kunnende beloven, dat zij een ander besluit zullen nemen, dan geld te geven, gelijk hij ten laatste van den Heer Barnevelt bij hem en Z. Exc. heeft vernomen, het aanbod aangenomen: want hij is voornemens met een deel daarvan onmiddellijk naar Duitschland te gaan en aldaar de expeditie van Graaf Mansvelt te bevorderen, en met dit voorbeeld de Vorsten aan te sporen om ook van hunne zijde iets te doen, in het vertrouwen van herwaarts terug te komen om uitdrukkelijk in naam van Z. Hgh. dank te zeggen en des noodig om

solicitar, se vi sara il bisogno, per nuovi aiuti, passati li quattro mesi suddetti. Io sento piacer di poter una volta dar questo avviso alla Serà Va, ma vorrei bene, che maggior fosse stato il soccorso, tuttavia qer questo principio si può contentare et promettersi d'avantaggio del buon animo di questi Sri Stati verso sua Altezza.

Dall' Haya à 11 Luglio 1617.

Di Stà Va
humillmo et devotmo serv.,
Christoforo Suriano.

Sermo Principe!

Si parla a Brusselles di qualch' altra levata in quei Stati. Il Sr Marchese Spinola era partito per Marimont per trattar coll' Arciduca sopra li correnti negotii et haveva condotto seco i consiglieri di guerra. Il con-

een nieuw subsidie na de vier maanden te verzoeken. — Het doet mij genoegen, eenmaal dit bericht aan U. D. te kunnen geven; wel zou ik wenschen, dat het subsidie grooter ware, maar als met een begin kan men er zich mede vergenoegen, en zich meer beloven van de goede gezindheid der Heeren Staten jegens Z. Hgh.

Uit d. Haag, 11 Juli, 1617.

Van U. D.
de onderd. en toegeneg. dr.,
Christoforo Suriano.

D. V.

Te Brussel is sprake van een andere lichting. De Markies Spinola was naar Marimont vertrokken om met den Aartshertog te handelen over de loopende zaken en hij had de militaire raadsheeren medegenomen. De bijeen-

vento, che si deve fare à Francfort di quelli della Lega Catholica per la fine del presente mese ò principio dell' altro dà che discorrer, tanto nei Stati dei Srmi Arciduchi, quanto in questi. Li Principi dell' Unione d'Allemagna temono molto più col pensièro! Hieri l'Agente del Sr Principe Palatino ha ricevute lettere da S. A. per questi Sri Stati, et pel Sr Principe Mauritio con ordine di far ufficio in conformità; et è che si contentino di fare ponderar quello che possi apportar di pregiuditio questa riduttione, et questa mattina ha presentate esse lre; et S. E. mi disse che l'opinione era, che non dovesse servir ad altro, che per concertar per l'elettione del Rè de' Romani.

Doppo l'arrivo in queste parti di *doi* riche navi dall' Indie pel valsente di più di otto cento mille scudi, è susseguitato un avviso, che ha riempito tutto il

komst van de leden der Katholieke Ligue, die te Frankfort moet plaats hebben tegen het eind der tegenwoordige maand of in 't begin der volgende, geeft stof tot praten, zoowel in de Staten hunner Doorl. de Aartshertogen, als in deze landen. De Vorsten van de Duitsche Unie zijn beducht, maar zij denken meer dan zij handelen. Gisteren heeft de agent van den Keurvorst van de Palts brieven van Z. Hoogh. ontvangen voor de Staten en voor Prins Maurits, met den last om de daarin bedoelde belangen te behartigen, te weten, dat men gelieve te bedenken, welk nadeel die vergadering kan te weegbrengen. Dezen morgen heeft hij die brieven aangeboden, en Z. Exc. zegt, dat de meening was, dat zij niets anders bedoelde dan zich te verstaan ten aanzien van de verkiezing van een' Roomsch Koning.

Op de aankomst hier te lande van twee rijke schepen uit Indie ter waarde van meer dan acht honderd duizend kroonen, is eene tijding gevolgd, die het geheele land

paese d'allegrezza, et credo, sia quello che V[a] St[a] ha precedentemente havuto. Li mercanti d'Amsterdam hanno ricevuto l[re], che communicarono sabbato mattino ai S[ri] Stati, nelle quali venne scritto, che navi di questi Paesi, incontrate quelle di Spagna, le habbino tutte dissipate et si sono impossessate di Maniglia nell' isole Felipine, ove li Hollandesi sono stati ricevuti dalli habitanti come patroni; et il conduttor dell' armata ha tolto per consegnato il luoco à nome dei S[ri] Stati. Si pensa qui che questa sia per far gran strepito in Spagna. Stanno con grand[mo] desiderio attendendo la confermatione, perchè ciò oltre l'avanzamento di Stato li viene ad acquistar grande reputatione et li par, che sia per dar al Rè di Spagna occasione di pensar ai fatti suoi, et temer di più felici progressi; in tanto gode ogn'uno della novella et spera che sia

met blijdschap vervuld heeft; en het is, geloof ik, die welke U. D. vroeger gekregen heeft. De Amsterdamsche kooplieden hebben brieven ontvangen, die zij zaterdag morgen aan de Heeren Staten hebben medegedeeld, waarin geschreven stond, dat schepen van deze landen Spaansche schepen hebben ontmoet en, na ze verstrooid te hebben, zich hebben meester gemaakt van Manila, een van de Philippijnsche eilanden, waar de Hollanders als beschermers door de inwoners ontvangen zijn geworden, en de vlootvoogd heeft de plaats in naam der Staten in bezit genomen. Men denkt hier, dat dit bericht groot misbaar in Spanje zal teweegbrengen; men wacht de bevestiging met zeer groot verlangen, omdat dit behalve de bevordering van hunne staatkundige macht hun grooten roem moet doen verwerven, en het schijnt hun toe, dat dit iets is dat den Koning van Spanje op zijne zaken moet doen letten en hem nog gelukkiger uitkomsten, door de hunnen te behalen, moet doen vreezen. Intusschen ver-

per confermarsi alle prime lettere, essendo anco stato riferto, ch'erano passate in Spagna *doi* caravelle con l'avviso di questo successo.

Hanno questi S^ri^ havuto ultimam^te^ nuova, ch'il Rè Catholico habbi fatto nuovo sequestro in Spagna di alcuni vasselli di queste Paesi, onde aggionto questo all' avviso del vassello trattenuto da D. Pietro di Sievra con tanta violenza et di altri ancora di quelle parti, tanto più sono restati malcontenti; et li mercanti in particolare interessati sono risoluti di comparer innanzi li S^ri^ Stati Gnli per farne compianto, dove vanno venir qui all' Haya *doi* per cad° vassello; ma mandarono deputati; in tanto, havendosi, come river^mte^ scrissi, deliberati sopra gli primi avvisi, di scriver ai Ser^mi^ Arciduchi, espedirono sabato à sera persona espressa à Brusselles, scrivendo all' A. S. una

heugt zich een ieder over deze tijding en hoopt men, dat zij met de eerste brieven bevestigd zal worden, daar er ook bericht was, dat er in Spanje twee karaveelen met de tijding van die overwinning aangekomen waren.

De Heeren hier hebben onlangs bericht gekregen, dat de Katholieke Koning op nieuw in Spanje beslag heeft doen leggen op eenige schepen van deze landen, waarom zij, daar dit komt bij het bericht van het schip met zooveel geweld door D. Pietro di Sievra aangehouden en bij nog andere uit die oorden, des te ontevredener zijn: de belanghebbende kooplieden in 't bijzonder hebben besloten voor de Staten Generaal te verschijnen om zich er over te beklagen: derhalve moeten hier in den Haag twee voor ieder schip komen; maar zij zullen afgevaardigden zenden. Intusschen na, zoo als ik u eerbiediglijk gemeld heb, naar aanleiding der eerste tijdingen besloten te hebben aan de Aartshertogen te schrijven, hebben zij zaterdag avond iemand naar Brussel afgevaardigd met een zaakrijken brief,

lettera molto piena, laquale in sostanza contiene, che havendo intesi, ch'erano stati trattenuti li suoi vasselli con violenza et maltrattemente ai marinari, volevano saper il fine, et perchè si trattava di tal manièra con gente del paese, contra tutti gl'ordini et gli fatti della tregua; che quando non vi si fosse rimediato, si haverebbe pensato il modo di farlo. Ho saputo ch'il messagiero hà ordine di aspettar la risposta trè ò quattro giorni al più, et se non gli vien data ritornarsene. Va Sertà intenderà dall' aggionta copia d'indoglianza di un marinaro.......

Dall' Haya à 11 Luglio 1617.

Di Va Sertà
l'humillmo et devmo servre,
Christoforo Suriano.

die in hoofdzaak behelst, dat zij, vernomen hebbende, hoe hunne schepen met geweld aangehouden en hunne scheepslieden slecht behandeld [1]) waren, wilden weten, wat dit beduidde, en naardien men zoo handelde met lieden van dit land, tegen alle orders en bepalingen van het Bestand in, men, zoo er geen voldoening voor gegeven werd, bedacht zou zijn op een middel om zich die te verschaffen. Ik heb vernomen, dat de bode order heeft ten hoogste drie of vier dagen op het antwoord te wachten, en zoo hij het dan niet ontvangen heeft, terug te keeren. U. D. zal uit het hierbijgevoegde afschrift de klacht van een der scheepslieden zien......

Uit d. Haag, 11 Juli, 1617.

V. U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.,
Christoforo Suriano.

---

1) Zie Arend, D. III, St. III, bl. 4 en 5.

Ser^{mo} Principe!

Fù chiamato giovedi il S^{r} di Monthou nell' assemblea et data gli parte, in voce, della deliberatione fatta da queste Provincie di assister il Sr Duca di Savoia con due cento mille fiorini per quattro mesi, dicendo che facevano questo per il desiderio, che hanno della conservatione di S. A. et mossi per favorevolissime raccommandationi della Ser^{ma} Rep^{ca} più volte reiterate da me; che havevano speranza, che S. A. si fosse contentata di questo testimonio della loro buona volontà, che servirebbe anco per essempio ad altri di far l'istesso, et che seguitando la guerra haverebbono pensato à quello havessero potuto far di più per servitio del Sr Duca. Corrispose il S^{r} di Monthou all' ufficio con pienezza di parole et di ringratiamento,

[1]) D. V.

De Heer de Monthou is donderdag in de vergadering geroepen en hem is mondeling medegedeeld het besluit der Provincien om den Hertog van Savoie 200,000 gulden subsidie voor vier maanden te verleenen: dit, zeiden zij, deden zij uit begeerte om Z. Hgh. in staat te stellen zich te handhaven, en bewogen door de hoogst gunstige aanbevelingen van de D. Rep. meermalen door mij herhaald; zij hoopten, dat Z. Hgh. voldaan zou zijn met dit bewijs van hunnen goeden wil, en dat het strekken zou aan anderen ten voorbeeld om hetzelfde te doen, en zoo de oorlog voortging, zouden zij overwegen wat zij ten dienst van den Hertog meer konden doen. De Heer de Monthou antwoordde met vele woorden van dank, en voegde er bij,

---

1) Geheel in cijfer.

aggiungendo che si prometteva che qui non havesse à fermarsi l'effetto della buona dispositione di questi Stati verso il Sr Duca, suo Signor, ma ch'ella havesse à continuar, et che proseguendo Spag^{li}, come l'apparenza lo dimostrò, nella loro ambitione robusta di commandar et dominar sopra tutti li principi, non haverebbono mancato di continuar ad assister all' Altezza sua. Oltre quanto gli è stato detto in voce, gli hanno anco data la risposta in scritto, et la tradutione è qui aggiunta.

Doppo l'ufficio, che M^{r} di Monthou fece di ringratiamenti, come ho detto, soggiunse che sapeva ch'altre volte da altro Ministro di S. A. era stato fatto apertura per parte di Lui à questi S^{ri} Stati di stringere una unione con essi, à che non era mai stato risposto alcuna cosa, et però haverebbe desiderato saper ciò che ne sentivano, per poter rappresentar al Sr Principe. Fu risposto in generale, che si haverebbe veduto,

dat hij vertrouwde, dat de betooning van der Staten goede gezindheid jegens den Hertog, zijnen Heer, zich daartoe niet zou bepalen; en dat, als de Spanjaarden, gelijk blijkbaar was, volhardden bij hun hardnekkig opzet om over alle vorsten te gebieden en te heerschen, zij niet in gebreke zouden blijven voort te gaan Zijne Hoogheid bij te staan. Behalve de mondelinge mededeeling hebben zij hem ook het antwoord op schrift gegeven, en de vertaling heb ik hier bij gevoegd.

Na zijne dankbetuiging voegde de Heer de Monthou er bij, dat hij wist, hoe vroeger door een ander minister van Zijne Hoogheid van zijnentwege opening gedaan was om met de Heeren Staten een verbond aan te gaan waarop geen antwoord gegeven was: daarom wenschte hij te weten, wat zij daarvan dachten, om het zijnen Vorst te kunnen voordragen. Men antwoordde in het algemeen, dat

ch'il detto S[r] condescese, sollicitato da qualched'uno à destar la memoria delle passate propositioni à fine di caminar inanti con S. A. in materia d'unione, ma per anco non vi è stata risposta alcuna.

Et li med[mi] hanno fatto dir à me sotto mano, che vorrebbono pur, ch'io mi dichiarassi, che parlassi apertam[te] et chiaram[te], et io ho tenuto confermato a chi me ne ha discorso, che se havevo secondo l'occasioni fatto intender l'animo della Ser[ma] Rep[ca] disposto à sentir tutto quello, che questi S[ri] stimassero bene per il commune servitio per haversi la debita consideratione, — mi pareva, che fosse abbastanza; che però stava à loro il raccordar et dire ciò che reputavano proprio. Cosi caminerò sin tanto, che mi vengono ordini di V[a] Ser[ta], quanto ho scritto in qualche particolare, del quale avanti hieri il S. Vandermil mene discorse, dicendomi che si Ella havesse havuto volontà, che proseguisce questo negotio,

men zien zou, wat de Hertog zou aanbieden. Iemand heeft hem verzocht zijn geheugen op het stuk der vroegere voorstellen te verfrisschen, ten einde tot een verbond met zijne Hoogh. te kunnen komen; maar er is nog geen antwoord op gevolgd.

De Heeren hebben mij onder de hand doen zeggen, dat zij toch wenschten, dat ik mij verklaarde en ik open en klaar sprake. Tot al wie mij daarover sprak, heb ik mij er toe bepaald te zeggen, dat, zoo ik naar de gelegenheden de gezindheid der D. Rep. betuigde om op alles wat de Heeren Staten voor het gemeenschappelijk belang dienstig achtten, naar behooren te letten, het mij voldoende voorkwam, en het nu aan hen stond dat te melden wat zij dienstig oordeelden. Zoo zal ik verder spreken totdat mij bevelen van U. D. toekomen. Eergisteren zeide mij de Heer van der Mijle, dat, zoo U. D.

hora era in tempo proprio, poichè gl'animi stanno molto ben disposti; fece il conto che le lettere dovevano esser arrivate costi et la risposta forse poteva esser in camino. Et io tanto più mi confermo, ch'egli habbi volontà del successo buono, et credo di esser impiegato.

Il S^r di Monthou procura al presente, che dalli S^ri Stati sia dato ordine al ricevitore generale di esborsar il denaro della prima mesata di Agosto, per poter con questa sicurezza trovar qualche mercante, che gliene faccia l'esborsa prontam^te, desiderando partir quanto più presto alla volta di Allemagna, per rinnovar con quei Principi et Città unite gl' uffizii et eccitarli ad resolversi à far qualche cosa per il Sr Duca, et in med^mo tempo spinger inanti la levata del Sr Conte di Mansfelt. Sta attendendo la risposta ch'è il solo impedimento, che lo ritiene dal partire, essendo già

wenschte dat deze zaak voortgang had, het thans de tijd was, omdat de gemoederen zeer goed gestemd waren; hij berekende, wanneer de brieven hier aangekomen konden zijn, en dat het antwoord misschien onder weg was. Des te meer houd ik mij overtuigd, dat hij hoopt op een goeden uitslag en dat hij zich daartoe beijvert.

Tegenwoordig doet de Heer de Monthou zijn best, dat door de Heeren Staten den Ontvanger-generaal bevel gegeven worde de penningen voor de eerste maand (Augustus) uitbetaald worden om met dezen waarborg een koopman te vinden, die hem dadelijk het geld voorschiete, daar hij verlangt zoo spoedig mogelijk naar Duitschland te vertrekken, om zijn aanzoek bij de Vorsten en de verbonden Steden te vernieuwen en hen aan te sporen iets voor den Hertog te doen, en tegelijkertijd de lichting van den Graaf van Mansveld te bevorderen. Hij wacht op het antwoord, en dit is het eenig beletsel voor zijn vertrek,

tutto pronto per mettersi in camino. Si è questa mattina appunto doluto meco, di trovar nel Sr Bernvelt poco prontezza à questa sodisfattione che ricerca, et come egli è stato sospetto, come dopo da alcuni si è detto, che per la deliberatione dell' assistenza sia stato principal causa della dilatione, cosi teme anco il S^{r} di Monthou, che intorbidi l'esecutione; ha havuto sempre pensièro di presentarlo, ma è stato in dubbio della qualità di gente et dell' opportunità di farlo, et mi ha detto che pensa di volerli donare per mille o mille cinquecento ducati d'argenteria, tenendo per certo, che non sia per ricusarlo.

Dall' Haya a 19 Luglio 1617.

Di V^{a} Ser^{tà}
humil^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

daar hij anders geheel gereed is. Dezen morgen heeft hij zich bij mij beklaagd, dat hij bij den heer Barnevelt weinig bereidvaardigheid vindt tot de voldoening, welke hij zoekt, en gelijk die Heer verdacht wordt en sommigen gezegd hebben, dat hij bij de beraadslaging over het subsidie de voornaamste oorzaak der vertraging is geweest, zoo vreest ook de heer de Monthou, dat hij de uitvoering in den weg zal staan. Hij heeft altijd gemeend hem iets aan te bieden, maar hij staat in twijfel, wien daartoe te gebruiken en welke gelegenheid daartoe te baat te nemen, en hij heeft mij gezegd, dat hij hem voor duizend of vijftienhonderd dukaten aan zilverwerk denkt te geven, daar hij het voor zeker houdt, dat hij het niet zal afslaan.

Uit d. Haag 19 Juli, 1617.

V. U. D.
de onderdan. en toegen. dr.
Christoforo Suriano.

Ser^mo Principe!

Sono venuti in questo luoco da quaranta interessati mercanti d'Amsterdam et da altre città di questa Provincia per far unitamente compianto ai S^ri Stati Gnli, in nome anco d'altri compartiti, per l'arresto di vasselli, fatto dal Rè di Spagna et da suoi ministri, tanto in Lisbona, quanto in altri porti di là lo stretto, et a Napoli, in Sicilia, et insieme sono per dolersi, che V^a Ser^tà trattenghi costi le sue navi, spargendo, che di Venetia li venga scritto per Capitani o marinari delli vasselli che siano stati minacciati, se non obideranno al commandamento publico, di farli mangiar da sotto le navi dai vermi et di sopra lasciarli consumar nelle spese. Io, dubitando che simili concetti,

D. Vorst!

Hier zijn ongeveer veertig belanghebbende kooplieden van Amsterdam en andere steden van deze Provincie gekomen om gezamenlijk en in naam van nog andere deelhebbenden bij de Staten-Generaal te klagen over het beslag, door den Koning van Spanje en zijne ministers gelegd op schepen, zoowel te Lissabon, als in andere havens aan gene zijde van de zeeengte en te Napels, in Sicilie; en tevens beklagen zij zich dat U. D. ten uwent hunne schepen ophoudt: zij maken bekend, dat hun uit Venetie door de Kapiteins en zeelieden geschreven is, dat men hen gedreigd heeft, zoo zij het bevel van den Staat niet gehoorzamen, hun van onderen de schepen door de wormen te doen verteren, en hun van boven op hunne kosten te laten teren [1]. Vermoedende, dat zulk

---

1) Het dreigement, dus zooveel mogelijk woordelijk vertaald, is duister.

lontani dalla pietà dell' EEze VV., potessero causar qualche mala impressione, oltre gl' ufficii, che con ultime mie scrissi alla Va Serà haver fatto in proposito, ho stimato bene non tralasciar di veder hieri li Deputati di Gheldria, che presiedono in settimana, rappresentando loro la vera causa che ha mossa Va Sertà à commandar, che li vasselli non partino et la falsità degl' avvisi, et questo ho fatto per prevenire all' ufficio, che li suddetti interessati dovevano fare.

Anco al Sr Bernevelt ho rappresentato più vivamente questo negotio et lo ho informato di tutto, onde voglio sperar che sarà accettato dall' Assemblea la commissione di Va Sertà per vero testimonio dell' affetto, ch'Ella porta agl' interessi et alla preservatione dei beni di questi Popoli. Il general concetto è stato scritto dal Console di questa natione, che risiede in

een opzet vreemd is aan de goedhartigheid van U. D. en dat zulk een taal een ongunstigen indruk kon geven, heb ik behalve de bemoeiingen, die ik in mijn laatste brieven aan U. D. schreef verricht te hebben, goedgeacht niet in gebreke te blijven de Geldersche Gedeputeerden, die deze week voorzitten, gisteren te bezoeken, en hun de wezenlijke oorzaak voorgesteld, die U. D. bewogen heeft te bevelen, dat de schepen nlet vertrekken zouden, en tevens heb ik de onjuistheid van de berichten aangetoond: dit heb ik gedaan om de bemoeiingen vóór te zijn, die de gezegde belanghebbenden staan te verrichten. Ook den heer Barnevelt heb ik deze zaak levendig voorgesteld en hem van alles onderricht, en op grond hiervan wil ik hopen, dat de boodschap van U. D. door de Vergadering aangenomen zal worden als eene ware getuigenis van de toegenegenheid, door U. D. voor de belangen en het welzijn van dit volk gekoesterd. Wat men hier van de zaak denkt, is te wijten aan hetgeen overgebriefd is

Venetia, à questi suddetti. Ho inteso da più parte et dal Sr Bernevelt in partic[e], il quale mi disse ch'una parte dei mercanti era stata da lui et gli havevano il loro aggravio ch'il principal oggetto era di dolersi di Spag[li], et quanto alli vasselli, che sono à Venetia, vorrebbono, ch'ò fossero in servitio, ò licenciati per non perder tutto. Io dissi, che sapevo essergli stato offerto d'impiegargli, se havessero voluto. Egli ripigliò ch'era vero, ch'era stato trattato, ma di *tre* solam[te], et questi non erano ancora d'accordo, perchè si voleva trattar con essi à minor conditione, che con gl'altri. Io risposi, che mi pareva esser stato avvisato, che volessero necessitar la Ser[ma] Rep[ca] ad assicurarli del servitio di *sei* mesi et Ella voleva trattenerli per *tre*. Soggiunse

door den consul van deze natie, die te Venetie resideert. [1]) Van meer zijden en in het bijzonder van den heer Barnevelt, wien een deel der kooplieden een bezoek gebracht had, om hunne bezwaren mede te deelen, heb ik vernomen, dat hun voornaamste doel was zich te beklagen over de Spanjaarden, en wat de schepen betreft, die te Venetie zijn, zoo zouden zij willen dat zij óf dienst deden óf ontslagen werden, om niet alles te verliezen. Ik heb gezegd, te weten dat hun was aangeboden dienst te doen, zoo zij wilden. Hij antwoordde, dat dit waar was, dat er over gehandeld was, maar slechts met drie, en dezen waren het nog niet eens, omdat men met hen tegen mindere voorwaarde wilde handelen dan met de anderen. Ik antwoordde, dat, naar mij voorkwam, bericht was, dat zij de Doorl. Rep. wilden nopen hun zes maanden dienst te verzekeren, terwijl de Republiek zich voor drie maan-

1) Zijn naam was Ouwerik.

Mr Bernevelt: sarebbe meglio che havessero qualche cosa, et par mi haver lasciatolo assai ben disposto.

Havendosi li mercanti suddti in questo particolare toccante la Sertà Va lasciato intender non desiderar altro se non, che li vasselli siano impiegati, ò che li lasci andar al loro viaggio, perchè convengono far ogni dì spese per il vivere dei marinari et per altro con suo gravissimo danno; et che il cader nelle mani dell' inimico, ò il perder le mercantie tutto era à loro risco. Io ho premuto con ogni effetto per far apparvi il pregiudicio che ne vorrebbe in consequenza à riuscire, oltre la perdita dei beni di questi popoli et dei mercanti interessati alla Eccma Repca, ciò è a servitio commune, perchè servirebbero a dar maggior forze et ad ingagliardir più il commune nemico: dicendo al Sr Bernevelt et alli Presidenti et ad altri con che mi

den wilde verbinden. De heer Barnevelt voegde er bij: het zou beter zijn, zoo zij iets kregen. En mij dunkt, dat ik hem vrij wel gestemd verlaten heb.

Daar de kooplieden, voor zooveel U. D. aangaat, te verstaan hebben gegeven niet anders te verlangen, dan dat hunne schepen gebruikt worden, of dat men ze hunne reis laat vervorderen, omdat zij elken dag kosten moeten maken voor het onderhoud der zeelieden en zij daar tot hunne zeer groote schade blijven liggen, en het gevaar van in de handen van den vijand te vallen, of hunne lading te verliezen, was voor hunne rekening. Ik heb mij beijverd het nadeel in het licht te stellen, dat er, behalve het verlies van de goederen voor deze natie en de Doorl. Rep. uit oneenigheid, tusschen die beiden ontstaan, zou voortkomen, omdat zij den gemeenschappelijken vijand sterker en stouter zou maken, en den Hr. Barnevelt en den presidenten en anderen, die ik ontmoet heb, heb ik gezegd, dat ik niet geloofde, dat

è occorso, che non credevo, che qui fosse desiderato anzi procurato di divertir ogni cosa, che potesse causar qualche simil inconveniente. Mi sono aveduto, ch'è stato capita la consideratione et che la cosa è ben intesa per parte di V[a] Ser[tà]; tuttavia presuppongo, che non si tralasciarà di farsi qualch' ufficio meco à compiacenza de' mercanti et io risponderò in conformità di quanto ho detto et dell' ordini dell' Ecc[mo] Senato, quando dall' Assemblea mi sarà detto qualche cosa, come farò anco ai stessi mercanti se verranno, come mi è stato detto, che vogliono fare.

Si lasciano intender essi mercanti per l'arresto fatto da Spag[li] di voler in ogni modo haver i loro vasselli,

men hier iets verlangde veelmin teweeg wilde brengen, wat dergelijk misverstand kon veroorzaken [1]). Ik heb bespeurd dat men dit begrepen heeft, en dat de zaak goed verstaan is. Van den kant van U. D. evenwel onderstel ik, dat gij niet zult nalaten mij eenigen last op te dragen om de kooplieden tevreden te stellen, en ik zal antwoorden overeenkomstig hetgeen ik gezegd heb en de bevelen van den Doorl. Senaat. Wanneer mij door die Vergadering iets gezegd zal zijn, zoo zal ik ook handelen tegen die kooplieden, zoo zij komen gelijk mij gezegd is dat zij willen doen. [2])

Die kooplieden geven te verstaan, betreffende het beslag door de Spanjaarden op hunne schepen gelegd, dat zij

1) In den tekst sluiten de woorden niet juist; in plaats van *divertir ogni cosa* had *introdurre qualche cosa* of iets dergelijks moeten staan.

2) Zie over deze zaak Arend, D. St. III. bl. 301.

et vogliono ricercare ai S^{ri} Stati *vinti* navi da guerra, per andar con esse allo spaccio di Spagna a ricever li sud^{ti} suoi vasselli et rihaver li noli et ogni interesse patito, et parlano molto asseverantamente di non voler partir di quà, se non li viene accordato questo tanto. Hanno parlato à diversi dei S^{ri} Stati, li sono stato da ogn'uno date buone parole, ma di questo non vogliono contentarsi, vogliono effetti, et par che stiano caldi. Non sò che farà il generale dell' Assemblea; ho ben inteso, che vedendo questi S^{ri} tardar à comparer la risposta delli Ser^{mi} Arciduchi, li habbino inviate nuove lettere a conformità delle prime.

Vedendolo necessario, procuro, che resti capace ogn' uno, con chi mi occorre il ragionarne, che la $S^{tà}$ V^{a} di mese in mese sodisfa punctualmente et $prontam^{te}$ nel

hunne schepen op alle manieren krijgen willen, en van de Staten-Generaal verlangen zij twintig schepen, om daarmede een tocht naar Spanje te doen ten einde hunne schepen, benevens de vrachtprijzen en alle geleden schaden terug te krijgen, en zij spreken zeer stout, verklarende niet van hier te willen vertrekken, zoo hun zulks niet toegestaan wordt. Zij hebben verscheiden leden der Staten-Generaal daarover gesproken; hun zijn goede woorden gegeven; maar daar stellen zij zich niet mede tevreden: zij willen daden, en maken zich, schijnt het, warm. Ik weet niet wat de meerderheid der Vergadering doen zal; wel heb ik vernomen, dat de Heeren, ziende dat het antwoord van hunne Hoogheden de Aartshertogen uitbleef, een nieuwen brief van denzelfden inhoud als de eerste, gezonden hebben.

Ziende dat zulks noodig was, heb ik mij beijverd, dat een ieder, met wien ik kwam te spreken, begreep,

far dar al Sr Conto Giov. Ernesto il denaro per la paga à suoi soldati et questo perchè da più parte è stato scritto, che li med^{mi} soldati si dogliono di esser mal pagati, et che non desiderano cosa alcuna di più, se non, che terminino le sei mesi, alli quali sono obligati, perchè vogliono retirarsi dal servitio, cosa che molto mi spiace d'intender, se ben spero, che gl' ufficii fatti con S. E. siano per giovare il Sr Conte, perchè vi trovi rimedio. No lasciarò di dir à questo proposito alla S^{tà} V^{a} quello si osserva in questi paesi in materia tale, et è, che questi S^{ri} tengono sempre pronta l'acoglienza al compianto di soldati contro li Capitani, et come questi col rigor dell' ordine si guardano di ritenir cosa, che possi far gridare, cosi si sentono poce indoglienze et minori succedono gl' inconvenienti; ma è vero, che ciò non milita nel caso presente per l'autorità, che per le sue capitulationi

dat U. D. stiptelijk van maand tot maand zorgt dat Graaf Johan Ernst geld krijgt om zijne soldaten te betalen, en dat wel omdat van meer dan ééne zijde geschreven is, dat die soldaten over slechte betaling klagen, en dat zij niets vuriger wenschen, dan het eind der zes maanden, waartoe zij verbonden zijn, omdat zij den dienst willen verlaten, iets dat mij zeer leed doet te hooren, ofschoon ik hoop, dat de bemoeiing met Z. Exc. gedaan, strekt om den Graaf te helpen de zaak te beteren. Ook zal ik niet nalaten U. D. bij deze gelegenheid te zeggen, wat in dit land te dezer zake gebruikelijk is, en dat is, dat de Heeren hier altijd een open oor hebben voor de klachten der soldaten over hunne kapiteins, en daar dezen met stipte orde op hunne hoede zijn om iets te laten bestaan dat stof tot klachten zou kunnen geven, zoo merkt men weinig klachten, en komen er minder ongelegenheden voor. Maar het is waar, dat dit niet van toepassing is in het tegenwoordig geval,

ha il Conte Giov. Ern. sopra le sue truppe, con tutto ciò hò stimato il mio debito di riverent^{mte} significarlo anco questo particolare. Aggiungendola, che il Sr Bernevelt mi ha detto, quando fui seco, che tenevano avvisi, che si era carestia grande nell' armata, et che li soldati s'aggravavano grandam^{te}: che però sarebbe stato bene, che la V^{a} Ser^{tà} havesse dato ordine che non mancassero le provisioni et che fossero vendute à prezzo tale che li soldati non patissero et nel sostentarsi et nella borsa. Io risposi che mi meravigliava di questo, perchè altre volte havevo inteso, che li med^{mi} soldati si laudevano della molta abundanza di tutte le cose; ch'ero sicuro, che le VV. EE^{za} havevano i suoi Proveditori in campo, S^{ri} di prudenza et discretione tale, che non lasciavano avenir alcun mancamento, ne che fossero con esorbitanza (come Egli mi accennava) fatte pagare le vittuarie; quello credevo,

wegens het gezag dat Graaf Joh. Ernst op grond der overeenkomst over zijne troepen heeft. Met dit al heb ik gemeend, dat het mijn plicht is ook dit eerbiediglijk te vermelden, en er bij te voegen, dat de Heer Barnevelt mij, toen ik bij hem was, mij gezegd heeft, dat men berichten had, dat er een groote schaarschte in 't leger was, en dat de soldaten zeer ontevreden waren: dat het derhalve goed zou zijn, zoo U. D. bevel gaf dat er geen voorraad ontbrak en dat alles verkocht werd tot zulk een prijs dat de soldaten er niet bij leden in hunne voeding en in hunne beurs. Ik antwoordde, dat mij dit verwonderde, daar ik vroeger vernomen had, dat diezelfde soldaten roemden over den grooten overvloed van alle dingen; dat ik zeker was, dat U. Excell. fourageurs in het leger hadden, heeren van zulk een beleid, dat zij het aan niets lieten ontbreken en zorgden dat de levensmiddelen niet tegen buitensporige prijzen (die uitdrukking

che fosse di mancamento, era l'haver io inteso, che li soldati non havessero dalli suoi Capitani tutto quello, che li conveniva, et da ciò nascesse l'indoglienza, perchè non havendo essi tanto che li bastava à sortenersi, li pareva caro il prezzo delle cose, et sarebbe stato à proposito ch' in qualche maniera et con qualch' avvertimento si fosse stato applicato il remedio. Rispose: io ho inteso qualche cosa in questo particolare et è mal fatto, il Sr Conte vi doverebbe rimediare et lo farà; ma replicò che sarebbe stato à proposito che la Ser^{tà} V^{a} havesse dato ordine per l'abondanza delle cose nell' armata, come si è sempre osservato in questi Paesi, et soggiunse sorridendo li nostri soldati non sono come gl'Italiani, che si contentono di poco, perchè essendo cosi assuefatti, vogliono mangiare bene. Et io ripigliai: mi par che habbino molto ben ragione di sodisfar alla natura, massime mentre hanno cosi buon

bezigde hij) betaald werden. Dit, meende ik, was de oorzaak van de bestaande behoefte, dat de soldaten van hunne kapiteins niet alles kregen wat hun toekwam: daarvan kwamen de klachten, dat hun, dewijl zij niet genoeg hadden voor hun onderhoud, de prijzen te hoog voorkwamen, en het zou dienstig zijn, dat het middel van herstel op eenige manier en met eenige waarschuwing werd toegepast. Hij antwoordde: ik heb daarvan iets vernomen: het is verkeerd: de Heer Graaf moet daarin voorzien en dat zal hij; maar het zal dienstig zijn, dat U. D. orders geve, dat er overvloed in het leger moet heerschen, gelijk in deze landen altijd in acht genomen is, en, voegde hij er glimlachend bij, onze soldaten zijn niet als de Italiaansche, die met weinig tevreden zijn, en ik hernam: het komt mij voor, dat zij alle kans hebben om hunne natuur genoeg te doen bij de goede behandeling, die ik weet, dat zij van

trattamento dalla Ser[ma] Rep[ca], come si sa, et con questo fu interrotto il discorso.

Dall' Haya à 19 Luglio 1617.

Di V[a] Ser[tà]
humil[mo] et devo[mo] serv[re],
Christoforo Suriano.

Ser[mo] Principe!

Havendo il Sr Conte di Löwensteyn discorso con S. E[za] et dimandato consiglio per haver qualche nave da guerra con che potesse haver scorta nel suo passagio, et havendone ancora trattato con il Sr Bernvelt, trovò, che non sarebbe stato così facile l'haverle prontam[te], perchè sarebbe stato necessario il dar parte alle

de D. Rep. erlangen, en hiermede werd het onderhoud afgebroken.

Uit d. Haag, 19 Juli, 1617.

van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.
Chr. Sur.

D. Vorst.

Nadat de Graaf van Löwensteyn [1]) met Z Exc. gesproken en raad gevraagd had om een of meer oorlogschepen te bekomen, die hem tot geleide op den tocht zouden kunnen strekken, en nadat hij er ook met den Hr. Barnevelt over gehandeld had, heeft hij bevonden, dat het niet zoo gemakkelijk zou zijn ze spoedig te krijgen,

---

1) Vergelijk Arend, D. III. St. III, bl. 12.

Provincie, attender le risposte, et in tanto il tempo sarebbe scorso, et forse ch'esse Provincie non sarebbono state tanto d'accordo per concederle, onde il Sr Conte lasciò l'impresa et procurò solamente colla raccommandatione di S. E. al Presidente, et con haver egli stesso parlato al med^mo^ et io ancora per la concessione di alcuni pezzi d'artiglieria da darsi ai marinari con le solite cautioni. Fatto questo, stava il Sr Conte per ritornarsene in Amsterdam per sollicitar il mettere ad ordine le navi, quando arrivò il suo quartiermastro, che haveva espedito al C^e^ di Oldenburgh et alla città et Conte di Emden, per haver da quello il passaggio et da questi il passagio et la piazza d'armi in quel territorio.

Il conte di Oldenburgh ha volontieri acconsentito all' instanza, ma quello di Emden lo ha negato, et la città ha risposto, che si rimetterebbe à far quanto il

omdat het noodzakelijk zou wezen er de Provincies in te kennen en hare antwoorden af te wachten, en inmiddels de tijd zou verloopen, en misschien de Provincien ze niet eenstemmig zouden toestaan, — zoo heeft hij de zaak opgegeven en ze alleen aanbevolen door zijne Exc. aan den President, en nadat hij, en ook ik, met dezen gesproken had, eenige stukken geschut om aan de zeesoldaten te geven, onder de gewone waarborgen verkregen. Toen dit gedaan was, en de Graaf op het punt stond om naar Amsterdam terug te keeren, ten einde te verzoeken dat de schepen in orde gebracht werden, kwam zijn kwartiermeester aan, dien hij naar den Graaf van Oldenburg en naar de stad en den Graaf van Emden gezonden had om van genen doortocht en van dezen doortocht en wapenplaats op dat grondgebied te verkrijgen. De Graaf van Oldenburg heeft het verzoek gaarne ingewilligd, maar die van Emden heeft het afgeslagen, en de stad heeft geant-

Conte havesse fatto! Ero con il C^e^ di Löwensteyn all' arrivo del quartiermastro, che fu venerdi à sera. Ne sapendosi altro ripiego, concertassimo di parlar col Sr Principe Mauritio, come facessimo la mattina del sabato. Consigliò S. E^za^ che vi era la strettezza del tempo, che si tentasse appresso questi Signori la piazza di Delfzil in Frisia, piazza frontièra di questi S^ri^ da quella parte al mare, contiguo allo Stato di Emden, per far ivi l'imbarco. Io la pregai di porvi la mano et Ella immediatam^te^ mandò chiamar il Presidente di Gheldria di settimana et diversi altri S^ri^ dell' Assemblea in mia presenza, raccommandandoli questo negotio con affetto, et procurando, ch'ancora che fosse stabilito di non far riduttione quella mattina, la facessero, perchè noi potressimo dimandar questa gratia.

Et posso ben dire alla Ser^tà^ V^a^ ch' in questo negotio S. E. si è mostrato di tanta buona volontà, che niente

woord, dat zij zich gedragen zou naar hetgeen de Graaf zou doen. Ik was bij den Graaf van Löwensteyn bij de aankomst van den kwartiermeester, en dat was vrijdagavond, en wij zagen geen anderen uitweg, dan dat wij Prins Maurits gingen spreken, hetgeen wij zondagmorgen gedaan hebben. Z. Exc. ried, daar de tijd drong, dat wij van de Heeren vergunning zouden krijgen om te Delfzijl in Friesland, eene grensplaats der Staten aan dien kant, aan zee, dicht bij den Staat van Emden, in te schepen. Ik verzocht hem er de hand aan te houden, en onmiddellijk liet hij den President van Gelderland van de week en verscheiden andere Heeren der Vergadering roepen; in mijne tegenwoordigheid beval hij de zaak met nadruk aan, en ofschoon bepaald was, dat er dien morgen geen vergadering zijn zou, bewerkte hij, dat men zou bijeenkomen, opdat wij die vergunning zouden kunnen vragen. Ik kan U. D. wel zeggen, dat Z. Exc. in deze zaak zo

maggiore. Per dar calore à l'instanza, io andai nell' Assemblea col Cte, et unitamente feci l'ufficio, mostrando che qui si trattava di servitio della Ser[ma] Rep[ca], et che li pregavo, di sodisfar all' instanza. Appresso il mio ufficio aggiunse anco il Sr Conte alcune parole et preghiere, onde li S[ri] Stati ci fecero retirar in una stanza, et poco doppo ci diedero risposta: che volontieri se ne contentassero, ma che nella città non vi potessero esser più di *docento* ò *trecento* soldati alla volta, et che haverebbono anco mandato un commissario (come consigliò S. E. à dimandarlo per facillitar l'instanza) à fine che vedesse, che non seguisse disordini, et parimente con lettere di questi S[ri] in conformità replicasse ufficio efficace con il Cte di Emden, perchè non recusasse il transito delle genti, già che non dovevano far il dimora sopra il suolo. Io ringratiai questi S[ri] della prontezza et si restò in appuntamento, ch'il Commis-

veel goeden wil aan den dag heeft gelegd, dat men niets meer zou kunnen verlangen. Om het aanzoek recht aan te dringen, ben ik met den Graaf ter vergadering gegaan en heb met hem gezamenlijk de zaak voorgedragen, als grond aanvoerende, dat het hier een dienst aan de Doorl. Rep. betrof. Na mijne rede herhaalde de Graaf het verzoek met weinige woorden. Daarop deden de Staten ons in een vertrekkamer gaan, en kort daarna gaven zij ons ten antwoord, dat zij het gaarne vergunden, maar dat er in de stad niet meer dan twee of driehonderd soldaten tegelijk konden zijn, en dat zij ook een commissaris (gelijk Z. Exc. geraden had te vragen) zenden zouden ten einde te zorgen dat er geene wanorde ontstond; tevens zouden zij door brieven op den Graaf van Emden krachtdadigen invloed oefenen, dat hij den doortocht van het krijgsvolk niet mocht weigeren, naardien zij niet op zijn grondgebied zouden toeven. Ik heb de Heeren voor hunne

sario dovesse partire quanto più presto. Il Löwensteyn doppo haver preso licenza dal S Principe Mauritio partì domenica mattina per Amsterdam per sollicitar li vasselli, dessegnando, secondo che saranno ad ordine mandarli à Delfzil per imbarcar le genti di volta in volta che arriveranno, et in un med^{mo} tempo espedì cola il suo quartiermastro per ordinar li alloggiamenti. Questa mattina poi, mentre scrivevo, mi sono venute lettere di esso Sr Conte nelle quali mi significa, come intenderà nella traduttione, che'il Conte di Emden haveva impedite ad alcuni di soldati che non passassero, et pregandomi per la speditione delle lettere, essendo elle già pronte, mandai à sollecitar il Commissario et feci pregar S. E. per mezzo d'uno di miei, che dovendo egli andar à Lei, come havevo inteso, Ella ancora lo sollicitasse al partir quanto

bereidvaardigheid bedankt, en zoo werd bepaald, dat de commissaris zoo spoedig mogelijk zou vertrekken. Löwensteyn is, na afscheid van Prins Maurits genomen te hebben, zondagmorgen naar Amsterdam vertrokken om de schepen te bekomen en ze, zoodra zij in orde zijn, naar Delfzijl te verwijzen om de soldaten in te nemen, al naar gelang zij aankomen; tegelijkertijd heeft hij zijn kwartiermeester derwaarts gezonden om voor logies te zorgen. Heden morgen, terwijl ik schreef, heb ik brieven van dien Graaf ontvangen, in welke hij mij bericht, gelijk gij uit de vertaling zien zult, dat de Graaf van Emden eenigen van de soldaten belet had door te trekken: hij verzocht mij, daar de troepen nu gereed waren, bij dien brief (daarin te trachten te voorzien). Ik heb den commissaris laten aansporen en Zijne Exc. door iemand der mijnen doen verzoeken, dat daar de commissaris, gelijk ik gehoord had, nog bij Z. Exc. komen zou, hij dien zou aansporen ten eerste te vertrekken: dit

prima, come ha fatto et se non partirà questa sera per Amsterdam, partirà domani mattina alle tre hore.

Questo Sr Amb^r d'Inghelterra è come protettor dei negotii del S. C^e di Emden, onde in questo caso ho stimato bene con termine di confidenza pregarlo, che gli scrivi una lettera et gli raccommandi questo negotio affinche non vi mette difficultà. Volontieri lo ha fatto et non può esser più efficace. Lo ho anco stimato à proposito scriver ad esso Conte, come ho fatto alla Città di Emden et al Sr Conte Guglielmo di Nassau, Governatore della Frisia. V^a Ser^tà sente gl' incontri, et non è miraviglia di questo del Conte di Emden, perchè altre volte è stato affettionat^mo, cosi il fratello, al partito di Spagnuoli, et forse il solo timore della perdita dello Stato lo fece condescendere à collegarsi con questi S^ri Stati. Prego Iddio, che adherisca à

heeft hij gedaan, en zoo hij dezen avond niet naar Amsterdam vertrekt, zal hij morgen ochtend te drie uren vertrekken.

De Ambassadeur van Engeland is als het ware de zaakwaarnemer van den Graaf van Emden; dus heb ik in dit geval goed geacht hem op vertrouwelijke wijze te verzoeken, dat hij hem een brief schrijven zou, en hem de zaak zou aanbevelen, dat hij er geene moeilijkheid tegen in den weg mocht leggen. Hij heeft het gaarne gedaan en wel op de krachtdadigste manier.

Ook heb ik dienstig geoordeeld aan den Graaf, alsmede aan de stad Emden en aan Graaf Willem van Nassau, Goeverneur van Friesland, te schrijven. U. D. ziet de zwarigheden in, en het is geen wonder van den Graaf van Emden; want vroeger reeds is hij, even als zijn broeder, Spaanschgezind geweest, en misschien noopt hem alleen de vrees van zijn land te verliezen, om met de Staten verbonden te blijven. Ik bid God, dat hij dit

questo seconda instanza, et lo spero, poichè non si gli dimanda si non poco. Teneva per fermo il S^r^ C^e^ di Löwensteyn, che le genti dovessero esser molto preste al detto luogo del imbarco, et mi ha detto, che subito espedite le navi à quella volta ò venirà ò manderà à dirmi, ch'io mi conferisca alla detta piazza, il che starò attendendo.......

Dall' Haya a 25 Luglio 1617. Della Ser^tá^ V^a^
l'humill^mo^ et dev^mo^ serv^re^,
Christoforo Suriano

Ser^mo^ Principe!

Doppo molte instanze et solleciti ufficii ha il S^r^ di Monthou ottenuto quanto desiderava dai Deputati delle Provincie, che hanno dato ordine, al thesoriere di esborsar il denaro al primo d'Agosto et che in tanto Egli sopra loro parola possi prometter al S^r^ di Monthou,

tweede verzoek inwillige, en hoop het omdat er slechts weinig van hem gevraagd wordt. De Graaf van Löwensteyn hield voor zeker, dat de troepen op de gezegde plaats ter inscheping zouden zijn, en heeft mij gezegd, dat zoodra de schepen ditmaal gezonden zullen wezen, hij zal komen, of mij zal laten zeggen, dat ik mij naar die plaats begeve. Ik zal het afwachten......

Uit den Haag, 25 Juli, 1617. van U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.
Christoforo Suriano.

Doorl. Vorst!

Na vele aanzoeken en bemoeiingen heeft de Heer de Monthou verkregen wat hij van de Gedeputeerden der Provincien begeerde, dat zij den thesorier last gegeven hebben het geld den eersten Augustus te betalen, en dat hij zulks op hun woord den Heer de Monthou kon beloven.

il quale ha trattato col Calandrini, che li farà haver il denaro à Noremberghe. Hieri mattina fù à ringratiar i Sri Stati et a prender licenza da essi per partire. Rinnovò in brevi parole quanto disse nell' altra audienza, intorno il desiderio di saper quello, che sentissero sopra le propositioni di unione delli suoi precessori. Fu replicato da Sri Stati l'ottima volontà loro verso S. A., et che l'animo di essi era di far delle cose maggiori per Lei; ma che non si poteva quanto si voleva per le proprii affari dello Stato, et quanto à l'unione, che haverebbono considerato quello che potesse mettersi ad effetto, et forse avanti il partire gli haverebbono detto qualche cosa! Mi è stato riferto, che questa sera otto dei Sri Stati devono cenar con lui, et che forse gli parleranno di questo particolare, che, per tanto ho potuto penetrar, sarà in parole gene-

Deze heeft nu met Calandrini gehandeld, die hem het geld te Neurenberg zal doen bekomen. Gisteren morgen is hij de Heeren Staten gaan bedanken en van hen afscheid gaan nemen. In korte woorden heeft hij herhaald wat hij op de andere audientie gezegd heeft om te mogen weten wat zij dachten over de voorstellen zijner voorgangers betreffende een verbond. Ten antwoord hebben de Staten hunne goede genegenheid jegens Zijne Hoogheid betuigd, en dat zij gezind waren meer voor hem te doen; maar dat men niet doen kon wat men wilde wegens de eigen zaken van den Staat, en wat het verbond betrof, dat zij zouden overwegen wat daaromtrent uitgemaakt kan worden, en dat zij misschien wel vóór zijn vertrek hem iets zouden zeggen. Mij is bericht, dat dezen avond acht leden van de Staten met hem het middagmaal zullen gebruiken, en dat zij hem misschien over die zaak zullen spreken; dit zal, voor zoo veel ik heb kunnen doorgronden, zich tot algemeene bewoordingen bepalen, namelijk, dat zij

rali, ciò è. che hanno desiderio d'unirsi et stringersi con S. A. et con tutto quei Principi, che haveranno la med^{ma} volontà di contraporre all' insidie Spagnuole et di contraminare alli loro dissegni. Alcuni emuli et invidi del S^{r} di Barnevelt dicono esser egli causa che non si facci cosa di buona, ct che impedisca la trattatione di colleganza; et quando si è venuto à proposito della Ser^{ma} Rep^{ca}, habbi detto che le mie sono parole, et che non ho alcun ordine ne autorità di trattarne, et cosi tiri in dietro artificiosamente il tutto, et vi sono pur alcuni, che vorrebbono, ch'io mi dichiarassi, et io ascolto et aspetto; et doi giorni sono che il Sr Vandermil mi replicò che *di gratia* tenesse secreto il negotio, che rissaputo non s'intorbidasse, et che gli haveva adimandato il Sr Bernevelt, se meco haveva detto.

begeeren zich te vereenigen en te verbinden met Z. Hh. en met al die Vorsten, welke evenzeer verlangen de lagen en plannen der Spanjaarden tegen te werken. Sommige naijverigen en benijders van den Heer Barnevelt zeggen, dat hij de oorzaak is, dat er niets goeds tot stand komt, en dat hij de onderhandeling tot een bondgenootschap belet, en dat hij, toen (het verbond) met de Doorl. Rep. ter sprake is gekomen, gezegd heeft dat ik slechts woorden gaf, en ik geenen last noch volmacht heb om te onderhandelen, en dat hij aldus alles listiglijk tegenwerkt. Toch zijn er eenigen, die zouden willen, dat ik mij verklaarde, en ik luister en wacht af. Twee dagen geleden heeft de Heer *van der Mijle* mij verzocht, *dat ik de zaak in 's hemels naam geheim zou houden; want*, *werd zij geweten*, *zoo zou zij verijdeld kunnen worden*, *en dat de Heer Barnevelt hem gevraagd had of hij mij dit gezegd had* [1]).

1) De onderschrapte woorden zijn in cijferschrift.

È gran cosa, che tutti ò una gran parte sgridano et sparlano contra esso Bernevelt, cosi per il fatto della religione come per altro; tuttavia non vi è chi seppi farli ostacolo di rilevo. È stato per tre ò quattro giorni retirato in casa et viene publicato, che sia stata artificiosa indispositione, se ben è vero, che alle volte quando qualche cosa, che si tratta di momento, non li va à gusto, ò non desidera ò non senti che prosegui, si ritira et fa dir di esser indisposto. Questa ultima retirata è stata doppo la multitudine de' mercanti, che vennero qui la settimana passata, fecero l'instanza, che riverentm^te scrissi haver essi deliberato di fare. Disse ai mercanti, che la causa dell' accidente nasceva da loro, perchè condotti dall' allettamento del guadagno, mandavano li vasselli in Spagna, dove non bisognava, et che hora venivano a molestar. Gli fù risposto che

Het is een gewichtige zaak, dat allen of een groot aantal tegen Barnevelt schreeuwen en hem bezwalken, zoowel uithoofde van de zaak van den godsdienst, als uit anderen hoofde. Niettemin is er niemand die hem iets van belang in den weg kan leggen. Hij heeft voor drie of vier dagen het huis gehouden, en men verbreidt, dat dit eene gemaakte ongesteldheid is; zeker is het, dat telkens wanneer iets gewichtigs behandeld wordt, hetwelk hem niet naar den zin is, of hetwelk hij niet bevorderen wil, hij zich opsluit en laat zeggen dat hij ongesteld is. Ditmaal heeft hij zich teruggetrokken, nadat die menigte kooplieden, die hier verleden week gekomen zijn, het verzoek gedaan hebben, hetwelk ik eerbiediglijk geschreven heb dat zij plan hadden te doen. Hij heeft aan de kooplieden gezegd, dat de oorzaak van 't geval bij henzelven te zoeken was, omdat zij, bewogen door het aanloksel van de winst, de schepen naar Spanje lieten gaan, waar zij niet noodig hadden, en dat zij thans (de Staten) lastig

se andavano in Spagna, non era per avaritia, come pareva ch'egli voleva inferire, mà per poter col guadagno sostener le gravezze, che sono necessitate per la conservatione del Paese, et perchè volevano mostrare colla via del commercio libero nel regno di S. M[a] Catholica la volontà di questi popoli di non voler alterar la tregua, ma che si meravigliavano grandam[e] di Lui, che sempre mostrasse cosi partiale nelle cose di Spagna, ne sapevano che dirne; et furono aggiunte allora parole et susurramenti, ch'andarono à ferir l'orecchio di esso Bernevelt. Ma come si sia, non mi par, che le parole contra di lui non vagliano che per parole, perchè si è impossessato tanto dell' animo di molti delle Provincie, che non so veder, che cosi facilm[te] si possi abatter la sua invidiata auttorità. Parlando io col Sr Principe Mauritio dell'

kwamen vallen. Men antwoordde hem, dat zoo zij naar Spanje gingen, het niet uit geldzucht was, zoo als het scheen dat hij te kennen wilde geven, maar om met de winst de zware lasten te kunnen dragen, die tot behoud der landen noodig zijn, en omdat zij langs den weg van den vrijen handel in het Rijk van Zijne Katholieke Majesteit wilden toonen, dat deze natie het Bestand niet wilde breken; maar dat zij zich grootelijks over hem verwonderden, dat hij zich altijd zoo partijdig in de zaken van Spanje betoonde, en dat zij niet wisten wat er van te zeggen; en er werden woorden en mompelingen bijgevoegd, die het oor van den Heer Barnevelt gingen kwetsen. Maar, hoe het zij, mij komt het niet voor, dat de woorden tegen hem iets meer dan woorden zijn, omdat hij de gezindheid van velen in de Provincien zoo zeer heeft gewonnen, dat ik niet inzie, dat zijn benijd gezag zoo gemakkelijk gefnuikt zal kunnen worden.

Met Prins Maurits sprekend over het verzoek der koop-

instanza, fatta dai mercanti, per haver *vinti* o *trenta* navi da guerra, come scrissi, disse che haveva laudato la loro opinione et consigliatoli à star fermi nell' instanza, et aggiunse sorridendo ch'era ben di dovere, che se volevano, come desideravano mandar un Commissario ò Amb[re] in Spagna per haver li loro vasselli et esser sodisfatti delli denari et dell' interessi patiti, vi andasse ben accompagnato, et come comportava la carica dell' oggetto. Et li contrarii si servono del Principe Mauritio, come di contrapeso al Sr Bernevelt. Ma se bene queste *doi* auttorità vanno ripartite in questo governo, l'una et l'altra sono rette dalla prudenza dei possessori di esse, et ancorche pari, che si contrasta trà di loro la precedenza, con tutto ciò non corrono al quel precipitio, che li poco intendenti temono et li malaffetti vorrebbono. Domenica di sera rivenne da Brusselles il messagiero, che questi S[ri]

lieden om twintig of dertig oorlogschepen te bekomen, zeide hij, dat hij hun denkbeeld toejuichte en hun had geraden vast op hun stuk te staan, en glimlachend voegde hij er bij, dat, zoo zij, gelijk zij verlangden, een' commissaris of ambassadeur naar Spanje wilden sturen, om hunne schepen terug te krijgen en schadeloosstelling te bekomen voor hun geld en geleden verlies, het wel noodig zou zijn, dat hij er wel vergezeld naar toeging, en zoo als het gewicht van het oogmerk medebracht. De tegenstanders bedienen zich van Prins Maurits als tegenwicht tegen den Heer Barnevelt. Doch zoo dat dubbel gezag in dit bewind goed verdeeld wordt, en beiden met het wijs beleid der gezagbekleeders worden gehandhaafd, al is het dat zij om den voorrang strijden, hellen zij met dat al niet naar den afgrond, zoo als de menschen van weinig doorzicht vreezen en de kwalijkgezinden wenschen.

Zondagavond is de bode uit Brussel teruggekomon, dien

spedirono all' Arciduchi, con la risposta di LL. AA^{ze}, che non contiene altro, che complimenti di displicenza del seguito in Spagna per l'arresto delle navi et promesse di scriver et mandar le l^{re} dei S^{ri} Stati et far ufficio efficace in conformità con la M^{tà} Cath^{ca} per la restitutione; ch'è quello appunto, che si aspettava, ma non so come li conpartecipi nel danno resteranno contenti, et se maggiorm^{te} solliciteranno il voler altri effetti, come pare, ch'alcuni vadino dicendo, che li mercanti non desisteranno dal tentar di haver le navi da guerra per andar con esse recuperar il tolto et a rifarsi altrim^{te} della pretesa perdita et interesse.

Vennero a me li mercanti interessati nelli vascelli, che sono stati trattenuti a Venetia, doppo haver nell' assemblea fatto la loro indoglienza et presentato la richiesta, che V^{a} S^{tà} havera qui aggionta, tradotta nel

de Heeren naar de Aartshertogen hadden gezonden, met het antwoord hunner Hoogheden, hetwelk niets anders inhoudt dan betuigingen van leedwezen over de gevolgen van het beslag in Spanje op de schepen gelegd, en beloften van te zullen schrijven, de brieven van de Staten derwaarts te zenden, en krachtdadig de teruggave te trachten te bevorderen. Dit is het juist wat men verwachtte; maar ik zie niet in dat de belanghebbenden bij de schade zich tevreden zullen stellen en niet krachtig zullen verklaren wat degelijkers to verlangen; werkelijk blijkt het, dat sommigen zeggen, dat de kooplieden niet zullen ophouden oorlogschepen te trachten te krijgen om daarmede het ontnomene terug te halen en nog op andere wijze hun voorgegeven verlies en schade te verhalen.

De kooplieden, die belang hebben bij de schepen, welke te Venetië teruggehouden worden, zijn tot mij gekomen, na in de vergadering hun klacht gedaan en het rekest ingediend te hebben, hetwelk U. D. hier bijgevoegd en

nostro idioma, facendo meco ufficio conforme, perchè io li raccommandassi a V^{a} Ser^{tà} pregandola ò adoperar li loro vascelli al suo servitio, overo licenciarli con sodisfar alli danni et interessi che havevano patito in tante settimane, ch'erano là doppo haver scaricato le mercantie et noleggi fatti. Prima era stato a trovarmi il Sr Segretario da S^{ri} Stati et a nome loro con darmi la richiesta, haveva mi parlato della med^{ma} manièra, et io con l'occasione che mi trovai con loro S^{rie} per il negotio del C^{e} di Löwensteyn, li ringratiai di quanto mi havevano fatto saper, perchè cosi mi havevano dato materia di poter farli chiari della vera causa che haveva mossa la V^{a} S^{tà} a non lasciar partir detti vascelli: il che feci con li concetti detti a particolari la passata settimana et dependenti dalle precedenti informationi et commissioni di Lei. Et li S^{ri} Stati

in onze taal overgebracht ontvangt. Zij bepleitten hunne zaak bij mij volgens den inhoud van dat rekest, verzoekende dat ik hen aan U. D. zou aanbevelen en U smeeken hunne schepen òf tot uwen dienst te gebruiken, òf ze te ontslaan met schadeloosstelling voor hetgeen zij hadden geleden, nadat zij hunne waren hadden gelost en den huurprijs hadden betaald. Eerst had de Secretaris der Heeren Staten mij in hunnen naam bezocht en mij, bij overhandiging van het rekest, op dezelfde manier gesproken. Bij gelegenheid dat ik mij in de zaak van den Graaf van Löwensteyn bij de Heeren bevond, heb ik hen gedankt voor hetgeen zij mij hadden laten weten, waardoor zij mij aanleiding hadden gegeven om hun de ware oorzaak duidelijk te maken, die U. D. had bewogen de schepen niet te laten vertrekken; dit heb ik gedaan volgens hetgeen ik verleden week aan particuliere personen, in overeenstemming met vroegere berichten en orders van U. D., gezegd heb. De Heeren Staten hebben verder niets

non mi aggiunsero altro, se non, che mi pregavano a scriver alla Ser^{tà} V^{a} in ogni miglior manièra, perchè li mercanti fossero sollevati, havessero i loro dritti et non patissero senza colpa. Io replicai, che haverei esseguito, ma mi consolava che i S^{ri} Stati cognoscero la retta intentione della Rep^{ca} et ch'Ella s'era mossa con buon fine per questi popoli et per regola di buon governo, quanto all' interesse proprio per non render più forte il commune inimico, che sarebbi stato, se li vascelli li fossero capitati in mano, il che sapevo che da loro non era desiderato. Et in questa sostanza ho anco parlato ai mercanti, et li ho, quanto mi è stato possibile, resi sodisfatti.

Questa mattina poi sono venuti a trovarmi altri,

gezegd, dan dat zij mij verzochten op de best mogelijke manier aan U. D. te schrijven, dat de kooplieden ontlast mochten worden, dat zij hun recht mochten krijgen en men hen niet buiten hunne schuld mocht laten lijden. Ik heb geantwoord, dat ik zulks doen zou; maar ik was tevreden dat de Heeren Staten de juiste bedoeling vernomen hadden, en dat U. D. het om der lieden bestwil gedaan had, op grond van goede staatkunde, zoowel als in ons eigen belang, om den gemeenschappelijken vijand niet sterker te maken; dit zou geschied zijn, zoo de schepen hem in handen gevallen waren, hetgeen ik wist dat zij niet wenschten.

In dezer voege heb ik ook tot de kooplieden gesproken, en ik heb hen, zooveel het mij mogelijk geweest is, tevreden gesteld.

Dezen morgen zijn mij anderen komen bezoeken, die

che hanno pur qualch' interesse nei detti vascelli, ma particolarmente nel pagamento........

Dall' Haya a 25 Luglio 1617.

Della Ser^{tà} V^{a}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Mi valerò della particolar instruttione che la V^{a} St^{à} mi ha mandata in sue lettere del 7, per far constar, secondo l'occorrenza, a tempo et luoco, et secondo l'interrogationi, che mi saranno fatte, qual sia il vero fine de' Spag^{li} nel non escluder affatto et tener in sospeso le cose, per consumar i Principi d'Italia et ruinar con essi quelle Provincie. La difficoltà non mi sarà grande ad imprimer qui nella mente dell'

ook eenig belang bij die schepen hadden, maar in 't bijzonder bij de betaling......

Uit d. Haag, 25 Juli, 1617.

V. U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.
Christoforo Suriano.

Doorl. Vorst.

Ik zal mij gedragen naar het bijzonder onderricht dat U. D. mij in Uwen brief van den 7^{den} gegeven heeft, om naar de vragen, die mij gedaan znllen worden, in het licht te stellen, welk doel de Spanjaarden daarmede hebben, dat zij de zaken niet tot een besluit laten komen en in het onzekere houden, namelijk, om de Vorsten van Italie uit te putten en met hen deze Provinciën te gronde te richten. Het zal mij niet moeilijk zijn dit gevoelen bij

universale questo concetto; ma tutto sta, che si vogli condescender a quelle rigorose risolutioni, che sarebbono necessarie. Vengono ritardate dalla natura del Paese, che non lasci muover gli huomini, se non con lentezza, et la maniera del Governo, diviso in Provincie et tutte con le sue auttorità n'è anco causa particolar.

Viene stimata assai la resolutione fatta di assister il Sr Duca di Savoia, perchè par di vedere che si sono impegnati per non rilasciarsi cosi $facilm^{te}$ dalla continuatione.

Questo è stato dal ser^{mo} Arciduca, et da Spagnuoli in consequenza, inteso mal, et ne restano malcontenti, et si crede, che procureranno di vendicarsene, se potranno. Se ben publicano, non esser niente della presa delle Maniglies nelle Filippine, sentono pure disgusto, ma più dell' intender che si tratta di far una nuova

het algemeen ingang te doen vinden; maar hierop komt alles aan, of men tot de noodige krachtige maatregelen zal willen overgaan. Zulke maatregelen worden vertraagd door de natuur van het land, dat de menschen niet toelaat zich anders dan langzaam te bewegen, — en ook de aard der regeering, verdeeld over Provincien, allen met eigen gezag, is er in 't bijzonder de oorzaak van.

Het genomen besluit om den Hertog van Savoie te ondersteunen is zeer gewenscht, omdat men er in zien mag, dat zij zich te zeer verbonden hebben om niet zoo licht daarmede op te houden. Dit wordt door den Aartshertog en bij gevolg door de Spanjaarden kwalijk genomen, en men meent, dat zij er op bedacht zijn zich daarover te wreken, zoo zij kunnen. Indien men naar waarheid meldt, dat de inneming van Manila in de Philippijnen niet waar is, toch zijn de Spaanschen ontevreden, maar vooral daarover dat er gehandeld wordt over de oprichting van eene nieuwe

compagnia per le Indie Occidentali, come in effetto vi si è dietro à stabilire come se ne possi venir à conclusione, et ogni Provincia ha deputato chi vedi li capitoli, li ponderi et cavi quello di profitto, che possa ricever lo Stato, con danno principal del Rè di Spagna. Quelli, che doveranno esser aggregati alla Compagnia contribuiranno per quanto intendo al mantenimento di più di cento navi, et diciotto da guerra doveranno esser date dai S^{ri} Stati Gnli, et ogni anno sortiranno cinquanta vascelli carichi di mercantie et munitioni per avanzarsi in quella parte. La cosa sta ancora sotto il giudice, non se ne sà li fondati particolari, mà si tiene et vi si è dietro con gran cuore et qualche d'uno mi ha detto, che quando anco la V^{a} S^{tà} vorrà interessarsi per la parte sua, overo vorrà permetter, che li suoi mercanti siano conpartecipi, l'haveranno caro et saranno abbracciati per esser a

Compagnie van de West-Indiën, en inderdaad men is er op uit hierin tot een besluit te komen, en alle Provincien hebben eenen afgevaardigde, die de artikelen moet overwegen en het profijt berekenen, dat de Staat er van kan trekken met meeste schade van den Koning van Spanje. Zij die deel zullen nemen aan de Cempagnie zullen, voor zoo veel ik verneem, het onderhoud bekostigen van meer dan honderd schepen, en achttien oorlogsschepen zullen door de Staten-Generaal gegeven moeten worden, en ieder jaar zullen vijftig schepen uitzeilen, bevracht met koopwaren en oorlogsbehoeften om in die landen veroveringen te maken. De zaak is nog niet beslist en men weet nog niet wie de geldschieters zijn; maar men is er met hart en ziel op uit, en zeker iemand heeft mij gezegd, dat, zoo ook U. D. voor zich deelgenoot wil worden of wil toelaten dat onze kooplieden participanten zijn, zulks aangenaam zal gevonden worden, en zij zullen toegelaten

parte dell' acquisti et dell' utile. Questo però mi è stato detto da persona di non molto auttorità, ma che ha qualche cosa nella propositione.

Viene scritto di Brusselles, che si stava in continue reduttioni del Consiglio di guerra, a casa del Marchese Spinola et tal volte in quella del confessor di S. A., ma non si sapeva il fine; solo era ultimam^te partito il Col° di Bergh verso il suo Governo, con ordine, se le genti di Ghent havessero fatte levata verso Savoia, di attaccarle et batterle. Non resta in quei Spag^li esaltati la speranza, che hebbi a cader Vercelli, se ben le nuove venute ultimam^te d'Italia li mortificano portando, che quelli di dentro si sostentavano, et temono del solo aiuto, che possi venirli di Francia,

worden tot de veroveringen en het voordeel. Dit evenwel is mij gezegd door iemand van niet veel gezag, maar die zich bemoeit met het voorstellen van het plan [1]).

Er komt schrijvens uit Brussel, dat aldaar voortdurend vergaderingen plaats hebben van den Raad van oorlog, ten huize van den Markies Spinola, en soms ten huize van den biechtvader van Zijne Hoogheid; maar men wist het doel niet: alleenlijk was laatstelijk de Colonel van den Bergh naar zijn Goevernement [2]) vertrokken met den last, zoo de troepen van van Gent zich naar Savoie op weg begaven, ze aan te vallen en te verslaan. De vurige Spanjaarden geven de hoop niet op, dat Vercelli [3]) zal vallen, ofschoon de laatstelijk uit Italie aangekomen tijdingen hen verdrieten, inhoudende, dat zij die daar binnen zijn, de plaats nog houden; men is alleen bang voor de hulp, die hun uit Frankrijk kan geworden; doch

1) Voorzeker wordt hier Usselincx bedoeld.

2) Het overkwartier van Gelderland.

3) Arend, III, St. III. p. 11,

che qui però viene sentito con dispiacere, che sia caminato con tanta lentezza, poichè in più settimane, che si è intesa la risolutione del Rè, non si è sentito, ch'ancora alcuna gente delle sue sia passata in Piemonte. Corrono a Brusselles avvisi, per quanto mi scrive Pasini, ch'all' Archiduca Ferdinando siano passati da mille di soldati Hollandesi, et che in Gradisca si sia stato introdotta gran quantità di munitioni, di che godono li appassionati grand^{mte}; ma voglio consolarmi colla speranza, che non si sia cosi la cosa, et ch'il male non sia tale quale l'odio et la mala voluntà lo va facendo. Duolmi bene sino al cuore di sentir nelle l^{re} di V^{a} S^{tà} la continuat^{e} del mal portamento dei capitani di questi Paesi contra li soldati... Ho veduto le l^{re} dell' Ecc^{mo} Sr Prov^{re} Gnle dell' armi, mandatemi da Lei, et quando le replicate del Sr Principe Mauritio non servono a

hier heeft men met ongenoegen vernomen, dat die hulp zoo langzaam komt, daar men in verscheiden weken, sedert men 's Konings besluit vernomen heeft, niet gehoord heeft dat er eenigen van 's Konings volk in Piemont aangekomen zijn. Er loopen te Brussel geruchten, volgens hetgeen Pasini mij schrijft, dat naar den Aartshertog Ferdinand duizend Hollandsche soldaten zijn overgeloopen, en dat binnen Gradisca een groote hoeveelheid mondbehoeften is binnengebracht; daarover verheugen zich de vurige vrienden van Spanje zeer; maar ik wil mij troosten met de hoop, dat de zaak niet zoodanig is, en dat het kwaad niet zoo groot is als de haat en de kwade wil het voorstellen. Zeer grieft mij uit den brief van U. D. te vernemen, dat het slecht gedrag der Kapiteins van deze landen tegen hunne soldaten voortduurt. Ik heb den brief gezien van den heer *Proveditore Generale* der legers, mij door u toegezonden, en wanneer de antwoorden van Prins Maurits niet baten om herstel van het verkeerde en van

far trovar ripiego al mancamento et al fine, con che è caminato sin qui, non saprei più che dir.

Io hoggi quarto giorno che fui col S. E. gliene diedi qualche motivo et con parole assai espresse, et Ella restò meravigliato et con qualche sentim^{to}, seben disse che sperava che le sue l^{re} haverebbono servito a dar rimedio agl'inconvenienti. Cred' io, che per coprir l'inperfettione propria, si facci scriver da alcuni dell' armata ò truppe del Sr C^{e} Giov. Ernesto; et ho cavato dalla moglie del suo contador Gnle, ch'in particolare il Provosto ha scritto quattro lettere, doi sono conformi et si può creder il med^{mo} dell' altre. Scrisse li patimenti et li disaggi esser grav^{mi}, che li soldati si lasciano miserabilm^{e} morir sopra le stradelle, che vi sia povertà di viveri et carestia di ogni vittuaria. Di questi et altri concetti sono venuti anco con l^{re} di

de manier van handelen, tot dusver gevolgd, teweeg te brengen, dan weet ik niet meer wat te zeggen.

Heden voor vier dagen, toen ik Z. Exc. bezocht, heb ik hem er van gerept en wel met vrij nadrukkelijke woorden; hij was er verwonderd over en met eenige gevoeligheid zeide hij: dat hij gehoopt had, dat zijn schrijven herstel van de ongelegenheden zou hebben teweeggebracht. Ik geloof, dat sommigen van het leger of de troepen van Graaf Joh. E. om hunne eigen fouten te bedekken, zóó laten schrijven, en ik heb vernomen van de vrouw van zijnen betaalmeester generaal, dat in 't bijzonder de Provoost vier brieven geschreven heeft: twee zijn van dergelijken inhoud, en men kan hetzelfde vermoeden van de andere. Hij schrijft, dat de ontberingen en ongeriefelijkheden overgroot zijn; dat de soldaten ellendig op straat wegsterven; dat er gebrek aan levensmiddelen en schaarschte van allerlei mondbehoeften is. Dergelijke voorstellingen vindt men ook in brieven van Amsterdam gekomen. Hoe

Amsterdam, quanto mi travagliano, V^a Ser^{ta}, si può imaginar! Io però collo scudo della pietà et vigilanza della $S^{tà}$ V^a incontro la calumnia, et publico con maniera, che stimo propria, la poca carità dei Capi, et mostro, ch'il mancamento non nasci di non vi esser abundanza delle cose nec^{rie}, ma dall' avidità di qualchi Capi, che non contenti d'intrattener dalle paghe de' soldati, cadono nel precipitio dell' avaritia et fanno l'ufficio di vivandiero, contrario alla propria $reputat^{ne}$, con far torto al Sr Conte, et a questi S^{ri} Stati. Non vi è, chi scrive pur moto, che la $S^{tà}$ V^a non sodisfi $prontam^{te}$, ma la malvagità, che non può arrivar a quello ch'è patente, si torna al più plausibile per coprir l'inhonestà. Prego Iddio, che V^a $S^{tà}$ non habbi tanto a travagliar con l'animo. Continuerò a sostener il vantaggio del interesse di Lei, et delle cose publiche, con valermi di quanto Ella

mij dit kwelt, kan U. D. zich verbeelden. Evenwel met het schild der meêwarigheid en waakzaamheid van U. D. beantwoord ik den laster, en op de mij geschikt voorkomende manier openbaar ik de weinige barmhartigheid van de hoofdlieden, en toon aan, dat de verkeerdheden niet voorkomen uit gemis aan overvloed van benoodigdheden, maar uit de hebzucht van die hoofdlieden, welke, niet tevreden de soldij der soldaten terug te houden, in den strik der gierigheid vallen en de nering van marketensters drijven tot schade van hunnen goeden naam en in het nadeel van Graaf J. E. en van de Staten. Toch is er niemand, die een woord sehrijft dat U. D. niet stipt aan den eisch voldoet; maar de boosaardigheid, die het klaarblijkelijk niet erkennen wil, keert zich tot het waarschijnlijke om de oneerlijkheid te verhelen. Ik bid God, dat de geest van U. D. niet te zeer gekweld worde. Ik zal voortgaan Uwe belangen en die van onzen Staat te bevor-

per suo serv° mi significa nelle sue l^re di 7 pure dello stante et voglia S^re Dio massimo, che faccino frutte quelle di S. E., che hoggi quindici li inviai diritte al Sr Conte, il quale da molti viene creduto per certo che non habbi havuta la total conoscenza di quanto succede di male, et chi che si scrive sia eccitato, ò dalla propria ignorante curiosità, ò dalla malitia dei capitani.

Cercai occ^ne, et venutami, significai al Sr Principe Mauritio l'ufficio et l'offerta, ch'il Sr C^e Guglielmo haveva fatta nell Ecc^mo Coll°. Mostrò come, anco credo, non ne havesse avviso, di non saper alcuna cosa nell' intentione di lui, et disse: Io non lo conosco, et immediat^e aggiunse: non l'ho veduto che *doi* volte et al dir dell' offerta, che haveva fatta, di condurre genti, fece bocca da ridere, ma non aggiunse altro,

deren door mij te bedienen van hetgeen gij mij te kennen geeft in uwen brief van den 7^den der loopende maand, en God de Heer geve dat de brieven van Z. E., die ik heden voor 14 dagen aan den Graaf gezonden heb, vrucht dragen. Velen houden voor zeker, dat U. D. geen volle kennis heeft van 't geen er kwaads gebeurt, en dat 't geen geschreven wordt, voortvloeit of uit de waanwijsheid der onkunde, of uit de boosaardigheid der kapiteins. Ik heb de gelegenheid gezocht en gevonden om Prins Maurits bekend te maken met het aanzoek en het aanbod van Graaf Willem [1]), aan den Senaat gedaan. Hij betuigde, en ook geloof ik het, niets van zijn voornemen te weten, en zeide: ik weet er niet van, en dadelijk voegde hij er bij: ik heb hem slechts twee malen gezien, en op het vernemen van zijn aanbod om volk te werven, glimlachte hij en zeide verder niets, en daar ik vergezeld was van

---

1) Broeder van Graaf Joh. Ernst.

et essendo accompagnato col S^{r} C^{e} di Löwensteyn, divertendo il ragionam^{to}, stimai bene non continuare.

Per la strettezza del tempo, meno da altri ho cavata la possibilità dell' effetto della detta offerta, la dirò questo solo, ch'egli qui non ha si non conoscenza del nome, ne da lui potrà far senza esser aiutato di danari, S. E. non gliene darà. Il Padre suo non lo può fare facilm^{te}, essendo aggravata la casa di molti interessi et con più figlioli, et per me dico riverent^{mte} et di certo ch'egli non sarà sufficiente senza una certa et pronta assistenza di denaro, come V^{a} $S^{tà}$ ha fatto al Sr Conte suo fratello et la prudenza della $S^{tà}$ V^{a} può far la consequenza, ch'io non mi prometto che possi haver tanta habilità, ne tanto favore, quanto egli presuppone. Et per la cavalleria, quando non habbi altro passo, che quello che ancor resta chiuso dei Grisoni, non

Graaf Löwensteyn, leidde ik het gesprek af, oordeelende dat het goed was het niet voort te zetten. Bij gebrek aan tijd zal ik naar 't geen ik van anderen betreffende de mogelijkheid om het aanbod gestand te doen, gehoord heb, slechts dit zeggen, dat hij hier niet anders dan bij naam bekend is, en het niet uit eigen middelen kan doen, zoo hij niet met geld geholpen wordt, hetwelk Z. Exc. hem niet zal geven. Zijn vader kan het ook kwalijk doen, daar zijn gezin bezwaard is met veel verplichtingen en veel zonen, en ik voor mij zeg eerbiediglijk en als zeker, dat hij er niet toe in staat zal zijn zonder zekere en spoedige ondersteuning in geld, gelijk U. D. zijnen broeder den Graaf gegeven heeft; en de wijsheid van U. D. kan er uit afleiden, dat ik het er niet voor houd, dat hij zooveel bekwaamheid en invloed heeft als hij vermoedt. En wat de cavallerie aangaat, wanneer die langs geen anderen weg komen kan, dan den nog gesloten bergpas in Grauwbunderland, zoo zie ik niet in, hoe men daarop kan

so qual fondam^{to} se ne possi fare. Da quanto ho scritto alla V^{a} S^{tà} del Sr Conte di Löwensteyn et dalli esempii passati, come ho significato la settimana passata, Ella può molto ben considerare di dove nascono le difficoltà et in qual manièra si possi, ò sia nec^{io} l'agiustarle.......

Dall' Haya a 25 Luglio 1617.

Della Ser^{ta} V^{a}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{r}.,
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

....

Presero qui li partiali nel punto di religione chiamati Gomorristi, di propria auttorità la chiesa, che si era loro presuposto di concederli per le sue predicationi,

rekenen. Uit hetgeen ik verleden week aan U. D. geschreven heb van Graaf Löwensteyn en de vroegere ervaringen, kan U. D. zeer goed opmaken, waar de moeilijkheden uit voortkomen, en op welke wijze men ze kan of moet verhelpen......

Uit den Haag, 25 Juli, 1617.

Van U. D.
de onderd. en toegeneg. dr.,
Christoforo Suriano.

D. Vorst!

....

De lieden van de godsdienstige partij der Gomaristen hebben op eigen gezag de kerk, voordat zij in orde gebracht was, ingenomen, welke men besloten had hun tot hunne predicaties toe te staan. Nadat zij tweemalen

ancorche non fornita, et doppo haver doi volte predicato, fecero instanza al Consiglio di Hollanda perchè fosse riaccommodata del tutto. Come andava limitando anco il tempo alla risposta et vedendo ch'ella non veniva, risolsero da se pigliar operaij in quella quantità, che stimarono propria, a far assai in poco tempo. Il Consiglio suddetto per evitar lo scandolo et forse l'effusione di sangue, quando si havesse voluto far ostacolo, chiuse gl' occhi, sperando pure, che, sfogata la rabbiosa passione, si trovasse un giorno ripiego alla dissensione et divisione publica.

Quello che li ha fatti più arditi, è stato la dichiaratione di S. E. del loro partito, et l'andar alle prediche, come continua, il che ha posto gelosia grandissima nella parte aversa, nella quale fanno capo il Sr Bernevelt et

gepredikt hadden, hebben zij bij de Vergadering van Holland aanzoek gedaan, dat zij, hoe dan ook, weder geheel in goeden staat zou gebracht worden; daarbij bepaalden zij een' tijd, binnen welken zij antwoord verwachtten, en ziende dat dit antwoord niet kwam, besloten zij werklieden te nemen in zoodanige hoeveelheid als zij bekwaam achtten om in korten tijd klaar te komen. Ten einde het schandaal en misschien bloedstorting, wanneer men het had willen beletten, te voorkomen, heeft de gezegde Vergadering de oogen geloken, in de hoop dat, wanneer de razende drift bedaard zou zijn, men eenmaal herstel op de openbare oneenigheid en verdeeldheid zou vinden. Wat hen het stoutst gemaakt heeft is dit, dat Z. Exc. zich voor hunne partij verklaard heeft en bij hen ter kerk is gegaan, zooals hij voortgaat te doen. Dit heeft den grootsten argwaan verwekt bij de tegenovergestelde partij, van welke men den Heer Barnevelt het hoofd acht, en deze partij handhaaft het gezag der Over-

è quella, che sostenta l'auttorità del magistrato, laquale procura in questo più puo di stabilirla.

Si sono ridotti i Stati di Hollanda continuam^{te} per trovar un accommodamento, ma non è possibile: tanto sono le parte ferme nella loro opinione. Già qualche settimana li magistrati di alcune città di questa Provintia fecero descriver qualche soldatesca, sotto pretesto di voler contener in ufficio il popolo, temendo dell' insolenza; et ultimamente il magistrato della Brilla ha tentato di far giurar al Governatore o Capitano di esso luoco la fedeltà in sue mani, ma, gli vedendo, che vi era il pregiuditio di S. E. come Generale di tutta la soldatesca et dipendente da Lei, se ne partì; et questi dipendenti dall' auttorità del magistrato dall' altro canto, hanno deputato cinque o sei, che sono andati appresso il Sr Principe Mauritio dicendogli in sostanza;

heid, en beijvert zich in deze zaak zoo veel zij kan, dat gezag te bevestigen.

De Staten van Holland zijn gedurig vergaderd geweest om eene schikking te vinden, maar het is eene onmogelijkheid: zoo vast staan de partijen op haar stuk. Reeds eenige weken geleden, hebben de magistraten van eenige steden dezer Provincie soldaten geworven, onder voorwendsel van, bij de bestaande vrees voor onordelijkheden, het volk in bedwang te houden, en laatstelijk heeft de magistraat van den Briel getracht den Goeverneur en Kapitein van deze plaats den eed van trouw in hunne handen te doen zweren; maar ziende dat hier inbreuk gemaakt werd op de bevoegdheid van Z. E. als Generaal der soldaten, die onder hem staan, is hij derwaarts vertrokken. Zij die van het gezag van den Magistraat afhangen, hebben van hunnen kant vijf of zes gedeputeerd, die naar Prins Maurits zijn gegaan; zij hebben hem in substantie het volgende gezegd: Daar Z. E. zich voor de partij der

che havendo l'E. S. dichiarato per la parte di Gomorristi, che contrasta di diretto all' auttorità del magistrato, et per questa dichiaratione devenuti più insolenti, et per consequente prevedendosi nell' andar le cose innanti, che possono succedere disordini terribili col dubio di qualche sinistro incontro in pregiuditio della libertà publica, pregavano S. E. voler assister et mantener la reputatione del magistrato, et che ad esso fosse giurato fedeltà dalla soldatesca. Ha risposto il Principe ch'egli si era continuato sempre fedele allo stato et haverebbe tenuto la mano, perchè li magistrati non ricevessero alcun pregiuditio, quando questo non fosse stato in pregiuditio della libertà del Paese et della religione che professava, ch' era quella per la quale è stato fatta la guerra et era stato ne' principij giurato di mantener; che l'auttorità di lui dipendeva dalli Stati Gnli et che a loro toccáva commandarli, et

Gomaristen verklaard had, welke zich rechtstreeks tegen het gezag der Overheid verzet, en deze door die verklaring stouter geworden is, en men diensvolgens, als de zaken zoo voortgingen, vreeselijke onordelijkheden voorzag en eene gruwelijke botsing tot afbreuk van de openbare vrijheid moest verwachten, zoo verzochten zij Z. Exc. de Overheid bij te staan en haar gezag te handhaven, en dat de soldaten haar trouw zouden zweren. De Prins heeft geantwoord, dat hij altijd getrouw aan den Staat gebleven was en er de hand aan zou houden, dat de Overheidspersonen geen last leden, wanneer zulks niet ten nadeele strekte van 's Lands vrijheid en van den Godsdienst, dien hij beleed, welke die was, om welken de oorlog gevoerd was, en dien men in den aanvang gezworen had te handhaven; dat zijn gezag afhankelijk was van de Staten-Generaal, en dat het aan dezen stond hem bevelen te geven, waarnaar hij zich richten zou.

con essi si sarebbe regolato. Anco al Principe Enrico et alla madre Principessa d'Oranges hanno gli deputati fatti instanza in conformità, et l'uno et l'altra hanno risposto che sono servitori a suddetti Stati, et quanto venirà da loro commandamenti tanto eseguiranno. La confusione per questo punto di religione è grande in questo governo, et lo Stato è ammalato, se Dio non vi mette la man d'un' apparente divisione, laquale non ha per ancora alteratione di gran momento, come la più gran parte tiene che sara niente, ma se continuassero le opinioni a fermarsi nel non ceder, si teme di qualch' inconveniente.

Ascrivono gran colpa di questo avanzamento di mala intelligenza ne' popoli alla sogestione del Barnevel, parlandosi contra di lui assai apertamente, et dall' altro canto non lasciano li contrarij di darne colpa a S. E., che si sia cosi apertamente dichiarato per la parte ad-

Ook tot Prins Hendrik en de Prinses-moeder van Oranje hebben de gedeputeerden datzelfde verzoek gericht; beiden hebben geantwoord, dat zij de dienaren zijn dier Staten, en de bevelen, die van hen komen, zullen volvoeren. De verwarring op het stuk van den godsdienst is groot bij deze Regeering, en de Staat is krank, zoo God er de hand niet aan houdt. De verdeeldheid heeft vooralsnog geen belangrijke verstoring der orde veroorzaakt, zoodat de meesten denken, dat het niets zal zijn; maar wanneer de meeningen zoo onverzettelijk blijven en voor elkaâr niet willen wijken, vreest men eenige ongelegenheid. De groote schuld van de bevordering der oneenigheid onder het volk wijt men aan den invloed van Barnevelt; men spreekt over hem vrij openlijk, en van den anderen kant laten die van de tegenovergestelde partij niet na de schuld te geven aan Z. E., die zich zoo openlijk voor de tegen de Overheid overstaande partij heeft verklaard, zeggende,

versa al magistrato, dicendo che bisognava che stasse neutrale come fù il padre; ma si tiene per fermo, che se S. E. non faceva cosi, impossibile che non succedesse qualche gran disordine con maggior pregiuditio delle cose publiche.

Gli Stati d'Hollanda si sono disciolti per reunirsi verso lo 15 m. c. et si crede, che tutte le Provincie mandaranno loro deputati per intromettersi all' accommodamento di queste differenze, che Dio voglia et libera questo Stato del veneno, che, par, vadi serpendo per metter divisione et atterrar gl' animi ben intenzionati alla publica libertà.

Dall' Haya, a 8 Agosto 1617.

Di V^{a} Ser^{ta}
humil^{mo} et devot^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

dat hij onzijdig moest blijven, als zijn vader geweest was; maar men houdt het er voor, dat als Z. E. niet dus handelde, er noodzakelijk een groote verstoring van de orde met grooter gevaar voor den Staat het gevolg van zijn zou.

De Staten van Holland zijn uiteengegaan, om omstreeks den 15^{den} der loopende maand weder bijeen te komen, en men denkt, dat al de Provincies hare Gedeputeerden zullen zenden om tot bijlegging van deze verschillen tusschen te treden. God geve dit, en verlosse dezen Staat van het vergif, dat, schijnt het, in zijne aderen woelt om verdeeldheid te stichten en hen die de vrijheid van den Staat bedoelen, te fnuiken.

Uit d. Haag, 8 Aug., 1617.

V. U. D.
de onderd. en toegeneg. dr.
Christoforo Suriano.

Signore Principe!

Hoggi stesso giorno scrissi alla Ser^{tà} V^{a} quanto all' hora mi occurreva, et spedi le lettere per la via di Amsterdam et di là devono passar per Colonia, hora havendomi assicurato il messagiero d'Anverso, che arriverà per venerdi in questa città al tempo dell' ordinario per l' Italia, stimando degno della notitia, dell' aviso, che m'occurre di darle per questi lo faccio, che è della retentione di mons. de Barnovel, di uno degli Pensionarij della città di Rotterdam et di uno di quella di Leyden.

Era questa mattina uscito mons. Barnovel per andar nell' assemblea della Provincia d'Holanda; entrato dentro il cortile, si li presentò un gentiluomo del Principe Maurizio, che li disse che se contentasse salir nelle stanze di S. E., come fèce, ove arrivato il

D. Vorst!

Heden heb ik U. D. geschreven hetgeen mij toen was voorgekomen, en ik heb den brief verzonden over Amsterdam, vanwaar hij over Keulen gaat. Thans, mij verzekerd hebbende van den bode van Antwerpen, die vrijdag hier zal komen op den tijd van den gewonen bode naar Italie, en het bericht, dat mij voor is gekomen U. D. te geven, der mededeeling waardig achtende, doe ik zulks mits dezen, en dat is, de gevangenneming van den Heer van Barnevelt, van een' der pensionarissen der stad Rotterdam en van eenen van de stad Leyden.

Dezen morgen was de Heer Barnevelt uitgegaan om naar de Vergadering van de Provincie Holland te gaan; op het Binnenhof gekomen, trad een edelman van Prins Maurits tot hem en zeide hem: dat hij zoo goed zou zijn boven in de vertrekken van Z. Exc. te komen. Dit deed

capitano degli armi li disse che teneva ordine dalli S[ri] Stati Gnli di trattenerlo. Al qual atto mons. di Barnovel, molto confuso, domandogli più di una volta, s'era S. E. ò pur s'erano i S[ri] Stati che avevano comandato il trattenerlo, al ciò fu replicato che questi l'avevano comandato.

In un stesso tempo fu chiamato il Grotius, Pensionario di Rotterdam, ed il Hoogerbeets, quello di Leyden, ch' erano dentro all' assemblea et ambidue furono della stessa manièra arrestati, ma ognuno tenuto in luoghi separati.

Questa retentione è successo tra le nuove e le dieci hore, et al mezzo giorno sono venuti a me Deputati dei S[ri] Stati Gnli per darmene parte dicendo, che S. Ecc[ze] per continuazione della loro confidenza con la Ser[ma] Rep[ca] havevano mandato a me per communicarmi, che havendo gia gran tempo pensato machinarsi

hij, en daar gekomen, zeide de kapitein van de wacht tot hem, dat hij order had van de Staten-Generaal om hem aan te houden. Op deze daad vraagde de Heer Barnevelt gansch verbaasd meer dan eens, of het Z. E. dan wel de Stat. Gen. waren die bevolen hadden hem gevangen te nemen, waarop geantwoord werd, dat dezen laatsten het bevolen hadden. Tegelijkertijd werd Grotius, de pensionaris van Rotterdam, geroepen, en Hogerbeets, die van Leiden, welke in de Vergadering waren, en beiden werden op dezelfde wijze gearresteerd; maar elk op een afzonderlijke plaats gehouden.

Deze inhechtenisneming is geschied tusschen negen en tien uren, en tegen den middag zijn Gedeputeerden van de Staten-Generaal bij mij gekomen om het mij mede te deelen, zeggende, dat Hunne Exc. overeenkomstig hun voortdurend vertrouwelijk verkeer met de D. Rep. hen tot mij gezonden hadden om mij te berichten, dat, nadat

qualche cosa contra il servitio, la quiete e la libertà di queste Provincie, con diligente consiglio et motivo havevano trovato che li principali machinatori fossero mons. di Barnovel ed i due pensionarii di Rotterdam et di Leyden. Ch'erano venuti in deliberatione per meglio assicurarsi di far trattenere i tre suddetti. Che i S^ri^ Stati, communicando questo agli altri ministri di Principi, appresso loro residenti, havevano voluto, ch'in un medesimo tempo io ne ancora havessi parte; perchè fosse certo che fondatamente era fatto, et perchè io potessi [esser] avvertito, quando sentissi parlar diversamente; che poi i S^ri^ Stati opportunamente havrebbero in più ampia manièra fatto apparir le ragioni et le cause della retentione.

Io dissi ad uno dei deputati che si compiacesse di ringraziar i S^ri^ Stati Gnli della communicatione et,

zij reeds voorlang gemeend hadden, dat er iets tegen den dienst, de rust en de vrijheid dezer Provincien gesmeed werd, zij na nauwlettend en grondig beraad bevonden hadden, dat de voornaamste aanleggers waren de Heer van Barnevelt en de twee pensionarissen van Rotterdam en Leiden; dat zij te rade geworden waren, ten einde er zich te beter van te verzekeren, de drie genoemden in hechtenis te nemen; dat de Heeren Staten, dit aan de andere ministers van Vorsten, bij hen resideerend, mededeelend, wilden dat ook ik het tegelijkertijd vernam, omdat het zeker was, dat het met goeden grond geschied was, en opdat ik ingelicht mocht zijn, als ik er in anderen zin over hoorde spreken; dat de Staten-Generaal later bij gelegenheid de redenen en oorzaken der gevangenneming uitvoeriger zouden uiteenzetten.

Ik heb tot een' der Gedeputeerden gezegd, of hij zoo goed zou willen zijn de Staten-Generaal voor de mededeeling te bedanken, en dat ik als minister van de

come Ministro della Ser^ma^ Rep^ca^, io havevo il desiderio della quiete di questi popoli, del' unione di queste Provincie et della continuatione della loro libertà, et che fosse divertito ogni mal humore, che si trovasse tra essi, et con questo general rispetto partivano da me li suddetti Sig^ri^ soddisfatti.

È restato l'universal commosso di quest' accidente, ch'ognuno al presente parla secondo gli è dittato della propria passione.

Fin qui non si sa davantaggio: al prossimo ordinario avviserò di dar di quello di più.

Dall' Haya a 29 Agusto 1618. di V^re^ Ecc^ze^
humil^mo^ et devot^mo^ serv^re^,
Christoforo Suriano.

Ser^mo^ Principe!

Io mi prometto, che la mia lettera dal 29 del passato,

D. Rep. de rust der bevolking, de eendracht dezer Provincien en de voortduring harer vrijheid wenschte, en dat alle bitterheid, die er onder hen gevonden werd, mocht weggedaan worden. Met deze algemeene plichtpleging gingen de gezegde Heeren voldaan henen.

Het algemeen is door deze gebeurtenis geschokt; een ieder spreekt er alsnog over naar zijn eigen hartstocht hem ingeeft. Tet dusverre weet ik verder niets. Met den naastvolgenden gewonen bode zal ik zien er meer van te berichten.

Uit d. Haag, 29 Aug. 1617. van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.
Christoforo Suriano.

Doorl. Vorst!

Ik hoop, dat mijn brief van den 29ten der vorige maand,

che diedi al messagier d'Anverso, sarà arrivata in quella città tanto in tempo, che haverà potuto passar avanti all' ordinario d'Italia della passata settimana, onde V. Ser[tà] prima dell' arrivo della prima havrà intesa la retenzione de Mons. Barnovelt e degli altri due Grotius e Hoogerbeets. Quanto habbia fatto stupire ognuno l'arresto di tanto ministro, la può considerare. Ne se firma il stupore e la miraviglia. Anch' alcuni temono ne haver anco compassione, e ben altri fondati sopra la prudenza, che vi ha governato, il beneficio che ha procurato al paese, l'havendosi mostrato partial nemico degli Spagnuoli ed altre simili dimostrazioni apparenti di buon patriotta, fanno sperar con qualche

dien ik aan den Antwerpschen bode gegeven heb, tijdig genoeg in die stad zal aangekomen zijn, om nog vóór den gewonen Italiaanschen bode van de vorige week aan te komen: zoo heeft U. D. vóór de aankomst van den eersten de inhechtenisneming van den Heer Barnevelt en van de anderen twee, Grotius en Hogerbeets, vernomen. Hoe zeer de gevangenneming van zulk een' staatsdienaar iedereen verbaast, kan U. D. nagaan, en die verbazing en verwondering houdt nog niet op. Ook vreezen sommigen, dat er nog medelijden bij zal komen. Op grond van het beleid, met hetwelk hij geregeerd heeft, het goede, dat hij het land gedaan heeft, door zich een ijverig vijand van de Spanjaarden te betoonen en door andere even kennelijke blijken van een goed patriot te zijn, geven vrij veel anderen hoop, (dat) dit zijn ongeluk (hersteld zal worden), [1]) ofschoon er de volstrekte fnuiking van het

---

1) Niet dan door hier en elders leemten aan te nemen, is aan den text een goede zin te geven. Of deze toestand van den text aan den haast van den schrijver, of aan eene andere oorzaak te wijten is, laat ik in het midden. De Heer afschrijver heeft dezen en de volgende brieven eerder dan de vorige gecopieerd.

buon fondo questa sua mala fortuna..... benche ne habbi a seguire l'assoluta depressione e oppressione dell' autorità, ch'egli avesse in questo governo.

In diversi luoghi di questa Provincia et fuori anco in alcune delle altre, risaputosi questo arresto, vi sono da qualched'un fatti segni d'allegrezza et assai licensiosamente da certi si profferiscono parole contra di lui, che volesse vendere il paese all' inimico, et simili altri concetti popolari, et che hora che s'erano scoperti li suoi disegni, si poteva sperar la pace e la concordia commune in queste Provincie..... affretti dal Populo, che facilmente imprimesi di quello che li vien all' orecchio e gli si fa cader nell' imaginatione.

Vogliono altri, che la ruina di Mons. Barnevelt sia nata d'un particular picca, che haveva col Principe Mauritio, parendo ch'egli havesse servito d'instrumento per rendere meno l'autorità, che tiene l'E^za^ et

gezag, dat hij in de regeering had, het gevolg van zal moeten zijn.

Op verschillende plaatsen van deze Provincie en ook daarbuiten in sommige der andere, zijn op het vernemen der gevangenneming door dezen en genen teekenen van blijdschap gegeven, en vrij onbezonnen worden door zekere lieden gezegden tegen hem geuit, alsof hij het land aan den vijand wilde verkoopen en andere dergelijke volksgeruchten, en dat thans nu zijne aanslagen ontdekt zijn, men in deze Provincien op vrede en eendracht mag hopen; (dezulken worden) tot voorbarigheid verleid door het volk, dat zich lichtelijk in het hoofd zet en in de verbeelding opneemt wat aan hetzelve ter oore komt. Anderen willen dat de val van den Heer Barnevelt ontstaan is uit een bijzonder geschil dat hij had met Prins Maurits, daar het schijnt dat hij tot werktuig diende om het gezag van Zijne Exc. en het overgroot krediet, dat hij bij het volk

il credito ch'Ella ha grandmo appresso i popoli e tra la soldatesca in generale.

Come si sia, è gran probabilità, che si sono andati notando l'attioni sue et di sui dipendenti a l'ultimo negotio di Utrecht: fù quello, che li ha dato il volo. All' hora che fu deliberato dai Sigri Stati Gnli d'inviar ai Stati di Utrecht et al Principe Mauritio loro deputati, fu per intender la causa delli commessi di essa Provincia di Utrecht. Arrivati qui..... rimossi dall' intentione di licentiar quella sua soldatesca, laqual rimottione fu adscritta a Barnovelt, in un istesso tempo ancor, che la Congregatione di Hollanda in quel tempo fosse separata et fosse risoluto, che non si operasse alcuna cosa sin a nuova riduttione; tuttavia unitisi alcuni pochi deputati di Harlem, Leyden et qualch' altre città al Sr Barnovelt, consultarono a

en de troepen in 't algemeen heeft, te verminderen. Hoe het zij, het is zeer waarschijnlijk dat men op zijne en zijner aanhangeren handelingen bij de laatste zaak van Utrecht acht heeft gaan slaan. Dit is het geweest, wat de zaken tot het uiterste heeft doen komen. Toen door de Staten-Generaal beraadslaagd werd hunne Gedeputeerden tot de Staten van Utrecht en Prins Maurits te zenden, was het om de zaak te onderzoeken van de gemachtigden van die Provincie van Utrecht. Daar gekomen (vonden zij de Staten van Utrecht) teruggebracht van het voornemen om hunne soldaten af te danken, en deze verandering van voornemen werd geweten aan Barnevelt, en dat nog wel op een tijd, dat de Vergadering van Holland gescheiden en er besloten was dat er intusschen niets vóór eene nieuwe bijeenkomst uitgevoerd zou worden. Niettemin kwamen eenige weinige Gedeputeerden van Haarlem, Leyden en eenige andere steden bij den Heer Barnevelt bijeen en besloten tot eene deputatie ten einde het voor-

mandar ad impedir li dissegni dei suddetti Stati, negli ufficii per consequente di S. E. et de' commissi, ch'erano scelti; a questo effetto però furono destinati il Grotius et il Hoogerbeets (prigionieri) et altri, auttorizzandoli con lettere, che parevano scritte dall' Assemblea Generale di Holanda, poiche Barnovelt ne teneva il sigillo. Questi andati praticarono li capitani delle militie trattenute dai suddetti Stati et che sono sotto loro giuramento, havendo lettere per essi alle quali non volsero ubidire, et trovando questo incontro, tentarono alcuni di magistrati; poi ricorsero con loro ufficii.... di cittadini, ne puotero persuadergli ad votar (sic) a S. E. Onde viene affirmato che finalmente volessero subornar li soldati nuovi et invitarli a non depor l'armi ma far resistenza. Questo è l'ultimo eccesso

nemen van de gezegde Staten en bijgevolg van Zijne Exe. en de Gecommitteerden die gekozen waren, te beletten. Om dat te doen werden bestemd Grotius en Hogerbeets (thans gevangenen) en anderen, gemachtigd bij brieven, die geschreven schenen door de volle Vergadering van Holland, daar Barnevelt haar zegel had. Dezen derwaarts gegaan zijnde bewerkten de Kapiteins van het krijgsvolk door de gezegde Staten (van Utrecht) onderhouden en in hunnen eed staande; zij hadden brieven aan hen, doch dezen wilden daaraan niet gehoorzamen; hier tegenstand ontmoetend, trachtten zij eenigen van de Magistraat over te halen. Toen wendden zij zich met hunne bemoeiingen tot (eenigen) der burgers en konden hen niet overhalen om Z. Exc. .... [1]). Dus zouden zij (zoo men verzekert) ten slotte de nieuwe soldaten hebben willen verleiden de wapenen niet af te leggen, maar tegenstand te bieden.

1) De text heeft hier een misvormd woord.

imputato a questi prigionieri, che tanto più par che si rendi grave, quanto all' andata del Principe Mauritio et altri deputati delli Stati Generali ha preceduto della maniera, che ho esposto, quello delli suddetti, et che gl'ufficii sono stati fatti una gran parte in faccia di S. E., et in una Provincia, nella quale essi, come della Provincia di Holanda, ne havevano che fare. Questa è l'ultima imputatione, che si sa, essendo stata troppo conspicua. Vogliono, che vi ha anco altro, che non si sà.

Vostre Ecc^ze^ dell' aggiunta traduttione del manifesto, che li S^ri^ Stati hanno fatto publicar il giorno doppo la retentione di M. Barnovelt, tireranno la consequenza di quanto ho detto.

Questo manifesto ha fatto chiuder la bocca à molti, chi s'imaginavano, che la prigionia nascesse per la disputa di religione et che si volesse pigliar le chiese,

Dit is de laatstelijk gepleegde machtsoverschrijding, die men den gevangenen te laste legt en die deswege te ernstiger schijnt, omdat zij de handeling van Prins Maurits en de andere Gedeputeerden der Staten-Generaal op de wijze, die ik verhaald heb, vooraf is gegaan, en omdat hun bedrijf grootendeels trots Z. E. geschied is, en in eene Provincie, waarin zij, als zijnde van de Provincie Holland, niets te maken hadden. Dit is het uiterste wat men tegen hen weet in te brengen: trouwens het is maar al te klaarblijkelijk. Men wil dat er nog iets anders is, hetwelk men niet weet. Uwe Exc. zullen uit de hierbij gevoegde vertaling van het Manifest, dat de Staten den dag na de gevangenneming van Barnevelt hebben uitgevaardigd, de gevolgen kunnen opmaken van hetgeen ik gezegd heb.

Dat manifest heeft velen den mond gestopt, die zich verbeeldden dat de gevangenneming veroorzaakt werd door

che hanno Gomoristi et contrastati dal medesimo Barnovelt et da quelli del suo partito; imaginandosi apparentamente ogn'uno, che questa sia materia di Stato et tanto più ha parso à questi sequaci di dogmi di Arminio, che la materia sia di Stato, quanto che essendosi publicato dopo la prigionia di Barnovelt, che domenica li Gomoristi sarebbero venuti a predicar nella vecchia chiesa a questa Haya, è successo il contrario, perchè il Signor Principe è andato col sua corte et consigliatori ordinarij alla chiesa ordinaria, ove sin qui sono stati.

Da mercordi mattina fin venerdi è stato custodito mons. Barnovelt et gl'altri nelle stanze all' appartamento di S. E., et di la sul mezzo giorno pur di venerdi, per dritta via, sono stati tutti tre condotti in camere separate et mons. Barnovelt è stato posto in quella che fu prigioniero l'Admirante d'Aragona.

de godsdiensttwisten en dat men de kerken wilde innemen, die de Gomaristen in bezit hebben, tegengewerkt door Barnevelt en zijne partij; ieder meende waarschijnlijk dat het een staatszaak was, en des te meer is het den volgelingen van Arminius zoo voorgekomen, dat het een staatszaak was, omdat het na de gevangenneming van Barnevelt verkondigd was geworden, dat de Gomaristen des zondags in de oude kerk hier in den Haag zouden komen preêken. Het tegenovergestelde is gebeurd, daar de Prins met zijn Hof en gewone raadslieden in de gewone kerk, waar zij tot nog toe geweest zijn, gegaan is.

Van woensdagmorgen tot vrijdag zijn de Heer Barnevelt en de anderen bewaard geworden in de vertrekken van het kwartier van Z. Exc. en daarna op den middag van vrijdag zijn zij rechtstreeks allen drie vervoerd naar afzonderlijke vertrekken, en de Heer Barnevelt is geplaatst in dat, hetwelk de gevangenis is geweest van den Admirant van Arragon.

Prima di esservi condotto fece istanza il Barnovelt di parlar à S. E.; ma Ella li fece risponder, che non poteva, se non gli era permesso dai S^{ri} Stati; egli li fece replicar, che la pensava a frodarlo, poichè capiva bene, che haveva autorità per se stesso e da lui dipendeva la sua libertà et ogni suo bene. A che li fece dir, che s'ingannava et che non haveva altra autorità che quella che li veniva dal commandamento dei S^{ri} Stati, et che però bisognava che d'ordine ivi passasse da quelle all' altre stanze assignate per la sua detentione. Andò il vecchio mostrando fiacchezza nella sua età, che è circa di settant' anni, riposandosi doi ò tre volte prima che di arrivar alla stanza, et perche il luogotenente delle guardie, che lo accompagnò, andò osservando tutte le cose, ha riferto, che come fu all' entrar della camera [ove] più volte [haveva] l'E^{za} ve-

Voordat hij derwaarts is overgebracht, heeft Barnevelt verzocht Z. Exc. te spreken; maar deze heeft hem laten antwoorden, dat hij dit niet kon, zoo het hem niet door de Heeren Staten vergund werd. Hij heeft hem laten antwoorden, of hij met hem den spot wilde drijven, daar hij wel begreep dat hij eigenmachtig was, en dat zijne vrijheid en zijn gansche bestaan van hem afhing. Waarop hij hem weder liet zeggen, dat hij zich bedroog, en dat hij geen ander gezag had, dan hetwelk hij bekwam van de bevelen der Heeren Staten, en dat het derhalve noodig was, dat hij van die kamers overging naar andere, tot zijne gevangenis bestemd. De oude man ging met blijken van zwakheid bij zijnen leeftijd van ongeveer zeventig jaren, twee of drie malen rustende voordat hij aan de kamer kwam, en daar de luitenant van de lijfwacht, die hem vergezelde, alles waarnam, is mij bericht, dat, toen hij de kamer, waar hij dikwijls Z. Exc. (den Admirant) gezien had, zou binnentreden, hij gevraagd heeft,

duta, dimandò che camera era quella; li fù detto ch'era quella del Admirante d'Aragona et egli sull' entrarvi dentro disse sospirando in lingua fiaminga: li miei peccati, et replicò: li miei peccati, io non ho conosciuto me stesso.

Volevano dei principali suddetti del Paese, il S[r] di Schagem et il S[r] d'Aspri, fratello dell' Ambasciatore dei Stati in Francia, parlar giovedi a mons. Barnovelt, mentre ancora si trovava alle stanze di S. E[za] et lo tentarono anco con un poco iramento, alle guardie dicendo, che volevano veder il suo Avocato di Holanda; a chi fu fatta resistenza, et pervenuto all' orecchio di S. E[za] li fece trattenere; ma poi, con una bella escusa, essendo il doppo pranzo, furono licentiati.

welke kamer dat was; hem werd gezegd, dat het die was van den Admirant van Arragon, en dat hij bij het binnentreden zuchtend in het Hollandsch gezegd heeft: mijne zonden, en herhaald: mijne zonden, ik heb mij zelven niet gekend.

Donderdag wilden twee van de aanzienlijksten des lands, de Heer van Schagen en de Heer van Asperen, broeder van den Ambassadeur der Staten in Frankrijk [1]), den Heer Barnevelt spreken, toen hij zich nog in de vertrekken van Z. Exc. bevond, en zij beproefden het ook met een weinig opgewondenheid, zeggende tot de wacht, dat zij hunnen advokaat van Holland wilden zien. Hiertegen werd tegenstand geboden, en toen het Z. Exc. ter oore was gekomen, liet hij hen aanhouden; maar later werden zij, daar het na den maaltijd was gebeurd, met eene fraaie verontschuldiging vrijgelaten [2]).

---

1) Gideon van Boetselaer en Asperen.
2) Vergel. Arend, III, III, 56.

Hanno li suoi tentato con ogni possibil manièra, presentando richiesta ai S[ri] Stati et facendone ufficio al Sr Principe Mauritio, perchè fosse data al Sr Barnovel la casa per prigione, facendolo custodir et guardar di quella manièra, che si havesse voluto; ma non hanno potuto reuscir. Hanno anco tentato che li Amb[ri] et Min[ri] di Principi qui residenti si intermettessero per l'effetto di questo loro intento; fecero capo con l'ambasciatori di Francia et essi consigliarono le mogli del Sr Vandermeyl et d'uno dei figlioli di Barnovelt, adoperate per questo particolar, che ricercassero gl'altri. Furono all' Amb[re] d'Inghilterra, et a quello di Svetia, et venero a trovar me ancora. Io per la mia parte le dissi, che essendo questa una materia nella quale havevano dentro le mani li S[ri] Stati, non potevo in-

De verwanten van Barnevelt hebben op alle mogelijke manieren, door het indienen van een smeekschrift bij de Heeren Staten en door bemoeiingen bij Prins Maurits getracht dat hem zijn eigen huis tot gevangenis gegeven mocht worden: men zou hem aldaar kunnen laten bewaken op welke wijze men maar wilde. Doch zij hebben hun verlangen niet kunnen krijgen. Ook hebben zij getracht dat de Ambassadeurs en ministers van de Vorsten, hier resideerend, in hun belang tusschentraden; zij hebben zich bij den Ambassadeur van Frankrijk vervoegd, en de vrouw van den Heer Van der Myle en die van eenen der zonen van Barnevelt, hiermede in 't bijzonder bemoeid, aangeraden, het de andere (Ambassadeurs) te vragen; zoo zijn zij dan bij den Ambassadeur van Engeland en bij dien van Zweden [1]) geweest, en hebben ook mij bezocht. Ik voor mijn deel heb haar gezegd, dat, daar dit eene zaak was, waar de Heeren Staten de hand in hadden, ik

1) Skytte.

gerirmene senza ordine et comandamento dell' Ecc$_{ze}$ V^{re}, et cosi m'iscusai.

Fin qui non si sà che alcun ministro di Principe habbi fatto minimo ufficio in publico, ne meno lo credo, in privato. Li Amb^{ri} di Francia sono sospetti et massime l'ordinario; quello d'Inghilterra non si muoverà al certo, per qualche rispetto; quello di Svezia haveva poco credenza, et io mi tacerò, stando a veder il fine, credendomi che cosi sia mio debito di far.

Il Sr Vandermeyl, genero del Barnovelt, fin giovedi partì dall' Haya et la più gran parte vuole che sia andato a Parigi per ottenervi assistenza dal Re et commissioni espresse alli suoi Amb^{ri} per aiutar la causa del suocero. Alcuni però tengono altrim^{te} et

mij daarmede niet kon bemoeien zonder order en bevel van Uwe Excellenties en aldus heb ik mij verontschuldigd. 1) Tot dusverre weet men niet, dat eenige minister van een der Vorsten in het openbaar eenige bemoeiing heeft verricht, en, ik geloof, ook niet in 't bijzonder. De Ambassadeurs van Frankrijk 2) worden verdacht en allermeest de gewone; die van Engeland zal zich voorzeker om zekere reden niet roeren; die van Zweden had weinig invloed, 3) en *ik* zal zwijgen, de uitkomst afwachtende en meenende dat het mijn plicht is dus te doen.

De Heer van der Myle, schoonzoon van Barnevelt, is donderdag uit den Haag vertrokken, en de meesten willen, dat hij naar Parijs is gegaan om daar bijstand van den Koning en uitdrukkelijken last aan zijne Ambassadeurs te verkrijgen om de zaak van zijn schoonvader te verdedigen.

---

1) Zie over de houding der Gezanten en in 't bijzonder van Suriano, Arend, D. III, St. III, bl. 41--43.

2) Boissise, buitengew., Du Maurier, gewoon Ambassadeur.

3) Als zijnde met Oldenb. bevriend (Arend, p. 20 en 466).

et che si sia ritirato colà per degni rispetti, tenendosi per firmo ch'egli habbi assicurate qualche scritture, tanto particolari del Sr Barnovelt che della casa in generale.

In questa ritentione pare che questi suddetti non hanno caminato con quella sicurezza, che l'apparenza del fatto pareva doversi fare, et è, che non si sono assicurati delle scritture: è stato pensato, come dicono, a questo, ma che si è havuto consideratione ch'egli era Advocato General di Holanda et havendo nelle sue mani molte scritture publiche et private della Provincia, si è dubitato fare torto alla medesima Provincia; ma alcuni mostrano gran pentimento di non haver usato questa diligenza. In oltre havendo il Sr Barnovelt addimandato, se vi erano altri arrestati con lui, gli è stato riferto dalle guardie sue chi et

Sommigen evenwel denken er anders over, en dat hij zich derwaarts begeven heeft met gewichtige bedoelingen; zij houden het voor zeker, dat hij eenige geschriften, zoowel bijzondere van den Heer Barnevelt, als van de familie in 't algemeen, op eene verzekerde plaats gebracht heeft.

Bij de inhechtenisneming schijnt men niet met die nauwlettendheid te werk te zijn gegaan, die het opzien, dat de zaak zou baren, scheen te vereischen; men heeft zich namelijk van de geschriften niet meester gemaakt. Hierop, zegt men, is wel gedacht, maar men heeft in aanmerking genomen, dat hij advokaat van Holland was, en daar hij vele openbare en bijzondere papieren van de Provincie in zijne handen heeft, heeft men geaarzeld dezer Provincie ongelijk te doen; maar sommigen leggen grooten spijt aan den dag, dat zij zoo nauwlettend niet zijn geweest. Bovendien, daar de Beer Barnevelt gevraagd had, of er anderen met hem gevangen genomen waren, is hem door zijne wachten bericht *wie* en *hoe*, hetgeen voor een groote

come? il che è tenuto per gran fallo; ma quelle non ne sono state advertite, ne meno le guardie degl'altri; di manièra uno sa della prigionia dell' altro.

Ancor non è stato essaminato il Barnovelt ne li doi altri, ne si farà sino al ritorno dei commissionarij che sono stati inviati a Utrecht per costituir il secretario di quei Stati, che fu deposto, et in suo luogo resta stabilito il Vanilt, sotto segretario gia del Principe Mauritio, et oltre il detto segretario saranno essaminati anco altri, come si dice, et la ragione lo persuade: di manièra che si vede non si correrà a furia nel venir all' esperimento di questo negotio.

Grandissimo è stato il dispiacere, che li Ambrii di Francia hanno ricevuto di questa ritentione. Hanno spedito in fretta giovedi l'avviso in Francia con ordine al segrio di mons. di Boisise, che è quello che lo hanno

fout gehouden wordt; maar die wachten waren niet gewaarschuwd, en evenmin die van de anderen, zoodat de een weet van de gevangenschap van den ander.

Barnevelt en de twee anderen zijn nog niet verhoord, en dit zal ook niet geschieden vóór de terugkomst van de Gecommitteerden, die naar Utrecht gezonden zijn om eenen secretaris van de Staten aldaar aan te stellen; de vroegere werd afgezet en in zijne plaats van Hilten aangesteld, die reeds onder-secretaris van Prins Maurits is geweest, en behalve den vroegeren secretaris zullen, zoo men zegt, nog anderen verhoord worden, en de rede noopt daartoe, zoodat men ziet, dat men niet dolzinnig te werk zal gaan om tot de volkomen kennis dezer zaak te komen.

Zeer groot is het ongenoegen der Fransche Ambassadeurs over die gevangenneming. Zij hebben donderdag in aller ijl het bericht naar Frankrijk gezonden met bevel aan den secretaris van den Heer de Boissise, die met eene

là in commissione, di ritornar in diligenza quanto sia subito, ne permetter altrimente di trattenersi à Parigi.

Martedi i S[ri] Stati mandarono per alcuni suoi deputati la risposta alla propositione di mons. di Boisise, che conteneva punti generali di ringraziamento al Re della sua buona volontà et del suo affetto verso la concordia et unione di questi Paesi, et che speravano, che la Maësta sua haverebbe acconsentito, che di suoi sudditi fossero venuti alla convocatione del Sinodo già stabilito. Et perchè l'Amb[re] di Boisise haveva fatta instanza nella sua propositione, che questi suddetti si contentassero, ch'il Sr Duca di Guise come fosse insieme con li vascelli di questi Paesi, havessero il commando sopra di essi, li hanno risposti, che ordineranno à suoi marinari, che quando incontrino il Sr Duca, lo rispettino et lo honorino come Ministro di sua Maëstà Christianissima. Che non è quell' espres-

boodschap dáárheen is, ten spoedigste terug te komen, en zich om geen voorwendsel te Parijs op te houden.

Dinsdag hebben de Staten door eenigen hunner Gedeputeerden het antwoord gegeven op de propositie van den Heer Boissise. Dat antwoord behelsde algemeene betuigingen van dank aan den Koning voor zijn goeden wil en genegenheid om de eendracht dezer landen te bevorderen, en dat zij hoopten, dat Zijne Majesteit vergunnen zou, dat van zijne onderdanen afgevaardigden kwamen tot de reeds vastgestelde Synode. En naardien de Ambassadeur de Boissise in zijne propositie verzocht had, dat de Staten goed zouden vinden, dat de Hertog de Guise, als hij met de schepen van deze landen bijeen was, het commando over hen hebben zou, hebben zij hem geantwoord, dat zij hunnen zeelieden zouden bevelen, wanneer zij den Hertog ontmoetten, hem eerbied te betoonen en hem te vereeren als minister van zijne Majesteit.

sione, che questi Amb[ri] desideravano di commando sopra li vascelli Hollandesi, a che non vogliono condescendere et si burlano del tentativo et della pretensione.

Doppo haver havuto il detto Amb[re] questa risposta, ricercò li detti deputati per audienza per il seguente giorno, dicendo, che haveva ancor à communicar qualche altra cosa a suddetti Stati, et perchè era la materia di mercordi nella quale fu ritento il Sr Barnovelt, li S[ri] Stati li mandarono ad iscusar, che per quella mattina non potevano udirlo, ma che sarebbe stato per il giorno seguente, come è successo, et la sua udienza restò in far una formata querela contro il Sr Francesco Arsen, che è stato Amb[re] in Francia per questi suddetti, perche havesse parlato contro l'autto-rità del Re, che fosse soggetto al Pontefice in temporale et spirituale; che oltre l'haver scritto questo, li havesse

Dit is het niet, wat de Ambassadeurs verlangd hebben met de uitdrukking van commando over de Hollandsche schepen. Hierin willen de Staten niet treden, en zij drijven den spot met zulk eene aanmatigende poging.

Nadat de gezegde Ambassadeur dit antwoord bekomen had, heeft hij tegen den volgenden dag eene audientie verzocht, zeggende, dat hij nog eene andere zaak aan de Staten mede te deelen had, en omdat het de morgen van woensdag was, waarop de Heer Barnevelt werd gevangen genomen, lieten de Heeren Staten zich verontschuldigen, dat zij hem dien morgen geen gehoor konden verleenen, maar dat het den volgenden dag zijn zou. Zoo is het geschied, en zijn audientie bestond in een onbewimpelde klacht tegen den Heer François Aerssen, die der Staten Ambassadeur in Frankrijk is geweest, omdat hij gesproken had tegen het gezag van den Koning, dat hij, namelijk, in het tijdelijke en het geestelijke een onderdaan van den

anco ingerito in scriver gl'affari della Corona toccante il matrimonio della Maëstà sua con la presente regina, et che havesse calumniato il Consiglio del Re, dolendosi, che le lettere che scriveva à questi S^ri^ Stati erano stato vedute nel consiglio di S. M. rimandate di Holanda, aggiungendo qualche altra essageratione sopra alcuni articoli, che'il Re di felice memoria Henrico quarto diede ad esso Arsen in istruzione per venir qui à cavar il certo sopra, à tempo che si trattava di far la tregua ò non farla in questi Paesi.

Li compianti del detto Amb^re^ sono stati rappresentati all' Arsen, perche rispondi et si espurghi, come senza altro dicono farà assai facilmente, consistendo i punti in materia di fatto et che tutto è stato publico ad ognuno.

Paus zou zijn, en omdat hij, behalve dat hij dit geschreven had, zich ook in zijne brieven met de zaken van de Kroon bemoeid had betreffende het huwelijk van Zijne Majesteit met de tegenwoordige Koningin, en dat hij 's Konings Raad belasterd had, door zich te beklagen, dat de brieven, die hij aan de Staten schreef, uit Holland teruggezonden, gezien werden in den Raad van Z. Majesteit. Hij wijdde ten slotte uit over zekere artikelen eener instructie, welke de Koning, zaliger gedachtenis, Hendrik IV, dien Aerssen mede gegeven had, om hier de gevoelens te polsen, in den tijd toen het de vraag was of men hier bestand zou sluiten al of niet. [1]) De klacht van den Ambassadeur is aan Aerssen medegedeeld, opdat hij er op antwoorden en zich zuiveren zou, hetgeen hem, zegt men, vrij gemakkelijk zal vallen, daar het wereldkundige feiten betreft.

---

1) Zie Arend, D. III. St. III, bl. 43—45, en *de Heer v. Oldenb. en Pr. Maur. v. Nass.* in *Voorlez. over de Gesch. der Nederl.* D. II. St. IV, bl. 34, 35.

Et questi Stati mostrano stomaco di questa querela, parendo ad essi, che sia .... et fatta à compiacenza et qui consultata et stabilita per veder di far prigionar anco questo Arsen. L'Amb^re aspetta la risposta et dice, che havutola partirà di ritorno al suo Re; ma non so, se cosi sarà, mentre hieri sera li è gionto un espresso, che è venuto in gran diligenza, essendo partito venerdi doppo il mezzo giorno dalla Corte. Fin qui non ho potuto penetrar quello che habbi portato.

Parti quando voglia esso mons. di Boissise, stando le cose cosi non partirà molto contento, havendo trovato le cose di quà disposte di altra manièra di quella che li era stato presuposta, o egli medesimo haveva imaginato trovarle.

En de Staten houden zich verstoord over deze klacht, daar zij hun voorkomt.... [1]) te zijn en met eene bepaalde bedoeling hier beraamd en ingebracht om ook Aerssen gevangen te doen nemen. De Ambassadeur wacht het antwoord en zegt, dat hij, als hij dat ontvangen zal hebben, naar zijn Koning vertrekken zal; maar ik weet niet of het zoo zijn zal, daar hij gisteren avond een expresse gekregen heeft, die met grooten spoed hier gekomen is, daar hij vrijdag na den middag van het Hof vertrokken is. Tot dusverre heb ik niet kunnen doorgronden wat hij aangebracht heeft.

De Heer de Boissise vertrekke wanneer hij wil: zoo als de zaken gesteld zijn, zal hij niet zeer voldaan henen gaan, daar hij den toestand hier anders bevonden heeft, dan hem voorgesteld was, of hij zelf vermoed had. En

---

1) Onleesbaar woord; de zin is echter duidelijk genoeg uit het volgende. Er wordt een woord gevorderd, dat zooveel als *opgestookt* beteekent, wellicht stimolato.

Et li istessi Francesi dicono, chè è stata abusata la Corte dalla rilatione, che si fa di là dell' auttorità di queste Provincie, in particolare da quella, che hanno li S[ri] Stati Generali, et incolpano grandemente mons. di Langarach, che habbi sempre portato all' intelligenza di ogni uno, Holanda esser la Provincia, che ha tutta l'auttorità in questi Paesi Bassi.

Se Francesi possono restar con poco gusto di questo, che chiamano abuso, li S[ri] Stati all' incontro restano meno contenti delle attioni et del ministerio di mons. di Langarach, avvisandoli, che si habbi mal comportato nella sua carica, scrivendo diversamente da quello, che opinavano, et scrivendo la somma di negotii a mons. Barnevelt in particolare. Il che ha dato materia di scrivere a lui et a tutti li altri Ministri di queste Provincie Unite, che da poi innante sotto pena della publica disgratia non habbino più a scriver de' negotii

de Franschen zelven zeggen, dat het Hof misleid is door de voorstelling, welke daar gegeven wordt van het gezag dezer Provincien, in 't bijzonder van dat der Staten Generaal; en zij beschuldigen grootelijks den Heer van Langerak, dat hij altijd aan iedereen te verstaan gegeven heeft, dat Holland de Provincie is, die in deze Nederlanden alle gezag heeft. Zoo den Franschen deze, ik mag zeggen, misleiding weinig genoegen doet, zijn de Staten daarentegen nog minder tevreden met de handelingen en den dienst van den Heer van Langerak, en zij laten hem weten, dat hij zich in zijne bediening kwalijk gedragen heeft, daar hij anders schreef dan zij meenden, en hij de hoofdzaak der onderhandelingen aan den Heer Barnevelt in 't bijzonder overbriefde. Dit heeft aanleiding gegeven om te schrijven aan hem en aan alle andere ministers dezer Provincien, dat zij voortaan op straf van hunne ongenade niet meer over staatszaken schrijven mogen aan

publici a Ministri ò persone particolari, ma alli soli Stati Gnali. Da quanto posso scoprire, credo ch'il Langarach farà assai, se si trattenerà molto in quella carica, et veramente si vede esservi una espressa animosità contro li Barnevellisti, cosi chiamano li dipendenti da esso mons. di Barnevelt. Al qual pur non mancano gl'amici et di quelli, che et qui et fuori di quà vanno s'ostinando, che vogliono saper la causa della sua ritentione et che alla presenza dei deputati delle città di questa Provincia di Holanda sia essaminato. Questi et altri simili ancora concetti pervengono all' orecchi delli S^ri^ Stati, onde hanno pensato di assicurar le cose et metter briglia à qualche humore che potresse muoversi, et però, col consiglio di S. Ecc^za^, anno fatto venir in quest' Haya alcune compagnie Alemani et Inglesi, et al presente il rinforzo, oltre l'ordinaria guardia dell' Ecc^za^, è di quattro cento fanti in circa, et si

ministers of bijzondere personen, maar aan de Staten Generaal alleen. Dus, voor zoo veel ik kan bespeuren, geloof ik, dat Langerak moeite zal hebben zich lang in zijne betrekking staande te houden, en inderdaad hier blijkt een besliste verbittering tegen de Barnevellisten (dus noemt men de aanhangers van Barnevelt) te bestaan. Toch ontbreken hem geene vrienden noch dezulken, die èn hier èn hier buiten beweren, dat zij de oorzaak van de gevangenneming willen weten, en dat hij ten overstaan van de Gedeputeerden der Steden van de Provincie Holland worde verhoord. Deze en andere dergelijke denkbeelden komen den Heeren Staten ter oore, en deswege hebben zij de zaken in veiligheid willen stellen en de kwaadwilligheid, die zich zou kunnen roeren, willen breidelen, en derhalve, in overleg met Z. Exc. hebben zij eenige compagnien Duitschers en Engelschen in den Haag laten komen, en thans is de sterkte, behalve de gewone wacht van Z. Exc.

mettono doppie sentinelle alle poste della Corte, et li prigionieri sono anche custoditi con guardie che si vanno mutando d'hora in hora. Non si sà, ove habbia à parar (sic) questo negotio; piaccia a Dio, che habbi qual fine, che è desiderato da buoni et da quelli, che amano la concordia et la libertà di queste Provincie.

Martedi à sera fu qui di ritorno d'Inghelterra l'Ambre Carlton, et tanto in tempo, che ha sentito la seguente mattina la ritentione del detto Barnevelt et non so si nell' animo suo li ha riuscita discara per le cose passate; non lo deve mostrare; credo che ne senti qualche gusto.

Fu sabbato all' audienza nella quale rappresentò la sodisfattione del Re per la risolutione del Sinodo, et l'assento di lasciar venir al tempo della convocatione quei ministri che Va Stà haveva gia saputo dalla Corte

ongeveer vierhonderd man, en er worden dubbele wachten uitgezet voor de poorten van het Hof, en de gevangenen worden bewaakt met wachten, die van uur tot uur verwisseld worden. Men weet niet, waar deze zaak op uit zal loopen. God geve, dat zij zulk een' uitslag hebbe, als gewenscht wordt door de goeden en door hen, die de eendracht en de vrijheid dezer Provincien liefhebben.

Dinsdag avond is hier de Ambassadeur van Engeland, Carleton, teruggekomen, en juist tijdig om den volgenden morgen de inhechtenisneming van Barnevelt te vernemen, en ik weet niet of dit hem in zijn hart wegens het voorgevallene geen genoegen gedaan heeft; hij moet het niet doen blijken: *ik* geloof, dat het hem naar den zin is. Hij is zaterdag ter audientie geweest, en daar heeft hij de voldoening van den Koning te kennen gegeven over het besluit tot het houden eener Synode, en zijne toestemming om die kerkedienaars tijdig te laten overkomen, van wie U. D. reeds rechtstreeks van dat Hof vernomen had.

propria. Dal Palatino, dal Landgravio d'Assia, da Brem et altre città Ansiatiche hanno questi S^{ri} risposta che mandaranno. S'attendono Swizzeri Evangelichi, et di Francia hanno avviso, che la general Congregatione d'Ugonotti non può ridursi per dispensar persona, ma se li S^{ri} Stati vorranno qualche soggetti proprij et di loro gusto, potranno scriver alle Chiese particolari, ma non si sa se hanno ancora risoluti di farlo.

L'Haya à 4 Sept. 1618.

di V^{a} Ser^{tà}
humil^{mo} et devot^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Ispedite lunedi passato le mie lettere del 27 Agosto

Van den Keurvorst van de Palts, van den Landgraaf van Hessen, van Bremen en andere Hansesteden hebben de Heeren het antwoord, dat zij kerkedienaars zenden zullen. Evangelische Zwitsers worden gewacht, en uit Frankrijk hebben zij bericht, dat de algemeene Vergadering der Hugenoten dezen niet bijeen kan doen komen om iemand verlof te geven; maar als de Heeren Staten eenigen hunner eigen onderdanen naar hunnen smaak willen, zullen zij aan de bijzondere Kerken kunnen schrijven; maar men weet niet, of zij al besloten hebben dit te doen.

Uit d. Haag, 4 Sept. 1618.

v. U. D.
de onderdan. en toegen. dr.
Chr. Sur.

Doorl. Vorst!

Nadat maandag laatstleden mijn brief van den 29sten

per la via d'Amsterdam, delle quali è qui aggionta la replicata, come anco dell' altre del 29, la sera dello stesso giorno mi fece saper il Sigr Principe Mauritio, che era in camino et che veniva à visitar, come venne in questa casa della Età Va., doppo haver passate qualche parole di complimento et discorso sugl' affari del mondo, essendosi anco presente il Conte Guglielmo di Nassau, mi disse: che era venuto per raccommandarmi gl'interessi del Borgomastro e Pensionario Pau per la sua nave et quelli anco dell' altro, nominato San Paulo, pretendendosi certa rifattione de' danni ricevuti nell' arresto delle navi, et nella prigionia dei Capitani di esse. Io, ch'ero forte dalle precedenti commissioni et

Augustus (van welken, even als van den anderen van den 29sten, het duplikaat hiernevens gaat) over Amsterdam verzonden was, deed Prins Maurits mij in den avond van dien dag weten, dat hij op weg was om mij een bezoek te brengen. Dus kwam hij in het huis van U. D. [1]) Nadat eenige woorden van plichtpleging gewisseld waren en, daar ook de Graaf Willem van Nassau tegenwoordig was, over de zaken der wereld geredeneerd was, zeide hij tot mij, dat hij gekomen was om mij de belangen aan te bevelen van den burgemeester en pensionaris Pauw voor zijn schip, en mede die van een' ander voor het zijne, genaamd Sint Paul: zij begeerden eene zekere vergoeding van schaden, bij het beslag op die schepen en bij de gevangenschap van derzelver kapiteins geleden. Ik die sterk was

---

1) Zoo noemt hij zijne woning, daar deze door zijne residentie het Hof van Venetie was.

avvertimenti di V^{a} S^{tà}, feci alla S. E. una assai ampia dichiarazione del seguito et dell' eccesso, commesso da quei marinaj; onde malamente mi prometteva (cosi dissi) che potessero questi interessati haver quella sodisfattione, che pretendevano: perchè sarebbe stato inpropriamente, che la Ser^{ma} Rep^{ca} havesse voluto continuar à pagar quelli, che vengono à farle pregiudicio nel suo Golfo, et à pregiudicar alle prohibitioni et alle leggi publiche et à confermar per ben fatto il mal proceder, che costoro hanno usati in non mostrar nel medesimo Golfo la debita riverenza et rispetto all' armata della S^{tà} V. Con questi et altri concetti mi è parso di haver fatta nuova impressione, che V. S^{tà}, habbi ragione; ma non lasciò però l'E. sua di dirmi, che mi pregava di scriverle, in suo nome, che potessero questi interessati, che sono principalissimi in questa

door den voorgaanden last en het bericht van U. D. heb aan Z. E. een vrij uitvoerige verklaring gegeven van den loop der zaak en van de onwettige handeling, door die zeelieden bedreven, op grond waarvan ik mij (zoo sprak ik) kwalijk kon beloven, dat de belanghebbenden de voldoening, waarop zij aanspraak maakten, erlangen konden, omdat het onbehoorlijk zijn zou dat de D. Rep. zou willen voortgaan hen te betalen, die in hare Golf haar en hare strafbepalingen en staatswetten trotseerden, en met weldaden het slecht gedrag te bezegelen, waaraan die lieden zich handdadig hebben gemaakt, door in die Golf niet het verschuldigde ontzag en eerbied aan de vloot van U. D. te betoonen. Met deze en andere denkbeelden heb ik, scheen het mij toe, een nieuwen indruk gegeven, dat U. D. gelijk had. Maar Z. E. liet toch niet na, mij te zeggen, dat hij mij bad u te schrijven in zijnen naam, dat die belanghebbenden, welke wegens hunne bedieningen en hun gezag en invloed van de voornaamsten in deze

Provincia et per cariche et per auttorità et per seguito, haver qualche contento et sodisfattione nella loro instanza et me ne pregava perchè Ella n'era stato pregato.

Questa è la prima volta, che in fine di doi anni, che mi trovo à questa residenza, il Sig^{r} Principe è venuto in questa casa. Credo, che habbi una volta voluto complire, ma che anco lo habbi permoto a venirvi il desiderio che ha, che questi, che dipendono assai da lui, siano sodisfatti.

Io dissi a S. E., che poteva esser certa, che si haverebbe sempre procurato dall' Ec^{ze} V^{re} Ill^{me}, ch'ella fosse compiaciuta nelle sue instanze, ma che ero anco sicuro, che si sarebbe contentato di quel tanto che havesse potuto farli senza pregiudicio dell' auttorità et rispetto, che deve esser mantenuta dalla Ecc^{ma} Rep^{ca} et nelle congionture presenti et in ogni tempo; onde partì da me S. E^{za} sodisfatta con quanto li dissi. Solo

Provincie zijn, op hun aanzoek eenige voldoening ontvingen, en hij vraagde het mij, omdat men hem er om verzocht had. Dit is de eerste maal, dat in den tijd van twee jaren, dat ik hier geresideerd heb, de Prins in dit huis gekomen is. Ik geloof, dat hij eenmaal eene beleefdheid heeft willen bewijzen, maar dat hem ook de begeerte dat zij, die eenigszins van hem afhangen, voldoening verkrijgen, bewogen heeft om te komen. Ik heb Z. E. gezegd, dat hij er zeker van kon zijn, dat U. D. zich steeds beijveren zou zijne begeerten in te willigen, maar dat ik ook zeker was, dat hij daarin voor hem zoo veel zou doen, als hij kon zonder schade voor het gezag en den eerbied, die door de D. Rep. gehandhaafd moest worden en in het tegenwoordig tijdsgewricht en ten allen tijde. Daarop vertrok Z. Exc. voldaan over hetgeen ik hem gezegd had; alleenlijk zeide hij mij nog, dat de

mi aggiunse, che li interessati sarebbono venuti a parlarmi. Cosi fecero il giorno seguente, a quali dissi tutte quelle ragioni, che mi parevano proprie per rimoverli dalla loro pretensione, et perchè non contenti di quanto mi hanno gia fatto dire da Sri Stati, di nuovo il Secretario della loro assemblea fu domenica a parlarmene, rappresentandomi nella medesima manièra li danni patiti. Io hieri all' occasione dell' audienza, nella quale essegui l'ordine venutomi nelle sue lettere di 17 del passato, feci un molto impigro ufficio, mostrando ancora l'invalidità di questa pretentione et tanto dissi, che diedero segno di restar persuasi; non lasciarono però di pregarmi ch'io facessi instanze alle Stà V. et apportassi con miei ufficii quel maggior bene, che havessi potuto, che essi anco haverebbono scritto et dato in oltre ordine, che da poi innanti ogni capi-

belanghebbenden zelven mij zouden komen spreken. Dit hebben zij den volgenden dag gedaan, en ik heb hun dezelfde redenen voorgehouden, die mij geschikt voorkwamen om hen van hunnen eisch terug te brengen. En omdat, niet tevreden met hetgeen zij mij reeds van wege de Heeren Staten hadden laten zeggen, de Secretaris hunner Vergadering mij er zondag over was komen spreken, en mij op dezelfde wijze de geleden schaden had voorgesteld, heb ik gisteren bij gelegenheid van de audientie, op welke ik de mij door u bij uwen brief van den 17den der verleden maand gegeven bevelen uitgevoerd heb, mij zeer beijverd, om alsnog de ongeldigheid van den eisch te betoogen, en zooveel heb ik uitgewerkt, dat zij blijk gaven overtuigd te zijn; toch lieten zij niet na van mij te verlangen, dat ik U. D. er om verzoeken, en zooveel mogelijk de inwilliging bevorderen zou: ook zouden zij schrijven en bovendien last geven, dat alle scheepskapiteins en zeelieden gewaarschuwd zouden worden

tano de vascelli et marinari fossero avvertiti di portar il debito rispetto et osservar le leggi della Ser^{ma} Rep^{ca} nel traficar, che faranno in quei mari. Io risposi, che questa era un' ottima risolutione, ma quanto allo scrivere, non capirlo aggiunger di vantaggio allo scritto, ne che effetto promettermi, stando il desiderio. Per quanto ho potuto cavare, parmi, che questi mercanti vorrebbero, che in particolare li fosse restituito certo denaro, che dicono esser stato levato di contante, che era in una cassa delli capitani ò capitano, et più esser rifatti del consumo de' viveri fatto per quelli, che per ordine dell' Ecc^{mo} Sr Capitano Generale sono stati posti sugli vascelli.

Uno di questi suddetti mi ha detto, che sarebbe bene, che V. S^{tà} facesse rinovar li suoi editti toccante il trafico nel Golfo et facesse saper di quà le piazze prohibite, a fine che questi marinari non si valessero

den verschuldigden eerbied te bewijzen en bij den zeehandel in die wateren de wetten der D. Rep. na te komen. Ik heb geantwoord, dat dit een uitnemend besluit was, maar wat aangaat dat zij schrijven zouden, ik niet begreep wat het baten zou daarbij een schrijven van mij te voegen, al had ik er ook den lust toe. Voor zooveel ik kan doorgronden, komt het mij voor, dat deze kooplieden zouden willen, dat hun in 't bijzonder eenig contant geld hetwelk de kapiteins of één van hen in kas had, en dat hun, naar zij zeggen, ontnomen is, werd teruggegeven, en dat voorts hun de kosten vergoed werden voor de levensmiddelen van hen, die op last van den kapitein-generaal op de schepen geplaatst zijn. Een dier kooplieden heeft mij gezegd, dat het goed zou zijn, zoo U. D. zijne bevelschriften betreffende den handel op de Golf deed vernieuwen, en hier de verboden plaatsen deed kennen, opdat de zeelieden zich niet zouden kunnen verontschuldigen met het beweren dat

della scusa, che non hanno cognitione di tali prohibitioni della Ecc^{ma} Rep^{ca}. Io risposi che questo non vedevo esser necessario mentre ad ogni natione è più che nota la patronia del Golfo in sua integrità, et che troppo bene lo sanno li loro marinari, et io potevo nominarne qualcheduno, come havevo fatto nell' assemblea, in particolare il capitano Proost, che confesse haver praticato et traficato a Goro et in qualche altra piazza del Golfo, ma sempre a proprio rischio, et con sospetto sempre di esser scoperto dalle guardie della Ser^{ma} Rep^{ca}. Quando dissi questo alli S^{ri} Stati, restarono assai vinti. Con tutto ciò mi dicesi di nuovo, che non sarebbe stato male il procurar, che in qualche manièra seguiscono avvertimenti tali, che non vi fosse più causa d'iscusa. Onde starà alla prudentia di V. S^{tà} il far questo che stimerà di suo servitio et se vorrà

zij van zulk verbod der D. Rep. geen kennis droegen. Ik heb geantwoord, dat ik niet inzag, dat zulks noodig was, naardien aan alle natien het patronaat over de Golf in haren ganschen omvang meer dan bekend was, en dat hunne zeelieden zulks maar al te goed wisten, en ik kan den een en den ander noemen, gelijk ik in de Vergadering gedaan had, in 't bijzonder den kapitein Proost, die erkent te Goro en in een andere plaats van de Golf handel gedreven te hebben, maar altijd op het gevaar af en in vreeze van door de wachten der D. Rep. ontdekt te worden. Toen ik dit aan de Heeren Staten zeide, waren zij vrij wel geslagen. Met dit al heeft men mij opnieuw gezegd, dat het niet kwaad zou zijn, dat op de eene of andere manier zoodanige waarschuwingen gedaan werden, dat er geen voorwendsel van verontschuldiging meer zijn kon. Dus blijve het aan de wijsheid van U. D. voorbehouden dat te doen wat gij dienstig zult oordeelen, en mij, zoo gij wilt, eenig noodig

farmi haver qualche documento necessario per evitar ogni ignoranza............

Quello che io ho havuto, Ser^{mo} Principe, sempre in mira nel riverente et humile servitio, che le ho, già tanti anni sono, dedicati, è stato di ubidir sempre e promtamente à suoi commandamenti, e già ch'il servitio di lei comporta, come ella dice, che per qualche tempo habbia ancora a continuar in questo carico, lo farò con allegro animo, scordandomi ogni interesse particolare et non stimando, ne le passate fatiche, ne quelle che potessero occurmi per l'avenire, poiche veggo esser tale disgusto di lei. Et in tanto godrò insieme il donativo delli quattrocento ducati come frutto che con larga munificenza et con honoratissimo testimonio della sodisfattione di quell' Ec^{mo} Senato di

document te verschaffen om alle onwetendheid voor te komen......... [1])

Wat ik, doorluchtigste Vorst, altijd bij den eerbiedigen en nederigen dienst, welken ik u reeds zooveel jaren heb bewezen, beoogd heb, is geweest Uwe bevelen steeds vaardig te gehoorzamen; daar nu uw dienst medebrengt, gelijk gij zegt, dat ik nog eenigen tijd dezen post moet bekleeden, zoo zal ik het doen met vroolijk gemoed, alle bijzondere belangen ter zijde zettende, en noch de vroegere moeiten, noch die, welke mij misschien hierna wachten, in aanmerking nemende, omdat ik zie dat uwe verdrietelijkheden zoo groot zijn. En alzoo zal ik tevens gebruik maken van het geschenk van 400 dukaten, als een loon, dat mij met de ruime mildheid en als hoogstvereerend bewijs van de tevredenheid van den Senaat gewordt uit

1) Hier volgen mededcelingen betreffende de betaling van de zeelieden der Holl. schepen, door de Rep. van Venetie gehuurd, en betreffende troepen voor haar in Duitschland te werven.

me, mi viene dalle graziose mani della S. V. et certo è stato un gran sollievo alla mia povera fortuna. Con tutto ciò sarà speso da me allegramente à publica reputatione.

Dall' Haya a 4 September 1618.

Di V. S^{tà}
humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Non hebbi che sabbato passato con l'ultimo ordinario le lettere della S^{tà} V^{a} del 21 d'Agosto con la copia di questo è stato fatto communicar all' Ecc. V^{e} dall' Ecc^{mo} Consiglio dei X^{i}. Queste lettere non (sic) accennano, che alle doi mi haveva scritto anco altre sue, lequali non mi sono pervenute, et comprendendo che in esse

de goedgunstige handen van U. D., en voorzeker is het een groote tegemoetkoming voor mijn arm fortuin; met dit al zal het door mij met blijdschap besteed worden tot verhooging van den roem van den Staat.........

Uit d. Haag, 4 Sept. 1618.

Van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.,
Christoforo Suriano.

Doorl. Vorst!

Niet eerder dan Zaterdag l. l. met den laatsten gewonen bode heb ik de brieven van U. D. van den 21sten Aug. ontvangen, met de kopie van hetgeen u medegedeeld is door den Raad van Tienen.

Die brieven zinspelen er op, dat gij op den tweeden mij nog andere brieven geschreven hadt, die niet tot mij

vi fosse nello stesso soggetto materia di momento, mi spiace non haverle ricevute, tanto più che qualche d'uno mi ha addimandato s'era vera, che fosse stato scoperto un altro tradimento nella città di Venezia; à chi non ho saputo fondatamente rispondere. Ma mi consolo et laudo Dio benedetto, che per sua bontà mostri ogni giorno segni della protettione che tiene di quella Ser^ma^ Rep^ca^ et liberi quel Ser^mo^ dominio dall' insidie de suoi nemici. Se stimerà la Ser^tà^ V^a^ esser à proposito il mandarmi, ancorche tardo, le sudette lettere delli doi di Agosto, mene valerò secondo porterà l'occasione, come mi servivano quelle delli X^i^, per risponder et attenuar in generale la gravità delli eccessi, l'imminenza del pericolo et la necessità dell' essecutione, come appunto mi commanda che non

gekomen zijn; en begrijpende dat daarin over hetzelfde onderwerp zaken van gewicht waren, spijt het mij dat ik ze niet ontvangen heb, te meer omdat iemand mij gevraagd heeft, of het waar was, *dat er een andev verraad in de stad Venetie ontdekt was* [1]), waarop ik niet bondig heb kunnen antwoorden. Maar ik troost mij en loof God dat hij in zijne goedheid elken dag blijken geeft van de bescherming, die hij aan de D. Rep. verleent, en dat hij uwe regeering van de lagen uwer vijanden verlost. U. D. zal oordeelen dat het dienstig is mij, hoezeer laat, de gezegde brieven van den 2^den^ Aug. te zenden, gelijk mij die van de Tienen gediend hebben om te antwoorden en in 't algemeen het ernstige van het voorgevallene, het dreigende van het gevaar, bij de noodzakelijkheid der

---

1) De onderschrapte woorden zijn in cijfer. Met de zaken van gewicht, waaraan de schrijver denkt, wordt voorzeker de bekende samenzwering bedoeld.

altrim^{te} faccia. Altre lettere dei 25 pur d'Agosto erano aggiunte alle dette delli X^{i}, con gli avvisi di ciò, che vostra Ser^{tà} ha asservato per compimento del contratto con la Maëstà Imperiale et di Bohemia, et quelli à chi vengono gli avvisi del' essecutione restano molto ben capaci della sincerità et integrità di quella Ser^{ma}Rep^{ca}.

Quello che tutti continuano a dir è, che Spagnuoli non siano per mai perdonar alla Ser^{zà} V^{a}, ma cercaranno, non potendo altrim^{te}, per farla spender, ò per un mezzo ò per l'altro, et che particolarmente dalla parte del mare sia ella per esser travagliata più che mai, et tanto più se conforma il concetto per quello che mons. de Langerach ne ha scritto ai S^{ri} Stati in sue lettere, arrivate avanti hieri à sera, che dice haver l'Amb^{re} di Spagna detto assolutamente, che il suo Re è risoluto

terechtstelling, eenigszins minder erg voor te stellen, gelijk gij mij juist beveelt te doen.

Andere brieven van den 25sten ook van Augustus waren gevoegd bij die van de Tienen met de berichten van hetgeen U. D. heeft in acht genomen ter voltooiing van het contract met de Keizerlijke en Boheemsche Koninklijke Majesteit, en zij, die de berichten van de terechtstelling vernemen, worden alleszins overtuigd van de oprechtheid en rechtschapenheid der D. Republiek.

Wat allen bij voortduring zeggen is, dat de Spanjaarden U. D. nooit zullen vergeven, maar, anders niet kunnende, het u betaald zullen zetten op de eene of de andere wijze, en dat gij bepaaldelijk van den kant der zee meer dan ooit zult bestookt worden, en deze meening wordt bevestigd door hetgeen de heer van Langerak aan de Heeren Staten in zijn eergisteren avond aangekomen brief geschreven heeft, waarin hij zegt, dat de Spaansche Ambassadeur ten stelligste gezegd heeft, dat zijn Koning

a contrastar alla S^{tà} V^{a} in Golfo. Se ciò sia vero, V. S. l'haverà avuto dal luogo proprio.

Come è stato inteso volontieri l'arrivo delle duodeci navi di questo paese al suo servitio, cosi con desiderio se attenderà, che habbino a riuscirle di sodisfattione nell adoperarle. S. E. il Principe Mauritio che fu a visitar prima del suo partir, mi disse a questo proposito delle navi, e bene! che cosa vuol fare l'Ecc^{ma} Rep^{ca} con tante spese? Vuol Ella lasciarsi consumar dai Spagnuoli? Certo non doverebbe più tardàr a dar dentro; il loro fine è di consumarla. Hanno quei suddetti il modo, la forza et con che farlo: non doverebbero star cosi! Io risposi, che non si era mancato dalla parte de V^{a} S^{tà}, perchè più di una volta l'Ecc^{mo} Sr Cap^{o} Generale haveva scorse le rive della Puglia et tentato et aspettato l'uscita dei navi del Duca d'Ossuna, ma, ò hanno scappato l'incontro, ò sono state ritenute dentro il porto di

besloten is U. D. te bestrijden in de Golf. Zoo dit waar is, zal U. D. het uit de plaats zelve vernomen hebben.

Gelijk de aankomst van de twaalf schepen van dit land in uwen dienst gaarne vernomen is, aldus verlangt men te vernemen, dat zij u tot voldoening zullen strekken als gij ze gebruikt. Z. Exc. Prins Maurits, die mij bezocht heeft vóór zijn vertrek, zeide mij op het stuk van die schepen: welnu! wat zal de D. Rep. met zoo groote kosten doen? Wil zij zich door de Spanjaarden laten uitputten? Voorzeker behoorde zij niet te toeven met den strijd aan te vangen. Hun doel is haar uit te putten. Die heeren hebben de bekwaamheid, de macht en de middelen: zij moesten zoo niet talmen. Ik antwoordde, dat U. D. daarin niet in gebreke was gebleven; want dat de heer Kapitein-Generaal meer dan eens de kusten van Apulie had verkend, en uitgelokt en gewacht had dat de schepen van den Hertog van Ossuna uitkwamen; of zij hebben de ontmoeting

Brindisi et, poco tempo fa, erano usciti del Golfo. Ripigliò, questo è vero tratto di Spagnuoli per consumare, et col proferir questi concetti ben mi avvidi, che li diceva con affetto et con desiderio che si procedesse inanzi, et cosi vorrebbe anche l'universale di questo Paese.

Qualche d'uno mi ha detto, che alcuno dei marinari delle navi habbi scritto qui, che all' arrivo fatto a Corfu con la flotta non siano stati trattati come aspettavano. Mi spiacerebbe, che questa voce si publicasse. Io per me m'imagino, che quegl' Ill^mi^ S^ri^ Rettori per l'ordinaria loro vigilanza et pensièro, che hanno alla salute publica nostra, habbino voluto darli pratica et che le lettere questo vogliono inferire, perchè non mi saprei imaginar, che à loro possi haver data materia di scontento. Li genti di questa natione et massime

ontweken, of zij zijn binnen de haven van Brindisi gebleven, en, weinig tijds geleden, waren zij de Golf uitgevaren. Hij hernam: dat is juist een staaltje van de Spanjaarden om u uit te putten. En bij het uiten van deze gedachten bemerkte ik wel, dat hij ze met levendigheid sprak en met het verlangen, dat men verder ging, en aldus zou men hier te lande algemeen wenschen.

Iemand heeft mij gezegd, dat een van de zeelieden van de schepen hierheen geschreven heeft, dat zij bij de aankomst met de vloot te Corfu niet behandeld zijn zoo als zij gewacht hadden. Het zou mij spijten, zoo dat zeggen openbaar werd. Ik voor mij verbeeld mij, dat de Heeren Rectoren door hunne gewone waakzaamheid en hunne bedachtzaamheid op het algemeene welzijn hun geen werk te doen hebben willen geven, en dat de brieven dit te verstaan geven: want ik zou mij niet kunnen verbeelden, dat men hun grond van ongenoegen heeft kunnen geven. De lieden van deze natie en bovenal de zeelieden zijn van

li marinari sono di tal natura, che bisogna governarsi con loro come se fossero de' figlioli, et con farli cognoscer destramente le cause di quanto se opera, mostrar et usar con essi una tal qual apparente amorevolezza et obtenir effetto d'amore, perchè se li farà far ogni cosa, ne usciranno mai ad alcun indoglienza. V^a^ S^tà^ è prudentissima; ha un prudentissimo senatore à cui tocca commandar le genti, onde troppo ardirei aggiunger di vantaggio............

Delli doi vascelli, destinati per il Duca di Guisa, l'uno è ad Tessel tutto in ordine et per far vela non li manca che danaro; l'altro è ancor ad Enhussen con mancamento di qualche provisione ancora. Partino quando vogliono, commincieranno ad arrivar allo tardo: sono di già passati cinque mesi, se non più, che si è

zulk eene natuur, dat men met hen moet omgaan als met zijn eigen zonen, en dus dat men hen gevoegelijk de oorzaken doe kennen van hetgeen verricht wordt, en hun eene zekere lieftalligheid betoone, ten einde liefde te winnen: zoo zal men alles van hen gedaan krijgen en er zal nooit eenige klacht rijzen. U. D. is zeer wijs, en heeft een' zeer wijzen Senator, wiens taak het is die lieden te commandeeren; dus zou ik al te stoutmoedig zijn, zoo ik er meer bijvoegde.

.... [1])

Van de twee schepen voor den Hertog van Guise bestemd, is het eene te Tessel geheel in orde, en om uit te zeilen hapert het nog slechts aan geld; het andere is nog te Enkhuizen, en daaraan ontbreekt nog eenige proviand. Zij mogen vertrekken als zij willen, toch zullen zij traag komen waar zij zijn moeten; reeds is het vijf maanden,

---

1) Hier wordt uitgelaten wat op de bekostiging van de door de Rep. gehuurde schepen betrekking heeft.

comminciata l'opera. Credevano si non alla fine di Luglio esser usciti in mare, ma caminandosi da questi marinai con una assai natura ordinaria obstinata lentenza, tutti quelli, che hanno da passar per di quà, incontrano delatione, che fa perder patienza.

Dall' Haya a 11 Sept. 1618. Di V^{a} $Ser^{tà}$
l'$humill^{mo}$ et dev^{mo} $serv^{re}$,
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Il corrièro che riceve Mons. di Boissise il giorno prima della speditione delle mie ultime lettere (che qui aggiunte sono in replica), par che egli portasse, che non havendo che trattar con quelli suddetti, se ne ritornasse, et fu comprobato l'avviso della publicatione

zoo niet meer, geleden, dat het werk begonnen is. Zij meenden uiterlijk op het einde van Juli in zee gestoken te zullen zijn; maar als het verricht wordt door deze zeelieden bij hunnen gewonen aard en hardnekkige langzaamheid, ontmoeten allen, die daarmede te doen hebben, een uitstel, dat hen het geduld doet verliezen.

Uit den Haag, 11 Sept., 1618. van U. D.
De onderdan. en toegenegen. dr.
Christoforo Suriano.

D. V.

De koerier, dien Mijnheer de Boissise den dag vóór de verzending mijner laatste brieven (die hier bij herhaling bijgevoegd zijn) heeft ontvangen, heeft, schijnt het, aangebracht, dat hij, niets met de Heeren te onderhandelen hebbende, zou terugkeeren, en dit bericht werd bevestigd doordien met meerdere zekerheid ruchtbaar werd, dat hij

di maggior certezza del suo partire, come segui venerdi passato; ma riviene, come intenderà la Stà Va più à basso. Il martedi li fu portata la risposta sull' instanza, che haveva fatta toccante la persona dell' Arsen perchè se divenisse à qualche essecutione contra di lui; ma egli havendo molto ben sostentata la causa sua et risposto in sufficienza all' oppositioni, li Sri Stati fecero dir al Sr di Boissise, che stimavano che S. M. sarebbe stata sodisfatta di quanto esso Aerssen haveva dato in scritto per sua scolpa. Il che non riuscì di gusto al Sr di Boissise et ben lo mostrò alli deputati, à quali disse, che S. M. dovrebbe havuta sodisfattione, quando si fosse castigato quest' huomo, come quello da chi ella pretendeva haver ricevuta offesa; ò che almeno havessero espressamente questi suddetti dichiarito, che fosse ò non fosse in colpa; perchè S. M. ne potesse ancor ella formar il suo giudizio. Non li fu detto di van-

vrijdag laatstleden vertrokken is. Doch hij is teruggekomen, gelijk U. D. hieronder zal vernemen.

Dinsdag is hem het antwoord gebracht, op zijne propositie betreffende den persoon van Aerssen en daartoe strekkende, dat het tot eenige veroordeeling van zijn bedrijf komen mocht. Doch daar deze zijne zaak zeer goed verdedigd en voldoende op de bezwaren geantwoord had, hebben de Heeren Staten den Heer de Boissise doen zeggen, dat zij het er voor hielden, dat zijne Majesteit voldaan zou zijn over hetgeen Aerssen tot zijne zuivering op schrift gegeven had. Dit was niet naar den smaak van den Heer de Boissise, en dat toonde hij wel aan de Gedeputeerden, tot wie hij zeide dat Z. Mat. voldaan zou zijn, wanneer die man gestraft werd als door wien hij beweerde beleedigd te zijn, of als zij ten minste duidelijk in 't licht gesteld hadden, of hij al of niet schuldig was, daar Z. Mat. daarover alsnog niet oordeelen kon. Meer

taggio, bastando ai commissarii haver espresso l'ordine che havevano in questo proposito.

Essendo stabilita per venerdi la partenza, li fu il giorno inanti mandato per presente una catena di $\frac{m}{9}$ fiorini per lui, doi altre di seicento per li figli, et una di 390 in circa per il secr^{rio}. Tutto fù ricusato, et quanta instanza facesse quello, che haveva la carica del presentare, mai fu mosso che si disponesse à voler accettar alcuna cosa, dicendo, ch'egli era stato inviato qui per esser adoperato in servitio del Paese suo nell' accomodamento di queste loro differenze et che vedeva essergli stato levato il modo di farlo; in oltre che havendo ricercato, che fosse castigato uno che tanto haveva offeso il Re, non haveva potuto essecutare: che però per l'uno et per l'altro, non vedeva di poter accomodarsi a ricever il favore di questi suddetti.

is hem niet gezegd, en de Gecommitteerden hebben volstaan met de mededeeling van den last, dien zij ten dezen aanzien gekregen hadden.

Daar zijn vertrek op vrijdag bepaald was, werd hem den dag te voren een ketting van 9000 gulden ten geschenke gezonden, twee andere van 600 voor zijne zonen en een van ongeveer 390 voor den secretaris. Alles werd geweigerd, en welke moeite degeen, die in last had het hem aan te bieden, ook deed, hij heeft zich niet laten bewegen iets aan te nemen, zeggende, dat hij herwaarts gezonden was, opdat er iets door den dienst van zijn land zou verricht worden tot bijlegging der geschillen, en dat hij zag, dat hem het middel daartoe was benomen; bovendien dat hij verzocht hebbende, dat iemand, die den Koning zoo zeer beleedigd had, zou gestraft worden, hij dit niet had kunnen bewerken: dat hij derhalve wegens het een en ander niet van zich kon verkrijgen de gift der

Questo diede grandissimo discontento a S^{ri} Stati, parendo di restar offendati (sic); essendomi stato detto esser questo il primo Amb^{re} che li ha rifiuto presente.

Nel prender licenza dai suddetti Stati innanti che li ricusava il presente, disse intorno al Sr Barnevelt et agli altri prigionieri che S. M. sarebbe stata attendendo quello ne fosse seguito, aggiungendo, che se havevano cercato di tradir il paese, bisognava castigarli, et se havevano tentato di diminuir l'auttorità dei suddetti Stati ch'è considerata la constituzione del Paese, dovevano ll. EE. governarsi et proveder in ciò conforme alla competenza et a quello che fosse conveniente. Il che fu notato molto bene haver relatione al sostentar tacitamente la parte del Sr Barnevelt, se ben non fu espressamente alcun motivo.

Partì il venerdi dall' Haya et benche havesse sta-

Heeren aan te nemen. Dit heeft den Heeren Staten zeer groot misnoegen gegeven: zij houden zich daarover verstoord, daar dit, gelijk men mij zegt, de eerste Ambassadeur is, die een geschenk geweigerd heeft.

Bij het afscheid nemen van de Heeren Staten, voordat hij het geschenk geweigerd had, heeft hij betreffende den Heer Barnevelt en de andere gevangenen gezegd, dat Z. Mat. zon afwachten wat er op volgen zou, en hij heeft er bij gevoegd, dat, zoo zij gezocht hadden het land te verraden, zij gestraft moesten worden, en zoo zij getracht hadden inbreuk te maken op het gezag der Staten, hetwelk de grondwet van het Land geacht wordt te wezen, hunne Excellenties zich daarnaar moesten richten en daarin in overeenstemming met hunne bevoegdheid en naar behooren moesten voorzien. Dit werd vrij wel aangemerkt als de strekking hebbende om de zaak van Barnevelt stilzwijgend op te houden, ofschoon er niets uitdrukkelijks gezegd was.

Hij vertrok vrijdag uit den Haag, en hoezeer hij het

bilita l'hora, la prevenne, che quasi a pena li S[ri] Conte Guglielmo et Principe Henrico puotero arrivar a tempo per accompagnarlo fuori di questo enclos, et li deputati dei Stati li convennero correr dietro per trattarlo et honorarlo a nome loro.

Inentro era in camino, lo trappassò un corriero ispedito dalla Corte, che intesa la sua partita lo seguitò et trovatolo lo fa ritornar a dietro, et si crede, viene domani, et tiensi per fermo che sia per aiutar la liberatione del S. Barnevelt et che ciò sia venuto dall' andare di mons. Vandermill in Francia, come si disse.

Quello che da questo nuovo tentativo sia per ritrarne, non è cosi facile il penetrarlo. Vi sono di belli humori in questa parte, che parlano un tantino liberamente, dicendo che non si vuole, che il Re commandi in questi Paesi et in questi affari, che toccano allo Stato.

uur had bepaald, is hij vroeger op weg gegaan, zoodat de Heeren Graaf Willem en Prins Hendrik nauwelijks tijdig konden komen om hem uitgeleide te doen, en de Gedeputeerden der Staten goedvonden hem achterna te snellen om hem uit hunnen naam te onthalen en te vereeren. Terwijl hij op weg was, passeerde hem een koerier, door zijn Hof gezonden, die, zijn vertrek vernomen hebbende, hem na is gereisd, en hem, toen hij hem aangetroffen had, terug heeft doen keeren, en zoo men meent, komt hij morgen, en men houdt het er voor, dat het is om de bevrijding van Barnevelt te bevorderen, en dat dit te danken is aan de reis van den Hr. v. d. Mijle naar Frankrijk.

Wat uit deze nieuwe poging zal voortvloeien, is niet gemakkelijk te doorgronden. Er zijn luchthartige lieden in dit land, die een weinig los daarover praten en zeggen, dat het onaannemelijk is, dat de Koning in deze landen bevelen geve en in zaken, die den Staat raken.

Si starò a sentir quello dirà esso Ambre, et di tutto degno della notitia dalla Stà V. le ne darò conto.

E stato detto per fermo, che esso mons. di Boissise havesse non una, ma più commissioni da esseguire, raccommandate però alla sua discrettione et prudenza et per spiegarle quando havesse trovato il tempo et la congiuntura propria; ma che habbi tacciuto per veder non esservi l'opportunità.

Si crede per certo, come altre volte ho riverentamente scritto a V. Stà, havesse commissione di far qualche ufficio per scoprire l'intento di quà circa la prolongatione della tregua; non ha tocco cosa alcuna. Hora si vedrà se continuerà nei medesimi pensièri et in quello che mi ha detto l' Ambre d'Inghilterra haver penetrato, che volesse procurar, che mons. di Murier et per consequente li Ambri ordinarii successori à lui havessero ad entrar cosi bene nel Consiglio di Stato,

Zoo ik vernemen zal wat de Ambassadeur zal zeggen, en van ailes wat de kennisneming van U. D. waardig is, zal ik u bericht geven. Het wordt als stellig gezegd, dat de Heer de Boissise niet ééne, maar meer zaken in last had, doch aan zijne bescheidenheid en beleid overgelaten, om ze te openen, wanneer hij daartoe den geschikten tijd gevonden zou hebben; maar dat hij ze achtergehouden heeft omdat hij zag, dat er de gelegenheid toe niet bestond.

Men houdt het voor zeker, gelijk ik u een andermaal eerbiediglijk geschreven heb, dat hij in last had het voornemen op te sporen, hetwelk hier bestaat ten aanzien van de verlenging van het Bestand. Niets heeft hij daarvan aangeroerd. Thans zal het blijken, of hij bij dezelfde denkbeelden zal blijven, ook ten aanzien van hetgeen de Engelsche Ambassadeur mij gezegd heeft begrepen te hebben, dat hij wil bewerken, dat de Heer du Maurier en bij gevolg de gewone Ambassadeurs, zijne opvolgers, even goed

come fà Inghilterra; adducendo che tanto era collegato il suo Rè con li S[ri] Stati come il Re Inglese, ma più, che gli Francesi erano pagati dalla Corona di Francia et gli Inglesi tenuti à saldo dei Stati. Fu fatto anco questo tentativo, quando era qui il Presidente Janino, ma cade senza effetto.

Il detto S[r] di Boissise partì senza haver veduto il detto Amb[re] d'Inghilterra, sotto pretesto di esser estraordinario et ch'egli no fosse venuto nuovo d'Inghilterra; ma trovato alla sua residenza, et l'altro ha preteso di esser visitato come arrivato doppo lui in Corte, onde non si sono visitati.

Et io manco sono stato corrisposto della visita di esso mons. di Boissise, il che m'è parso molto strano, et che habbi questo ministro mostrato di far cosi poco stima d'un servitore della S[tà] V.; l'esser in colera con

als die van Engeland, in den Raad van State mocht komen, op grond daarvan, dat zijn Koning evenzeer met de Heeren Staten verbonden was, als de Engelsche Koning, ja meer, daar de Franschen door de Kroon van Frankrijk betaald werden, en de Engelschen soldij bekwamen van de Staten. Deze poging is ook gedaan, toen de president Jeannin hier was, maar zij is toen zonder gevolg gebleven.

De Heer de Boissise is vertrokken zonder den Ambassadeur van Engeland te zien, onder voorwendsel, dat hij een buitengewoon gezant was, en dat hij niet eerst uit Engeland was gekomen, maar in zijne residentie terug was gekomen, en de ander heeft verlangd een bezoek te ontvangen als na hem aan dit Hof aangekomen: dus hebben zij elkander niet bezocht.

En ik heb niet eens een tegenbezoek van den Heer de Boissise ontvangen, hetgeen mij zeer vreemd is voorgekomen, dat deze Minister zoo weinig onderscheiding getoond heeft jegens den dienaar van Uwe Doorl.: dat hij ver-

la terra non doveva farli scordar quello, ch'è testimonio di buona corrispondenza. Se in questo suo ritorno non fa quel segno, che si deve, non saprei altro dire, se non dichiarir tra me stesso esser in lui ò superbia ò, mi sia lecito di dire, poca cognitione del debito comportamento. Il precessor suo M[r] della Nue, che pur fu straordinario qui per il Christianissimo tante volte quante io lo visitai, tante mi rese la visita, anzi come fu sul partire, fu egli primo à licensiarsi da me.

Starò à veder senza dir nulla, parendo mi cosi esser bene per non metter in compromessa la publica riputatione, ne li farò altra visita, se pure da Lei non mi fosse commandato, che lo rinovasse, che non lo credo.

Partì il Sr Principe Mauritio giovedi per Schonehove,

toornd is op dit land, behoorde hem niet te doen vergeten wat hij als een teeken van vriendschappelijk verkeer verschuldigd is. Zoo hij, nu hij teruggekeerd is, niet doet wat behoorlijk is, zou ik niet anders kunnen zeggen, dan het er voor mij zelven voor te houden, dat in hem of trotschheid, of, hetzij mij geoorloofd dit te zeggen, weinig kennis van een betamelijk gedrag bestaat. Zijn voorganger, de Heer de la Noue, die hier toch slechts buitengewoon gezant voor den Allerchristelijksten Koning was, heeft mij voor elk bezoek, dat ik hem gebracht heb, een tegenbezoek gebracht. Ja! toen hij stond te vertrekken, is hij de eerste geweest om van mij afscheid te komen nemen.

Ik zal afwachten zonder iets te zeggen, daar mij zulks goed schijnt om de eer van den Staat niet in de waagschaal te stellen, en ik zal hem geen bezoek brengen, ten minste zoo mij niet door U. Doorl. gelast wordt het te vernieuwen, hetgeen ik niet geloof.

Donderdag is Prins Maurits naar Schoonhoven vertrok-

ha riformato quel Magistrato, nel quale nondimeno resta stabilito uno vecchio borgomastro del partito Arminiano et il secretario della città, che si era ingerito in questi motivi passati contro l'auttorità dei Sri Stati Generali, che si credeva dovesse esser cassato da S. E.; non l'ha fatto: starà bene al giudicio di quel magistrato; ma si ha come per sicuro che resterà nella carica.

Voleva passar innanzi a Gorom, ma havendo inteso, che là passavano le elettioni per deputati con quiete, et tutto il resto senza rumor, è venuto alla Brilla, ove anco ha stabilito le cose di quella importanza, tanto per la militia, che per la politia, à publica sodisfattione, et hoggi è stato di ritorno all' Haya.

Sono rivenuti da Utrecht li commissarii, chi andavano ad esaminar il Lidembergh, secretario già di

ken; hij heeft daar de Magistraat gezuiverd; niettemin heeft hij een' ouden burgemeester van de Arminiaansche partij in dienst gelaten, alsmede den secretaris van de stad, die zich verstout had bij de voorgevallen handelingen tegen het gezag der Staten Generaal op te treden, weshalve men meende dat hij door Z. Exc. afgezet zou geworden zijn: deze heeft het echter niet gedaan: wel zal het van het oordeel van deze Magistraat afhangen; maar het wordt voor zoo goed als zeker gehouden, dat hij in zijne bediening gelaten zal worden.

Hij wilde voorts naar Gorkum gaan; maar vernomen hebbende, dat de verkiezingen aldaar rustig afliepen, en al het overige zonder opschudding toeging, is hij in den Briel gekomen, waar hij ook de zaken van eenig aanbelang, zoowel de krijgs- als de politiezaken, tot algemeene tevredenheid in orde gebracht heeft, en heden is hij in den Haag teruggekomen.

De commissarissen, die Ledenberg, den voormaligen Se-

questi Stati, et hora si crede, che comminceranno a esaminar il Sr Barnevelt et gli altri, che sono custoditi con assicuratezza et diligentia grande et massime esso S. Barnevelt.

È arrivato qui, doi giorni sono, il S^r^ C^e^ di Oxfort. Fu hieri sera visitarmi et si sforzò di darmi a conoscer vivere in lui grand^ma^ devotione verso quella Ecc^ma^ Rep^ca^, per servitio della quale, disse, che sarebbe stato in ogni tempo promto ad impiegar se stesso et ogni suo potere. Io lo ringratiai di questa buona volontà et corrisposi con ogni vivo affetto a cosi gratioso complimento et corrisponderò seco della manièra che mi se deve.

Dall' Haya a 11 Sept. 1618.

Di V^a^ Ser^tà^
humill^mo^ et devot^mo^ serv.,
Christoforo Suriano.

cretaris der Staten, waren gaan verhooren, zijn uit Utrecht terug, en thans gelooft men, dat men beginnen zal Barnevelt en de anderen te verhooren, die met groote zorgvuldigheid, en wel Barnevelt voornamelijk, bewaakt worden.

Twee dagen geleden is hier de Heer Graaf van Oxfort aangekomen. Gisteren avond is hij mij komen bezoeken, en hij heeft zich beijverd mij te betuigen, dat de grootste toewijding aan den dienst onzer Doorl. Republiek in hem woont: daartoe, zeide hij, zou hij ten allen tijde bereid zijn zich te laten gebruiken en al zijn vermogen aan te wenden. Ik heb hem voor zijn' goeden wil gedankt en met alle toegenegenheid zijne beleefdheid beantwoord, en op de behoorlijke manier zal ik met hem verkeeren.

Uit den Haag, 11 Sept. 1518.

Van U. Doorl.
De onderdan. en toegeneg. dr.,
Christ. Suriano.

Ser^mo^ Principe!

Mons. di Boissise, Amb[re] stradinario di Francia, prima di ritornar all' Haya, essendo in Anversa, riespedì di là il suo seg[rio] alla Corte in diligenza, dando conto di quanto era successo, et che haverebbe ubidito alli commandamenti della Maëstà sua, al ritornarsine qui. Fu venerdi sera, al suo nuovo ingresso in questo luoco, incontrato dal Principe Mauritio, dal fratello et dal C[e] Guglielmo, et vi intervennero anco qualched[i] deputati dalli S[ri] Stati, et fu tanto più numeroso di carrozze et gentilhuomini di Corte, quanto in un med[mo] tempo venne Madame della Tremoglia, sorella di questi suddetti Principi di Nassau, venuta dal viaggio di Spa à riveder li fratelli, doppo venti doi anni, che non si sono veduti insième.

D. V.

Mijnheer de Boissise, buitengewoon gezant van Frankrijk, in Antwerpen zijnde, heeft voordat hij naar den Haag terugkeerde, vandaar zijnen secretaris met spoed naar het Hof gezonden met het bericht van hetgeen voorgevallen was, en dat hij gehoorzamen zou aan de bevelen van zijne Majesteit door herwaarts terug te keeren. Vrijdagavond heeft hij hier op nieuw zijne intrede gedaan, begroet door Prins Maurits, door diens broeder en door Graaf Willem, en er kwamen ook eenige Gedeputeerden bij van de Staten-Generaal, en het getal der koetsen en edellieden van het Hof was te grooter, omdat tegelijk Mevrouw de la Tremoille, zuster dier Prinsen van Nassau, [1]) aankwam, van de reis van Spa gekomen om hare broeders te bezoeken, daar zij elkander in twee en twintig jaren niet gezien hadden.

---

1) Zie Arend. III. III. 111.

Al sapersi il ritorno del detto Amb[re] et al suo arrivo in questo luoco, pareva che l'universale restasse mal contento et sospesi gli animi di quello che havesse à spiegar di nuovo nell' assemblea delli suddetti Stati; si stava attendendo con curiosità che ritornass à ricever l'audienza, come la fece, per hieri mattino. Presentò una lettera del Re; il cui conteniva, per quanto mi è stato riferto, è che significa S. M. à questi suddetti di haver inteso il stato dell' affari et la prigonia di mons. Barnevelt et al[i] imputati di haversi mal comportato nella conservatione della libertà et sicurezza di questi Stati; et che di questi suddetti si attendeva di rimediare et stabilire per l'avenire et evitar l'inconvenienti, onde tenendo la M. S., che la conservatione di queste Provincie sia la propria della sua Corona et del Stato; desiderando contribuirvi tutto quel poco che havesse potuto prevenir dalla sua benevolenza

Op het vernemen van de terugkomst van dien Ambassadeur, was men, scheen het, over 't algemeen niet tevreden en men was ongerust over hetgeen hij op nieuw in de vergadering der Staten-Generaal te verklaren zou hebben: met nieuwsgierigheid wachtte men, dat hij weder audientie zou vragen. Dat heeft hij gedaan tegen gisteren morgen. Hij gaf een brief over van zijnen Koning, welke, voor zooveel mij bericht is, inhield, dat Zijne Majesteit den staat der zaken vernomen had en de gevangenschap van den Heer Barnevelt en de anderen, beschuldigd van zich slecht gekweten te hebben bij de handhaving der vrijheid en veiligheid der Staten, en dat hij van de Staten verwachtte, dat zij de zaken herstellen en in de toekomst de ongelegenheid voorkomen zouden. Zijne Majesteit dan, het welzijn dezer Provincien voor eene voorwaarde van het behoud van zijn eigen Kroon en Staat houdende, en verlangende al wat zijne welwillendheid en toegenegenheid

et affetto verso le med^{me} Provincie, haveva ordinato al detto mons. di Boissise di ritornasene appresso di S^{ri} Stati, perche assistere di consiglio in tutte quelle cose che ll. SS. l'havessero trovato necessario et a proposito per tanto magg^{te} formar et stabilir la pace nello Stato et la sicurezza della libertà in questa Rep^{ca}; facendo offerta et di forze et di danari et di tutto quel più, che havesse potuto provenir dall' autorità della M. S.; replicando, che stimava la conserv^{ne} di questi Paesi nel dominio de' S^{ri} Stati non altrimente, ch'il mantenimento dei sui Regni.

In ristretto fu quello il contenuto delle lettere, nel qual instanza fece anco ufficio mons. di Boissise, del quale restò l'universal dell' assemblea molto gustato, come anche altri doppo che fu intesa l'espositione; sebene non resta, che non vi siano di quelli, che

jegens deze Provincien vermocht toe te brengen, had den Heer de Boissise bevolen tot de Heeren Staten terug te keeren, om hun van raad te dienen in alles wat de Heeren noodig en gepast zouden vinden, om des te beter den vrede in den Staat en de zekerheid der vrijheid in deze Republiek te bevestigen: daartoe bood hij troepen en geld en voorts dat alles aan, waartoe Zijner Majesteits gezag dienstbaar kon zijn, herhalende, dat hij de handhaving dezer Landen onder het bewind der Heeren Staten gelijk stelde met het behoud zijner eigen Rijken. [1])

In het kort was dit de inhoud van den brief, overeenkomstig welken de Heer de Boissise zich ook gedragen heeft, waarover de Vergadering in 't gemeen zeer voldaan is, gelijk ook anderen, nadat de verklaring vernomen was, ofschoon het niet hapert aan dezulken, die het voor zeker houden dat hij een' stelligen last heeft om onder de hand

1) Men vergel. Arend. D. III. St. III. bl. 75.

tengono per firmo, che habbi espressa commissione di procurar sottomano la liberatione di m^{r} di Barnevelt et degli altri, con ufficii a parte. Dalle parole di mons. di Maurier, che visitai la passata settimana ben m'avidi esser egli straordinariamente appassionato, parlando con non poco affetto della persona di m^{r} Barnevelt; et mentre discorreva della sua disgrazia mi addimandò: V. S. ha gia mai scoperto Mr Barnevelt Spagnuolo, ò dipender da Spagnuoli? et che si habbi mostrato contrario all' l'affari della E^{ma} Rep^{ca}? Io risposi, che, per il primo, io l'haveva semper tenuto per un buon patriotta, et, per il secondo, ero ricorso d'ordinario a lui nell' occasione delle levate passate et dell' armamento delle navi, perchè stimavo il suo favore et il suo buon avviso et che m'è parso semper ritrovar buoni effetti; che se altrimenti havesse scoperto, io mi sarei astenuto di ricorrer al suo consiglio et alla

met afzonderlijke bemoeiingen de loslating van den Heer van Barnevelt en van de anderen te bewerken. Uit de woorden van den Heer du Maurier, dien ik verleden week heb bezocht, heb ik wel bespeurd, dat hij buitengemeen verstoord is, daar hij met niet weinig toegenegenheid van den persoon van den Heer Barnevelt spreekt, en terwijl hij over zijn ongeluk redeneerde, vraagde hij mij: hebt gij ooit ontdekt, dat de Heer Barnevelt Spaanschgezind was of van Spanjaarden afhing, en dat hij zich vijandig tegen Uwe Republiek betoond heeft? Ik antwoordde, dat, wat het eerste aangaat, ik hem altijd voor een goed patriot gehouden had, en dat wat het tweede betreft, ik mij gewoonlijk tot hem gewend had in de zaak der lichtingen en der uitrusting van de schepen, omdat ik zijn gunst en goeden raad hoogschatte en dat die raad mij gebleken was altijd goed uit te komen; dat, bijaldien ik het anders bevonden had, ik mij onthouden zou hebben

sua auttorità! Rispose: et io l'ho cognosciuto semper inclinato al bene et servitio della Ser[ma] Rep[ca] et in particolare al buon stato et sicuro governo di queste Provincie.

Poi continuò: è gran cosa et cosa anche nuova, che doppo che gl'huomini sono prigioni, se gli trovino l'imputargli, che prima non erano manco sognate; ma le gelosie et li passioni causano di questi accidenti, et ben mostrò l'interna passione che haveva della caduta di questo ministro, et perchè non può celar questo suo affetto, si rende egli altrettanto suspetto appresso l'universale, et mal volontieri vede il Sr Principe che sia egli semper a canto di mons. di Boissise; che da lui sia informato, et che lo imprimi di quelle cose che par che non uscino all' haver ad esser ben vedute. Onde haverà che far assai esso m[r] di Boissise a render certo ognuno che questa nuova commissione

mij tot zijnen raad en invloed te wenden. Hij antwoordde: en *ik* heb hem altijd gekend als gezind tot het welzijn en den dienst Uwer Rep. en in 't bijzonder tot den welstand en het krachtdadig bestuur dezer Provincien. Daarna ging hij voort: het is een groote zaak, en nog wat nieuws, dat nadat de mannen in de gevangenis zijn, men hun dingen ten laste vindt te leggen, waarvan men te voren niet eens gedroomd had; doch naijver en partijzucht veroorzaken zulke voorvallen. Zoo verried hij wel zijne verstoordheid over den val van dezen minister, en omdat hij deze zijne gezindheid niet verbergen kan, maakt hij zich in dezelfde mate verdacht bij het algemeen, en de Prins ziet zeer ongaarne, dat hij altijd bij den Heer de Boissise is, dat deze door hem ingelicht wordt, en dat hij hem denkbeelden in het hoofd brengt, welke, zoo het schijnt, niet strekken om hem hier gaarne gezien te doen wezen. Dus zal de Heer de Boissise genoeg te doen hebben om

sia con quell' intentione che dichiara S. M. Christ^{ma} nelle lettere sue et che non habbi altra particolare comiss^{ne}.

Per la causa che scrissi la passata settimana all' E^{ze} V. il S. Amb^{re} Inglese lasciò di visitar esso mons. di Boissise et, hora ritornato, fin a hieri non era stato a visitarlo, se ben S. E. ha pregato esso Amb^{re} perchè lo visiti a fine di trovar campo d'informarlo dello stato reale di questi affari et dell' intentione che vi è qui di ben operare. Ma mons. Carleton non ha fatto altro, che mandar il suo Sec^{rio} a rallegrarsi col detto Amb^{re} del suo ritorno qui; ma egli non lo ha ancora corrisposto con alcuna persona; onde mi disse che si trova in termini di non poter far quello che per servitio publico haverebbe fatto; si però esso Amb^{re} non si risolvesse a far qualche

iedereen te overtuigen, dat deze nieuwe zending de bedoeling heeft, welke Z. allerchristel. Majesteit in zijn' brief verklaart, en dat hij geenen anderen bijzonderen last heeft.

Om de reden, die ik verleden week geschreven heb, heeft de Engelsche Ambassadeur nagelaten den Heer de Boissise te bezoeken, en nu hij terug is gekomen, is hij tot gisteren toe nog niet bij hem geweest, ofschoon Z. E. dien Ambassadeur verzocht heeft, hem te bezoeken om gelegenheid te vinden hem van den wezenlijken staat der zaken te onderrichten en van de bedoeling, die hier bestaat, om wat goeds te verriehten. Maar de Heer Carleton heeft anders niets gedaan dan zijnen secretaris gezonden om dien Ambassadeur geluk te wenschen met zijne terugkomst; maar hij heeft het nog niet beantwoord met iemand te zenden; daarom heeft hij mij gezegd, dat hij zich in de onmogelijkheid bevindt om te doen wat hij tot den dienst van den Staat zou gedaan hebben. Zoo dus die Ambassadeur niet besluit hem met eenige beleefdheid te

complimento in corrispondenza, che potesse moverlo a vederlo.

Saranno domani quattro settimane che mr Barnevelt con gl'altri è prigionièro; ne per anco è stato esaminato. Doveva hieri sera capitar da Utrecht il Ledemburgh, gia secretario di questi Stati, et par, che la dilatione della sua venuta procedi dall' haversi dibattuto da suddetti Stati, se debba esser lasciato venir qui, et che questo non infringe li privilegii di quella Provincia. Ma li commissarii, che sono stati rimandati, dicono, che li delitti e imputationi contra esso Ledembergh non toccano alla sola Provincia di Utrecht, ma alla Generalità delle Provincie tutte, et per questo era necessario, che fosse constituito sotto il giudicio delli Stati Gnali. Da qualched'uno viene detto, che non habbino potuto ritrar gran cosa dalla sua bocca, anzi che habbi anco negato delle proprie scritture. Altri però

beantwoorden, wat zou hem dan kunnen bewegen hem te gaan zien?

Morgen zal het vier weken zijn, dat de Heer Barnevelt en de anderen gevangen zitten; toch is hij tot nog toe niet verhoord. Gisteren avond moest hier Ledenberg uit Utrecht, vroeger secretaris van die Staten, aankomen, en het schijnt, dat de vertraging van zijne komst daar uit voortkomt, dat de Staten van die Provincie geraadpleegd hebben, of men hem herwaarts moest laten gaan, en of dit op de privilegies der Provincie geen inbreuk maakte. Maar de commissarissen, die teruggezonden zijn, zeggen, dat de misdrijven, waarvan die Ledenberg beschuldigd wordt, niet de Provincie van Utrecht alleen aangaan, maar alle Provincien in 't algemeen, en dat het daarom noodzakelijk is, dat hij aan de rechtspraak der Staten-Generaal onderworpen worde. Iemand heeft gezegd, dat men niet veel zaaks uit zijn mond heeft kunnen halen,

affirmano, che habbino tirato da lui cose di momento, et che lo condussero qui per confronto.

Viene detto, che fra le sue scritture habbino trovata una instruttione, fatta l'anno passato, mentre mons. Barnevelt se trovava à Utrecht, nella quale sta espresso il modo, come dovevano regularsi quei Stati con quei soldati, che levarono, et l'obbligo, che dovevano havere di servir per mar et per terra dentro la Provincia di Utrecht et fuori, non obedendo à chi si sia, ne meno alli Stati Gnali, ma solo alli Stati d'Utrecht. Questo è un crime. Un altro si cava, che mons. Barnevelt di propria auttorità, valendosi del nome della Congregatione di Hollanda, havesse fatto condescender li Stati Gnali à conceder l'anno passato le sei navi da guerra al Chris^mo^ per assediar quel suo suddito in Piccardia, se ben mi raccordo, che si teneva dentro una di queste piazze,

ja, dat hij ook van zijne eigene schrifturen ontkent. Anderen evenwel verzekeren, dat zij zaken van gewicht uit hem gehaald hebben, en dat men hem hier gebracht heeft om hem tegen de anderen te verhooren. Men zegt, dat onder zijne papieren eene instructie gevonden is, verleden jaar gesteld, toen de Heer Barnevelt zich te Utrecht bevond, in welke de wijze staat uitgedrukt, welken regel die Staten moesten volgen met de soldaten, die zij lichtten, en hunne verplichting om ter zee en te land binnen de Provincie Utrecht en daar buiten te dienen, zonder wie het ook ware, ook niet den Staten Generaal, maar alleen den Staten van Utrecht te gehoorzamen. Dit is eene misdaad! Iets anders is uitgekomen (te weten), dat de Heer Barnevelt op eigen gezag, zich van den naam der Vergadering van Holland bedienend, de Staten Generaal had overgehaald verleden jaar zes oorlogschepen aan den Allerchrist. Koning toe te staan om een onderdaan van hem in Picardie te belegeren, die, zoo ik mij wel herinner, zich

à che, per diversi respetti essi Stati mostravano non assentire. Questo si publica; ma dicono esservi anco altro secreto che darà che dire et che travagliar ad esso Mr Barnevelt, il qual gia non doverà ad tardar esser esaminato. Il maggior male è il suo che hora tutto si va rinversando sopra le sue spalle. In vista del proclama che fecero i Sri Stati suddetti, il libro scritto contra la persona di mons. Carleton, per solversi dalla pena lo stampatore si è promulgato, presentando l'originale della compositione che fù stampata da lui in Utrecht. L'autore, che'è un ministro pur d'Utrecht, se ne è fuggito et si trova, dicono, à Boisduc. Anco un

ophield binnen eene van die plaatsen [1]), (een besluit) waarin de Staten om verschillende redenen toonden niet toe te stemmen. Dit wordt openlijk gezegd; maar zij zeggen, dat er nog een ander geheim is, dat stof zal geven den Hr. Barnevelt in 't nauw te brengen, die weldra verhoord zal worden. Zijn grootste ongeluk is, dat thans alles op zijne schouders geladen wordt. Ten gevelge van het plakaat der Staten betreffende het geschrift tegen den persoon van den Heer Carleton [2]), heeft de drukker, om zich tegen de straf te vrijwaren, zich bekend gemaakt, en het origineel, dat door hem te Utrecht gedrukt is, ingeleverd. De schrijver, een godsdienstleeraar ook van Utrecht, is gevlucht en bevindt zich, zegt men, te 's Hertogenbosch. Nog een ander kerkedienaar [3]) hier

---

1) De Heer Suriano herinnerde zich de zaak niet juist. In het najaar van 1616 had de Koning van Frankrijk oorlogschepen verzocht tegen den Hr. de Lussan, Gouvernenr van Blaye (Arend, III, II, 627, 628).

2) De Weegschaal door Taurinus. Zie Arend III, III, bl. 136

3) Uytenbogaert.

altro ministro qui dell' Haya, dipendente di mons. Barnevelt, è fuggito, et cosi faranno anco degl'altri per la tema di quello loro potesse avvenire.

Per l'andata del Principe Mauritio a Schoonhoven et nell' altre piazze restano le cose in stato, che hora par che manchino poche altre di questa Provincia per adherir alla volontà dei Stati Gnali; ma ancorche stiano resistenti sin qui, vi è il più delle voci, che tenerà per ben fatto la risolutione della convocatione del Synodo.

In questa (si può dir) mutatione di governo, si è rinovato il vecchio pensièro di viaggiar nell' Indie Occidentali. Se ne tratta da questi mercanti, che si promettono la speranza del guadagno et dar un gran scacco al Re di Spagna. L'anno passato il tutto passò in discorso, et al presente, dicono, che non sarà cosi,

uit den Haag, aanhanger van den Heer Barnevelt, is gevlucht, en zoo zullen nog anderen doen, uit vrees voor hetgeen hun zou kunnen overkomen.

Wegens den tocht van Prins Maurits naar Schoonhoven [1]) en andere plaatsen blijven de zaken in statu quo, zoodat thans, zoo het schijnt, weinige andere van deze Provincie in gebreke blijven zich naar den wil der Staten Generaal te voegen; doch al bleven zij tegenstand bieden, tot nog toe keurt de meerderheid der stemmen het besluit der bijeenroeping der Synode goed.

Bij deze regeeringsverandering (want zoo mag het heeten) is het oude denkbeeld weder opgekomen om naar de West-Indien te varen. Er wordt over gehandeld door de kooplieden, die zich winst beloven en den Koning van Spanje groote afbreuk denken te doen. Verleden jaar is het bij redeneeringen gebleven, en thans, zegt men, zal

1) Arend, t. a. p. pag. 64.

mentre Barnevelt sta prigione, che affirmano ancora esser stato il solo ostacolo, che questo non passò inanti. Consiste hora la difficultà nel trovar il modo, la sicurtà di ritrar buoni effetti et di caminar in manièra ch'il viaggio non usci à pregiudizio delle trafiche che hanno in altre piazze di Spagna et per consequente a disreputatione (non succedendo bene) di questi Stati, di quello n'intenderò dare parte alla S^tà^ V.

Viene scritto di Brabantia, che quelle Altezze erano in pensiero di accrescer alle loro guarnizioni di frontiera qualche quattro mila fanti, per valersine poi di questo straordinario ove et quando fosse stato stimato buono; di più che si habbi da far una mostra generale della gente da piedi et da cavallo, che LL. AA. hanno sotto il loro dominio; onde questi pensieri et queste diligenze et l'intendersi, che habbino ricercata da

het daar niet bij blijven, nu Barnevelt gevangen is, die, verzekert men, het eenig beletsel is geweest, dat de zaak geen' voortgang heeft gehad. Thans bestaat de moeilijkheid hierin, dat men de wijze waarop? vinde, en het middel om zeker te zijn van een goede uitkomst en van dus te werk te gaan, dat de tocht niet strekke ten nadeel van den handel, dien men drijft in andere plaatsen van Spanje en bij gevolg, zoo de zaak mislukte, tot vermindering van het aanzien der Staten. Hiervan zal ik mij beijveren U. D. mededeeling te doen.

Men schrijft uit Brabant, dat hunne Hoogheden van plan waren hunne garnizoenen te vermeerderen met ongeveer vierduizend soldaten om zich van dit buitengewone (krijgsvolk) te bedienen waar en wanneer het goed zou dunken; bovendien, dat een algemeene monstering zal plaats hebben van het voet- en paardevolk, hetwelk hunne Hoogheden in hun gebied hebben. Deze plannen en die ijver en het bericht, dat zij ook de Waalsche cavallerie

Milano anche quella cavalleria Valone, fa entrar sospetti, che vi siano pensieri più riconditi di qualche sorpresa, et del valersi dell' opportunità et del vantaggio.

Di Germania viene scritto in Brusselles, et qui ancora, che le cose di Bohemia habbino a prender buona pièga, il che fa viver questi suddetti con una curiosità grande, come anche di saper, se V. Stà resta libera affatto dalla parte di terra dai sospetti; et io alle lettere sue del primo del presente rappresentò secondo l'occasione che me ne viene data, ciò che V. Stà me scrisse in questo particolare.

Quanto al Duca di Ossuna non è chi non tenga per firmo, che sia per continuar a tener travagliata et molestata V. Stà in Golfo, et l'universale desidererebbe

uit Milaan hebben teruggevraagd, wekt het vermoeden, dat er meer verborgen plannen zijn tot de eene of andere verrassching en dat zij van een voordeelige kans gebruik willen maken.

Uit Duitschland heeft men te Brussel en ook hier het bericht, dat de zaken van Bohemen [1]) een goeden keer zullen nemen, hetgeen de lieden hier in eene groote spanning doet leven. Ook verlangen zij te weten of U. D. aan die zijde van het land geheel vrij is van gevaar; en volgens uwe brieven van den eersten dezer maand heb ik, al naar dat de gelegenheid zich aanbood, dat vermeld wat U. D. mij over deze zaak geschreven heeft. Wat den Hertog van Ossuna betreft, er is niemand die niet vast stelt, dat hij voortgaan zal U. D. te kwellen en in de Golf te bemoeilijken, en algemeen zou men wenschen, dat

1) Vergel. Arend, D. III. St. III. bl. 289.

che ella adoperasse le sue forze et rintuzzasse l'ardire et la mala volontà di quel Ministro.

A questo proposito non lascierò di dir a V. S^{tà}, che si aspetta un sommo desiderio da queste genti l'intender il buon trattamento delli capitani et li marinari che sono venuti con le duodeci navi al suo servitio, et perchè doppo tanto tempo che sono arrivati non si riceve lettere, ne dal colonello, ne dall' ammiraglio, ne dai capitani delle navi, vi sono stati alcuni spiriti appassionnati, che si hanno lasciato uscir, che l'EE. VV. Ill^{me} trattengono le lettere, a fine che non si sappi forse le indoglienze che ne fanno quelle genti. Queste rilationi, che mi sono fatte da buoni amici, mi travagliano l'animo et volontièri vorrei haver qualche cosa per sodisfarli; in tanto non lascio di dire, che non si può, essendo in mar, haver cosi pronta la commodità di scrivere; che può esser che le genti

gij uwe krijgsmacht te werk steldet en de stoutheid en de kwaadwilligheid van dien Minister intoomdet.

In dit verband zal ik niet verzuimen U. D. te zeggen, dat de lieden hier vurig verlangen te vernemen, dat de kapiteins en zeelieden, die met de twaalf schepen in uwen dienst gekomen zijn, goed behandeld worden, en omdat na zoo langen tijd sedert hunne aankomst geen brieven ontvangen zijn noch van den Kolonel, noch van den Admiraal, noch van de Kapiteins der schepen, zijn er driftige geesten, die zich hebben laten ontvallen, dat uwe Excellenties de brieven terughouden opdat men misschien de klachten dier lieden niet te weten kome. Zulke gezegden, mij door goede vrienden medegedeeld, kwellen mijn gemoed, en ik zou hun gaarne iets bevredigends te antwoorden hebben. Intusschen laat ik niet na te zeggen, dat daar zij in zee zijn, er zoo spoedig geen gelegenheid is om te schrijven; dat het ook mogelijk is, dat zij quarantaine moeten hou-

siano stati à far la quarantena; overo ch'il difetto nasce da loro di non scrivere; et con questo rendo, par, sodisfatto qualched'uno. Ma sia detto riveren^te^, sarà bene che V. S^tà^ mi faccia capitar qualche cosa, perchè confirmo anco maggiormente la buona volontà et il buon trattamento che affermo usarsi da lei versa quella marinarezza et verso quella soldatesca.

Essendomi capitato avviso ch'il messagiero che partì mercordi mattina della passata settimana, non era arrivato che sabbato sera in Anversa con le mie lettere del 11, sono restato estremamente alterato nell' animo mio per una tanta et si grande negligenza di costui. Lascio però di mandar la replicata delle suddette lettere, perchè essendo costretto, non havendo altra commodità, espedir anche hoggi per via d'Anversa, le porterebbe un med^mo^ ordinario. Le manderò domenica per la via di Amsterdam, non volendo più

den, of dat het misschien daaraan ligt, dat zij zelven niet schrijven, en hiermede stel ik, schijnt het, sommigen tevreden; maar, het zij met eerbied gezegd, het zal goed zijn, zoo U. D. mij iets doet toekomen, waardoor ik nog meer verzekering kan geven van den goeden wil en de goede behandeling, door u verleend aan het zee- en krijgsvolk van deze natie. Daar ik bericht bekomen had, dat de bode, die woensdag morgen van de vorige week vertrokken was, niet voor zaterdagavond met mijn brieven van den 11^den^ te Antwerpen was aangekomen, ben ik uitermate verstoord geworden over zulk een groot gemis aan ijver bij dien man; derhalve zend ik de herhaling van die brieven niet, omdat, daar ik verplicht ben, vermits er geene andere gelegenheid is, ze ook heden over Antwerpen te zenden, een zelfde gewone bode ze zou medenemen. Ik zal ze zondag over Amsterdam zenden, daar

creder à promesse et giuramenti di questi messagieri di quà, che al mancarmi mi fanno parer negligente appresso la Stà V. et tanto più haversi desiderato che quelle fossero passate avanti per haver il senso di V. Stà circa il visitar di nuovo ò non questo Ambre di Francia, mentre ha mostrato di tener in cosi poco conto della visita che li feci gia fare et di quella ch'io feci in persona, che è per consequente tener poco conto di un ministro di lei, che almeno havesse corrisposto con un suo gentilhuomo. Io mi regolarò conforme il suo prudentissimo commando; intanto non potrò hora far altro comportamento per reputatione di quella Eccma Repca.

Ho visitato madama della Tremoglia, che con testimonio di grande affetto attestò esser ella et tutta la sua Casa obligata all' Sertà V. et particolarmente per

ik geen geloof meer wil hechten aan de beloften en eeden van die boden van daar, die mij bij U. D. onachtzaam zouden doen schijnen, en des te meer omdat ik gewenscht had dat zij u vroeger in handen gekomen waren om uw oordeel te weten over de vraag of ik den Franschen Ambassadeur al of niet op nieuw moet bezoeken, nu hij getoond heeft zoo weinig prijs te stellen op het bezoek, dat ik hem heb doen brengen en op dat, hetwelk ik hem in persoon gebracht heb: zóó heeft hij weinig prijs getoond te stellen op een Minister van U. D., die hem ten minste door een' zijner edellieden eene beleefdheid had bewezen. Ik zal mij naar uw zeer wijs bevel gedragen; intusschen kan ik thans hem geen nieuwe beleefdheid bewijzen behoudens de eer der D. Republiek.

Ik heb Mevr. de la Tremoille bezocht: zij betuigde met betoon van groote toegenegenheid met geheel haar Huis aan U. D. zeer verplicht te zijn en in 't bijzonder wegens de

il pensiero che ll. EE. habbino del suo primo genito mentre fu ammalato in Venezia.

Dall' Haya à 18 Sept. 1618.

Di $S^{tà}$ V^{a}
humill^{mo} et devot^{mo} serv.,
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

. . . .

Qui tengono per firmo, che esso di Boissise habbi à fermarsi tutta la vernata, et una gran parte è in firma opinione che S. M. l'habbi fatto tornare et li habbi commandato trattenersi per sospetto che ha entrato

zorg, die U. Exc. voor haren oudsten zoon gedragen hebben, toen hij te Venetie ziek lag.

. . . . [1])

Uit d. Haag, 18 Sept. 1618.

van U. D.
de onderdan. en toegen. dr.
Chr. Sur.

D. V. [2])

. . . .

Men acht het hier zeker, dat Boissise den geheelen wintertijd zal blijven, en velen zijn in de vaste overtuiging, dat Z. Mat. hem terug heeft doen keeren en hem gelast heeft hier te blijven om het vermoeden, dat in zijnen geest

---

1) Volgen eenige mededeelingen betreffende de betaling voor de schepen.

2) 't Grootste gedeelte van dezen brief handelt over de schepen, hunne bemanning, hunne betaling enz.

nell' animo di lei o più tosto dei ministri, ch'il Sinodo da farsi à......, habbi a servire per stringer unione tra quelli della religione riformata, non senza timore di pregiudicio all' aleanza che ha quella Corona con questi Stati et per consequenza della reputatione della Francia.

S. E. il Principe Mauritio è di partenza, dicono, per Northollandia per riformare alcuni magistrati et cosi poco à poco si anderanno riducendo le cose al partito contra Rimonstranti.

Mons. Barnevelt non è ancora stato esaminato. Venne condotto qui il gia ses^rio dei Stati di Utrecht, si attende tuttavia ad essaminarlo et gl'altri per cavar quello si puo et poi fondamentalmente tirar da esso Barnevelt quello di più che potranno. Mons. Boissise non parla

of liever in dien van zijne ministers is opgekomen, dat de Synode, die te Dordrecht gehouden zal worden, dienen moet om eenheid tusschen de belijders van den gereformeerden godsdienst te bewerken [1]), hetgeen tot afbreuk zou kunnen strekken van het verbond, dat er bestaat tusschen die Kroon en deze Staten, en bij gevolg ten nadeele van Frankrijks waardigheid.

Z. Exc. Prins Maurits staat op zijn vertrek, men zegt, naar Noord-Holland om eenige magistraten te hervormen, en zoo zullen langzamerhand de zaken in het belang der contraremonstrantsche partij geschikt worden.

De Heer Barnevelt is nog niet verhoord. Herwaarts is overgevoerd de voormalige Secretaris van de Staten van Utrecht. Evenwel wacht men met hem en anderen te verhooren om het mogelijke op te sporen en daarna op afdoende wijze uit Barnevelt te halen zoo veel als zij zullen kunnen. De Heer Boissise spreekt niet duidelijk van

1) Te weten tusschen de gereformeerden in de verschillende landen.

di lui chiaram^te per non dar sospetto di partialità et poiche vede esser impossibile spuntare; et meno potesse opporre al corso della giustitia.

Dall' Haya a 23 Sept. 1617.

Di V^a Ser^ta
Humil^mo et dev^mo servitore,
Christoforo Suriano.

Ser^mo Principe!

. . . .

Da martedi in quà è ch'il Principe Mauritio si trova absente dall' Haya. Continua S. E. in virtù della patente successiva à quella del Padre che tiene di Governatore della Provincia d'Holanda, cambiar et ri-

hem, om geen vermoeden van partijdigheid op zich te laden, en omdat hij ziet, dat het onmogelijk is te slagen, en nog minder zou hij zich tegen den loop van het recht kunnen verzetten.

Uit d. Haag, 23 Sept. 1618.

Van U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.,
Chr. Sur.

D. V.

. . . . [1])

Sedert dinsdag is Prins Maurits uit den Haag afwezig. Zijne Excell. gaat voort, krachtens het patent, dat hij in opvolging van zijn' vader als goeverneur der Provincie Holland bezit, van stad tot stad de Magistraten te ver-

---

1) Deze brief vangt aan met berichten omtrent de bezoldiging van de zeelieden der aan Venetie geleverde schepen en de gemoetkoming aan de door hen achtergelaten vrouwen en kinderen.

formar di città in città li magistrati, mettendo in essi di quelli che stima proprij alla sua intentione che procura di far apparer ad ognuno destinata al beneficio della patria, al ristabilir la quiete et il mantenimento della libertà. Gl' esclusi non l'intendono cosi, ne tale l'intendono li dipendenti loro; ma veggono ben anco, che a loro viene impregnato dalla malevolenza dei borghesi; onde l'auttorità si fa anco maggiore et massime ch'ella è fomentato dal calore dei Stati Gnali, che assentono alla depositione di alcuni particolari dei mag^{ti}, che hanno havuto parte nei passati disturbi ò almeno imputati di haver havuta la mano. Una di questi giorni fu à mia visitatione il Principe Henrico, fratello di sua Ecc^{za}, et cadendo in discorso di queste

anderen en te hervormen, door de zoodanigen in de regeering te brengen, die hij geschikt acht tot zijn doel, hetwelk hij zich beijvert aan een iegelijk te doen schijnen tot welzijn des vaderlands, tot herstel der rust en tot handhaving der vrijheid te strekken. De uitgeslotenen verstaan het niet aldus, noch ook zij die van hunne partij zijn, maar zij zien ook wel in, dat hij [1]) vooringenomen door de kwade gezindheid der burgers tot hen komt: daardoor wordt zijn gezag nog grooter, voornamelijk omdat hij [2]) opgestookt wordt door de heftigheid der Staten Generaal, welke in de afzetting van eenigen onder de Regenten toestemmen, die deel hebben aan de vroegere onlusten of ten minste beschuldigd worden van er de hand in gehad te hebben.

Een dezer dagen is Prins Hendrik, de broeder van Z. Exc., bij mij op bezoek geweest, en op deze geschillen

---

1) Te weten, de Prins.
2) *ella*, d. i. Z. Exc.

differenze disse: piaccia a Dio, che questo che va facendo mio fratello sia il vero rimedio; molti restano disgustati et consequente si concentra l'odio non solo nei deposti, ma nei parenti et negl'adherenti. Camina bene, è vero, mio fratello con sincerità et affetto, verso il servitio di questa patria, ma non vi mancano di quelli che interpretano sinistramente. Tant' è (replico) questo è stimato il buon rimedio; si può anco presuporlo et io vorrei che cosi fosse.

Parla della med^{ma} manièra anco il Conte Guglielmo, ma non restano alcuni spiriti di voler far calcolo sopra l'auttorità di S. E. per mettervi à conto l'armi, che ha in mano il Governo, che ha in gnale di tutto il Paese, et partic^{mte} ch'è subdiviso alla Casa; et tutto ridotto insième si forma una summa di pensieri, che tendono alla superiorità col caldo che potesse haver

te spreken komende, zeide hij: het Gode moge behagen, dat wat mijn broeder gaat doen, het ware geneesmiddel zij; velen worden ontstemd, en bij gevolg vergadert zich het ongenoegen niet alleen bij de afgezetten, maar ook bij hunne verwanten en aanhangers. Wel is waar, gaat mijn broeder oprechtelijk en uit zucht voor den dienst van ons land te werk, maar het ontbreekt niet aan dezulken, die zijn doen ongunstig uitleggen. Ik antwoordde: zoo veel is waar, dat dit het goede geneesmiddel geacht wordt; ook kan men het onderstellen, en ik zou wenschen, dat het zoo ware.

Zoo spreekt ook Graaf Willem. Maar sommigen laten niet na, als zij het gezag van Z. Exc. berekenen, daarbij het leger in rekening te brengen, en dat hij de regeering in handen heeft, die hij over 't algemeen in het geheele land bezit, en die bepaaldelijk onderverdeeld is aan zijn Huis, en dit alles bijeengevoegd vormt eene som van gedachten, die strekken tot de oppermacht: waarbij komt

dall' Inghelterra et in consequenza dal Re di Danimarca, non totalmente ai Sri Stati amico, et dal Palatino à cui S. E. è zio.

Queste considerationi si fanno et io dal concetto d'altri formo l'argomento, che molto bene il Sr Principe doverà guardarsi di haver simili fini et massime con questi popoli già aversi à governare, et che si stimano in possesso d'una assoluta libertà. Et certo ha ben occasione di star avvertito et haver cura alla sua vita, che non si sia insidiata; havendomi il medmo Sr Principe Henrico detto che bisogna l'Eccza si guardi, il che tuttavia egli non dubitava.

Hanno li suddetti Stati fatto venir di Gheldria un

de aanvuring, die hij zou kunnen krijgen [1]) uit Engeland en bij gevolg van den Koning van Denemarken, die niet geheel en al de vriend der Staten is, en van den Keurvorst van de Palts, wiens oom Z. Exc. is.

Deze bedenkingen worden gemaakt, en uit het denkbeeld dier anderen vorm ik de overtuiging, dat de Prins zich zeer wachten moet zulk een doel te hebben, vooral bij zulk een volk, uit zich zelf afkeerig van heerschappij, en zich in het bezit achtend van eene volstrekte vrijheid. En voorzeker heeft hij reden om zich gewaarschuwd te achten en voor zijn leven zorg te dragen, dat het niet belaagd worde. Prins Hendrik heeft mij dan ook gezegd, dat het noodig is, dat Z. Exc. op zijne hoede zij, waaraan hij trouwens niet twijfelde.

De Staten hebben uit Gelderland een zeer geacht fiskaal

---

1) De schrijver werpt zijne gedachten, in de haast van het schrijven, los op het papier. Ik meen ook hier uitgedrukt te hebben wat hij bedoelt.

fiscale, stimato assai. Di Harlem è venuto anco un huomo di buon spirito et qualch' altri sono venuti, et si aspettano perche habbino di essaminar mons. Barnevelt et gl'altri.

Hieri l'altro fu essaminato ancora, il gia sec^rio^ d'Utrecht, et parmi haver inteso, che fin all' hora non havevano cavato tanto, che haverebbono voluto. Et egli per troncar il corso agl' essami, s'è risoluto la notte a troncarsi med^mo^ la vita, la sera doppo haver cenato et fatto le sue orationi col figlio, che li era stato concesso in prigione per governarlo, essendo poco lontano dell' età settuagenaria. Disse ad esso suo figluolo, che se la notte l'havesse sentito levare, non se movesse; perchè forse la natura lo haverebbe aiutato quello ch'il giorno

laten komen [1]). Uit Haarlem is ook een man van goed verstand gekomen [2]), en nog eenige anderen zijn gekomen, en wel, zoo verwacht men, omdat zij den Heer Barnevelt en de anderen zullen moeten verhooren. Nog gisteren is de ander verhoord, de voormalige secretaris van Utrecht, en ik meen begrepen te hebben, dat zij tot toen niet zooveel uit hem gehaald hadden, als zij gewild zouden hebben. En hij, om den loop der verhooren af te breken, heeft in den nacht besloten zijn eigen leven af te breken. Des avonds na zijn avondmaal gebruikt en met zijnen zoon, dien hem vergund was in de gevangenis bij zich te hebben om hem te verplegen (hij is niet ver van de zeventig), zijne gebeden gedaan te hebben, heeft hij dien zoon gezegd, dat, als hij hem in den nacht hoorde opstaan, hij stil zou blijven liggen, omdat de natuur hem misschien helpen zou

---

1) Met name Sylla.

2) Mr. R. van Leeuwen; doch deze kwam niet uit Haarlem, maar uit Utrecht.

non haveva fatto. Cosi levò verso le doi hore appresso la mezza notte et con un temperino si è forrato l'ombilico et con un cortello si è tagliato le canne della gola; onde da queste doi mortali feriti in breve spatio di tempo con terrore del figlio e delle guardie ha finito i suoi giorni; è il caso riuscito di stupor ad ognuno. Il Sr Conte Guglielmo ne fu avertito in una med[ma] hora al letto, che levato essa espedì immediatamente l'avviso al Sr Principe Mauritio, et hieri mattina di buon hora ridottisi li S[ri] Stati hanno espedito a cadauna Provincia l'accidente.

Questo atto in un vecchio di tanta età da alcuni viene stimato di pusilanimità; ma si risolve insieme all' atto di desperatione, laquale alla commune rende tanto più sospette l'attioni degl' altri, chi sono prigionieri. S'è fatta immediatamente espressissima difesa, che non pervenga a notitia del Sr Barnevelt ne degl' altri doi

tot dat wat hij dien dag niet gedaan had. Zoo is hij dan tegen twee uren na middernacht opgestaan, en heeft zich met een pennemes den navel doorboord en met een broodmes de halsaderen doorgesneden: met deze twee doodelijke wonden heeft hij in korten tijd tot schrik van zijn' zoon en van de wachten zijne dagen geeindigd. Algemeen is de ontzetting over dit geval. Graaf Willem werd de tijding gebracht in het uur zelve, terwijl hij nog te bed was; opgestaan zijnde, heeft hij het onmiddellijk aan Prins Maurits bericht en gisteren morgen in de vroegte zijn de Staten vergaderd en hebben het gebeurde aan elk der Provincien bericht. Deze daad van een zoo bejaard man wordt door sommigen aan vreesachtigheid toegeschreven, maar tevens aan vertwijfeling, welke in de schatting van het algemeen de handelingen der anderen, die in de gevangenis zijn, te meer verdacht maakt. Dadelijk is het strengst verbod uitgevaardigd, dat dit sterfgeval den Heer Barnevelt

questa morte; tuttavia, mutandosi ogni hora le guardie è impossibile che non ne siano fatti consapevoli.

Alcuni dicono che sia bene per loro, altri che sia male; et tutti discorrono a suo modo, et che questo infelice habbi più tosto voluto finir la vita di tal maniera, che' aspettar il tormento, che forse se li preparava; ma, come se sia, il fatto ha reso ad ognuno stupore et miraviglia insieme. È stato in particolare spedito un commissario ad Utrecht et si crede che sia per assecurar il fisco sopra li beni, ne si sà ancora quello si risolverà del corpo.

Alle lettere del Re et alla propositione di mons. di Boissise hanno questi S[ri] corrisposti in scrittura et contiene in sostanza un largo et pieno complimento con rendimenti di grazie del pensiero, che sua Maësta prende degl' affari di questo Stato. Aggiongono dolersi vivamente

en de anderen twee niet ter oore kome: evenwel bij de wisseling der wachten, die elk uur plaats heeft, is het onmogelijk, dat zij er niet bewust van worden. Sommigen zeggen, dat het goed, anderen dat het slecht voor hen is, en elk redeneert op zijne manier, en dat die ongelukkige liever op zulk eene wijze zijn leven heeft willen eindigen, dan eene pijniging af te wachten, die hem misschien bereid was; maar hoedanig de zaak ook zij, zij heeft bij een' ieder ontzetting en bevreemding te gelijk gewekt. Er is een bijzondere commissaris gezonden naar Utrecht en men denkt, dat het is om beslag op de goederen te leggen; en men weet nog niet wat betreffende het lijk besloten zal worden.

Op de brieven van den Koning en de propositie van den Heer de Boissise hebben de Staten schriftelijk geantwoord, en het behelst in hoofdzaak een lange en breede betuiging van dank voor de belangstelling van Z. Mat. in de zaken van dezen Staat; zij voegen daarbij hun leven-

delle relationi capitate all' orecchie di S. M. che le cose di questo Paese fossero in cosi notabil disordine, come le erano state rappresentate, et havevano data materia al Re di tanto timore; che quanto alle cose del governo politico colla prudenza et la destrezza del Principe Mauritio andavano riducendo a termine d'una publica et commune quiete; ben quanto alla materia di religione restavano delle differenze ad accommodarsi et tenevano il rimedio del Sinodo molto a proposito per pervenire a quanto si desiderava; ma essendo bisogna di aiuto, si desiderava, che S. M. ne lo contribuisse, pregandola per tanto a compiacersi che alcuni Ministri predicanti della Francia, suoi sudditi, colla buona gratia sua venissero ad assistere al detto Sinodo, et ad trovar insieme cogl' altri ripiego a questo male che travagliano le coscienze, et che in tanto li suddetti S. Stati si sarebbono valersi, ove et quando il bisogno

dig leedgevoel over de verhalen, zijner Mat. ter oore gekomen, alsof de zaken dezer landen in zulk een merkelijke verwarring waren, als het hem was voorgesteld en hem grond gegeven had voor zulk eene vrees. Wat de regeering aanging, met het beleid van Prins Maurits waren zij bezig alles tot rust te brengen. Wel bleven er op het stuk van den godsdienst verschillen te vereffenen; en zij hielden het middel van de Synode voor zeer dienstig om tot het gewenschte doel te geraken; maar daar er hulp noodig was, zoo wenschten zij, dat Z. M. er toe zou bijdragen: dus verzochten zij den Koning goed te vinden, dat eenige predikanten, kerkedienaars uit Frankrijk, zijne onderdanen, met zijne genadige toestemming die Synode mochten komen bijwonen, om gezamenlijk met de anderen een geneesmiddel te vinden voor de kwaal, die de gewetens kwelde: intusschen zouden zij waar en wanneer het noodig was, gebruik maken van den raad en de

l'havesse ricercato, del consiglio et della prudenza di mons. di Boissise et di mons. di Murier, suoi Ambri. Et fine preghano li medmi Ambri a portar l'ufficio in conformità appresso la Maësta sua.

Il Vandermil dopo esser stato qualche giorni alla Corte di Parigi et vedendo forse non trovar incontro al suo desiderio, ne esser ben intese l'istanze, che fu presupposto dovesse fare, si e risoluto di ritornar in questi Paesi. Non è pero arrivato, che in Anversa; di là ha scritto al Consiglio di Stato, del corpo del quale egli è. Scrive che essendo in risolutione di ritornarsene qui, da buoni suoi amici era stato consigliato trattenersi, onde egli accettando il consiglio, sarebbe stato absente ancora per quattro o cinque settimane et che lo scriveva a ll. Srie perchè fosse con sua buona licenza et sapessero perchè si tratteneva absente.

Risposta non li è stato data, anzi in un medmo tempo

wijsheid van den Heer de Boissise en den heer du Maurier, zijne ambassadeurs. Ten slotte vragen zij deze Ambassadeurs de zaak bij zijne Majesteit te bevorderen.

Nadat van der Mijle eenige dagen aan het Hof van Parijs vertoefd en misschien geen tegemoetkoming aan zijn begeerte, noch goede ontvangst van het verzoek, dat hij, zoo als men onderstelt, doen zou, bespeurd had, heeft hij besloten herwaarts terug te keeren; maar hij is niet verder gegaan dan Antwerpen. Vandaar heeft hij geschreven aan den Raad van State, waarvan hij lid is. Hij schrijft, dat hem, van plan zijnde herwaarts terug te keeren, door goede vrienden geraden was zich daar op te houden: dezen raad aannemende, zou hij nog vier of vijf weken afwezig blijven en hij schreef dit aan de Heeren opdat het met hun goedvinden zijn zou, en zij zouden weten, waarom hij afwezig bleef. Hem is geen antwoord gegeven; maar tegelijkertijd is een besluit van de Staten Generaal uitge-

è uscito un decreto delli S[ri] Stati Gnali, che prohibì al detto Cons° di Stato di riceverlo nella loro assemblea, prima che non habbino sodisfattione di esso, di maniera ch'è stato prudente di non venire avanti: prudentissimo sarà anco tenuto, se eviterà le furie de' primi impeti con star di quà lontano.

Nel mezzo di queste combustioni non lascia l'interesse dei mercanti di proporre et solecitar qualche risolutione sopra il viaggio delle Indie occidentali; in tanto che li commissarii deputati dei suddetti S[ri] Stati sopra questo negotio hanno scritto alle Provincie per il loro avviso; et si tiene fermo, che habbi ad andarsi avanti; si tratta del deposito, del danaro et de contribuenti, et si è venuto fino à questo, che i S[ri] Stati daranno venti navi da guerra, dichiarando pro dell' universale, che l'intentione non sià di voler intorbidar il dominio del Re di Spagna, ma passar inanti in

vaardigd, waarbij den Raad van State verboden wordt hem in hunne vergadering te ontvangen, voordat zij van hem voldoening zullen gekregen hebben. Dus is het voorzichtig niet eerder te komen; het allervoorzichtigst zal nog geacht worden, zoo hij de woede van den eersten aanval ontgaat door zich op een afstand te houden.

Te midden van deze beroerten laat de belangzucht der kooplieden niet na eenig besluit voor te stellen en te vragen op het stuk van den tocht naar de West-Indien, zoodat de gecommitteerden der Staten tot deze zaak naar de Provincien om haar advies geschreven hebben, en men houdt het voor gewis, dat men er mede voort zal gaan; er wordt gehandeld over het te storten geld en over de deelhebbers, en het is zoo ver gekomen, dat de Staten twintig oorlogschepen zullen geven, met de verklaring, dat het eene zaak van algemeen nut is; dat voorts de bedoeling niet is de heerschappij van den Koning van Spanje

quelle parti, ove egli non ha che da far, et in luoco, che è assai spatioso per chi ha da intraprendere il disegno.

Alcuni la giudicano pretesto per regolarsi secondo l'accidente et sul fatto, et altri l'interpretano finezza per dar gelosia allo Spagnuolo.........

Non ho havuto à questa hora con l'ordinario lettere della V. S^{tà}.

Dall' Haya à 30 Septembre 1618. Di V^{a} Ser^{tà}

humil^{mo} et devo^{mo} serv^{re},

Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

....

Viene tenuto per fermo, che V. S^{tà} non sia per

te verstoren, maar daar op te treden, waar hij niet te maken heeft, en in eene streek, die ruim genoeg is voor wie daar wat wenscht te ondernemen. Sommigen houden dit voor slechts voorgewend, en dat men zich naar de gelegenheid en de uitkomst richten zal, en anderen verklaren het als een kunstgreep om de Spanjaarden naijverig te maken.

....

Tot heden toe heb ik met den gewonen bode geen brieven van U. D. ontvangen.

Uit d. Haag, 30 Sept. 1618. van U. D.

de onderdan. en toegen. dr.,

Chr. Sur.

D. V.

.........[1])

Het wordt voor zeker gehouden, dat U. D. de schepen,

---

1) Wederom handelt het eerste gedeelte van den brief over de aangelegenheden der manschap van de schepen.

licentiar li vascelli, ch'ella ha al presente in servitio per buon pezzo; poiche fra mercanti in Amsterdam vi è qualche avviso di Spagna, ch'il Re Cattolico non voglia cessar di tenerla occupata nel Golfo et ch'in ciò è risoluta. Et qualche altro ha detto, che se ben dal canto dei Spagnuoli si vedrà apparenza di voler disarmar, sarà per dar colore, ridur la S^{tà} V^{a} à licentiar le sue forze et poi all' hora coglierla all' improvistà, ciò è prender con più sicurtà posto in quello dei Ragusei, con quali essi Spagnuoli s'intendono molto bene et quivi farsi forti; ma LL. EE^{ze} Ill^{me} devono molto meglio penetrar gl'andamenti di quello ch'io posso cavar qui delle parole, forse di buon affetto, chi fondano li loro concetti nell' apparenza evidente della mala volontà, che si scorge contra l'Ecc^{ma} Rep^{ca}. Da questa parte veramente si mira molto poco al presente verso l'Italia, havendo ognuno l'occhio intento alle

welke gij tegenwoordig voor langen tijd in dienst hebt, niet zult ontslaan, omdat onder de kooplieden te Amsterdam er een bericht uit Spanje is, dat de katholieke Koning voort wil gaan u in de Golf bezig te houden en dat hij daartoe vast besloten is. En iemand anders heeft gezegd, dat, wanneer men al van den kant der Spanjaarden een schijn van begeerte om zich te ontwapenen bespeuren mocht, dit slechts een voorwendsel zijn zal, om U. D. te verleiden zijne krijgsmacht te ontslaan en u daarna onverhoeds aan te tasten en geruster post te vatten in de Golf der Ragusanen, met welke zich de Spanjaarden zeer goed verstaan, en zich daar sterk te maken; maar uwe Excell. doorgronden de handelingen voorzeker veel beter dan ik ze hier kan opmaken uit de woorden, misschien door toegenegenheid te uwaarts ingegeven, van hen, die redeneeren op grond van den blijkbaren kwaden wil, die zich tegen de Doorl. Rep. openbaart. Hier, wel is waar, zijn de oogen tegen-

cose di Bohemia. Si sente bene per li avvisi da Colonia et da Heidelbergh dall' Agente di questi S^{ri}, che in quei contorni si solicitano delle levate; ma s'intende però anco, et lo scrive al Conte Guglielmo il C^{e} di Solms, che sono gl'affari di quei Stati di Bohemia in termine da potersi trattar qualch' accommodamento; il che V. S^{tà} deve saper prima et meglio dal luogo proprio. Questi Signori però non sanno formar giudicio di quello di bene, che ne possi derivare, et qual principalmente sia il fine del Re di Spagna, tanto da quella parte che in altra, ove par che vadi sempre movendo humori et particol^{mte} nel paese de' sui nemici Grisoni, come mi par che ne siano avvisati dal suddetto suo Agente à Heidelbergh.

S. E. il Principe Mauritio non è ancora ritornato;

woordig weinig op Italie gericht, daar iedereen ze gevestigd heeft op de zaken van Bohemen. Men verneemt uit de tijdingen van Keulen en Heidelberg van den Agent der Staten [1]), dat in die oorden lichtingen worden verlangd; maar men verneemt toch ook, en dit schrijft de Graaf van Solms aan Graaf Willem, dat de zaken van de Staten van Bohemen dus gesteld zijn, dat zij over eene schikking kunnen handelen, hetgeen U. D. eerder en beter moet weten uit de plaats zelve. De Heeren hier kunnen geen oordeel vormen van het goede, dat er uit zou kunnen voortvloeien en wat voornamelijk het doel is van den Koning van Spanje, zoowel daar als elders, waar het schijnt, dat hij altijd hartstochten opwekt, en bepaaldelijk in het land van uwe vijanden, de Grauwbunders, gelijk hun, meen ik, bericht is door hunnen bedoelden Agent te Heidelberg.

Zijne Exc. Prins Maurits is nog niet terug; hij houdt

1) Bilderbeek.

si ritiene in Northollandia; non haveva pensièro di andar per questa volta à Hoorn, ma consigliato, come mi disse il C^e Guglielmo, da qualche buoni Patriotti, se ne risolve. Mostrò il Magistrato non intenderlo bene et venendole incontro, pregarono la S. E. che, se voleva entrar nella città, lo facesse con pochi dei suoi. S. E. rispose che voleva entrar col suo seguito, ne aspettava che se le dovesse metter limite, mentre che veniva pel servitio del Paese et del publico et per evitar nella stessa città delli passati disturbi, onde conveniva condescender. Entrò S. E. con più di 500 fanti, ch'erano ripartiti in diversi vascelli et trovò li cittadini in armi. Andò al suo alloggiamento, accompagnato dalli Borgomastri, che tornarono poi al Palazzo della città, guardato dei borghesi armati. In fine l'E^za depose il magistrato et riformandolo rimesse otto

zich op in Noord-Holland. Dit maal was hij niet van plan naar Hoorn te gaan, doch geraden (gelijk mij Graaf Willem gezegd heeft) door eenige goede patriotten, heeft hij er toe besloten. De Magistraat toonde dit niet goed te vinden, en hem tegemoet komende, verzochten zij hem, zoo hij in de stad wilde komen, dit met weinigen der zijnen te doen. Z. Exc. antwoordde, dat hij met zijn gevolg wilde komen, en niet afwachtte, dat men hem daarbij perken voorschreef, daar hij kwam in den dienst van het Land en van den Staat en om in die stad de vroegere onlusten te staken: weshalve het voegzaam was dat men zijnen zin deed. Zijne Exc. is daar gekomen met meer dan 500 soldaten, die in verschillende schepen verdeeld waren, en hij vond de burgers in de wapenen. Hij ging naar zijn logement, vergezeld door de burgemeesters, die daarna naar het stadhuis gingen, door gewapende burgers bewaakt. Ten slotte ontsloeg Z. Exc. de magistraat, en stelde van de oude gedeputeerden er acht weder aan, en

dei vecchii deputati et dodici ne elisse de novi; tutto succedendo senza nessun strepito, ancora che il principio aveva dato un poco da pensare.

Questa notte passata sono partiti cento moschettieri della guardia di S. E. verso Alcmar, parendo dubitar ella d'incontrar quivi qualche cosa, che non vorrebbe. Si vede bene che ha bisogno di valersi della sua ordinaria prudenza et di desterità, stanti gl'humori, che potrebbe incontrare. Dal più però si tiene che uscino queste vigilanze et cautele più per una prudente circonspettione, che per tema di successo di male.

Il corpo del Ledenburgh è stato imbalsamato per aspettarsi la sentenza sopra di esso, secondo che troveranno confrontarsi gl'essami degl' altri alle imputa-

koos er twaalf nieuwe; alles droeg zich toe zonder eenig gerucht, ofschoon het begin een weinig te bedenken gegeven had [1]).

Verleden nacht zijn honderd musketiers van de lijfwacht van zijne Excell. naar Alkmaar vertrokken. Het schijnt dat hij verwachtte, dat hem daar iets, dat hij niet wenschte, bejegenen zou. Men ziet dat hij noodig heeft zich van zijne gewone voorzichtigheid en behendigheid te bedienen bij de stemming, die hij zou kunnen ontmoeten. Trouwens men houdt het er voor, dat die waakzaamheid en schroomvalligheid meer voortkomt uit verstandige omzichtigheid, dan uit vrees voor eene slechte uitkomst.

Het lijk van Ledenberg is gebalsemd in afwachting van het vonnis, dat over hetzelve zal vallen, al naar de uitkomst van de verhooren der anderen, waaraan getoetst

---

1) Zie Arend, bl. 65.

tioni, che haveva. Si continua ad essaminar il Grotius et Hogherbets. Di mons. Barnovelt non si parla, credendosi che vogliono li S[ri] Stati per maggior sodisfattione della Provincia di Hollanda, ch'egli sià essaminato inanti li deputati di essa, acciò dal vivo voler di lui continuerà le sue confessioni.

L'Ambasciatore straordinario di Francia, dicono, si trattenga aspettare in particolare il fine di questo negotio per poter accorrere coll' autorità del suo Re, et interporsi alla gratia per esso Bernvelt, quando si venisse à qualche severa sentenza; ma si tiene anco che la riduttione del Sinodo lo trattenga.

Colla risposta dato ad esso Amb[re] della istanza, che scrisse riveritamente alla S[tà] V[a] colle precedenti lettere mie dei 30 dal passato, che haverà qui aggiunte in replica, hanno li S[ri] Stati voluto darla perchè la mandasse

moet worden wat hem te laste gelegd wordt. Men gaat voort Grotius en Hogerbeets te verhooren.

Van den Heer Barnevelt spreekt men niet: men meent, dat de Heeren Staten, ter meerdere voldoening van Holland, willen dat hij verhoord worde ten overstaan van de Gedeputeerden dezer Provincie, en opdat hij naar zijn levendig verlangen met zijne bekentenissen voortga.

De buitengewone Ambassadeur van Frankrijk wacht, zegt men, het einde dezer zaak af, ten einde met het gezag van zijnen Koning tusschen te kunnen treden om gratie voor Barnevelt te verkrijgen, wanneer het tot een streng vonnis mocht komen. Maar men meent ook, dat hij wacht op de vergadering van de Synode. Bij het antwoord, aan dezen Ambassadeur gegeven op de propositie, waarvan ik bij mijn brief van den 30[sten] der vorige maand eerbiediglijk aan U. D. geschreven heb, en die gij hier bijgevoegd bekomt, hebben de Heeren Staten de verdediging van den Heer Ridder Aerssen gevoegd, opdat hij ze aan den

al Re, suo Signore; le difese del S^re^ Cav^re^ Arsen le ha egli ricusate, dicendo, che tutto quello che potesse ceder à poco reputatione del Re toccante il fatto, che si pretende della Maësta sua, nel detto Arsen, tutto lo lasciava sopra le Il. S^rie^; onde essi S^ri^ Stati hanno deliberato di mandarle con proprie lettere a mons. di Langarack, perchè le presenti à S. M.; et contengono in sostanza il dispiacer, che sentono, ch' Ella sià stata abusata dalle informationi ricevute; che havendo trovate buone le cose addotte, non potevano far di meno di non rappresentarle per tali, et di haver la protettione di chi li haveva serviti fidelmente, come haveva fatto il detto Cavallier Aerssen. Tutta questa querela è imputata a mons. de Murier, particolare adversario dell' Aerssen.

A dì passati venne qui un Ambasciatore delle città Ansiatiche per corrisponder all' Ambasciata, che hanno

Koning, zijnen meester, zende; doch hij heeft ze geweigerd, zeggende, dat hij alles wat tot verkleining van den Koning, in de zaak van dien Aerssen, van zijne Majesteit gezegd werd, ter verantwoording der Staten liet. Alzoo hebben de Staten besloten die verdediging met hun eigen brieven aan den Heer van Langerak te zenden, opdat hij ze aan zijne Majesteit aanbiede.

De hoofdinhoud dier brieven is het leedwezen, dat zij gevoelen, dat zijne Majesteit misleid is door de ontvangen berichten; dat zij de aangevoerde zaken juist bevonden hebbende, niet anders konden dan ze als zoodanig voor te stellen en dengenen in hunne bescherming te nemen, die hen trouw gediend had, gelijk de gezegde ridder Aerssen gedaan had. Dit geheele geschil wordt geweten aan den Heer du Maurier, een bijzonder tegenstander van Aerssen.

Onlangs is hier een gezant van de Hanzesteden aange-

fatta far questi S[ri] nel viaggio di Danimarca. Doveva consigliar sopra certa indoglienza et pretensione del Re di Danimarca per rifacciamento o riparatione del arresto, che fecero quelli di Brunswic, di Lubech et un altra di queste città, di un commissario di esso Re, chi andava al Duca di Brunswich. Fece la sua prima espositione; poi caduto ammalato et oppresso da una intensa malinconia et febre, rifiutando ogni medicamento et gl'istessi medici, ha complito con la morte alla carica. La perdita ha riuscito di dispiacer grandissimamente alli S[ri] Stati, essendo quest' huomo di molto valore et esperienza; ne mancaranno d'ogni conveniente honore al cadavero, che è stato imbal-

komen, in antwoord op het bezoek, dat de Staten hunne gezanten op de reis naar Denemarken bij haar hadden laten afleggen [1]). Hij moest raadplegen over zekere klacht en den eisch des Konings van Denemarken om voldoening wegens de daad van die van Brunswijk, Lubeck en eene andere dier steden, die een' commissaris diens Konings op weg naar den Hertog van Brunswijk aangehouden hadden [2]). Hij heeft de eerste mededeeling gedaan; daarop is hij ziek geworden, en door eene hevige melancholie en koorts overvallen, zoodat hij alle geneesmiddelen en zelfs de geneesheeren weigerde, heeft hij zijne taak met den dood besloten. Dit verlies heeft den Staten zeer leed gedaan, daar het een man was van groote waarde en ervaring; zij zullen niet nalaten zijn lijk, dat gebalsemd is geworden, alle behoorlijke eer te bewijzen [3]).

---

1) Zie Arend, D. III. St. II. bl. 3.

2) ald. bl. 33.

3) Van den hier bedoelden persoon vindt men in de Resol. der Stat. Gen. geene melding: dus is met de mededeeling (espositione), door hem gedaan, geene *propositie* ter audientie bij H. H. M. be-

samato. Non restarò di dir all' $S^{tà}$ V^{a}, ad ogni buon fine, haver io inteso che l'Annoni, mercante di Anversa, nell' ultima fièra di Valchenburgh, questo Settember passato, ha compre cinquanta giumente, dicono, per far razza, et questo per il nuovo governatore di Milano. Le ha pagate più di doicento fiorini l'una per l'altra. V^{a} $S^{tà}$ con questo lume forse potrà cavar il fine, parendo che Spagnuoli non faccino a caso le cose loro, et vi sono di quelli, chi consiglierebbono V^{a} $S^{tà}$ ad introdur di questa razza di cavalli nel suo Stato, per esser fornito al bisogno......

Dall' Haya a 8 Ottobre 1618. Della $Ser^{tá}$ V^{a}
l'$humill^{mo}$ et dev^{mo} $serv^{re}$,
Christoforo Suriano.

Ik mag niet nalaten, U. D., opdat gij er des noodig gebruik van zoudt kunnen maken, te zeggen, dat ik vernomen heb, dat de Antwerpsche koopman Annoni op de laatste Valkenburgsche markt, in September laatstleden, vijftig merries gekocht heeft, men zegt om raspaarden te winnen, en dat wel voor den nieuwen Goevernenr van Milaan. Hij heeft er meer dan tweehonderd gulden door elkander voor betaald. U. D. zal naar uw verlicht oordeel misschien het doel kunnen bevroeden: de Spanjaarden toch doen hunne zaken blijkbaar niet zonder beleid, en er zijn er hier, die U. D. zouden aanraden paarden van dat ras in uwen Staat in te voeren, om wanneer het noodig mocht wezen, voorzien te zijn.

Uit d. Haag, 8 Oct, 1618. V. U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.,
Chr. Sur.

---

doeld. Wel had de Gezant der Hanse, in dien tijd aangekomen, alle reden tot melancholie: immers vond hij na Oldenbarnevelts val de Staten op weg om, in nauw bondgenootschap met den Koning van Denemarken en den Hertog van Brunswijk, haar min of meer te verzaken.

Ser^mo^ Principe!

Il ritorno del Sr Principe Mauritio in questo luogo fu venerdi à sera, et io la seguente mattina fu à rallegrarmi seco della buona sanità, che haveva importata, mostrando gustare come humil^mo^ Ministro della S^tà^ V^a^ di quello di bene, che pareva promettersi l'universale degl' uffizii che andava facendo, et dal rimedio, che si sperava colle riforme delli Magistrati alla libertà et al riposo di queste Provincie, la conservatione delle quali et la sua riunione riescono sempre care à V. S^tà^. Corrispose il Principe con parole affettuosissime et l'affetto, con che mi raccolse, ben diede ad intender, ch'era tornato contento da questo viaggio, et doppo qualche discorco disse in verità che lo Stato haveva bisogna di questa riforma: troppo le cose havevano prese piedi et erano ridotte à tale che non si poteva aspettar altro

D. V.

Vrijdag avond is Prins Maurits hier teruggekomen, en den volgenden morgen ben ik hem geluk gaan wenschen met de goede gezondheid, die hij genoten had, en als de nederige dienaar van U. D. heb ik hem betuigd behagen te scheppen in het goede, dat het algemeen zich scheen te beloven van zijne bemoeiingen, en van het herstel, dat men hoopte van de hervorming der magistraten ten behoeve der vrijheid en der rust dezer Provincien, wier behoud en eendracht aan U. D. steeds dierbaar bleven. De Prins antwoordde in de lieftalligste bewoordingen, en de vriendelijkheid, met welke hij mij ontving, deed wel blijken, dat hij tevreden over zijnen tocht terug was gekeerd, en na eenig (onderhoud over) verschillende (zaken) zeide hij, dat de Staat deze hervorming waarlijk noodig had: de zaken hadden al te zeer voet gevat, en waren zoo ver gekomen, dat niets anders te wachten was dan bloedstor-

che effusione di sangue tra li cittadini et tra gli habitanti. Vi erano di mali humori in questo corpo di Republica; pian piano si farà il resto à servitio di queste Provintie.

Hora che è ritornato il Principe et che la congregatione Gnale di Hollanda si comincia a ridurre, se deciderà all' essame di mons. Barnevelt, del quale parlando l'E. S. mi disse, che si havevano molte male cose contra di lui, et tale è la voce anco di altri, et soggiunse S. Eccellenza in questi propositi: dicono, quanto si vogliono: vi è maneggio con Spagnuoli, perchè il punto della predestinatione non serviva à materia di tanto broglione, et ben si è scoperto ch'è stato solo pretesto per dirigere il governo à modo loro ò ad una total ruina del Paese.

Con tutti questi discorsi però non si sa ancora formar un vero giudicio di quello che habbi ad esser, se ben

ting tusschen de burgers en de inwoners. Er waren kwade humeuren in het lichaam dezer Republiek: langzamerhand zal het overige ten dienste dezer Provincien geschieden.

Nu de Prins terug is en de algemeene Vergadering van Holland begint bijeen te komen, zal men tot het verhoor overgaan van den Heer Barnevelt, van wien sprekende Z. Exc. mij zeide: dat er veel kwade dingen tegen hem waren, en zoo spreken ook anderen, en Z. Exc. voegde er in dit gesprek bij: zij zeggen wat zij willen: er is verstandhouding met de Spanjaarden, omdat het punt van praedestinatie geen grond leverde tot zulk een groote beroering en men heeft wel ontdekt dat het slechts een voorwendsel geweest is om de regeering naar hunnen zin in te richten, met andere woorden tot den geheelen ondergang van het land. Met al die redeneeringen weet men zich toch nog geen waar oordeel te vormen over hetgeen

l'universale tiene che ogni cosa resterà sopita, et ve n'è l'apparenza. Quattro città in questa Provincia mancano à visitarsi da S. E. laqual mi disse, che presto l'haverebbe fatto, ma che si era trattenuta per qualche rispetti; et non vi è chi dubiti, ch'Ella non sia per far anco in ditte piazze ciò che ha fatto nelle altre senza alcuno impedimento.

Da partiali dipendenti viene commendata et laudata la buona condotta in questi affari del Sr Principe, et ogn'uno cognosce che con gran prudenza et desterità si è valso dell' auttorità che tiene, laquale ogni giorno si va avanzando; ne vi voleva manco con questi popoli, in particolare di Holanda, che abhorriscono il rigore et lo strapazzo.

Per il buon fine di questi affari è stata commandata

zal geschieden, ofschoon men algemeen gelooft, dat alles slapend zal gehouden worden, en dat is waarschijnlijk.

Vier steden in deze Provincie zijn nog niet door Z. Exc. bezocht [1]), en hij zelf heeft mij gezegd, dat hij het binnen kort zou doen, maar dat hij door eenige bedenking teruggehouden was, en niemand twijfelt, of hij zal ook in die plaatsen doen wat hij in de andere zonder eenige hindernis gedaan heeft. Door partijdige aanhangers wordt de goede gedraging van den Prins in deze zaken geprezen, en iedereen erkent, dat hij zich met groot beleid en behendigheid bediend heeft van het gezag, dat hij gekregen heeft, hetwelk dagelijks vermeerdert, en daaraan mocht het niet ontbreken [2]) bij dit volk, bepaaldelijk van Holland, hetwelk strenge maatregelen en machtsoverschrijding verafschuwt. — Opdat deze zaken een goed einde mogen

1) Gouda, Amsterdam, Dordrecht en 's Gravenhage.

2) te weten aan 's Prinsen behendigheid.

una generale preghièra in queste Provincie, che si farà dimani.

Nella città di Hoorn sono stati lasciati da nuovecento fanti divisi in sette compagnie per tenere in freno quelli habitanti; ma si spera, che forse presto si leveranno, mostrandosi già il popolo assai inclinato alla quiete et ad fuggir ogni sorte di malcontento alli S^ri^ Stati.

Sopra questi affari scrive mons. di Langerach, Ambre di queste Provincie in Francia (et ho havuto modo di veder le stesse lettere), ch'il Nuntio del Papa, Bentivoglio, haveva cercato occasione di trovarsi con esso mons. di Langerach et vi entrar seco in communicatione, dicendogli in particolare, che improbano grandmte il proveder di questi Sri et di S. E. nel assoppir le presenti differenze et contrarietà che sono nel Paese; et per secondo sostenero, che la prorogatione della

nemen, is in de Provincien een algemeene biddag uitgeschreven, die morgen zal plaats hebben.

In de stad Hoorn zijn negenhonderd soldaten gelaten, in zes compagnien verdeeld, om de inwoners in toom te houden; maar men hoopt, dat zij misschien spoedig zullen optrekken, daar het volk zich reeds vrij geneigd tot rust betoont om geenerlei ongenoegen aan de Heeren Staten te geven.

Over deze zaken schrijft de Heer van Langerak, Ambassadeur van deze Provincien in Frankrijk (en ik heb gelegenheid gehad om die brieven te zien), dat de Pauselijke Nuntius Bentivoglio gelegenheid gezocht had hem (Heer van Langerak) te ontmoeten en met hem in gesprek te treden: hij had hem in 't bijzonder gezegd, dat zij de handelwijze van deze Staten en van Z. Exc. in het bedwingen van de tegenwoordige verschillen en onlusten, die in 't land zijn, grootelijks afkeuren, en ten tweede,

tregua fosse per servir meglio allo Stato et alla conservanza della sovranità dell' EE^{ze} loro, che la guerra; et che nella risposta haveva mostrato, che un tal giudicio non poteva esser che non fosse sospetto. Aggiunse haver detto il nuntio, ch'il Papa, suo Signore, era riconoscente lo Stato di queste Provincie et Republica per un Stato sovrano; e s'aggiunse altro, che intenderanno ll. EE. VV. Ill^{me}, se ne haveranno gusto, nell' aggiunta tradutione. Mons. di Langerach è suspetto come altre volte ho riveritamente scritto, et viene per tanto stimato anche quello che rappresenta, per artificioso, che non cognosce al naturale. Egli procura di mantenersi in gratia et perciò ho saputo anco, ch'

beweerden zij, dat de verlenging van het Bestand meer dan de oorlog den Staat en het behoud van de soevereiniteit van hunne Excellenties [1]) kon dienen. Bij zijn antwoord had hij te kennen gegeven, dat zulk een oordeel niet anders dan verdacht kon zijn. Hij voegt er bij, dat de Nuntius gezegd had, dat de Paus, zijn Meester, den Staat dezer Provincien en de Republiek als een' soevereinen Staat erkende, en hij voegde er nog iets anders bij, hetgeen uwe Excell., zoo zij lust hebben, uit de bijgevoegde vertaling zullen vernemen. [2]) De Heer van Langerak is verdacht, gelijk ik vroeger de eer had te schrijven, en bij gevolg wordt ook de voorstelling, die hij van de zaken geeft, voor verzierd gehouden, daar hij ze naar hare ware natuur niet kende. Hij doet zijn best om zich in de gunst te handhaven, en daarom (gelijk ik ook vernomen

---

1) De Staten.

2) Wij stellen ons voor, het bedoelde schrijven van den Ambassadeur der Staten te Parijs in de *Bijdr. en Mededeelingen* van ons Genootschap op te nemen: immers zal het in het Rijksarchief gemakkelijk op te sporen zijn.

essendo licenciato da lui il suo segretario, ne ha chiesto uno ai S[ri] Stati, ma ne gli hanno risposto, ne hanno risoluta alcuna cosa.

Alle lettere, che le settimane passate scrissero li Stati di Bohemia à questi suddetti è stato ultimamente risposto con applaudir alle attioni, al sostentar la libertà ed al procurar tanto la conservatione del Regno, che la propria, ed in generale otteniscono quanto può venir da queste Provincie per loro servitio. In sostanza questa è la risposta in generale; ma da particolari Signori dell' assemblea ho cavato, che vi è una commune inclinatione di assister a quei Stati in quanto per loro si potrà, et che lo comporterà la direttione dei presenti affari, bramando questi et stimando loro maggior vantaggio nutrir la guerra nel seno della Casa d'Austria, et qualched'uno mi ha detto che è in mente

heb) heeft hij zijn' secretaris zijn afscheid gegeven en er eenen van de Heeren Staten gevraagd; maar zij hebben hem noch geantwoord, noch iets besloten.

Op de brieven, die de Stenden van Bohemen in de verleden weken aan de Staten geschreven hebben, is ten slotte geantwoord met toejuiching van hunne handelingen; zij willen de vrijheid steunen en het behoud van het Koningrijk, evenzeer als dat van hun eigen Staat, bevorderen: in 't algemeen bekomen zij van deze Provincien al het mogelijke tot hunnen dienst. Dit is in 't algemeen de hoofdzaak van het antwoord, maar van bijzondere leden der Vergadering heb ik vernomen, dat hier algemeen neiging bestaat die Stenden bij te staan zooveel hun mogelijk zal zijn en de tegenwoordige staat van zaken het zal toelaten, daar zij vurig begeeren en het hun grootste voordeel achten, den oorlog in het hart van het Huis van Oostenrijk te voeden, en iemand heeft mij gezegd, dat sommigen bedoelen te trachten te bewerken,

di alcuni di procurar, che anco la Vª Sertà disponga a non perder l'occasione di fomentar con loro il nutrimento a Bohemi, perchè si possino sostentar et mantenere. Non so se lo faranno. Questo ben si può creder, che da questa parte vi è cuore.

Lo mostrano anco nell' attender alli propositi del trafico dell' Indie Occidentali: hanno commandata la firmatione di alcuni articoli o capitoli, liquali doveranno esser essaminati et consultati molto bene prima che di concederne la publicatione, il che servirà per il privilegio a quelli che vorranno entrar nella compagnia. Al qual proposito alcuni di questi Signori mi hanno addimandato, se Vª Stà haverebbe dato qualche danaro per aiutar il Capitale. Io risposi, che non sapendo il modo, ne come, ne il fine di questo negotio, me no sapevo quello che del conto di Vª Stà potesse deliberarsi. Tutti però considerano, che questa com-

dat ook U. D. de gelegenheid niet verzuime om met hen het vuur bij de Bohemers aan te wakkeren, opdat zij zich mogen staande houden en handhaven. Ik weet niet, of zij dit doen zullen. Dit mag men wel gelooven, dat zij alhier het hart er toe hebben.

Dit toonen zij ook door te letten op de voorstellen van den handel op de West-Indien; zij hebben gelast eenige artikelen op te stellen, die onderzocht en goed overwogen zullen moeten worden, vóórdat er de openbaarmaking van toegestaan wordt; zij zullen dienen tot privilegie voor hen, die in de Compagnie zullen willen treden. Betreffende deze zaak hebben eenigen dezer Heeren mij gevraagd, of U.D. eenig geld zou geven om het kapitaal te stijven. Ik heb geantwoord, dat daar ik noch de wijze hoe, noch het doel dezer zaak kende, ik nog minder wist wat van den kant van U. D. besloten zou kunnen worden. Hoe het zij, allen houden het er voor, dat deze Compagnie

pagnia habbi ad esser un gran spino alli Spagnuoli et che sia bene il coadiuvarlo che va di inanti l'effetto proprio per il maggiore stabilimento della sicurtà de' Principi liberi.

Hanno questi Sig^{ri} il negotio per mano et lo praticano del continuo. Appresso questo attendono li mercanti per armare dodici navi per l'Indie orientali, et per la continuatione della sicurtà del navigar dallo Stretto nell' Atlantico, si vanno mettendo ad ordine alcune navi da guerra da queste Amiralità per inviarli contro corsari; il che si sollecita con diligenza et doveranno questi esser sotto il comando del Capitano Quast, et le altre, che sono fuori, torneranno à rinfrescarsi prima dei geli.

Da quanto ho significato alla S^{tà} V^{a} con precedenti lettere mie et da quello che significo al presente la prudenza di Lei, può molto ben comprendere, qual generoso fine habbino questi S^{ri} Stati, come inclinino

een erge doorn voor de Spanjaarden staat te wezen, en en dat het goed is dat te bevorderen, wat tot het doel leidt, namelijk de meerdere bevestiging van de veiligheid der vrije Vorsten. De Heeren hebben de zaak ter hand genomen, en zij zijn er voortdurend mede bezig. Daarnevens beijveren zich de kooplieden twaalf schepen uit te rusten naar de Oost-Indien, en ter bevordering van de veiligheid der vaart door de Straat naar de Middellandsche zee worden eenige oorlogschepen door de Admiraliteiten in orde gebracht om ze tegen de zeeroovers te zenden: met ijver wordt dit behartigd, en zij zullen staan onder het commando van kapitein Quast, en de andere oorlogschepen, die uit zijn, zullen vóór de vorst terugkeeren om zich te ververschen.

Uit hetgeen ik U. D. bij vorige brieven te kennen heb gegeven, en ik thans te kennen geef, kan uwe wijsheid zeer wel inzien, welk edelaardig doel de Heeren Staten

tener allumata la guerra in Paesi, che può far danno all' ambitione Spagnuola et distornar li disegni che potessero haver altrove, come si mostrino pronti ad tagliarli la strada dell' oro; à che tutto ed alla difesa de proprii sudditi et delle navi di questi paesi, si mostrano cosi inclinati, che par che ha per riuscirle anco facile l'effetto, come veram[te] si può prometter et dalle publiche et delle particolari forze di questo Paese, che dipendono dalla natural mala volontà contra Spagnuoli. Il che tutto ho stimato proprio di riveritamente aggiunger all' Ecc[ze] V[e], perchè se si compiaceranno, vi facciano quel riflesso, che stimeranno proprio et di loro servitio nella congiuntura dei tempi, degl' artificii et dell' invalidità delle promesse.

Uno dei doi vascelli compri per il Christianissimo per andar ad unirsi con gli altri destinati sotto alla con-

hebben, hoe zij geneigd zijn den oorlog in de landen gaande te houden, hetgeen afbreuk kan doen aan de Spaansche heerschzucht, en hoe zij de plannen afkeeren, die de Spanjaarden elders zouden kunnen hebben; hoe vaardig zij zich betoonen om zich den weg tot het goud te banen; tot al hetwelk en tot de verdediging hunner eigen onderdanen en der schepen dezer landen zij zich zoo geneigd betoonen, dat het, naar het schijnt, hun gemakkelijk zal gelukken; dit toch mag men zich naar waarheid beloven van de macht van den Staat en van de bijzondere burgers van dit land, daar die macht dienstbaar is aan den natuurlijken onwil tegen de Spanjaarden. Dit alles heb ik geschikt geacht aan Uwe Excell. cerbiediglijk voor te dragen, opdat gij, zoo het U behaagt, daarop in diervoege acht slaat, als u nuttig en dienstig voor zal komen in dezen tijd van arglist en onvertrouwbare beloften.

Een van de twee schepen door den Allerchrist. Koning gekocht om zich te voegen bij de andere, bestemd onder

dotta di Duca di Guise, quello di maggior spesa et il più bello uscito dal porto di Encusen, doppo li essersi arrenato, una volta uscito da qual pericolo, si è miserabilmente ingalionato (sic) et doppo profondato una lega dal Tessel; scosso (sic) da un poco di sospetto.

Questo avviso ispedito all' Ambri di S. M. Christianissima ha loro apportato gran scontento per la perdità che fa la M. S. d'un cosi bel vascello et del costo di esso, ch'è di qualche momento. Il solo corpo importa intorno a 42 mila fiorini. Vi erano più le artiglerie, da cento mila libre di polvere, cordaggii, provisioni di viveri et altri apprestamenti et l'isborso di tre mesi di paga à ottanta marinari, onde ascende la somma à forse più di cento quaranta mila fiorini.

het bewind van den Hertog de Guise, en wel het kostbaarste en schoonste uit de haven van Enkhuizen uitgeloopen, na vastgeraakt te zijn, eenmaal aan dit gevaar ontkomen, is ellendig omgeslagen [1]) en daarna een mijl ver van Texel gezonken. Dit [2]) wekt een weinig achterdocht. Het bericht, den Ambassadeurs zijner Allerchrist. Mat. aangebracht, heeft hun veel ongenoegen gegeven, wegens het verlies door Z. Mat. geleden van zulk een schoon schip en van de kosten, die van eenig belang zijn. De waarde van den bodem alleen bedraagt ongeveer 42,000 gulden. Bovendien was er geschut, honderd duizend pond buskruid, touwwerk, mondbehoeften en andere voorraad in en een som baar geld voor drie maanden soldij van tachtig zeelieden, waardoor de som misschien meer dan honderd veertig duizend gulden beloopt.

---

1) Uit het verslag van de zaak, vermeld Arend, III, III, bl. 91, kunnen wij opmaken wat het Ital. *ingalionato* moet beteekenen.

2) Voor *scosso* moet voorzeker gelezen worden *cotesto*.

Io devo bene render humilissima gratia al Sr Dio, che in quattro levate di soldatesca et espeditione di duodeci vascelli da guerra non mi sia successo un simil accidente; ne sia laudata la Divina Maësta Sua.

Gl' Amb[ri] hanno tentato di procurarne la ricuperanza che è stata stimata desperata et hanno spedito in Francia.

Arrivò qui domenica sera l'Ecc[mo] S. Amb[re] Donato, il quale dal S. Principe d'Oranges et dagl' altri della Casa di Nassau et dagl' Amb[ri] et principali Ministri residenti in questa Haya, è stato visitato et honorato con termini corrispondenti a merito della persona rappresentante quella S[ma] Republica e al proprio et della Sua Ecc[ma] Casa. Ma in oltre ha reso cospicua et di splendore et di generosità la comparsa, che ha fatta qui con numerosa famiglia et di nobil apparenza.

Ik mag wel mijn nederigsten dank aan God betalen, dat bij vier lichtingen soldaten en eene uitrusting van twaalf oorlogschepen zulk een ongeval mij niet is overkomen. Zijne Goddelijke Majesteit zij er voor geloofd!

De Ambassadeurs hebben getracht er schadeloosstelling voor te bekomen, hetgeen hopeloos geacht wordt, en zij hebben een expressen naar Frankrijk gezonden.

Zondagavond is Z. Exc. de Ambass. Donato aangekomen, die door den Prins van Oranje [1]) en de andere leden van het Huis van Nassau en door de Ambassadeurs en de voornaamste Ministers, in den Haag resideerend, bezocht is en vereerd op eene wijze overeenkomstig de verdienste van zijnen persoon, die de D. Rep., vertegenwoordigt, zoowel als van hem zelven en zijn hoog aanzienlijk geslacht; maar bovendien heeft zijn optreden alhier met een talrijk gevolg van nobel voorkomen zich door glans en deftigheid onderscheiden.

1) Sinds het begin van dit jaar kwam aan Prins Maurits door het overlijden van zijnen broeder deze titel toe.

Dai Sri Stati in particolare et dal S. Principe Mauritio sono li suoi prudenti uffizii stati aggraditi con testimonii et confessioni di desiderio d'impiegarsi con non minor prontezza in servitio della Eccma Repca di quello hanno fatto per il passato. Io lo ho ricevuto in questa casa dell' Stà Va in quella megliore manièra, che la mia fortuna et la reverenza, che devo a cosi degno rappresentante dell' Stà Va, ha suministrata. Partirà dimani mattina per Dortrecht et di là in Zelanda per l'Inghilterra, essendo stato provisto per mezzo dei Sri Stati et di S. E. di ogni commodità.

Dall' Haya a 16 Ottobre 1618.

Di Va Sertà
l'humillmo et devmo servre
Christoforo Suriano.

Door de Heeren Staten in 't bijzonder en door Prins Maurits zijn zijne wijze redenen ontvangen met betuigingen van de begeerte om, met niet minder bereidvaardigheid dan vroeger, de D. Rep. van dienst te zijn. Ik heb hem ontvangen in het huis van U. D. op de best mogelijke wijze, als mijn vermogen en de eerbied, dien ik aan zulk een waardig vertegenwoordiger van U. D. verschuldigd ben, mij aan de hand hebben gegeven. Morgenochtend vertrekt hij naar Dordrecht en vandaar naar Zeeland om naar Engeland over te steken: door toedoen van de Heeren Staten en Z. Exc. is hij van alle gemakken voorzien geworden.

Uit d. Haag, 16 Oct., 1618.

V. U. D.
de onderdan. en toegeneg. dr.
Christoforo Suriano.

Ser^{mo} Principe!

Della copia della communicatione, che l'Ecc^{mo} Consiglio di X^{ci} ha fatto à quell' Ecc^{mo} Senato delle machinationi scoperte contra quella Ecc^{ma} Rep^{ca}, mi valerò per solo informar ed per regolarmi occurrendo nelle risposte. Questa mi capita con lettere del 5 ed un altro ne ricevo del med^{mo} giorno, con la dichiaratione della volontà dell' Ecc^{ze} V^{e} sopra diversi particolari di precedenti lettere mie con ordine et commissioni sue et come il tutto ho ricevuto coll' ordinaria mia humill^{ma} riverenza, cosi sono andato anco in parte esseguendo li suoi commendamenti.

Fu hieri mattina à ringraziar i S^{ri} Stati del communicazione che havevano essi fatta far meco delli lori affari et in un istesso tempo li diedi parte della gratia, che quella Ecc^{ma} Rep^{ea} haveva ricevuta da Dio di

Doorl. Vorst.

Van de kopie der mededeeling, die de D. Raad van Tienen aan den Senaat gedaan heeft betreffende de ontdekte samenspanningen tegen de Republiek, zal ik mij tot bericht bedienen en tot richtsnoer om mij, waar het pas geeft, bij mijne antwoorden naar te gedragen. Die kopie is tot mij gekomen met een brief van den 5^{den} en een anderen heb ik ontvangen van denzelfden dag, met de verklaring van den wil van Uwe Excell. ten aanzien van verschillende bijzonderheden uit mijne vorige brieven met Uwe orders, en gelijk ik alles met verschuldigden eerbied ontvangen heb, zoo ben ik Uwe bevelen reeds voor een deel nagekomen.

Gisteren morgen heb ik de Heeren Staten bedankt voor hunne mededeeling, betreffende hunne zaken, mij gedaan, en tegelijk heb ik hun de dankstof medegedeeld, die onze Republiek van God ontvangen had, dat de samenzwering

scoprir la congiura passata, toccando ordinaramente appunto quel tanto che di Lei mi viene dotato. In risposta fu dal Presidente con brevi, ma affettuose parole reso gratia à Va Stà del ufficio et della communicatione, aggiungendo che si rallegravano che Dio l'havesse preservata et scoperti cosi mali pensieri et pessima volontà; et io soggiunsi quello di più che stimai proprio perchè restassero certi dell' animo ben disposto dell' EE. VV. verso di loro, et per ritrar da quest' ufficio gnale il frutto dell' accrescimto della corrispondenza et confidenza che si desidera, come non intermetterò secondo l'occorrenze d'imprimerlo anco tra particolari; et voglio promettermi, che non incontrerò difficoltà per l'essistimatione, che questi Sri fanno dell' amicitia et grandezza di Va Stà, et per la speranza,

ontdekt was; van deze zaak heb ik juist in diervoege gewaagd als mij door U. D. aangewezen was. [1]) Ten antwoord werd door den President in korte, maar krachtige bewoordingen dank aan U. D. gezegd voor de beleefdheid en de mededeeling; hij voegde er bij, dat zij zich verheugden, dat God u had behouden en zulke kwade bedoelingen en boozen wil ontdekt had; en ik voegde er zooveel meer bij, als ik geschikt achtte om hen te verzekeren van de goede gezindheid van uwe Excell. jegens hen, en om van die algemeene betuigingen de verlangde vrucht te plukken ter vermeerdering van het onderling vertrouwen, gelijk ik ook niet nalaten zal, zulks, naar de gelegenheid zich voordoet, bij de bijzondere personen ingang te doen vinden, en ik durf mij beloven, dat ik geen bezwaar zal ontmoeten, bij de waardeering dezer Heeren van de vriendschap en de grootheid van U. D. en

1) Zie over deze propositie Arend, D. III. St. III, p. 42 en 43.

che vive in loro di unirsi più che colla sola correspondenza de reciprochi uffizii. Sia pur Ella certa che a questo mirano, a questo hanno il pensiero et se tacciono (come mi ha detto S^r che ha parte nel governo) è solo perchè desiderano prima medicar et purgar bene questo corpo di Republica, per poterlo mostrare a suoi buoni amici in quella robustezza, ch'è sua propria; et cosi possino quelli tanto più allegramente concorrere a stringersi per la propria diffesa et per la conservatione della çommune libertà, accennando della Ecc^œa Rep^ca.

Si spera da tutti, ch'il rimedio deliberato et già applicato in queste Provincie col mezzo del Sr Principe, habbi à portarvi la vera salute. Anzi ognuno lo tiene per fermo et che per il mese venturo habbino cose ad esser ridotto in una buona riforma et buon sesto. Et sua Ecc^ca sollecitando se stesso per terminar l'opera comminciata, è partita per Leyden, essendo quivi

bij de hoop, die in hen leeft, van zich te verbinden, meer dan door bloote wisseling van beleefdheden. U. D. zij verzekerd, dat zij dat op het oog hebben en daarop zinnen, en zoo zij zwijgen (gelijk mij een lid der Regeering gezegd heeft) is het alleen omdat zij begeeren eerst het lichaam hunner Republiek goed te genezen en te zuiveren, om aan hunne goede vrienden te kunnen toonen, hoe sterk zij zijn, en zich des te onbekrompener te kunnen verbinden ter eigene verdediging en ter handhaving der gemeene vrijheid, waarbij men de D. Rep. op het oog heeft. Allen hopen, dat het geneesmiddel, in deze Provinciën beraamd en reeds toegepast door den Prins, het ware behoud zal medebrengen; ja, iedereen houdt het voor zeker, dat in de toekomende maand de zaken in goed hervormden toestand en in goede orde zullen gebracht zijn. En Z. Ex. zich haastende om het begonnen werk te voleindigen, is naar Leiden vertrokken, daar hij derwaarts geroepen was

chiamata da qual Magistrato, perchè venga metter braccio à loro imminente pericolo, che si soprasta dalle genti (bel cambiamento!), et questi erano li principali, che si rendevano li più contrarii et non volevano ricever ne S. E., ne ordini dei Stati Gnali.

Da Leiden passerà à Harlem et di là nelle altre restanti doi città Rotterdam et Pergus (sic), et cosi haverà terminati li suoi viaggii felicemente per dar à cognoscer non solo in questo Paese, ma fuori, all' intelligenza dei Principi tutti, che l'autorità sua non è ordinaria di Capitan Generale et Governatore in queste Provincie, ma eccede et si può chiamar il direttorio in questo Governo. In ogni modo la più gran parte predica modesto esso Sr Principe, lontano d'ambitione

door de Magistraat, dat hij hun bijsta in het gevaar, hetwelk hen bedreigt van den kant van het volk (een fraaie verandering!), en dat waren de voornaamsten, die zich het halstarrigst betoonden en noch Z. Ex., noch bevelen van de Staten-Generaal wilden ontvangen [1]. Van Leiden zal hij naar Haarlem gaan, en vandaar naar de andere overblijvende twee steden Rotterdam en .... [2], en zoo zal hij zijne tochten gelukkig volbracht hebben om niet alleen in dit land, maar daarbuiten aan alle Vorsten te verstaan te geven, dat zijn gezag niet het gewone is van Kapitein-Generaal en Goeverneur in deze Provinciën, maar dat te boven gaat, en het algemeen bewind in deze regeering kan genoemd worden. Hoe het zij, het meerendeel roemt den Prins als bescheiden, vrij van eerzucht en

---

1) Zie Arend, t. a. pl. p. 69.

2) Hier kan kwalijk een anderen naam dan Gorkum gestaan hebben.

et solo inclinato al bene et servizio di queste Provincie et all' unione di questi popoli.

Viene confirmato, che l'espeditione di mons. Barnevelt non sarà che doppo effettuato quanto è detto sopra, anzi che non è stato ancor essaminato. Anco li altri due saranno alla med[ma] conditione.

Non ho potuto haver commodità di trovarme coll' Ecc[za] prima che partisse, mà subito tornato, mi troverò seco per passar con lei quegl' ufficii, che stimo proprio per servitio di V[a] S[tà].

Quando alcuno dei doi mercanti, che hanno provisto l'armi al Sr Conte di Loevesteyn, mi verranno à trattar di nuovo del loro interesse, parlerò con essi del modo che mi commanda per divertir dell' animo suo il pensiero che potessero tuttavia tenere, che da V[a] Ser[tà] dovessero esser sodisfatti.

Gl' altri pretendenti per la condotta della soldatesca

alleenlijk genegen tot het welzijn en den dienst van deze Provincien en tot de eendracht van dit volk.

Het wordt bevestigd, dat de einduitspraak over den Heer Barnevelt niet zal plaats hebben, dan nadat hetgeen boven gezegd is, zal ten uitvoer gebracht zijn; ja, hij is nog niet verhoord. Ook de anderen twee zullen verhoord worden met dezelfde bepaling.

Ik heb geene gelegenheid gehad om Z. Exc. vóór zijn vertrek te spreken; maar zoodra hij terug zal zijn, zal ik mij tot hem begeven om hem die plichtplegingen te doen, die ik dienstig acht ook tot den dienst van U. D.

Als de een of ander van de twee kooplieden, die den Graaf van Löwenstein van de wapenen voorzien hebben, op nieuw over hunne belangen zullen komen handelen, zal ik met hen spreken op de wijze, die gij mij beveelt, om uit hun geest het denkbeeld te weren, hetwelk zij misschien koesteren, dat zij door U. D. moeten voldaan worden. De

nelle loro navi, molto prima dell' arrivo delle lettere della V^{a} S^{tà}, havevano risoluto despedir persona espressa à piedi di Lei et hanno deputato M. Antonio Luz, il quale doverà haver anco lettere dei S^{ri} Stati Gnali et di S. E^{za}, che non conteneranno, per quanto ho potuto cavare, che raccommandationi alle Ve Ecc^{ze}, perchè si compiaccia d'interporre il suo favore et auttorità per esser sodisfatti dal Conte suddetto. Fecero pregarmi ancora di haver lettere per accompagnarlo a Ve Ecc^{ze}; non potrò far meno di non dargliele per sodisfar questi interessati, ma non lasciarò di farli intender chiaramente, che doveranno volgersi colle loro pretentioni al Conte. Il Luz è discreto ėt so che userà la commissione con quella modestia et rispetto che si deve all' Ecc^{ze} V^{e}.

Certo mi spiace la partenza di quest' huomo, perchè perderò troppo, restando privo di un si buon avvisator

andere schuldeischers wegens de overvaart der soldaten in hunne schepen hadden lang vóór de aankomst der brieven van U. D. besloten een' persoon aan uwe voeten te zenden en hebben den Heer Antonie Luz afgevaardigd, die ook brieven zal krijgen van de Staten-Generaal en van Z. Exc. die, voor zooveel ik heb kunnen vernemen, niets anders zullen bevatten, dan aanbevelingen aan U. Exc., opdat het u behage uwe gunst aan te wenden, dat zij door den gezegden Graaf voldaan worden. Zij hebben mij nog doen verzoeken om brieven aan U. Exc., die hij mede zou nemen. Ik zal niet minder kunnen doen dan ze hem geven, om die belanghebbenden te voldoen, maar zal niet nalaten hun duidelijk te verstaan te geven, dat zij zich met hunne eischen tot den Graaf moeten wenden. De Heer Luz is bescheiden en ik weet dat hij zijne boodschap met de Uwen Exc. verschuldigde kieschheid en eerbied doen zal.

Voorzeker spijt mij het vertrek van dien man, omdat ik al te veel verliezen zal, verstoken van een zoo goed

in ogni accidente che potesse occorrer; ma mi resta questo di consolatione, che potrà presentialmente rappresentar alla Stà Va qualche cosa di suo servitio, nelle presenti congiunture, di renderla chiara a bocca di quel tanto che nel proposito dei navi, de marinari et soldati potesse haver Ella bisogna di esser meglio informata.........

Io starò in aspettatione et viverò antioso finche vengono li noli delle genti, perchè ho continuate reiterate istanze da queste Ammiralità per haver denari da dar a queste povere donne, et mentre fui mercordi a Rotterdam per accompagnare et servir fin là l'Eccmo Sr Ambre Donato, fu attorniato da una buona quantità di esse, et se non era il Luz che me ne liberò con darle buone parole, haverei havuto che far assai. Li suddetti d'Amsterdam sono li più sollecitati et per

raadgever in alle mogelijke voorvallen; maar mij blijft deze hoop, dat hij in persoon aan U. D. iets dat in het tegenwoordig tijdsgewricht van uwen dienst zal zijn, zal kunnen mededeelen, en u mondeling datgene duidelijk zal kunnen maken, waaromtrent gij op het stuk der schepen, der zeelieden en der soldaten noodig mocht hebben beter ingelicht te worden.

....

Ik zal in onrustige afwachting verkeeren totdat de vrachtprijzen komen van die lieden, omdat ik gedurige en herhaalde aanzoeken krijg van de Admiraliteiten om geld voor de arme vrouwen, en toen ik Woensdag te Rotterdam was, om Z. Exc. den Ambassadeur Donato tot derwaarts te geleiden en hem van dienst te zijn, werd ik omsingeld door een goed getal van die vrouwen, en zoo Luz er niet geweest ware, die mij van haar bevrijdde, door haar goede woorden te geven, zou ik genoeg te doen gehad hebben. De leden der Admiraliteit van Amsterdam

questo anco mi sollecitano instantamente per haver denari. È necessario, Ser^{mo} Principe, ch'Ella me facci rimessa, perchè V^{a} S^{tà} med^{ma} comprende il danno, che riceve nel cambio a pigliarlo di qua et pur sarò necessitato a farlo, convenendo pagar li viveri che restano et dar denari a queste genti per li loro mariti ò parenti.

Porterò inanti più che mi sara possibile, ma la reputatione dell' Ecc^{ze} V^{e}, che si è avanzata grandemente colla prontezza delli isborsi passati, non comporta, che receve alcuna alteratione. L'interesse, che tocca nella borsa et nella necessità delle povere genti fa tal volta mormorare et strapazzare, et questo et quello mi pesa. Io addosso tutto il mancamento ai Capitani come quelli a quali toccava, subito fatto mostra d'ispedir immediatamente ogni documento necessario, et cosi faccio forte la mia ragione, che vuol dir quella di V^{a} S^{tà}.

zijn de meest door aanzoeken gekwelde, en daarom dringen zij ook bij mij op de ontvangst van penningen aan. Het is noodig, D. Vorst, dat gij mij geld overzendt, omdat U. D. zelve de schade begrijpt, die gij lijdt, zoo ik het per wissel van daar bekomen moet, en toch zal ik genoodzaakt zijn zulks te doen, daar het betamelijk is de levensmiddelen, die nog verschuldigd zijn, te betalen en aan die lieden voor hare mannen of verwanten geld te geven. Ik zal het zoo veel mij mogelijk zijn zal, uitstellen; doch de goede naam van U. D., die zoozeer bevorderd is door de stiptheid der vroegere betalingen, duldt niet, dat hij eenige verachtering lijde. De schade, die de beurs lijdt en de behoefte der arme vrouwen brengt soms gemor en ongenoegen teweeg, en dit hindert mij zeer. Ik wijt alle verzuim aan de Kapiteins, als degenen wien het aangaat; terwijl ik dadelijk verzekerde onmiddellijk alle noodige bewijzen te verzenden, en zoo zet ik kracht aan mijne redenen bij, om mij, dat wil zeggen u, uit den drang te helpen.

Non sento gran cosa di lamenti per arresti di nave, ma capitando ad orecchio qualche lamentatione, risponderò della maniera che V. Stà mi commanda per render capace ogn'una della buona mente di lei. Credo bene, che vi hanno ancora di quelli, come li interressati nel vascello Pavone et Falco d'oro (se non fallo), che habbino qualche pretensione et sperino risarcimento, ma io divertirò sempre ogni speranza quando mi occorri haverne qualche proposito.

Non mancarò destramente anco di considerar quello che dalla prudenza di Lei mi viene espresso toccante il trafico del Golfo, procurando di imprimere che si facci à drittura il viaggio per Venetia, per ivi far lo smaltimento de sali et altri carichi et cosi frequentar il commercio in quella piazza colla speranza, che anderò proponendo d'ogni buon trattamento et commodo a quelli che lo intraprenderanno.

Ik merk niet veel klachten over het beslag op schepen, maar als zij mij ter oore komen, zal ik antwoorden, volgeus uw voorschrift, om iedereen van uwe goede gezindheid te overtuigen. Wel geloof ik, dat er nog zijn, zooals de belanghebbenden bij het schip de Pauw en de Gouden Valk (zoo ik mij niet bedrieg), die eenigen eisch doen en schadeloosstelling hopen, maar ik zal steeds alle hoop afsnijden, wanneer men er mij mede aankomt. Ook zal ik niet in gebreke blijven datgene behendiglijk toe te passen, wat mij door uwe wijsheid wordt ingegeven betreffende den handel in de Golf, met het doel om de meening te doen ontstaan, dat de rechte weg over Venetië loopt om aldaar zout en andere ladingen te verkoopen, en aldus in die stad met goede hoop handel te drijven: hen, die dit zullen ondernemen, zal ik van alle goede behandeling en gemakken verzekeren.

Ritornato il Principe Mauritio gliene parlerò et in tanto lo imprimerò in qualcheduno di questi del Governo..........

Sabbato ricevei (come ho significato alla Stà V.) le sue lettere dei 5, et Domenica andai à complir al commandamento di Lei con il Sr Ambre straordinario di Francia, dovendo sempre ubidir prontamente ai suoi cenni et sodisfeci con questo Signore di quella manièra, che stimai propria della dignità di quella Serma Repca, se ben anco prima era stato da lui à l'occasione della visita, che li fece l'Ecc. S. Ambr Donato. Mostrò di vedermi volontieri et di aggradir il testimonio della devota volontà di Lei verso S. M. Christma, et poi fece meco iscusa di non mi haver rivisitato, pregando mi creder ch'il fine suo non era stato perchè non stimasse la mia persona come ministro

Als Prins Maurits terug is, zal ik er hem over spreken, en middelerwijl zal ik het aan ieder lid der Regeering te verstaan geven..........

Zaterdag heb ik (zooals ik U. D. te kennen gegeven heb) uwe brieven van den 5den ontvangen, en Zondag ben ik uwe bevelen gaan nakomen bij den buitengewonen Ambassadeur van Frankrijk, daar ik altijd uwe wenken vaardig moet gehoorzamen, en ik heb mij bij dien Heer op zulk eene wijze gekweten, als ik overeenkomstig achtte met de waardigheid der D. Rep., ofschoon ik ook het eerst ten zijnent geweest was bij gelegenheid van het bezoek, hem door Z. Exc. den Ambassadeur Donato gebracht. Hij verklaarde, mij met genoegen te zien en de betuiging van uwe toegenegenheid jegens Z. Allerchr. Mat. aangenaam te vinden, en daarna verontschuldigde hij zich, dat hij mij geen tegenbezoek gebracht had, mij verzoekende wel te willen gelooven, dat geone mindere achting voor mijn persoon als Minister der D. Rep. er de oorzaak van

della Stà Va, ma perchè l'anima sua era alienissima di ceremonie, et che credessi pure ch'egli era uno di quei vecchij servitori della Corona di Francia, che poteva attestar al mondo et à se medmo esser stata sempre la Serma Repca sola et costante frà Principi nelle prospere et averse fortune verso il bene del Regno di Francia, et però come buon francese si cognosceva in obligo d'impiegarsi sempre in servitio di V. Stà, che lo adoperassi che lo haverei veduto in effetto. Io lo ringratiai et mostrai che non haverei gia mai mancato di complir al mio debito coll' E. S. et honorarla, come Ministro di tanta Maësta, et passammo poi buon pezzo di tempo in varij discorsi, tra quali parlandosi delle cose d'Italia et venendo a proposito, non tralasciai di considerarle quanto restasse interessata S. M. Christma, non effettuandosi da Spagnuoli quanto ne havevano pro-

was, maar dat hij zeer afkeerig was van ceremonien en dat hij toch geloofde een van die oude dienaren van de Kroon van Frankrijk te zijn, die voor de wereld en voor zichzelven konden getuigen, dat der D. Rep., eenig en bestendig onder de Vorsten, in voor- en tegenspoed het welzijn van het Koningrijk van Frankrijk steeds lief was geweest, en dat hij dus, als goed Franschman, zich verplicht erkende zich altijd te beijveren ten dienste van U. D. en dat hij de gelegenheid zou zoeken om het u metterdaad te toonen. Ik heb hem dank gezegd en betuigd, dat ik nooit zou nalaten mijn plicht jegens Z. Exc. te vervullen en hem te vereeren als Minister van zoo groot eene Majesteit, en wij hebben een vrij langen tijd onder verschillende gesprekken doorgebracht. Toen wij onder anderen over de Italiaansche zaken kwamen te spreken, heb ik niet nagelaten op te merken, hoeveel belang Z. Allerchrist. Majesteit daarbij had, vermits de Spanjaarden niet volbrachten wat zij bij het vredesverdrag

messo nel trattato di pace. Si strinse nelle spalle, poi disse, che havevo ragione, ma che poteva fare il Re, se quello di Spagna non tiene la parola data? Poi soggiunse. Il Re, mio S^re^, haveva patienza, ma quando vegga in certo conveniente tempo che non se effettuino le promesse dei Spagnuoli, se risolverà unirsi con la Republica (buone parole se sono vero nel loro vero senso). Io replicai: sua Maësta non doverà tardar molto a risolversi et mostrar qual sia la sua dignità, poiche può esser sicura che mai Spagnuoli, se non se li mostra la faccia, se resolveranno all' essecutione delle promesse. Ripigliò egli: habbiamo fresco l'essempio di Vercelli! Doppo questi discorsi mi licentiai da esso Mons. di Boissise, che non tralasciò meco alcuna dimostratione di honore nell' incontro, nell' trattenermi seco et nell' uscire, honorandomi sempre

beloofd hadden. Hij haalde de schouders op en zeide daarna, dat ik gelijk had, maar wat kon de Koning doen, zoo die van Spanje zijn gegeven woord niet hield. Daarop liet hij volgen: Mijn Koning, Mijnheer, heeft geduld gehad; maar als hij op zekeren tijd, als het pas geeft, zien zal, dat de beloften der Spanjaarden niet uitgevoerd worden, zal hij besluiten zich met de Republiek te verbinden (goede woorden, zoo zij waar zijn in hunne ware beteekenis). Ik antwoordde: Z. Mat. zal niet lang moeten talmen met een besluit te nemen, zijne grootheid en waardigheid te toonen, omdat hij zeker zijn kan, dat de Spanjaarden, zoo hij hun de tanden niet laat zien, niet tot de uitvoering der beloften zullen besluiten. Hij hernam: wij hebben het versche voorbeeld van Vercelli. Na deze gesprekken heb ik afscheid van den Heer de Boissise genomen. Hij verzuimde tegenover mij geenerlei eerbewijs bij de ontvangst, bij het onthaal en bij het uitlaten, mij altijd de plaats toekennende, die ik bij de andere Am-

del luogo, del quale sono in possesso con gl'altri Ambri et Ministri di Principi in questa Corte, con il Principe Mauritio, con tutti della Casa di Nassau, et con ogni altro; tutto per rispetto della Stà Va, et poiche cede al'honore et riputatione di Lei, et di quella serenissima Repca come è in fatto, non mancarò di continuar questo acquisto, che ho fatto con ogni debito et modesto termino, et se ho tralasciata ò transportata la visita, creda la Stà V. che non è nato da effetti d'ambitione mia particolare, ma da fine zelante della conservatione della riputatione di quella Serma Repca.

Io in ogni caso però la prego perdonar il mio mancamento ne per l'avenire tralascierò di cultivar con questi ministri francesi ogni più perfetta confidenza, come ho sempre fatto per il passato.

Se l'EE. VV. si compiaceranno, potranno intender dell' aggiunto traslato di lettere scritte di Milano dal

bassadeurs en Ministers van Vorsten aan dit Hof, bij Prins Maurits, bij allen van het Huis van Nassau, en bij allen anderen bezit, alles uit eerbied voor U. D. En daar het strekt tot eer en roem van U en van de D. Rep., gelijk het inderdaad het geval is, zoo zal ik niet in gebreke blijven wat ik plichtmatig en bescheiden gewonnen heb, te bewaren, en zoo ik het bezoek nagelaten of uitgesteld had, zoo geloove U. D. dat zulks niet te wijten is aan persoonlijke eerzucht, maar aan de begeerte om den roem der D. Rep. op te houden. In allen geval evenwel bid ik mijne tekortkoming te vergeven, en in 't vervolg zal ik niet nalaten met die Fransche Ministers de volkomenste vertrouwelijkheid aan te kweeken, gelijk ik vroeger altijd gedaan heb.

Zoo het U. Exc behaagt, zult gij kunnen zien uit de hierbij gevoegde vertaling van brieven, *uit Milaan geschreven door den Ambassadeur della Cueva*, *hoe hij de*

Amb^{re} della Cueva, come egli detrahe alla Ser^{ma} Rep^{ca}. Il Pasini (et giamai cessa à servirla) ha cavato di mano à chi l'haveva, et non lo ha mandato perchè l'invii alla Ser^{tà} V^{a}.

A Amsterdam ci è avviso che la flotta di Spagna, ch'è allo Stretto doveva partir et far viaggio, ma non si sapeva per dove, se ben si credeva che dovesse passar à Napoli una buona parte di essa per unirsi con li vascelli d'Ossuna et passar nel Golfo di V. S^{tà} cosi viene scritto da qualcheduno, ma Ella deve haverne migliori avvisi.........

Dall' Haya a di 23 Ott. 1618.

Di V^{a} Ser^{tà}
l'humill^{mo} et dev^{mo} serv^{re},
Christoforo Suriano.

D. Rep. smaadt. Pasini (en nimmer houdt hij op de Rep. te dienen) heeft hem dengenen, die hem had, uit de hand genomen, en hij heeft hem niet verzonden [1]), opdat ik hem aan U. D. zenden zou.

Te Amsterdam is er bericht, dat de Spaansche vloot, die bij de Straat is, zou uitzeilen; maar men wist niet waarheen; toch meende men, dat een goed deel daarvan naar Napels bestemd was om zich met de schepen van Ossuna te vereenigen en in de Golf van U. D. te verschijnen. Zoo schrijft zeker iemand; maar gij moet er betere berichten van hebben.

....

Uit den Haag, 23 Oct., 1618. van U. D.
de nederige en toegenegen. dr.
Christoforo Suriano.

1) De onderschrapte woorden zijn in cijferschrift.

RELAZIONE

DI

GIROLAMO TREVISANO,

ANNO 1620.

Ser^{mo} Principe et Ill^{mi} et Ecc^{mi} Signori!

Se io mi persuadessi di poter in breve spatio di tempo et in poca scrittura rifferir à questo Ecc^{mo} Senato le cose da me vedute et osservate nel corso di poco meno di cinque mesi, che ho servito alla Ser^{tà} V^{a} quasi del continuo viaggiando nell' Amb^{ta} agli Sig^{ri} Stati Gnali delle Provincie Unite dei Paesi Bassi, troppo

VERSLAG

VAN

GIROLAMO TREVISANO,

TEN JARE 1620.

Doorl. Vorst en Heeren!

Zoo ik waande in korten tijd en in weinig schrifts aan den Doorl. Senaat bericht van de zaken te kunnen geven, die ik in weinig minder dan vijf maanden, dat ik U. D. gediend heb, nagenoeg gedurig op reis in mijn gezantschap tot de Heeren Staten-Generaal van de Vereenigde Provincien der Nederlanden gezien en waargenomen heb, zou

ardirei; ma se confuso per la varietà et multiplicità delle med^{me} io mi astenessi di soddisfar à quel obligo, che dalle leggi è imposto à chi ritorno di cariche di questa natura, altrettanta sarebbe la nota et il biasimo, che io ne dovrei riportare. Ho però eletto, posso dir, a pena gionto, incontrando in questo la publica volontà, di soddisfar al meglio, che io potrò, à questa ultima parte della mia ambasciata e per levar ò diminuir il tedio all' Ecc^{ze} V^{e} replicherò assai brevemente l'operato da me per l'essecutione delle publiche commissioni, essendone Elle restate dalle mie riverenti lettere di tempo in tempo distintamente avisate.

Le cose, che contengono in se qualche curiosità per non esser cosi communi à tutti li paesi et che crederò poter esser con appiacere intese, saranno da me con brevità raccontate, riservandomi à dilatarmi al

ik al te stoutmoedig zijn; maar indien ik, overstelpt door de verscheidenheid en veelvuldigheid dier zaken in gebreke bleef de verplichting te vervullen, welke bij de wet aan hem, die van eene zending van dezen aard terugkomt, is opgelegd, zou de blaam, die ik er van zou moeten dragen, dubbel groot wezen. Dus heb ik, nauwelijks teruggekeerd, mag ik zeggen, om den wil van den Staat na te komen, verkozen naar mijn beste vermogen mij van dit laatste gedeelte van mijne gezantschapstaak te kwijten, en om de verveling van U. Exc. te voorkomen of te verminderen, zal ik vrij kort het door mij ter uitvoering van den mij door den Staat opgedragen last verrichte herhalen, daar gij daaromtrent van tijd tot tijd door mijne eerbiedige brieven nauwkeurig onderricht zijt geworden.

De zaken, die eenige belangrijkheid in zich bevatten, omdat zij niet zoo gemeen aan alle landen zijn, en die ik vertrouwen mag dat met genoegen zullen vernomen worden, zal ik kortelijk verhalen, terwijl ik mij voorbehoud

quanto più in quelle, che possono haver relatione al commodo et al servitio publico et l'intelligenza de quali doverà riuscir propizia al nostro governo.

Dirò adunque, che partito di questa città circa alla metà di Agosto passato, presi il camino per l'Holanda per la via del Tirol et della Germania, non havendo potuto per le commotioni, nate in quel tempo nella Valtelina, condurmi, come haveva dissegnato, à Basilea, per goder lungamente la navigatione del Reno, onde transferitomi prima in Augusta, de là passai à Francforte. Ne mi accade ad veder altri delli Principi d'Allemagna, che in Aidelberg la Serma Elettora Palatina, madre del Re di Boemia et il Sr Duca di Bipont, cognato del medesimo et qui per lui teneva il governo del Palatinato. Il termino con che fui ricevuto et trattato,

eenigszins breeder uit te weiden over die, welke van gewicht kunnen zijn voor het belang en den dienst van den Staat en tot verstand van hetgeen voordeelig kan zijn voor onze regeering.

Derhalve zal ik zeggen, dat ik, omstreeks half Augustus uit deze stad vertrokken, den weg naar Holland genomen heb over Tirol en Duitschland, daar ik wegens de beroerten, toen ter tijd in de Valtelline ontstaan, mij niet, zoo als ik van plan was, naar Bazel heb kunnen begeven, om lang de vaart op den Rijn te genieten. Vandaar [1]) eerst naar Augsburg gereisd zijnde, ben ik voorts naar Frankfort getrokken, en het is mij niet gebeurd iemand anders van de Duitsche Vorsten te zien, dan te Heidelberg de D. Keurvorstin van de Palts, de moeder van den Koning van Bohemen, en den Heer Hertog van Tweebruggen, bloedverwant van denzelven, en die voor hem het bewind over de Palts voerde. De wijze, op welke ik

1) D. i. van Tirol.

lo representai con mie lettere fin dall' hora all' Ecc^{ze} V^{e}, poichè in vero mi riusci più scarso assai di quello, che ho veduto altre volte usarsi da maggiori Principi di quella Provincia verso li Amb^{ri} di V^{a} Ser^{tà}, se ben il medesimo ho saputo esser stato tenuto con l'Amb^{re} Arsen delli Ecc^{mi} Sig^{ri} Stati, nel suo passar per di là di ritorno da questa città, et pure et per l'aleanza, che hanno li suoi S^{ri} con essi Principi, et per li ajuti, che oltre l'obligatione porgono al Re di Bohemia, pare che havessero dovuto riceverlo con maggior abundanza di honori.

Molti delli altri Principi dell' Unione erano poco lontani con l'essercito dal camino, ch'io tenni, et volontieri havrei incontrato l'occasione di veder loro et le loro armate; ma ogni dilatione, che'io havessi in-

ontvangen en behandeld ben, heb ik toen ter tijd in mijne brieven aan U. Exc. voorgesteld, omdat zij mij vrij schraler ten deel is gevallen, dan de ontvangst, die ik op andere tijden door grootere Vorsten van die Provincie jegens de Ambassadeurs van U. D. heb zien toebrengen, — ofschoon ik vernomen heb, dat dezelfde wijze gevolgd is ten aanzien van den Ambassadeur Aerssen van hunne Exc. de Heeren Staten, bij zijn doorreize van hier; [1]) en toch èn wegens het verbond, dat zijne Meesters met die Vorsten hebben, èn wegens den onderstand, dien zij boven 't geen zij verplicht zijn, den Koning van Bohemen verleenen, schijnt het dat zij hem met overvloediger eer hadden moeten ontvangen.

Velen van de andere Vorsten der Unie waren met het leger op weinig verren afstand van den weg, dien ik volgde, en gaarne zou ik mij de gelegenheid geboden hebben gezien om hen en hun leger te bezoeken; maar

1) D. i. van Venetie.

terposto al viaggio, haveria potuto causarmi qualche impedimento in esso, poichè posso dir di esser caminato sempre con li esserciti à fiancho, havendo il Spinola occupato Crucignach, che fù il primo luogo, che prese nel Palatinato la notte medesima, ch'io mi trovavo à Magonza, non più lontano che *doi* o *tre* leghe, ch'essendo io capitato à Baccarach sopra il Reno per alloggiare quella notte istessa, che aspettavano l'invasione del inimico, onde trovai tutti in fuga et in confusione et li soldati et il Governatore più preparati ad aprir le porte che alla diffesa, oltre che difficilmente potevo capitar di questa parte senza correr rischio di incontrar anco nell' escercito del Marchese, chi era tanto vicino e sopra il mio proprio camino; ma ne passai perciò a drittura et celeremente all' ese-

elk oponthoud op mijne reis zou mij eenige verhindering hebben kunnen veroorzaken, omdat ik zeggen kan altijd met de legers nevens mij gereisd te hebben, daar Spinola Kreuznach bezet had, hetwelk de eerste plaats was, die hij in de Palts heeft genomen, in den nacht zelven, dat ik mij te Mainz bevond, niet verder dan twee of drie mijlen. Te Bacharach aan den Rijn ben ik aangekomen om te logeeren, in den nacht, waarin men den inval van den vijand verwachtte; dus vond ik daar alles aan het vluchten en in ontsteltenis, en de soldaten en den Goeverneur meer gereed om de poorten te openen, dan tot de verdediging: bovendien kon ik moeilijk van dien kant aankomen zonder gevaar te loopen nog het leger van den Markies [1]) te ontmoeten, die zeer in de nabijheid en op mijn weg was. Daarom ben ik rechtstreeks en met spoed

1) Spinola.

cutione delli ordini dell' Ecc^{e} V^{e} verso li Ecc^{mi} Sig^{ri} Stati. Gionto al campo dell' Ecc^{mo} Sr Principe d'Oranges, in vista di Vesel, luogo tenuto da Spagnoli per nome del Principe di Neuburgh, di ragion del Ducato di Cleves, fui ricevuto et trattato con quel honore verso la Ser^{tà} V^{a} che ne restò Ella dalle mie riverenti lettere avisata, che certo non poteva esser maggiore. Si afaticò questo Principe in corrispondenza dell' ufficio che passai seco per nome di questo Ecc^{mo} Senato, di farmi pienamente constare la sua perfetta volontà verso la Ser^{ma} Rep^{ca}, mi fece goder della vista del suo floridissimo essercito, tutto armato prima in squadroni nelli proprij quartieri di tutte le nationi, poi facendolo passare a filla avanti il padiglione; mi honorò con strepitissimo saluto e di moschettaria et di artiglieria replicatamente; volle ch'io dessi il nome all'

ter uitvoering der bevelen van U. Exc. gereisd naar hunne Exc. de Heeren Staten.

In het legerkamp gekomen van Z. Exc. den Prins van Oranje in het gezicht van Wezel, eene plaats bezet door de Spanjaarden voor den Vorst van Neuburg, in het gebied van het Hertogdom Kleef, ben ik ontvangen en onthaald met zoo groot eene eer jegens U. D., die ik trouwens de eer had daarvan in mijne brieven bericht te doen, dat zij voorzeker niet grooter had kunnen zijn. De Prins putte zich uit ter beantwoording der beleefdheden, die ik hem bewees in naam van den D. Senaat, om mij zijn volmaakte toegenegenheid jegens de D. Rep. ten volle te doen blijken. Hij gunde mij het gezicht van zijn zeer welgedaan leger, geheel in de wapenen, eerst in afdeelingen in de eigen kwartieren van al de naties, daarna liet hij ze voor zijn paviljoen de revue passeeren; hij vereerde mij met een groot gedruisch van herhaalde saluutschoten van musketten en kanonnen; hij wilde dat ik het

armata, ne mi giovò renitenza alcuna, et in fine con termini ben di soldato, ma però senza lasciar, che desiderava manco in buon corteggiano, adempi tutti li numeri di stima e rispetto verso l' Ecc^{e} V^{e}. La cavalleria era partita sotto il commando del Sr Principe Enrico verso Allemagna, sicche non potei vederne altro che sole quattro compagnie, che erano restate, della beltà delle quali e di cavalli e di armi mi fu facile il comprender la perfezione dell' altri. Li medesimi testimonii della perfetta dispositione dell' Ecc^{mi} S^{ri} Stati Gnali e di tutte le Provincie e città ho scoperto in ogni luogo, dove mi è occorso di capitare; poichè non si è mai pretermessa cosa, conforme alla semplicità del Paese, dalla quale potesse restar ella comprobata, et il concorso del popolo fu sempre cosi frequente, che in qual si voglia grande solennità in questa medesima populatissima città non si può veder

parool aan het leger gaf, en mij baatte geen tegenstreven, en ten slotte met soldatentermen, maar toch zonder tekort te doen aan hetgeen de hoffelijkheid eenigermate verlangde, betoonde hij in de hoogste mate zijne achting en eerbied jegens Uwe Excellenties. De ruiterij was onder bevel van Prins Hendrik naar Duitschland vertrokken, zoodat ik er geene andere heb kunnen zien, dan slechts vier compagnien, die hier gebleven waren, naar wier schoonheid, zoo wat paarden als wapening aangaat, ik gemakkelijk de voortreffelijkheid der andere heb kunnen afmeten.

Dezelfde blijken van de volmaakt gunstige gezindheid van de Staten-Generaal en van al de Provincien en Steden heb ik overal bespeurd, waar ik ben aangekomen: immers is nooit iets verzuimd, in verhouding van de eenvoudigheid van het land, waaruit die gezindheid kon blijken, en de toeloop van volk was altijd zoo groot, als bij elke denk-

et maggiore, in modo che non poteva bastar ne l'autorità dei magistrati, ne la forza dei Ministri ad aprirmi la strada per dove dovevo passare. Le voci poi di applauso alla mia persona et di rispetto verso la Serma Repca con li felici annontii per la nova aleanza che scaturivano del cuore di ogni persona, rendevano consolato et me et ogni altro, che li sentiva; ma quello che mi ha reso intieramente contento, è stato che in tanta confusione di genti, tanto strepito di canonate et moschetteria, che non si può esprimer, pur minimo danno ne sia derivato, neanche ad un fanciullo, et il tempo, contro l'ordinario della stagione e del paese, in particulare con miraviglia e stupor di ogni uno, sempre buono volle per la sua parte agrandir questi honori et questi applausi, et con accompagnarmi sempre

bare plechtigheid in deze zelfde zeer volkrijke stad [1]) niet grooter zou kunnen zijn; in die mate dat noch het gezag der overheden, noch het geweld harer dienaren toereikend was om mij den weg te openen, welken ik gaan moest. De toejuichingen van mijn persoon, en de kreten van ingenomenheid met de D. Rep., gepaard aan de gelukwenschen met de pas gesloten alliantie, die uit aller hart opwelden, bevredigden mij en alle anderen, die ze hoorden; maar wat mij een volkomen genoegen gegeven heeft is dit, dat bij zulk een rumoer van menschen, zulk een onuitsprekelijk gedruisch van geschut- en musketvuur, niet het minste ongeluk is voorgekomen, zelfs niet aan een klein kind, en het weder, tegen hetgeen saizoen en klimaat gewoonlijk medebrengen, tot ieders verwondering en verbazing, altijd schoon, heeft van zijnen kant die eerbewijzen willen verhoogen, en door mij altijd ook op mijne terugreis te vergezellen, het ongemak verminderen

1) D. i. Venetie.

tale anco nel ritorno, diminuirmi l'incommodo et favorir l'operazione mia et l'intento dell' Ecc^ze V^e.

Hora capitato all' Haya et ottenuta l'audienza delli Ecc^mi S^ri Stati, representai le lettere de V^a Ser^tà, passai l'ufficio, che teneva in commissione, et col consegnare li capitoli dell' alleanza, firmati nel modo solito della Rep^ca, diedi compimento a quello, perchè io fui dall' Ecc^ze V^e spedito a questa Amb^ta, nel modo che più particularmente ne restò la Ser^tà V^a avisata dalle mie lettere. Mi affaticai ancora, quanto potei, in un altra espressa audienza, in esecuzione delle communicationi, capitate mi in lettere di questo Ecc^mo Senato, rese mi dal Residente Suriano, di render informati quei Sig^ri dell' importanza delli affari della Valtellina, di farli capaci ch'il loro interesse in questo grave negotio non fosse minore di quella della Rep^ca, et che convenisse alla loro prudenza mandar subito es-

en mijne taak en de bedoeling van Uwe Excellenties begunstigen.

Thans in den Haag aangekomen zijnde en audientie van de Heeren Staten bekomen hebbende, heb ik de brieven van U. D. overhandigd, de beleefdheidsbetuiging, die mij was opgedragen, overgebracht, en door de artikelen der alliantie, op de gewone wijze bekrachtigd, over te leveren, dat volbracht, waartoe ik door U. Exc. afgevaardigd was, op de wijze, die aan U. D. door mijne brieven bericht is. Ook heb ik mij beijverd, zooveel ik vermocht, bij eene andere opzettelijk gevraagde audientie, uit te voeren wat mij uit brieven van den Senaat, mij door den Resident Suriano medegedeeld, gelast was, te weten de Staten het gewicht te doen gevoelen van de zaken der Valtellina; hen te doen beseffen, dat hun belang bij die ernstige zaak niet geringer was dan dat der Republiek, en dat het hunner wijsheid betaamde dadelijk een bijzon-

presso Ministro in Swizzeri per inanimarli al soccorso di Grisoni, loro confederati, et farli conoscer li loro importantissimi interessi col somministrarli qualche Capo da Guerra di auttorità et qualche ajuto de denaro, acciò non abandonnassero la causa della loro libertà, et non lasciassero aperta la strada a chi, sotto falso pretesto di Religione, non haveva in effetto altra mira, che d'impossessarsi di quel importantissimo passo con altrettanto proprio vantaggio, quanto pregiudicio di quelli, chi vogliono conservar se stessi et li proprii Stati. In questi concetti mi estesi assai et premei, quanto maggiormente per me si puote, vedendo quanto premeva con ragione questo negotio all' Ecc^{e} V^{e}, et se bene la risposta non riuscì conforme al mio desiderio, resto però quieto nell animo di non haver certo mancato a cosa veruna per ottener l'intento. Ma come fin dall' hora avisai alla Ser^{tà} V^{a} l'absenza del

deren Minister naar de Zwitsers af te vaardigen om hen tot bijstand hunner bondgenooten (de Grauwbunders) op te wekken, en het als hun gewichtigst belang te erkennen, hun eenen krijgsoverste van gezag en eenigen onderstand in geld te doen toekomen, opdat zij de zaak hunner vrijheid niet mochten laten varen, en den weg niet open lieten voor hen, die onder voorwendsel van godsdienst geen ander doel hadden, dan zich van dien allergewichtigsten pas meester te maken, tot even groot voordeel voor zichzelven, als schade van hen, die zich en hunnen Staat willen behouden. Deze denkbeelden heb ik uitvoerig uiteengezet met den mij meest mogelijken nadruk, ziende hoe veel gewicht U. Exc. met reden daaraan hechten, en hoezeer het antwoord niet overeenkomstig mijnen wensch is uitgevallen, ben ik toch in gemoede verzekerd, dat ik het aan niets heb laten ontbreken om te verkrijgen wat bedoeld was. Maar (gelijk ik toen reeds aan U. D. bericht

Sr Principe d'Oranges, ma sopra tutto l'alienatione d'interessarsi con denari in questi parti et il cognoscer superflua ogni missione di Ministro senza accompagnarlo con essi, li ha tenuti lontani di dar in ciò alcuna sodisfattione alla Ser^tà Vostra et alle mie efficacissime instanze, fermandosi loro sempre in questo concetto, che fosse necessario sostener gagliardamente il Re di Bohemia e tener il fuoco acceso nell' Allemagna, dal quale pretendono che derivi la loro et nostra securità, aggiungendo che se le Ecc^e V^e staranno ragionevolmente armate, certamente li Spagnuoli distratti in molte altre parti, cesseranno di travagliarle, et che, se concorreranno all' ajuto del Re Palatino, faranno il proprio et commune servitio. Ne mi è bastato per rimoverli da quelli concetti, la consideratione delli proprij interessi della Rep^ea per il vicino fuoco

heb) de afwezigheid van den Prins van Oranje, doch bovenal de ongeneigdheid om zich tot het verstrekken van penningen in die streken te laten vinden, en de bewustheid dat elke zending van een Minister zonder hem geld mede te geven vruchteloos zou zijn, — dat een en ander heeft hen teruggehouden in dezen voldoening aan U. D. op mijne krachtige aanzoeken te geven; zij bleven altijd bij dit denkbeeld, dat het noodig was den Koning van Bohemen moedig te steunen, en het vuur in Duitschland brandend te houden, waaraan zij beweren dat hunne veiligheid en de onze hangt. Zij voegden er bij, dat, zoo U. Exc. redelijk gewapend zullen zijn, de Spanjaarden, in vele andere streken bezig gehouden, voorzeker op zullen houden U te bemoeilijken, en dat, zoo gij tot ondersteuning van den Koning-Keurvorst zult medewerken, gij uw eigen en het algemeen belang zult bevorderen. Het heeft mij niet mogen gelukken hun deze denkbeelden te benemen, met de voorstelling van het belang, hetwelk de Republiek

che si era acceso nella Valtellina, et per quel di torbido che passava a Const^{li}, come le era ben noto, perchè quanto al primo insistevano, che questa era la strada per divertirlo, et quanto all' altro mi consideravano, che il negotio era gia terminato; mostrando gran sentimento, che mentre si rendeva a loro gratie dell' operato dal suo Amb^{re} in Const^{li} in questo affare, si pretendesse poi disgusto del Bailo Nani, che tutto haveva sempre eseguito, per eccitamento et consenso del med^{mo} Amb^{re}, che n'era stato l'auttore, come quello che vedeva, che non si poteva far altrimente intorno a che passarono diverse risposte et repliche, come ne fu la Ser^{tà} V^{a} avisata, incaricandomi però in fine li Ecc^{mi} S^{ri} Stati a dover rappresentar, anche in voce,

zelve te behartigen heeft bij den brand, in hare nabijheid in de Valtellina ontstoken, en bij hetgeen er bedenkelijks, gelijk hun wel bekend was, te Constantinopel was voorgevallen [1]: immers, wat het eerste betreft, hielden zij vol, dat dit de weg was om (den vijand) af te leiden, en wat het andere aangaat, deden zij mij opmerken, dat de zaak reeds geëindigd was; zij toonden zich daarbij zeer gevoelig, dat, terwijl hun dank gezegd was voor hetgeen hun Ambassadeur te Constantinopel in die zaak verricht had, later ongenoegen van den Ambassadeur Nani werd voorgewend, daar hij [2]) steeds alles verricht had op aanraden en met toestemming van dien Ambassadeur, die er de aanlegger van was, daar hij inzag, dat niet anders gehandeld worden kon. Waarop verschillende antwoorden en tegenbedenkingen vielen, gelijk U. D. er bericht van bekomen heeft. Ten slotte hebben de Heeren Staten mij opgedragen,

---

1) Zie Arend, D. III. St. III. bl. 617.

2) Te weten de Nederl. Ambass. Haga.

questo suo sentimento all' Ecc^{e} V^{e}, come li promissi di dover fare et hora esseguisco.

Adempito, ch'io hebbi, l'ufficio et eseguita questa publica volontà, pensavo licenciarmi dall' Haya per andarmene privatamente a veder la città di Amsterdam, et far in essa le necessarie provisioni per il ritorno; ma conveni ceder al desiderio delli Ecc^{mi} Sig^{ri} Stati et contentarmi di andarmi non solo in quella città con quei honori che la Ser^{tà} V^{a} intese essermi stati fatti, ma passarmene a veder il restante della Provincia di Holanda verso tramontana, detta communemente Northollandia, che mi ha causato qualche dilatione et incommodo nel ritorno per le giornate brevi, in che ho incontrato et per consequenza grave interesse. Mi liberai però con questa particolar ragione dall' andar nella Frisia et altre Provincie vicine, come haveriano desiderato et lo feci con loro sodisfattione. Hebbi non-

ook mondeling dit hun gevoelen aan U. D. mede te deelen, gelijk ik hun beloofd heb te zullen doen, en thans ook doe.

Na mijne officieele taak volbracht te hebben, dacht ik mijn afscheid van den Haag te nemen, en als bijzonder persoon de stad Amsterdam te gaan zien en daar den noodigen voorraad voor de terugreis op te doen; maar het betaamde toe te geven aan de begeerte der Heeren Staten en mij te laten welgevallen, niet alleen naar die stad te gaan met alle eerbewijzen, die U. D. vernomen heeft dat mij reeds aangedaan waren, maar ook het overige van de Provincie Holland ten noorden, gemeenlijk Noord-Holland genaamd, te gaan zien, hetgeen mij eenig uitstel en ongemak veroorzaakt heeft op de terugreis, door de korte dagen, waarbij ik bijgevolg groot nadeel ondervonden heb. Toch heb ik mij op dien grond verontschuldigd van naar Friesland en andere naburige Provincien te gaan, gelijk zij gewenscht hadden, en ik heb zulks gedaan met

dimeno occasione per veder anco la Zelanda o la maggior parte di essa, havendo eletto per il ritorno di far la strada per la Francia più lunga et dispendiosa, ma più sicura et meno incommoda nell' invernata, che mi soprastava. La causa perchè habbiano voluti questi Sig^{ri} ch'io me conducessi per il paese, credo ben che sia stata per render in tutte le parti honorata la Ser^{tà} V^{a} nella persona mia; ma altrettanto credo che vi sia stata intentione d'imprimer in ogni città et luogo grande il concetto della potenza et nome della Ser^{ma} Rep^{ca}, per consolar tutti popoli con l'aleanza firmata, massime in tempo che si trovano così vicini al spirar delle tregue, con incertezza di quello che sia per seguire della continuation di esser, — in che certo hanno attenuto l'intento, poiche da tutti li segni estrinseghi e dalle voci communi del popolo, altro

hun goedvinden. Niettemin heb ik gelegenheid gehad om nog Zeeland te zien of het grootste gedeelte van hetzelve, daar ik verkozen had voor de terugreis den weg te nemen over Frankrijk, wel langer en kostbaarder, maar veiliger en minder moeilijk in den wintertijd, dien mij te wachten stond. De oorzaak waarom de Heeren gewild hebben, dat ik het land doorreisde, was, geloof ik, wel om U. D. in mijnen persoon overal eer te laten bewijzen; maar evenzeer geloof ik dat het hun doel geweest is in alle groote steden en plaatsen een hooge gedachte te geven van de macht en den naam der D. Rep. om al het volk ingenomen te doen worden met de bekrachtigde alliautie, vooral op een tijd, dat zij zoo dicht bij het einde van het Bestand zijn, bij de onzekerheid van hetgeen volgen moet uit deszelfs voortzetting. En dit doel hebben zij voorzeker bereikt, vermits uit al die uitwendige teekenen en uit de algemeene stem des volks anders niet bleek dan hoezeer

non si sentiva che benedittioni et applausi a questa Unione con concetti pieni di speranze.

Hora, Ser^mo^ Principe, dovendo io passar a dir alcuna cosa della natura e conditione del paese, della forma del Governo di quella nascente Rep^ca^, delle sue forze et rendite, delli istituti et costumi di quei popoli, delle amicitie, che tengono, e di ogni altro particolare da me stimato a proposito, credo che convenga una brevissima narrazione delle principij, delle turbulenze in quelle Provincie, et delli cause di esse, da che nel spatio di 42 anni di una crudelissima guerra ne è derivata la loro grandezza, essendosi sostratte del Dominio del Re di Spagna et postesi in libertà.

. , ...

Pretendono quei popoli esser stati sempre liberi,

men de alliantie zegende en welke hoopvolle denkbeelden men daaraan verbond.

Daar ik thans, D. Vorst, moet overgaan iets te zeggen van de natuur en den aard des lands, van den vorm der Regeering dezer opkomende Republiek, van hare middelen en inkomsten, van de instellingen en gebruiken des volks van hunne vriendschapsbetrekkingen en van alle andere bijzonderheden, waarvan het mij passend dunkt te spreken, zoo meen ik, dat hier een zeer kort verhaal voegt van de beginselen der troebelen in deze Provincien en van hunne oorzaken, waaruit in den tijd van 42 jaren van een allerwreedsten oorlog hunne grootheid ontstaan is, daar zij zich aan het gebied van den Koning van Spanje onttrokken en in vrijheid gesteld hebben.

. . . . [1])

Dit volk beweert altijd vrij geweest te zijn en zich met

1) Hier volgt een vluchtig overzicht over het land en zijne geschiedenis onder de Vorsten uit de Huizen van Bourgondie en Oostenrijk.

haversi governato con li loro privileggii et leggi poco differenti da quello, che fanno al presente; essere stati amici et confederati, non sudditi del Imperio Romano, et che li Principi habiano havuto sopra di loro il dominio molto limitato et ristretto, se ben li Duchi di Borgogna vi si avanzarono assai di auttorità et doppo di loro Carlo V, ma più Filippo II procurarono di far il med^{mo}, da che sono nati i principij d'una lunghissima et crudissima guerra nel paese. Havendo durato 42 anni continui, come si è detto, terminò finalmente l'anno 1609 nella tregua, che seguì fra la Corona di Spagna, l'Arciduca Alberto et l'Infanta Isabella da una et le sette Provincie dall' altra parte, che nel progresso delle guerre per la commune diffesa s'erano unite insieme, essendo restate le altre sotto il commando delli medesimi Spagnuoli.

hunne privilegien en wetten, weinig verschillend van hetgeen thans bestaat, geregeerd te hebben, en vrienden en bondgenooten, geen onderdanen van het Romeinsche Rijk geweest te zijn, en dat de Vorsten over hen een zeer bepaald en beperkt gezag gehad hebben, ofschoon de Hertogen van Bourgondie hun gezag vrij wat hebben uitgebreid, en na hen Karel V, maar meer nog Philips II, zich toegelegd hebben even zoo te doen. Hieruit zijn de beginselen ontstaan van een zeer langen en zeer wreeden oorlog iu het land, die, 42 achtereenvolgende jaren geduurd hebbende, geëindigd is in het jaar 1609 met het Bestand, gesloten tusschen de Kroon van Spanje, den Aartshertog Albert en de Infante Isabella aan den eenen, en de zeven Provincien van den anderen kant, die bij den voortgang van den oorlog tot de gemeenschappelijke verdediging zich met elkander vereenigd hadden, terwijl de overige onder het gebied der Spanjaarden bleven.

L'origine delle turbulenze in queste parti pare che sia nata principalmente e dall' haver voluto li Spagnuoli impedir li principii et progressi della nova Religione nel paese, e dall' haver procurato sotto questo pretesto novi vescovati per formar di questa manièra l'Inquisitione severa, distrugger li privileggio, impedir la riduttione de' Stati, acquistarsi dominio sopra quei popoli et introdursi; ma sia come se voglia, la verità è, ch'essendo tutte queste cose universalmente abhorite, causarono grandissime commotioni, che aggiunte poi et ricevendo fomento dalla mano severa del Duca d'Alva, che con autorità suprema era stato mandato Governator di quelle Provincie, sotto il governo del quale affirmano che fino à cinquanta mille persone sono state castigate di ferro et fuoco per il rispetto della Religione o sotto questo colore, e fra queste molti di gran sangue et eminenti conditioni, proruppero in

De oorzaak der troebelen schijnt voornamelijk gelegen geweest te zijn in den toeleg der Spanjaarden om de beginselen en den voortgang der nieuwe Godsdienst in het land te beletten, en daarin dat zij onder dit voorwendsel nieuwe bisdommen hebben ingesteld, om op deze manier de strenge Inquisitie in te voeren, de privilegien of te schaffen, de vergadering der Staten te beletten, heerschappij over het volk te bekomen en er zich te nestelen. Doch hoe dit zij, de waarheid is, dat al die zaken, algemeen verafschuwd, de grootste beroerten hebben veroorzaakt, verergerd door de gestrengheid van den Hertog van Alva, onder wiens bewind men verzekert dat tot 50.000 personen toe ter zake der godsdienst of onder dezen dekmantel, en daaronder velen van aanzienlijke geboorte en hoogen rang, met het zwaard en den brandstapel zijn gestraft. — Zoo zijn die beroerten tot een openbaren opstand uitgebarsten. Prins Willem van Oranje,

aperta ribellione. Il Principe Guglielmo d'Oranges, padre del Principe Mauritio, che hora vive, fuggì in pericolo che li soprastava, retirandosi in Alemagna con molto seguito; di dove poi messo insieme, col favor et appoggio di suoi adherenti, buon numero di militie, ritornò armato nel paese, e fattosi capo de' sollevati, seguitato et obedito da tutti, sostenne il peso di quelli armi e di quelle gran fattioni per tutto il tempo, che visse, che fu fin l'anno 1597 al qual tempo fu proditoriamente ammassato a Defft da un suo familiare. Dopo del quale il Principe suo figlio con reputatione et fortuna non inferiore al padre, ha continuato il med^{mo} commando e terminato le guerre con la conclusione della tregua et con haver stabilito il

de vader van Prins Maurits, die thans leeft, ontvluchtte het gevaar, dat hem dreigde, en begaf zich met veel volgers naar Duitschland, vanwaar hij, daarna door de begunstiging en de ondersteuning zijner aanhangers een goed getal soldaten bijeen gebracht hebbende, gewapend in het land terug is gekeerd, en zich aan het hoofd der opstandelingen gesteld hebbende, en door allen gehoorzaamd, het gewicht van den oorlog en van groote krijgsondernemingen heeft getorst gedurende al den tijd zijns levens, hetwelk geduurd heeft tot het jaar 1597 [1]), toen hij verraderlijk te Delft door een' huisbediende werd vermoord. Na hem heeft de Prins, zijn zoon, met geen minderen roem en geluk dan de Vader, hetzelfde bewind voortgezet en de oorlogen met het sluiten van het Bestand geeindigd en dus de vrije

1) Wij verbeteren evenmin dit jaartal, als het gebrekkige van de gansche voorstelling, die wij evenwel de moeite waard achtten niet onvertaald te laten wegens het belang, hetwelk het voor ons heeft, te weten wat men in den vreemde van onzen Staat dacht en wist.

libero ed independente dominio nelli Stati Gnli di quelle Provincie.

Longo sarebbe racontar li successi et le fattioni seguite in si gran corso d'anni, che durò la guerra, di quali sono ripieni tanti volumi; ma basta dire che combattendo quei popoli per la libertà et per odio particolare contro Spag^{li}, hanno tentato et esseguito imprese più tosto impossibili, che difficili, et che, con la loro povertà et angustia di stato, non solo circondato ma fraposto con quelle dell' inimico, hanno potuto et sostenersi et avanzarsi di tanto quanto potranno l'Ecc^{e} V^{e} comprender da quel poco, che io son per dirle della loro grandezza et della felicità, che gode tutto il Paese.

Le sette Provincie, godute dalli Sig^{ri} Stati, sono cosi ristrette, che non vi è luogo in esse, dal qual

en onafhankelijke heerschappij bij de Staten-Generaal dezer Provincien gevestigd.

Het zou te lang zijn de gelukkige uitkomsten en krijgsdaden gedurende een zoo groote reeks van jaren, dat de oorlog geduurd heeft, te verhalen; vele boekdeelen zijn er vol van; maar het is genoeg te zeggen, dat dit volk, strijdende voor de vrijheid en uit bijzonderen haat tegen de Spanjaarden, ondernemingen, die men veeleer onmogelijk dan moeilijk mag noemen, gewaagd en volvoerd heeft, en bij de armoede en bekrompene omstandigheden van den Staat, niet alleen omringd, maar bekneld door vijandelijk land, zich heeft weten te handhaven en zoo hoog te stijgen, als Uwe Exc. zullen kunnen begrijpen uit het weinige, dat ik U nu zeggen ga van 's volks grootheid en den voorspoed, dien het gansche land genict.

De zeven Provincien in het bezit der Staten-Generaal zijn zoo klein van omvang, dat er geen plaats is, waaruit men niet in slechts zes uren over de grenzen kan komen.

non si possi uscire nel spatio di *sei* sole hore. Sono però altrettante habitate, frequenti di città grandi mercantili et ripiène di gente; onde se per l'angustia di che convengono ceder all' ampiezza delle restanti possedute dalli Archiduci, le avanzano però di molto di tutte le altre condizioni. Abondano per propria dote di pascoli ed animali cosi fecondi, che per il più le pecore fanno due o tre agnelli in un parto, e quelle, che ne fanno un solo, come inutili non si conservano, et le vache ancora ben spesso fanno più di un vitello, da che ne deriva una grandissima quantità di butiri e formaggii, che non solo consummati nel paese proprio, ma altrove esportati, le rendono una immensità d'oro.

Producono particolarmente nella Frisia et Hollanda numero grande di buoni et belli cavalli, attissimi alla guerra, di dove, con gran commodo del Paese, si provede gran parte dell' Allemagna e della Francia ancora

Toch zijn zij dubbel sterk bevolkt, met veel groote koopsteden en vol inwoners, weshalve zij, zoo zij erkennen in omvang voor de overige door de Aartshertogen bezeten Provincien te wijken, dezen in alle andere opzichten verre te boven gaan. Zij hebben voor haar deel een' overvloed van weiden en zoo vruchtbare beesten, dat meestal de schapen twee of drie lammeren tegelijk werpen en die, welke er slechts één werpen, als van geen nut, niet bewaard worden, en ook de koeien werpen vaak meer dan één kalf, van daar een overgroote hoeveelheid boter en kaas, die niet alleen in het eigen land verteerd worden, maar naar buiten uitgevoerd, haar onmetelijke schatten opbrengen.

Zij brengen, bepaaldelijk in Friesland en Holland, een groot aantal goede en schoone paarden voort, zeer geschikt voor den oorlog, vanwaar tot groot voordeel van het land zich een groot deel van Duitschland en ook van Frankrijk

Hanno quantità difinissimi lini, di quali, insieme con altri che cavano da paesi vicini, fabbricano quantità grande di finissima teleria et di lavoro esquisito, che non ritrovono pari al mondo.

Di grani sono assai scarse universalmente, se ben alcuna provincia ne produca a sufficienza ed anco d'avantaggio; et di vino assolutamente mancano, che per ciò beve ogn'uno ordinariamente birra, ma di questo si provedono in abondanza dalla Francia e dalla parte del Reno nell' Allemagna, e li formenti li cavano di Danzica in grandissima copia, oltre li vini di Spagna et moscati di Levante; onde ne degli vini, ne degli altri vi è mai ne mancamento, ne strettezza.

Il paese è quasi tutto piano, per il che manca di legne communemente, onde abbruggiano certo terreno, da loro chiamato *turbe*, che cavato da palludi et ben

van paarden voorziet. Zij hebben een overvloed van het fijnste vlas, van hetwelk zij, met ander vlas, dat zij uit de naburige landen bekomen, een groote hoeveelheid van het fijnste lijnwaad van uitgelezen fabrikaat vervaardigen, zoodat men dergelijke ter wereld niet vindt. Koren wordt er over het algemeen niet overvloedig voortgebracht, hoezeer de eene of andere Provincie het in genoegzame mate, ja meer dan dat, voortbrengt; wijn wordt er ganschelijk niet verbouwd: dus drinkt ieder er gewoonlijk bier; maar van wijn voorzien zij zich in overvloed uit Frankrijk en van den Rijnkant in Duitschland; en de tarwe halen zij uit Dantzig in overgroote hoeveelheid, behalve de wijnen uit Spanje en den muskaatwijn uit de Levant. Dus is er nooit gebrek of schaarschte van wijn of andere artikelen.

Het land is nagenoeg geheel vlak, waardoor het algemeen gebrek heeft aan hout: dus brandt men een zeker soort van grond, dien zij *turven* noemen, die, uit de poelen gehaald en goed gedroogd, gemakkelijk in de behoefte

asciuto supplisce commodamente al bisogno. Ma nè la sola abondanza delle cose che produce il paese lo rende felice, nè la strettezza di quelle, di quali manca, nuoce; perchè la felicità sua consiste nell' esser forse sopra ogn' altro habitato; poichè, come ho detto, ogni cinque o sei miglia d'Italia vi è una città, che haverà di trenta, quaranta e fino cinquanta mille anime et d'avantaggio; si vedono le fabbriche in ogni luogo accrescersi giornalmente, e le città per il più agrandirsi. Non vi sono molti Palazzi, la fabrica di quelli è costosa, mà commode e buone habitationi ed ornate assai; ben le chiese son belle e grandi, che denotano la pietà delli lori maggiori; sono però hora ridotte nude, al solo essercitio della Religione che professano. Sono soliti dir per scherzo, che questa gran frequenza di gente nasce dal non haver nel paese persone inutili, come sono li frati et monache, ma che maritandosi

voorziet. Maar noch de overvloed alleen van hetgeen het land voortbrengt, maakt het gelukkig, noch de schaarschte van hetgeen er gemist wordt, schaadt, omdat het voordeel van deze Provincie hierin bestaat, dat zij misschien meer dan eenige andere bevolkt is, daar er, gelijk ik gezegd heb, op iedere vijf of zes Italiaansche mijlen eene stad is met dertig, ja tot vijftig duizend zielen en meer; dagelijks ziet men in alle plaatsen de gebouwen vermeerderen en de steden grooter worden; er zijn niet veel paleizen, wier bouw kostbaar is, maar gemakkelijke en goede, vrij sierlijke woningen; wel zijn de kerken schoon en groot, hetgeen de vroomheid hunner voorouders bewijst: thans zijn zij naakt en alleen dienstbaar aan de oefening van den Godsdienst, dien zij belijden. Men is gewoon schertsend te zeggen, dat die volkrijkheid daarvan komt, dat men in het land geene nuttelooze lieden heeft, als geestelijke broeders en nonnen, maar dat, daar allen

ogni uno multiplica il popolo, che se ben fosse in tanto numero et ristretto in cosi angusti termini, per la propria industria, per l'applicatione ch'ogn'uno ha alle cose del mare, per la commodità e facilità di trafficar per tutte le parti del mondo, et per il studio, che et nel publico et nel particolare si mette per conservar et augmentar li commercij, se può dir che habbi tutto il mondo per territorio, et goda raccolto tutto quello ch'è altrove disperso. È cosa mirabile et è pur vera, che non vi è persona in tutto il paese, che non habbi commodità di viver bene conforme alla sua conditione: nessuna cerca alemosine, ne chi volesse sapria a chi darla. Non vi sono richezze eccessive in particolari suggetti, eccettuati molti mercanti; ma il Paese è universalmente commodo, che e quello, che giove mirabilmente al servitio publico per ogni rispetto.

trouwen, allen ook de vermenigvuldiging van de bevolking bevorderen.

Van dit volk, laat het nog zoo talrijk zijn, toch beperkt binnen zoo enge grenzen, kan men zeggen, dat het door zijne nijverheid, door het werk, dat allen van de zeezaken maken, door den onbelemmerden handel in alle deelen der aarde, en door den toeleg van den Staat zoowel als van de bijzondere burgers om den handel te behouden en uit te breiden, — de geheele wereld tot zijn grondgebied heeft, en alles vereenigd geniet wat elders verstrooid is. Het is verwonderlijk en toch waar, dat er in 't geheele land niemand is, die niet met gemak naar zijnen stand leven kan: niemand vraagt een aalmoes, en wie aalmoesen geven wilde, zou niet weten aan wien. Hier zijn geen buitensporige rijkdommen bij bijzondere personen, uitgezonderd vele kooplieden; maar het land is over 't algemeen welvarend, hetgeen den publieken dienst in alle opzichten wonderlijk te stade komt. Zij die op het land wonen, en

Quelli chi habitano il contado e più quelli della Northollandia, che li altri sono più richi delli cittadini, poichè sono per il più padroni della campagna, hanno le loro mandre numerose, alla cura delle quali lasciano le mogli, che cavandone gran profitto, ne levandosi però dalla simplicità del vitto, accumulano molto danaro, mentre i mariti escono in mare à varii viaggi, da quali ne riportano emolumenti grandmi, il che causa tanta abundanza d'oro fra loro, che non havendo bisogna alcuno di vendere, ma ben desiderio et commodo per comprare, ogni picciola portione di terra vale pretio eccessivo, che ascende in ragion di 5 a 600 scudi il campo, investendosi il capitale a uno percento ò poco più o alla volta meno. Dicono, che non vogliono maritar le figlie in altri che nelli medesimi del contado, e lo fanno con valsente di 10 à 11 mila Ongari et alcuno fine de 20 à 25 mila.

meer die van Noord-Holland, dan de anderen, zijn rijker dan de stedelingen, omdat zij meestal heeren zijn van het platte land, talrijke kudden hebben, wier zorg zij aan de vrouwen overlaten, die, daar zij er groot voordeel uit trekken, en toch de eenvoudigheid der levenswijze behouden, veel geld ophoopen, terwijl de mannen ter zee varen op verscheiden tochten, van welke zij zeer groote winsten te huis brengen, hetwelk zulk een overvloed van goud bij hen veroorzaakt, dat, daar men niets behoeft te verkoopen, maar wel lust en vermogen heeft om te koopen, elk klein stukske grond buitensporig veel waarde heeft, eene waarde die klimt tot vijf- of zeshonderd kroonen het akkerveld; waarbij men één percent of weinig meer, of soms minder van zijn kapitaal trekt. Zij zeggen, dat zij hunne dochters niet willen uithuwelijken aan anderen, dan aan landbewoners als zij, en dat doen zij met tien- of twaalfduizend Hongaarsche sekijnen, en sommigen tot 20 of 25 duizend toe.

Questa parte è sopra tutte le altre bassa di suolo, quasi tutta bagnata delle acque, che l'inverno aghiacciano e l'estate convengono causar quantità di.... senza le contrarii pero che restano uniti dal commodo della navigatione che le apportano ogni bene. La politia è tanta, che le hosterie publiche non sono meno ben tenute che li monasterij et le chiese in questa città, ne questo è l'hiperbole. Le donne sono più tosto belle, che altrimenti; godono somma libertà, sopra qnelle di tutte le altre Provincie, ch'è però in ogni luogo grandissima; praticano con somma familiarità con ogn'uno, ricevendo cortesamente il saluto all' uso di Francia et corrispondendo ancora; affermano però, che questa semplicità sia accompagnata di altrettanta modestia et continenza, che può esser vero. Questa

Deze streek is lager van bodem, dan alle andere, nagenoeg geheel omgeven van wateren, die 's winters bevriezen, en in den zomer natuurlijk veroorzaken (zonder die wateren zou er ongelegenheid ontstaan), dat zij vereenigd worden door de scheepvaart, die hun alles aanbrengt. [1])

De zindelijkheid is zoo groot, dat de openbare herbergen niet minder goed onderhouden zijn, dan de kloosters en kerken in deze stad [2]), en dit is geen grootspraak. De vrouwen zijn eer schoon, dan iets anders; zij genieten de grootste vrijheid, meer dan die van de andere Provincies, waar die vrijheid toch ook zeer groot is; zij gaan met de grootste gemeenzaamheid met iedereen om, ontvangen beleefdelijk den groet op de Fransche manier en beantwoorden dien bovendien. Toch verzekert men, dat die eenvoudigheid gepaard gaat met even groote zedigheid en ingetogenheid,

---

1) D. i. Venetië.

2) Hier schijnt iets aan den Italiaanschen text te haperen.

parte di stato hanno desiderati quei S^{ri} ch'io veda più dell' altre, credo perchè li avanzi di conditione, et io l'ho fatto volontieri, poichè essendo tutta sul mare et applicata a questa professione è anco quella, che tiene più frequente commercio et con questa città et con tutte le piazze di negotio dentro al mediterraneo. Fra le altre città di esse vi sono quella di Horno et Encusen, che abondano di marinarezza et nelle quali si fabricano molte grandissime navi continuamente.

La città di Amsterdam per tutte le cose merita, che ne sia detto qualche cosa appartatamente. Li principij della sua grandezza sono derivati dalla declinatione d'Anversa, poiche i più richi mercanti di quella piazza nel tempo delli moti passati, mentre il traffico le era difficoltato in quella parte, si sono ridotti con grossissimi capitali ad habitarla come più vicina al mare e

hetgeen waar mag zijn. De Heeren Staten hebben, geloof ik, verlangd, dat ik dit deel van den Staat zien zou, liever dan andere, opdat ik ze mocht bevoordeelen met mededeelingen betreffende den handel, en dit heb ik gaarne gedaan, omdat, daar deze Provincie geheel aan zee gelegen is en zich op den zeehandel toelegt, zij ook den levendigsten handel drijft met deze stad [1]) en met al de handelplaatsen aan de Middellandsche zee. Onder de andere steden zijn het Hoorn en Enkhuizen, waar het zeevaardersbedrijf bijzonder bloeit, en onophoudelijk zeer veel groote schepen gebouwd worden.

De stad van Amsterdam verdient in alle opzichten, dat er iets in 't bijzonder van gezegd worde. De beginselen harer grootheid worden gevonden in den achteruitgang van Antwerpen, omdat de rijkste kooplieden van die plaats in den tijd van de vroegere troebelen, dewijl de handel daar bemoeilijkt werd, zich met overgroote kapitalen derwaarts begeven hebben, als zijnde de stad gelegen dicht

dove li loro negotii non potevano esser impediti. Col progresso delle guerre hanno fatto grand^{mo} profitto, onde la città si è sempre andata avanzando, et si trova ridotta a tale, che non vi è forse piazza in Europa, che le vada avanti ò se le avvicini. È accresciuta di fabbriche per più del doppio da pochissimi anni in quà, e se augmenta ogni giorno. La quantità di vascelli, che del continuo vi sono, è inumerabile; maggiore è quella di quei, che sono à varij viaggij per tutte le parti del mondo. Vi sono mercanti di grand^{ma} facoltà et credito. A tutti li negotij si applicano; vanno in Danzica per formenti, come ci è detto; in Norweggia per legnami per fabricare; nel mediterraneo per moscate, ogli, rive passe, seche, gottoni, aranci et mille altre cose; in Spagna, in Inghelterra, Francia, nelle Indie et in ogn' altro luogo per riportarne le merci proprie delli paesi et far essito delle loro.

bij de zee, en dewijl er hun handel niet zou verhinderd worden. Met den voortgang van den oorlog hebben zij zeer veel winsten behaald, vandaar dat de stad steeds is toegenomen en zij zoover gekomen is, dat er misschien geene stad in Europa is, welke haar te bovengaat of maar nabij komt. De aanbouw, meer dan de helft belangrijker dan weinig jaren geleden, vermeerdert bij den dag. De menigte schepen, die er blijvend zijn, is ontelbaar; en grooter is het getal van die schepen, welke op verschillende tochten zijn in alle deelen der aarde. Hier zijn kooplieden van het grootste vermogen en crediet. Zij leggen zich op allerlei handel toe; zij varen naar Dantzig om tarwe, gelijk ik boven zeide, naar Noorwegen om timmerhout, naar de Middellandsche zee om muskaatwijn, oliën, gedroogde rozijnen, katoenen, oranjeappels en duizend andere zaken, naar Spanje, Engeland, Frankrijk, de Indien en overal elders heen, om er de koopwaren, aan elk dier

Moltissime sono le navi, che si noleggiano à commodo de particolari, nelle quali quasi tutti hanno interesse. Nella Compagnia dell' Indie Orientali ha la metà della portione la sola città di Amsterdam, et se si concluderà quella delle Occidentali haverà delle nove parti le quatro, che cosi è stato firmato. Questa se differisce perchè molti de principali mercanti che hanno grossi capitali in Spagna, temono del' arresto di essi, interessandosi in questo affare; sono però formati i capitali e credo certo che si concluderà, e si le tregue si rompessero, cessando ogn' altro rispetto, tanto più presto restarebbe ella effettuata. Fra tanto quella delle Orientali camina cosi bene ch'è cosa di miraviglia di veder la gran quantità di spetierie et altro, che di là vengono et si spandono poi per tutta la Francia, Allemagna e tutte le altre Provincie et fino in questa città, di

landen eigen, vandaan te halen en de hunne af te zetten. Uiterst talrijk zijn de schepen, welke bevracht worden ten dienste van bijzondere personen, die er bijna allen aandeelen in hebben. In de Oost-Indische Compagnie heeft de stad Amsterdam alleen de helft der aandeelen, en zoo de West-Indische Compagnie gesticht wordt, zal zij vier van de negen aandeelen krijgen: dit is reeds bepaald. De oprichting wordt uitgesteld, omdat velen der voornaamste kooplieden, die groote kapitalen in Spanje hebben, wanneer zij daartoe medewerken, vreezen dat op hunne eigendommen beslag zal gelegd worden: toch zijn de kapitalen gevonden en ik houd voor zeker, dat zij tot stand zal komen, en zoo het Bestand verbroken wordt, houdt alle bedenking op, en zal zij te eerder haar beslag krijgen. Intusschen gaat de Oost-Indische Compagnie zoo goed vooruit, dat het wonderlijk is de menigte te zien van specerijen enz., die vandaar komen en verspreid worden over geheel Frankrijk, Duitschland en alle de andere

dove altre volte tutte solevano provedersi et ultimamente vi sono stati mercanti, che hanno comprato in una sola partita da questa Compagnia peveri per la summa di un millione e più di scudi.

Mi hanno tenuto proposito alcuni di questi Sig^ri^, che sarebbe bene che anco la Ser^tà^ V^a^ ò nel publico ò con capitali di particolari, suoi cittadini, si interessasse in questi negotij, à che ho io risposto con termini gnali et cortesi. Mi hanno anco considerato, che, unendosi insieme et ben intendendosi li mercanti di questa città con li loro, si potrebbe apprender tutto il negotio della sede nella Siria et escluder di quella stalla li Francesi et Inglesi, con profitto notabile de' communi sudditi, et che si potrebbe divisar il farlo

Provincien, tot in deze stad [1]) toe, waar vroeger zich allen voorzagen, en laatstelijk zijn er kooplieden geweest, die in ééne partij van die Compagnie peper gekocht hebben voor de som van een millioen en meer kroonen.

Eenigen der Heeren hebben mij voorgehouden, dat het goed zou zijn, zoo ook U. D., hetzij met staatsgelden, hetzij met kapitalen van particulieren, stadgenooten, aan deze handels-ondernemingen aandeel nam. Hierop heb ik in algemeene en beleefde bewoordingen geantwoord. Ook hebben zij ter mijner behartiging aangemerkt, dat, als zich de kooplieden dezer stad [2]) met de hunne verbonden, men zich den geheelen handel van de kantoren in Syrie kon toeeigenen, en de Franschen en Engelschen uitsluiten, tot aanmerkelijk profijt van de wederzijdsche onderdanen, en dat men de taak kon verdeelen met voordeel en vol-

---

1) D. i. Venetië.

2) Wederom Venetië.

con reciproco commodo et sodisfattione. Il negotio è grande et importante et merita maggior riflesso et consideratione. In somma non lasciano di pensar à cosa veruna dalla quale posse derivar l'augmento del traffico nel paese. Godono per cio li mercanti di tutte le nationi indifferentemente grandissima libertà; ogni uno vive nelle sue case con che Religione li piace, et pur ch' in palese non esserciti altro rito, che il Calvinismo, che è il proprio; nel resto chiudono li occhi e nella sola città di Amsterdam vi saranno fino dodeci o quatordeci messe al giorno, secrete, in case di particolari; ne vi è che glielo impedisce, se ben ogn'uno lo sà.

La mercantia viene leggeramente aggravata, non ascendendo l'impositione a tre per cento, tanto per li sudditi, quanto per li esteri, et il tratto di questi tutti è applicato all' Ammiralità per proveder con esso alli

doening aan beide zijden. De zaak is groot en belangrijk en verdient meer overweging. Trouwens zij verzuimen niet op iets bedacht te zijn, dat den handel in het land kan vermeerderen. Daarom genieten de kooplieden van alle naties zonder onderscheid de grootste vrijheid. Een ieder leeft in zijn huis met den godsdienst, die hem goeddunkt, en ofschoon in 't openbaar geen andere, dan het Calvinisme, hetgeen de eigenlijke godsdienstvorm is, wordt geoefend, sluit men voor 't overige de oogen, en in de stad Amsterdam alleen zullen er dagelijks tot twaalf of veertien missen in 't geheim, in huizen van particulieren, gelezen worden, en niemand belet zulks, ofschoon ieder het weet.

De handel wordt in geringe mate bezwaard, daar de belasting niet meer beloopt dan drie percent, zoowel voor de onderdanen, als voor de buitenlanders, en de opbrengst wordt geheel geleverd aan de Admiraliteiten, om daarmede

bisogni maritimi, cosi di armata, come di altro et lo fanno con ogni applicatione maggiore.

La città è benissimo regolata; li hospitali vi sono per tutte sorti di persone benissimo tenuti et per il più sostentati con applicatione di rendite che solevano easer di Chiese, come si fa quasi anco in ogn'altro luogo, se ben qualche portione ve ne è anco applicata ad altro uso. Vi è l'hospitale de vecchi, de orfani, degl' infermi; ve n'è uno dove l'huomo con poco capitale compra il vitto per tutto il corso della sua vita, che sarà con quattro ò cinque cento ducati, et è ben trattato; ma tutti sono tenuti con tanta politia, che non s'degnarebbe persona à starvi. Oltre li hospitali predetti ve n'è uno per i vagabondi et che non vogliono far mistière, dove li fanno stare li mesi et anni fino à tanto che li vedono ben corretti; qui li

in de behoeften der zeezaken te voorzien, zoowel wat gewapend geleide als anderszins betreft, en zij doen zulks met allen ijver.

De stad is zeer goed ingericht. Hospitalen zijn er voor alle soorten van lieden, zeer goed onderhouden, meerendeels uit de inkomsten, die vroeger aan de kerken toekwamen, gelijk nagenoeg ook in alle andere plaatsen geschiedt; ofschoon een deel er van ook tot ander gebruik wordt aangewend. Daar is het gasthuis der oude lieden, der weezen, der zieken; er is er een, waar iemand met weinig kapitaal zijn onderhoud koopt voor zijn geheele leven, te weten voor 4 of 500 dukaten, en hij wordt er goed verpleegd. Maar in allen heerscht zulk eene zindelijkheid, dat niemand versmaden zou er in te wonen. Behalve de gezegde gasthuizen is er een voor vagabonden en voor lieden, die geen ambacht willen uitoefenen: men laat ze er maanden en jaren blijven, totdat men ziet dat zij goed verbeterd zijn. Daar laat men hen met groote ijzeren

fanno con gran lime di ferro rascir certo legno duro, che credo sia verzino, come si fa anche in questa città et se fra doi non si rasciano 50 lire al giorno, le trattengono il pane: lo chiamano per burla l'Hospital di S. Ruspin et racontano varij miracoli di quelli, che si fingevano zoppi et stroppiati, che hanno gettate le crozzolle, et se sono fatti gagliardi et ne conservano memoria.

Molte altre cose potrei dire delle doti di questa città, ma me lo impedisce il non dover troppo allungar questa relatione. Ho pero quella ancora li suoi contrarij, et grandi: il suo porto è il Tessel lontano della città duodeci miglia, dal quale si va per un canale poco profondo, onde bisogna levar le navi et condurre le mercantie con qualche pericolo; oltre che per il più l'invernata resta tutto agghiacciato per tre o quattro mesi con interrution di commercij. Il suo sito è palu-

vijlen zeker hard hout, brazilienhout, geloof ik, raspen, gelijk ook in deze stad geschiedt, en zoo zij met hun beiden geen 50 ponden per dag raspen, onthouden zij hun het brood. Men noemt het schertsenderwijs het gasthuis van St. Ruspijn, en men vertelt verschillende wonderen van dezulken, die voorgaven kreupel en lam te zijn, maar hunne krukken wegwierpen en gezond en sterk geworden zijn, en men bewaart er de gedachtenis van.

Veel andere dingen zou ik kunnen zeggen van de eigenaardigheden dezer stad; maar dit verbiedt mij de verplichting om dit verslag niet te lang te maken. Toch heeft zij groote ongelegenheden. Haar haven is Texel, twaalf mijlen van de stad, waarheen men vaart door een niet diep kanaal, waar men de schepen moet lichten en de lading met eenig gevaar moet heenbrengen; behalve dat is het meestal in den winter geheel bevroren drie of vier maanden lang met staking van den handel. De ligging

doso, che rende l'aria poco salubre; acqua per uso è molto cattiva et d'ogni intorno l'invernata tutto è ripieno di acqua e di ghiaccio, che par più tosto isola in mare, che città in terra; manca ella ancora di legne et abbruggia le torbe, onde se può dir che non gode alcuno delli quattro elementi perfettamente, si che il solo negotio la mantiene et supera tutti li contrarij. Se può però creder, che se la città d'Anversa fosse nelle mani de' S[ri] Stati, ò se unisse à queste Provincie et potesse aver il commercio libero, come hora le viene impedito, fosse quella per ritornar nella sua floridezza et questa per declinar della sua grandezza.

Tutto il paese è naturalmente di sito forte, et l'Hollanda e Zelanda sopra il resto, per la commodità che hanno per inondarlo à loro piacere, da che ne è derivato nelle guerre passate, che molte volte poco numero di paesani ha tagliato à pezzi molto mag-

der stad is moerassig, hetgeen de lucht weinig gezond maakt; het water is tot gebruik slecht en de geheele omtrek is 's winters vol water en ijs, zoodat zij veeleer een eiland in de zee, dan eene stad op het land schijnt. Ook ontbreekt het haar aan hout, en men brandt er turven, weshalve men zeggen kan: dat zij geen volkomen genot van de vier elementen heeft. Dus houdt alleen de handel haar in goeden staat, en de handel alleen vergoedt al het gebrekkige. Toch mag men gelooven, dat zoo de stad Antwerpen in de handen der Staten ware, en zich met deze Provincien verbond, en vrijen handel kon krijgen, die nu belet is, zij tot vroegere welvaart terugkeeren en Amsterdam van hare grootheid vervallen zou.

Geheel het land is sterk door de natuur, en Holland en Zeeland meer dan de andere deelen, omdat men ze gemakkelijk, als men wil, onder water kan zetten. Vandaar dat in de vorige oorlogen, menigmaal een klein

giore quantità de soldati, colti, se può dir, nelle reti et rinchiusi nelle paludi senza avedersene.

Altre volte gli hanno necessitati à sfuggir degl' assedij et liberar le città che per altro convenivano cadere: il che li rende tanto più coraggiosi. Accostumano per asciugar le paludi e ridurle à cultura di valersi di molini da vento, come fanno anche per macinare le biade, le quali aggiacendosi et corrispondendosi l'uno à l'altro fanno mirabile effetto: et io ho veduto quello, che pare quasi incredibile ad rifferir, asciutto e lavorato quel paese, che poco prima era lago profondo et vasto assai, et tuttavia attendevano al med^{mo} lavoro et si assicuravano a ridurre un altro maggior del primo: tanta è la strettezza del terreno et il desiderio che hanno di accrescerlo, che non risparmiano fatica ò spesa veruna. Con altrettanta in-

aantal boeren een veel grootere hoeveelheid soldaten in de pan heeft gehakt, als het ware, in het net gevangen en ongemerkt binnen de moerassen besloten. Een andermaal hebben zij den vijand genoodzaakt een beleg op te breken en steden te ontzetten, die anders, schijnt het, gevallen zouden zijn. Dit maakt hen des te moediger. Om de moerassen te drogen en er bouwland van te maken, zijn zij gewoon zich van windmolens te bedienen, gelijk zij ook doen om koren te malen. Daar deze molens dicht bij elkander liggen en tegelijk met elkaar werken, levert dit een wonderlijk schouwspel op, en ik heb gezien wat bijna ongeloofelijk schijnt, als men het verhaalt, een land droog en bebouwd, dat kort te voren een diep en vrij uitgestrekt meer was, en ook was men bedacht op een dergelijken arbeid, en nam men maatregelen om een ander meer, grooter dan het vorige, droog te maken. Zoo groot is de beperktheid van den bodem en het verlangen om hem uit te breiden, dat zij geenerlei moeite en kosten

dustria et dispendio diffendono la campagna dall' impeto del mare vicino con la fabrica di grossissimi et fortissimi argini da loro chiamati *diche*, fatti di aliga ben asciutta, mista con un poco di terreno, che fa mirabil presa et sostenta ogni borasca.

Ma riesce poi di aggravio immenso à quelle Provincie, che senza questo riparo resteriano senza dubio somerse, come già ottanta anni in circa successe in Zelanda, che forse settante ville restarono miseramente sepolte nel mare con la morte di tutti li habitanti e delli animali, e ne se ne vede altro vestigio, che di qualche torre o campanile. Lo stesso infortunio avenne anche in Hollanda vicino a Dortrecht, che è la metropoli di essa, dove pure fra li due fiumi del Vale e della Mossa

ontzien. Met gelijke vlijt en kosten verdedigen zij het land tegen het geweld der naburige zee met den aanleg van zeer groote en sterke ophoogingen, die zij *dijken* noemen, gemaakt van zeewier, goed gedroogd en vermengd met een weinig aarde, hetwelk wonderlijk goed samenpakt en alle stormen trotseert. Maar toch blijft het een ontzettend bezwaar voor deze Provincien, die, zonder dat hulpmiddel, buiten twijfel overstroomd zouden worden, gelijk ongeveer 80 jaren geleden in Zeeland voorviel [1]), toen wel zestig steden ellendig in zee bedolven werden, hetgeen den dood van al de bewoners en van de dieren ten gevolge had, en men ziet er geen ander spoor van, dan hier of daar een toren. Hetzelfde ongeluk is ook in Holland gebeurd [2]), in de buurt van Dordrecht, de hoofdstad der Provincie, waar tusschen de twee rivieren, Waal

---

1) De schrijver bedoelt den hoogen watervloed van 1530. Zie Wagenaar V. 13.

2) De vloed van den St. Elizabethsnacht van 1421, die het Biesbosch deed ontstaan.

se dislogò et somerse gran quantità di paese, da che ammoniti porgono quanto studio conviene à questo riparo et si mantengono lontani da ogni timore et pericolo.

Li travagli delle guerre passate et li passati pericoli hanno necessitato queste Provincie ad unirsi insième, et come quelle che prima da per se formavano cadauna una separata republica, o per dir meglio tante Republiche quanto sono le città di esse, se bene con la sopraintendenza et dominio limitato però, come è stato hoggi, di qualche Principe, hanno procurato di far di tutte con la loro unione una Republica sola, potente e forte per la commune diffesa.

. . . .

Questa forma di Governo pare, che nelle cose importanti possa portare seco qualche contrario per le

en Maas, een groote hoeveelheid lands is verzonken en overstroomd. Hierdoor gewaarschuwd, wijden zij de noodige zorg aan den aanleg der dijken, en zij bewaren zich verre van alle vrees en gevaar.

De taak van den oorlog en de vroegere gevaren hebben deze Provincien genoopt zich met elkander te vereenigen, en daar zij vroeger elk voor zich eene afzonderlijke Republiek vormden, of juister gezegd, daar er zooveel republieken als steden waren, ofschoon met het oppertoezicht en de beperkte heerschappij, gelijk boven aangestipt is, van een' Vorst, zijn zij er in geslaagd van die allen door haar Unie ééne machtige en sterke Republiek ter gemeenschappelijke verdediging te maken. . . . . [1])

Deze vorm van regeering schijnt bij belangrijke zaken eenige ongelegenheid mede te brengen door den tijd, die

---

1) Hier volgt eene opgave van de verschillende gewesten en den regeeringsvorm: zij is vrij juist, doch leert ons niets.

dilationi che si frapongono per ricever li pareri di tante città et per li dispareri che potessero nascer: tuttavia in effetto si prova il contrario, perchè nelle cose ordinarie e che non sono di grandissima consequenza li Stati Gnali deliberano quello che le piace. Nelle altre ogn'uno scrive alla sua Provincia et nel medesimo tempo tutte le città di essa nelli loro consiglii deliberano et fanno saper la loro volontà ai Stati Provinciali, li quali, ricevuto il parere delle città, manda quello della maggior parte di esse al suo deputato nelle Stati Gnali, conforme a quello se regola: et ciò, che dalla maggior parte viene assentito resta stabilito, il che si esseguisce assai facilmente. Ma ogni impedimento viene poi facilmente rimosso da l'autorità del Sig^r^ Principe d'Oranges, alla quale ogn'uno adherisce, onde non vi è cosa, che da lui venga ò promessa ò stimata buona, che non resti approvata.

er verloopt vóór de ontvangst van de besluiten van zooveel Steden, en het verschil van gevoelen, dat zich kan opdoen. Doch inderdaad heeft het tegenovergestelde plaats, daar bij gewone en niet hoogstgewichtige zaken de Staten-Generaal besluiten wat zij goedvinden. Bij andere zaken schrijven de leden aan hunne Provincie, en op denzelfden tijd nemen alle Steden eener Provincie in hare raadsvergaderingen een besluit en doen haren wil aan de Provinciale Staten kennen, welke na ontvangst van het besluit der Steden het besluit der meerderheid aan hunnen Gedeputeerde ter Generaliteit berichten, die zich dan daarnaar gedraagt, en wat door de meerderheid goedgevonden is, blijft vastgesteld, hetgeen vrij gemakkelijk in het werk gaat. Doch elk beletsel wordt daarna gereedelijk uit den weg geruimd door het gezag van den Prins van Oranje, waarmede iedereen zich vereenigt; zoodat er geene zaak is, die door hem of beloofd of goedgeacht wordt, die niet

È questo Principe di età di 54 anni, prosperoso et gagliardo assai, di quel gran nome et credito nella professione militare, che è molto ben noto all' Ecc^{ze} V^{e}, amato et riverito dal paese tutto come auttor et difensor della commune libertà, et in lui sta risposta la confidenza de tutto il Paese per il proprio mantenimento. In lui se ramemorano li benificij ricevuti dal Padre et ogn'uno gliene professa obligatione .... Si fa conto che tra le proprie rendite patrimoniali et quello che cava dalli S^{ri} Stati per le cariche, che sostiene, possi egli havere ben ottocento sino nove cento mille fiorini, che saranno intorno à trecento mille scudi.

Vive assai alla grande per il paese, tiene buona stalla e famiglia, ne oltre di lui et il Principe Henrico,

goed gevonden wordt. Deze Prins is 52 jaren oud, welvarend en sterk, van een zoo grooten roem en krediet in de krijgswetenschap, als aan U. D. zeer wel bekend is; hij is door het geheele land bemind en vereerd, als bewerker en verdediger der algemeene vrijheid, en op hem steunt het vertrouwen van het geheele volk op 's lands behoud. In hem herdenkt men de weldaden, van zijnen vader ontvangen, en allen weten hem er dank voor [1])

. . . .

Men berekent, dat hij als inkomst van zijn eigen erfgoederen bij hetgeen hij ontvangt van de Staten-Generaal voor de posten, die hij bekleedt, wel 8 of 900 duizend gulden kan krijgen, dat is zooveel als 300,000 kroonen. Hij leeft voor het land op vrij hoogen voet, en heeft schoone paarden en goede bedienden, en behalve hem en Prins Hendrik, zijnen broeder, is er geen ander, die zich

1) Hier volgt weder kortelijk eene opgave van bekende feiten, de regeering betreffende.

suo fratello, vi e altro suggetto, che di molto se cavi dal ordinario et dalla mediocrità e semplicità del paese; essendovi in quelle parti pochissima nobiltà di sangue. Fra le altre conditioni di questo Principe tiene egli concetto di commettersi molto poco alla fortuna, ma regularsi stesso et le sue armi con somma prudenza et sicurtà, che causa che tutti i suoi soldati, capitani et officiali lo seguitino et obediscono alla cieca, certi di non poter mal capitare. Non se può dubitare, che mentre durerà la vita et prosperità di lui non siano per passar felicemente et quietamente tutte le cose à Sri Stati, come manco si può negare, che l'anno della sua morte non habbi ad esser climaterico alli medesimi.

Governa egli, si può dire, come Principe assoluto per l'auttorità, ma con concetti altrettanto proprij di buon Republichista et ben si può creder, che lo facci

op verre na boven het gewone en boven de middelmatigheid en eenvoudigheid van het land verheft, daar hier zeer weinig geboorte-adel is. Onder de andere eigenschappen van dezen Prins is zijn streven om zeer weinig aan de fortuin over te laten, en zich en zijne wapenen door het hoogst beleid en beradenheid te laten leiden, hetgeen veroorzaakt, dat al zijne soldaten, kapiteins en officieren hem in den blinde volgen en gehoorzamen, verzekerd zijnde dat zij daarmede niet kwalijk zullen uitkomen. Er is geen twijfel aan, of, zoolang zijn leven en voorspoed duren, zullen al de zaken der Staten-Generaal een' gelukkigen en rustigen voortgang hebben, evenzeer als het niet te ontkennen valt, dat het jaar van zijnen dood hachlijk voor hen wezen zal. Hij regeert, mag men zeggen, als volstrekt Vorst met gezag, maar evenzeer met de gezindheid van een goed republikein, en men mag gelooven, dat hij zulks doet uit ijver alleen voor

per solo zelo del publico bene e della libertà; ma altrettanto conosce, che quando anche havesse pensièro diverso et procurasse di tirar à se l'assoluto commando del Paese, non li riusciria certamente l'impresa, et l'amore et rispetto, che hora gode in supremo grado, si convertiriano in odio capitale et le causeriano la rovina. Oltre che, il non haver egli figlii legitimi, ne essendovene manco nella propria casa, lo deve render tanto più alieno dal machinare cose pregiudiciali allo Stato.

Si doppo di lui habbi da esser tramessa la medesima autorità in altri, o pur più ristretta, non è cosi facile il pronosticarlo con fondamento, perchè pare ch'il Principe Henrico, suo fratello, che è sempre à parte di tutte le fatiche con lui et che pur rappresenta l'imagine del Padre Guglielmo, auttore di ogni loro bene, se la possi prometter; essendo massime soggetto

het algemeene welzijn en de vrijheid. Doch evenzeer weet hij, dat, als hij andere gedachten had en zich het volstrekt bewind over het land wilde toeeigenen, die onderneming hem zekerlijk niet zou gelukken, en de liefde en de vereering, die hij nu in den hoogsten graad geniet, in doodelijken haat zouden verkeeren, en zijn ondergang er het gevolg van zou zijn. Behalve dat, daar hij geen wettige zonen heeft, en er in zijn geslacht geen gebrek aan is, dit hem des te meer afkeerig moet maken om zaken nadeelig voor den Staat te beramen. Of na hem hetzelfde of wel een meer beperkt gezag aan een ander zal opgedragen worden, is zoo gemakkelijk niet te voorspellen: want wel mag Prins Hendrik, zijn broeder, die hem in al zijne vermoeienissen ter zijde staat, en ook het evenbeeld is van zijnen vader Willem, den bewerker van al hun geluk, zich dat gezag beloven, daar hij iemand is van de grootste deugd en van zeer lieftallige manieren

di virtù et di manière molto grate et altrettanto stimato nella profession dell' armi; tuttavia se ragiona, che si possi ostare, oltre certo concetto universale, che vive in molti, che non sia bene il commettersi lungamente alla discretione di un solo, che volendo possi machinar cose pregiudiciali al publico, quando anco non fossero per riuscirlo: che nelle turbulenze passate della Religione Arminiana si sia egli reso in qualche parte sospetto di piegar à quella parte, havendo alcune volte visitato le loro chiese et udito le loro predicazioni, come la madre anche fù notata del medesimo et forse più per questo uscì, che per altro, dal Paese et si ridusse ad viver, se ben sotto altri pretesti in Francia, dove, pochi dì sono, mancò di vita.

Altro suggetto in concurrenza di lui non credo che potesse aspirar à cosi grand commando, se ben il

en evenzeer in het beroep der wapenen hooggeacht, — maar toch oordeelt men, dat daartegen in den weg kon staan, behalve zeker algemeen denkbeeld, hetwelk in velen leeft, dat het niet goed is zich langen tijd toe te vertrouwen aan het goedvinden van éénen, die, als hij wil, iets schadelijks voor den Staat kan beramen, al mocht het hem ook niet gelukken; behalve dat, zeg ik, oordeelt men, dat hem zou kunnen schaden, dat hij bij de vorige Arminiaansche godsdiensttwisten eenigermate in verdenking gekomen is naar dien kant over te hellen, daar hij eenige malen hunne kerken bezocht en hunne predikaties gehoord heeft, waarvan zijne moeder ook verdacht werd, en misschien heeft zij meer daarom, dan om eene andere reden het land verlaten, en zich getroost, al is het onder andere voorwendsels, in Frankrijk te wonen, waar zij, eenige dagen geleden, gestorven is.

Iemand anders geloof ik niet dat met hem in aanmerking zou kunnen komen om zulk een hoog ambt te

Conte Ernesto Casimiro di Nassau della medesima Casa se mantiene in sommo credito et reputatione, ma non è credibile che mai potesse esser preferito a quest' altro. A me pare di poter con buon fondamento concluder, che se a tempo, che doverà succedere la morte del Principe d'Oranges, li Sigri Stati saranno in quiete, sara ben data al Principe Henrico carica grande et commando eminente, ma non però assoluto, come gode il fratello, et molte delle Provincie se lo eleggeranno per Governatore, ma alcune anco, al mio creder, offriranno il Governo al Conte Ernesto; ma se le cose saranno turbide et che si maneggino le armi, convenirà l'auttorità tutta passar nella persona sua, senza diminuttione.

Grande è stato il pericolo di sollevatione et di intestine commotioni per il scisma, tra loro nato per li

bekleeden, ofschoon Graaf Ernst Casimir van Nassau uit hetzelfde geslacht groot krediet en een goeden naam geniet; maar het is niet te gelooven, dat aan hem ooit de voorkeur boven den zoo evengenoemden zou gegeven worden. Het komt mij voor, dat ik met goeden grond kan besluiten, dat, zoo op het tijdstip dat de dood van den Prins van Oranje zal plaats hebben, de Heeren Staten rust zullen hebben, wel aan Prins Hendrik een groote post en een eminent bewind zal gegeven worden, maar toch geen volstrekt gezag, gelijk zijn broeder bezit, en dat vele van de Provincien hem tot haren Goeverneur zullen verkiezen; maar eenige ook zullen naar mijn gevoelen het Goeverneurschap aan Graaf Ernst aanbieden. Doch zoo er onrust in den Staat heerscht, en de oorlog hervat is, zal het geheele gezag natuurlijk zonder vermindering op hem overgaan.

Groot is het gevaar van opstand en binnenlandsche beroerten geweest door de scheuring, ontstaan wegens de

novi dogmi della religione suddetta, che suscitate prima nella scola nella città di Leiden, dove fiorisce il studio, et sostenuti et diffesi nelle cattedre, passarono nelle Chiese et nelli Pulpiti et tirarono a se gran parte delle persone, anco principali d'ogni città. Ma quello che importa, è che accostatosi a quel partito mons. Barnovelt, ch'era consigliere et avocato generale d'Holanda e chi nelli Stati Gnali haveva, si può dir, omnimodo l'auttorità, haveva a poco a poco avanzati tutti quelli del suo partito et fattosi cosi forte, che a la libera se opponeva a tutti li pensieri del Principe d'Oranges, ne haveva altra mira, che di abbassar la sua auttorità.

Procurarono li predicanti del Calvinismo puro, che è la religione vecchia del Paese, di convocare un Sinodo, nel quale tutte le questioni restassero terminate et si mettesse silentio a questa varietà di opi-

nieuwe leerstellingen van den godsdienst, die, eerst opgekomen in de school der stad Leiden, waar de studie bloeit, en op de katheders gehandhaafd en verdedigd, tot de kerken en preekstoelen oversloegen en een groot aantal personen overhaalden en dat wel de voornaamsten in iedere stad. Doch het belangrijke van de zaak is, dat Barnevelt, die raadsheer en advokaat-generaal van Holland was en in de Staten-Generaal, mag men zeggen, alle gezag bezat, zich aan die partij aangesloten hebbende, langzamerhand allen van zijne partij had bevorderd, en zich zoo sterk gemaakt, dat hij zich vrijelijk tegen alle streven van den Prins van Oranje verzette, en geen ander doel had dan zijn gezag te verzwakken. De predikanten van het Calvinisme, hetwelk de oude godsdienst van het land is, brachten teweeg, dat eene Synode bijeengeroepen werd, bij welke alle geschillen zouden bijgelegd en aan die verschillende meening het zwijgen opgelegd zou worden; doch de Arminianen, erkennende dat dit tot hun nadeel moest

nioni; ma conoscendo li Arminiani che ciò doveva riuscir a loro disavantaggio con l'auttorità di grandi et di Barnovelt particolarmente, lo portarono tanto avanti, che tutto il paese resta macchiato di questa nuova dottrina; seguì però questa convocatione del Sinodo in Dortrecht l'anno 1617, dove vi concorsero da tutte le parti li più stimati professori della religione riformata, furono discusse le materie, citati quelli, chi sostenevano sensi diversi, che essendo prima comparsi, poi vedendo il loro disavantaggio, metà si retirano et furono banditi, alcuni di quali, si sono ritirati in Anversa et altri luoghi vicini, ne mancano di nutrir le discordie et li mali humori del Paese. Si divenne alla retentione et al castigo capitale della persona di Barnevelt, come altri ancora suoi dipendenti et fautori furono castigati di perpetuo carcere. Imputavano a lui, che havendosi proposto di abbassar

uitloopen, bevorderden die nieuwe leer door het gezag van eenige grooten en in 't bijzonder van Barnevelt zoo zeer, dat het geheele land er mede besmet werd. Toch kwam de Synode te Dordrecht in 1617 bijeen; van alle kanten kwamen er de geachtste leeraren der gereformeerde Godsdienst samen; de vraagstukken werden er behandeld; zij die verschillende gevoelens koesterden, werden gedaagd. Dezen, eerst verschenen, maar daarop ziende dat zij verwonnen zouden worden, trokken zich op de helft van den tijd terug en werden verbannen. Sommigen hunner hebben zich naar Antwerpen en andere naburige plaatsen begeven en zij blijven niet in gebreke de tweedracht en de booze humeuren des lands te voeden. Het kwam tot de gevangenneming en de doodstraf van den persoon van Barnevelt, en anderen, aanhangers en begunstigers van hem, werden met eeuwige gevangenis gestraft. Zij legden hem te laste, dat hij, de vernedering van het Huis van Nassau en van

la Casa di Nassau et la grandezza del Principe, havesse in animo di ridur gli affari del Paese in tutto dìpendenti dalla Corona di Francia, et che, subornato da Spagnuoli, con la sua auttorità impedisce tutto ciò, che potesse contrariar alli loro dissegni; onde morto lui, si vidi seguir l'Aleanza con la Ser^{tà} V^{a}, darsi gl' aiuti ai Principi dell' Unione et al Re di Boemia, et altre risolutioni simili, che per l'addietro non havevano potuto haver luogo.

Estinto quello gran campione, deliberarono li S^{ri} Stati di rimover (in) tutte le città dalli magistrati quelli, ch'erano del suo partito, ch'erano molti et vi dsstinarono à questo effetto il Sr Principe d'Oranges medesimo, che, conferitosi da per tutto, effettuò l'opera, se ben in qualche luoghi con qualche difficoltà et non minor pericolo.

Hora pare, che le cose si siano ridotte alla quiete, ma per me credo, ch'il fuoco arde coperto, non già

de grootheid van den Prins bedoelende, op het oog had het land in alles afhankelijk te maken van de Kroon van Frankrijk, en dat hij, omgekocht door de Spanjaarden, met zijn gezag alles belette, wat hunne plannen in den weg kon staan. Vandaar dat men, toen hij dood was, het bondgenootschap met U. D. zag voltrekken, aan de Vorsten der Unie en den Koning van Bohemen hulp zag bieden, en andere dergelijke besluiten zag nemen, die anders geen plaats hadden kunnen hebben. Nadat die groote strijder zijn einde gevonden had, besloten de Heeren Staten van al de Steden die overheden af te zetten, welke van zijne partij waren, en bestemden daartoe den Prins van Oranje, die zich overal heen begevende, deze taak volbracht, ofschoon in sommige met eenige moeilijkheid en geen geringer gevaar. Thans, schijnt het, zijn de zaken tot rust gebracht; maar ik voor mij geloof, dat het vuur bedekt blijft branden, en nog niet uitgedoofd is. De met

che sia estinto. Veicono (sic) li magistrati deposti con violenza et offesi, hanno li loro adherenti; il numero degl' Arminiani è molto et disparto in tutte le città et in tutte le genti; stanno ben quieti ma sono pero conosciuti et molte delle città principali sono tenute à freno con militia pagata forestièra, per dubbio di qualche rivoltà. Anzi sono restato assicurato, che nel mio andar in Northollandia, hanno divertito di farmi passar per Utrecht, città bellissima et capo della Provincia, per fuggir l'onore del tumulto, che ordinariamente accompagnava il mio arrivo, et per consequenza il pericolo di qualche inconveniente. Se viverà per qualche tempo il Principe, o se il Paese sara travagliato da guerra, onde habbiano da temere forse esterne et della loro libertà, il tutto si sopirà col tempo et si ridurra in sicuro; ma se continueranno nel otio, et molto più, se mancasse il Principe, non

geweld afgezette en beleedigde overheidspersonen waken; zij hebben hunne aanhangers; het getal Arminianen is groot en verspreid in alle steden en onder allerlei lieden; zij houden zich wel stil, maar zijn toch bekend en vele van de voornaamste steden worden in toom gehouden door betaalde vreemde soldaten, uit vrees voor een' opstand; ja! mij is verzekerd, dat men door mij naar Noord-Holland te laten gaan, voorkomen heeft, dat ik over Utrecht ging, eene zeer schoone stad en de hoofdplaats van de Provincie, om de opschudding, die mijne komst gewoonlijk vergezelde, en bijgevolg het gevaar van eenige ongelegenheid te mijden. Zoo de Prins nog eenigen tijd blijft leven, of het land door oorlog zal bezocht worden, waardoor zij van vreemde legers gevaar voor hunne vrijheid te duchten zouden hebben, zal alles mettertijd gesust worden en tot rust komen, maar zoo de vrede voortduurt, en veelmeer zoo de Prins kwam te sterven, kan ik niet anders dan

posso se non pronosticarle danni et rovine. Se li S[ri] Stati Gnali, hora che sono cosi vicini al spirar delle tregue, siano per romperle o per rinovarle, essendo cosa, sopra laquale, come di cosa futura, non si può far certo giudizio, andrò riferente cio che ne ho inteso et discorrendo anco alcuna cosa di quello, che ho potuto osservar delli loro interessi; da che questo Ecc[mo] Senato potrà fare quella congiettura, che sarà più conforme alla sua gran prudenza. Pare in universale che ogni uno publicamente ragioni di voler la guerra et se ben può esser, che cio si dica per proprio vantaggio perchè il mostrarsi coraggioso et promto all' armi può metter il cervello a partito all' inimico; sono pero fondate le voci sopra ragioni assai buone. Perchè nella quiete et nell' otio le seditioni interne nascono et crescono, dove nelle guerre si mor-

onheil en achteruitgang voorzien. Of de Staten-Generaal, nu zij zoo dicht bij het einde van het Bestand zijn, het zullen breken of het zullen vernieuwen, daaromtrent zal ik, daar dit eene zaak is, over welke, als toekomstig, zich geen zeker oordeel laat vellen, slechts melden, wat ik vernomen heb, en iets van 't geen ik van hunne zaken heb waargenomen, bijbrengende, waaruit de D. Senaat zich een vermoeden zal kunnen vormon, overeenkomstig zijne hooge wijsheid.

Het schijnt over 't algemeen, dat iedereen in 't openbaar verklaart oorlog te willen, en ofschoon het wel zijn kan, dat men dit zegt om eigen voordeels wil, daar het betoon van dapperheid en strijdvaardigheid den vijand den zin kan doen zetten op verdrag, zoo steunt toch die taal op zeer goede gronden, namelijk dat in de rust de binnenlandsche geschillen ontstaan en toenemen, terwijl zij in den oorlog gesmoord worden: de zaden van de vroegere oneenigheden zijn niet verstorven, maar slechts verdoofd,

tificano; li semi delle passate discordie non sono estinti, ma solo sopiti: et li loro nemici non cesseranno mai di sparger veneni, che portati con quelli mezzi, con li quali sogliono accompagnarli, possono far col tempo di male impressioni et acquistar coll'otio quello, che non hanno potuto riportar colle armi; si aggionge, che il Principe è di 54 anni ben robusto et atto del presente di sostentar il maneggio dell' armi; ma che nel spatio di un altra tregua può o morire o invecchiato rendersi inutile a tanto peso; che hora la militia, che hanno, cosi quanto alli soldati, come quanto alli capitani e officiali, è molto buona, se ben diminuita assai nel corso di dodeci anni di tregua: ma se continueranno nell' otio, converranno disfarsene per valersi poi alle occorrenze di gente nova et poco atta alli loro bisogni. Li Spagnuoli hora sono occupati in Allemagna,

en hunne vijanden zullen nooit ophouden venijn te strooien, dat, bevorderd door die middelen, waarmede zij gewoonlijk te werk gaan, mettertijd kwaden invloed zou kunnen oefenen en hen door de rust dat zou kunnen doen verkrijgen, wat zij met de wapenen niet hebben kunnen winnen. Hier komt bij, dat de Prins 54 jaren oud is, sterk en nog bekwaam om 't gewicht van den oorlog te torsen, maar dat hij in de tijdsruimte van een tweede Bestand of kan sterven of, oud geworden, onbekwaam tot zulk eene taak worden kan; dat thans hunne krijgsmacht, zoo wat de soldaten, als wat de kapiteins en officieren betreft, zeer goed is, ofschoon in den loop van twaalf jaren vrede tamelijk achteruitgegaan, en zoo zij buiten oorlog zullen blijven, zal die krijgsmacht natuurlijk ontredderd worden, daar men zich later, al naar de omstandigheden en de behoefte, van nieuw en weinig geoefend volk zal moeten bedienen. Thans zijn de Spanjaarden in Duitschland bezig

cosi in Bohemia come nel Palatinato, et sperano che da questa parte ancora si possa romper; da che cavano che se quando li Spagnuoli non erano altrove distratti, doppo il corso di quaranta due anni hanno convenuto concluder le tregue con tanto loro pregiudicio et vantaggio dei Stati, hora che sono tanto inviluppati non potranno spirare a loro danni; et ch'essi fatti di assai piu potenti, che non erano all' hora, potranno piu vigorosamente maneggiarsi et avvantaggiarsi. Con la rotura della guerra aspirano a gran bottini della parte di mare; si promettono la celere conclusione della Compagnia delle Indie Occidentali con notabilissimo profitto et ogni altro bene ne lasciano di persuadersi ancora, che il Paese vicino dell' Arciduca, invidiando il stato et la felicità delle Provincie Unite, rispetto alla loro miseria, possi inclinar ad unirsi seco,

gehouden, zoowel in Bohemen als in de Palts, en men hoopt, dat ook aan dien kant de vrede kan verbroken worden, waaruit men opmaakt, dat bijaldien, toen de Spanjaarden elders niet afgeleid waren, zij na twee en veertig jaren goedgevonden hebben, het Bestand te sluiten, zeer tot hun nadeel en tot het voordeel van de Staten, dat Bestand thans nu zij zoo van alle kanten bezig gehouden zijn, niet tot nadeel der Staten eindigen kan, nu ook zij, veel machtiger geworden, dan zij toen waren, zich veel krachtiger en met meer voordeel zullen kunnen doen gelden. Bij het uitbreken van den oorlog denken zij grooten buit op zee te maken; zij beloven zich het spoedig tot stand komen van de West-Indische Compagnie met aanmerkelijk profijt en allerlei ander voordeel, en zij houden zich bovendien overtuigd, dat de naburige landen van den Aartshertog, den staat en den voorspoed der vereenigde Provincien benijdend, in vergelijking met hunne ellende, zouden kunnen wenschen zich met hen te vereenigen, vermits aldaar het

essendo massime in quello grande il numero di quelli che conformi di rito e di religione alli Stati, altro non bramano, che la libertà di poterla essercitare. Ma sopra tutto essendo le doi Provincie di Zelanda et Olanda, alle quali come a principali pare che nelle cose grandi tutte le altre adheriscono, quelle che nel corso delle guerre passate si sono maggioramente arrichite, anzi non havendo mai voluto la Zelandia, che cognosceva il danno, che doveva risultarnele dalle tregue come è seguito et con difficoltà l'Olanda acconsentirvi, si può creder, che, hora concordi, possino desiderar la rotura e tirar a se le altre ancora, come si è detto. Si può pero dir in contrario quello che è vero, che molte delle Provincie che sono alla frontiera dell' inimico et per consequenza le prime esposte et che nelle guerre hanno provato li assedij et li sacchi et che con la quiete se sono assicurate et

getal dergenen groot is, die, eenstemmig met de Staten in godsdienst, niets liever verlangen, dan de vrijheid om dien godsdienst te oefenen. Maar bovenal, daar al de andere Provincies in de groote belangen zich aan Zeeland en Holland, als de voornaamste, aansluiten, en dezen in den vorigen oorlog grootelijks verrijkt zijn, ja, daar Zeeland nimmer (den vrede) gewild heeft, daar het de schade kende, die voor haar, zoo als ook gebeurd is, uit het Bestand zou voortvloeien, en (daar het wist) dat Holland er met moeite in toestemde, — zoo mag men het er voor houden, dat zij thans eendrachtig den oorlog wenschen en ook de anderen, gelijk gezegd is, daartoe zullen kunnen overhalen. Toch kan men daartegen aanvoeren, wat niet te loochenen is, dat vele grensprovincien, die bijgevolg het eerst blootgesteld zouden zijn en in den oorlog belegeringen en plunderingen hebben uitgestaan en in den vrede veilig en rijk zijn geworden, niet geneigd zullen

arrichite, non sono per concorrervi e che non sia credibile, che li Stati soli, se ben potenti, non pero atti a resister alla potenza di Spagna, siano per ricusar partito conveniente di continuation di tregue che le potesse esser fatto offerire; et quanto al tirar a se le Provincie vicine col stimolo del bene, che queste godono rispetto a loro, si può dir, che questo le viene dalla commodità del sito, non dalla qualità del Governo, et che quelle, come più lontane dal mare et situate fra terre, anco mutando Governo, non muteriano fortuna.

Ho detto, che difficile sia il preveder quello, che possi succeder in cosa di tanta incertezza; tuttavia da quello, che ho osservato e che la ragione mi persuade, io concludo che li Stati et le Provincie per la maggior parte

bevonden worden (tot het hervatten van den oorlog) mede te werken, en dat de Staten, hoe machtig ook, toch niet in staat om de macht van Spanje alleen te wederstaan, een voegzaam verdrag niet zullen afslaan en de voortzetting van 't Bestand, die men hun zou kunnen aanbieden, niet zullen weigeren, en wat betreft dat zij de naburige Provincien [1]) zouden kunnen overhalen door het lokaas van den voorspoed, dien zij in vergelijking van haar genieten, zoo kunnen genen zeggen, dat zij dezen voorspoed te danken hebben aan hunne gunstige ligging en niet aan den aard der regeering, en dat zij, zelven verder van zee gelegen, en tusschen landen ingesloten, al veranderden zij van regeering, toch niet van gelukstaat veranderen zouden.

Ik heb gezegd, dat het moeilijk te voorzien is wat in eene zaak van zoo groote onzekerheid kan gebeuren, evenwel uit dat wat ik heb waargenomen en de redeneering mij doet gelooven, besluit ik, dat de Staten en de Pro-

1) Van de Zuidel. Nederlanden.

et il popolo di ogni conditione per il più desideri la rotura. Ben credo che voranno procurar di cavare qual possi esser in cio la mente et volontà delle doi Corone di Francia et d'Inghelterra, dalle quali, nelli loro maggiori bisogni, hanno ricevuto ajuti cosi potenti, che possono professare di esserle debitori della medesima libertà, che si sono acquistati.

Se questi Principi mo habbino (nelle congiunture, che corrono) a procurar o la guerra o la pace fra li Spagnuoli e li Stati, cosi, come credo che per termine di ragione sarebbe facile l'argomentarlo, cosi vedendosene li effetti tante volte diversi, non so quello che sia per riuscirne.

Che il Re d'Inghelterra mentre vede il genero, la figlia et li nepoti a pericolo di perder non solo la Corona di Bohemia, ma li medesimi Stati patrimoniali, et mentre vuol dar a creder di volersi armare alla

vincien voor het grootste gedeelte en het volk van alle standen meerendeels de hervatting van den oorlog wenschen. Wel geloof ik, dat zij te weten zullen willen komen wat in dezen het gevoelen en de wil is van de Kroonen van Frankrijk en Engeland, van welke zij in hunnen hoogsten nood zulk een machtigen steun hebben ontvangen, dat zij kunnen betuigen, de vrijheid, die zij verworven hehben, aan haar te danken te hebben. Zoo die Vorsten thans (in het tegenwoordig tijdsgewricht) omtrent oorlog of vrede tusschen de Spanjaarden en de Staten te beslissen zullen hebben, weet ik niet, hoe die beslissing zal uitvallen; want hoe gemakkelijk het ook is door bloote redeneering de vraag uit te maken, vaak ziet men de zaken anders uitvallen. Dat de Koning van Engeland, terwijl hij zijnen schoonzoon, zijne dochter en kleinkinderen in gevaar ziet niet alleen de Kroon van Bohemen, maar zelfs hunne erflanden te verliezen, en terwijl hij

loro diffesa, vogli impedir questa gran diversion all' armi Spagnuole, o più tosto non ajutarla, non è credibile; et che il Re di Francia ancora, mentre si dichiara di voler che la Valtellina sia restituita, et che li Spagnuoli desistino dalle novità in questa Provincia, perchè non accreschino maggiormente, non habbi a sentir con gusto, che questi habbino di esser impiegati et imbarrazzati in una guerra grande, come sarebbe quella di Fiandra, non è di ragione, oltre che non so se le metterà a conto, mentre con tanto ardore intraprende il voler abbassar quelli della religione nel Regno e che può temer qualche gran mossa per questo capo, lasciar questi vicini della medesima Religione liberi et disoccupati, accio possono dar fomento alli mali humori, o più tosto vederli nel proprio Paese et nelli proprii interessi involti.

wil doen gelooven, dat hij zich ter hunner verdediging wil wapenen, de groote afleiding, welke de vernieuwde oorlog in Nederland voor de Spaansche wapenen teweeg zou brengen, zou willen tegengaan, of liever ze niet zou ondersteunen, is niet te gelooven; en dat de Koning van Frankrijk, terwijl men verklaart te willen dat de Valtellina worde teruggegeven en de Spanjaarden geene nieuwigheid in die Provincie aanrichten, om daar niet overmachtig te worden, — dat die Koning niet gaarne zien zou, dat zij bezig gehouden en bemoeilijkt werden in een oorlog, zoo groot als deze oorlog van Vlaanderen wezen zou, is mede niet te denken. Bovendien weet ik niet, of de Koning van Frankrijk, terwijl hij zich met zooveel vuur beijvert die van den Godsdienst in zijn Rijk ten onder te brengen, en van dien kant eene groote beroering te duchten heeft, zou verlangen de naburen, die denzelfden godsdienst belijden, vrij en ongestoord te laten om de kwade humeuren te voeden, en hen niet veel liever in hun eigen land en in hunne eigene zaken ernstig bezig gehouden zou zien.

Hanno li Sig^{ri} Stati destinato loro Amb^{ri} all' una et all' altra Maësta per altri affari, come toccherò più a basso, credo pero, che il loro principal oggetto sia di scoprir la loro intentione intorno a questo grandissimo negotio, da che dovrà dipender, a creder mio, ogni risolutione, che essendo cosi vicino il tempo del finir delle tregue, non si può differir. Fra tanto li Sig^{ri} Stati attendono, come l'Ecc^{e} V^{e} hanno inteso dal Residente, ad armarsi et a prepararsi per la rotura.

Li S^{ri} del Governo et che resiedono all' Haya per le Provincie et formano li Stati Generali, a quali soli ricorrono li Amb^{ri} et Ministri de' Principi nelli loro negotij, sono di conditione assai commune, non vi essendo, come ho gia detto, se non pochissima nobiltà nel paese, non hanno alcun habito differente,

De Heeren Staten hebben voor hunne Ambassadeurs tot de beide Koningen andere belangen voorgegeven [1]), gelijk ik beneden zal aanroeren, doch ik geloof, dat hun voornaamste doel is de meening betreffende deze allergewichtigste zaak op te sporen, waarvan, geloof ik, elk besluit zal afhangen, hetwelk, daar de tijd van het eind des Bestands zoo nabij is, niet uitgesteld kan worden. Middelerwijl zijn de Staten, gelijk U. Excell. van den Resident vernomen hebben, er op bedacht zich te wapenen en tot den oorlog voor te bereiden.

De Heeren van de Regeering en zij die voor de Provincien in den Haag verblijven en de Staten-Generaal vormen, tot welke alleen zich de Ambassadeurs en Ministers der Vorsten in 't geen zij te verrichten hebben, wenden, zijn van vrij gemeenen stand, daar er, gelijk ik reeds gezegd heb, zeer weinig adel in 't land is; zij hebben

---

1) Arend. D. III. St. III. p. 518.

che li rende conspicui; si riducono in povero luogo, senza veruna maësta; vivono semplicemente come gl' altri, senza spese o pompa. Hanno tutto ragionevole stipendio dalle loro Provincie, come hanno tutti quelli, che servono dentro o fuori in qual si voglia carica et se mutano, quando alle medesime Provincie piace; ve ne sono pero chi da molti anni in qua vi risiedono; sono tutti nelli loro interessi privati appassionatissimi; hanno per il più portione nelli negotij di mercantia et nelle navi, et procurano li loro vantaggij. Sono huomini, che molto ben intendono non solo le cose loro private, ma li interessi di stato ancora toccanti al loro Governo et alla loro conservatione; altrettanto pero sono per la maggior parte poco atti ad uscir del Paese et andar per il mondo a trattar et maneggiar negotio alle corti; ma non è dubbio, che a questo ancora si assuefaranno con l'essercitio.

geenerlei onderscheidende kleeding, en vergaderen op een povere plaats, zonder eenige majesteit; zij leven eenvoudig, gelijk de anderen, zonder kosten noch praal. Allen hebben een redelijke bezoldiging van hunne Provincien, gelijk al degenen, die binnen of buiten 's lands, in welke betrekking ook, dienen; zij worden vervangen, wanneer het den Provincien behaagt; toch zijn er, die sedert vele jaren hier resideeren; allen zijn zeer vurig op hunne bijzondere belangen gesteld; meerendeels hebben zij aandeel in handelszaken en schepen, en hebben hun voordeel in 't oog. Het zijn menschen, die niet alleen hunne bijzondere zaken goed verstaan, maar ook de zaken van staat, die hun bewind en 's lands behoud aangaan. Toch zijn zij voor 't grootste gedeelte weinig geschikt om buitenslands de wereld in te gaan, ten einde te onderhandelen en aan de Hoven zaken te doen; doch er is geen twijfel aan, of zij zullen door oefening zich ook daaraan gewennen.

L'Ambasciador Arsen. che fù ultimamente a Venetia è delli migliori soggetti che habbino, ma stimandosi egli niente meno di quello che vale, è da molti invidiato et altrettanto odiato, et se non fosse l'appoggio del Principe Mauritio, dal quale assolutamente dipende, correria pericolo di qualche burasca. Mi è stato da piu parti detto, et dalla maniera anco del suo trattare parmi di haver potuto comprender, ch'egli non sia compitamente gustato di questa Ser^{ma} Rep^{ca}, ne saprei dirne la causa mentre ha ricevuto qui tante dimostrationi di honore, che maggiori non poteva desiderare.

Nutrisce l'emulatione, et più in lui, che in ogn' altro vive concetto di voler trattare con termini pari con la S^{tà} V^{a} et sebene l'Amb^{re} delli S^{ri} Stati in

De Ambassadeur Aerssen, die laatstelijk te Venetie is geweest, is van de besten die zij hebben; maar daar hij zich niets minder gevoeld dan hij waard is, zoo wordt hij door velen benijd en in dezelfde mate gehaat, en zonder den steun van Prins Maurits, wiens volstrekte aanhanger hij is, zou hij gevaar loopen dat er een storm tegen hem losbrak. Mij is van meer dan éene zijde gezegd, en ook uit zijne manier van handelen heb ik, zoo ik meen, kunnen opmaken, dat hij door de D. Rep. [1]) niet volkomen aangenaam gevonden wordt, en ik zou er de oorzaak niet van weten te zeggen, terwijl hij hier zooveel eerbewijzen ontvangen heeft, als hij er niet meer kon verlangen [2]). Hij koestert de zucht, en in hem, meer dan in iemand anders. leeft het denkbeeld van op voet van gelijkheid te willen handelen met U. D. en ofschoon de Ambassadeur

---

1) Van Venetie.

2) De oorzaak was maar al te duidelijk, zie Arend, III, III, bl. 467.

Francia, chi è mons. di Langarach, si è ritirato dalla sua pretentione et ha trattato col termine dovuto con l'Eccmo Sr Ambre Contarini, credano l'EE. VV., che ciò sia proceduto dal desiderio, che ha di venir Ambre ordinario in questa città, il che, communicatomi dal frattello con libertà nel mezzo delli conviti et delli bicchieri, a quali è dedito assai, mi diede occasione di toccargli dolcemente alcuna cosa in questi propositi, ehe da lui accettata in buon senso ha prodotto questo buon effetto. Io però credo, che quando li Ministri di V. Sertà sosterranno con dignità il loro posto, decli-neranno quelli da questa vana pretensione; ma si sara trascurata, vi si fermeranno più del dovere.

La vera causa della dilatione, che frapongono alla elettione dell' Ambre a Va Sertà, io non l'ho potuto

van de Staten in Frankrijk, te weten de Heer van Langerak, afgezien heeft van zijnen eisch en op behoorlijken voet met Z. Exc. den Ambassadeur Contareni gehandeld heeft, zoo moeten U. Exc. gelooven, dat dit is voortgekomen uit zijne begeerte om gewoon Ambassadeur in deze stad te worden [1]. Dit is mij medegedeeld door zijnen broeder, in alle rondborstigheid te midden der maaltijden en der bekers, waaraan hij zeer overgegeven is: zoo bekwam Ik de gelegenheid iets ter dier zake dienende zoetelijk aan te roeren. Door hem goed opgenomen, heeft dit eene goede uitwerking gehad. Dus geloof ik, dat wanneer de Ministers van U. D. hunnen rang met waardigheid zullen ophouden, zij deze Heeren van hunnen ijdelen eisch terug zullen doen komen; maar zoo men daar niet op let, zal men hier meer dan behoorlijk is, op zijn stuk staan.

De ware reden waarom zij de verkiezing van eenen Ambassadeur naar U. D. uitstellen, heb ik niet kunnen

1) Arend, p. 678.

saper. Veramente viene detto, che habbiano carestia di soggetti, et io lo conosco; ma non è però tale, che non possino risolversi in qualcheduno. Se pretendessero, che di quà se ne facesse prima la nominatione, io stimerei la pretensione troppo alta, ne me la posso persuadere; più volte io ne ho parlato et nel publico et nel privato, ne ho mai cavato altro, se non che si farà, et io credo certo che alla riduttione delli Stati della Provincia di Hollanda, che saria seguita doi mesi almeno sono, si havesse dovuto determinare il negotio; ma non essendo seguito, confesso di non capir il misterio. Vero è, che sono tardi nelle risolutioni, se ben altrettanti promti all' essecutione. Si avicinano assai al Tedesco in questa tardità, perchè non lo avanzino, come fanno anco nelle crapule et nel bere,

te weten komen. Men zegt, dat zij gebrek hebben aan personen, en dat erken ik, maar toch niet zoo groot, dat zij zich niet op den een' of ander zouden kunnen bepalen. Zoo zij beweren mochten, dat eerst de benoeming van deze zijde moest geschieden, zou ik dien eisch al te stout achten, en ik zou er mij niet van kunnen overtuigen. Menigmaal heb ik er van gesproken officieel en vertrouwelijk, en ik heb nimmer iets anders ten antwoord bekomen dan: het zal geschieden, — en ik geloof zeker, dat bij de vergadering der Staten van Holland, die minstens twee maanden geleden plaats gehad zou hebben, de zaak afgedaan zou hebben moeten worden, maar daar zij niet heeft plaats gehad, beken ik het mysterie niet te vatten [1]). Waar is het, dat zij traag zijn met besluiten, hoezeer dubbel vlug in de uitvoering. Zij komen in die traagheid den Duitscher vrij nabij, zoo zij hem daarin niet te boven gaan, gelijk zij ook doen in dronkenmanspartijen, waarin,

1) Vergel. Arend, p. 676—678.

in che pare, che sia riposta ogni loro delicia. Stanno alle mense le tre e quattro hore per vota et col mangiar tanto et bevere spesso passano il tempo con gran dolcezza. A chi non è assuefatto a questa lunga dimora, riesce la cosa noiosa et di patimento; ho però bisognato supplire quanto si è convenientemente potuto, alla buona creanza ed al uso del Paese. In ogni luogo si è tenuto meco il medesimo termine, ma a Middelburgt in Zelanda, che fù l'ultimo confine di quei Stati, più che in ogn' altro, dove oltre li Magistrati della città ordinarii et altri soggetti vi erano anso ridotti li Stati della Provincia; perchè fui honorato nel palazzo publico della città di un convito, che cominciato ben un hora prima del mezzo giorno terminò la notte con doi buone hore di candelle accese. Rimosso questo diffetto, ch'è grande, et il troppo desiderio di privati

schijnt het, al hun genot gelegen is. Zij zitten drie en vier uren achtereen aan tafel, en met eten en drinken brengen zij den tijd vaak met groot genoegen door. Voor wie niet aan dat lange tafelen gewoon is, wordt het een vervelende en pijnlijke zaak. Toch heb ik mij zooveel gevoegelijk en doenlijk was, naar hen eisch der beleefdheid en het gebruik des lands moeten schikken. Overal heeft men mij op deze wijs bejegend, maar te Middelburg in Zeeland, de laatste grensplaats der Staten, meer dan overal elders. Behalve de gewone overheden der stad, en andere personen, waren er ook de Staten van de Provincie vergaderd; waarom ik vereerd werd in het openbaar paleis van de stad [1]) op een' maaltijd, die wel een uur voor den middag begonnen, des avonds eindigde met wel twee uren bij de kaars. Denkt men dit gebrek, dat groot is, weg, alsmede de te sterke winzucht, zoo zou ik in waar-

1) Het stadhuis.

vantaggi, io veramente non saprei, che poter opponere alli loro costumi, non vi si scoprendo vitio di alcuna sorte, ma attendendo tutti con applicatione alli proprij maneggi et carichi.

Le forze da mare dei Sig[ri] Stati sono tali, che non credo che sia altro Principe, che possi ne avanzarli ne avicinarsele. Possono haver di presente ben trenta navi di guerra armate; ma in un momento le possono accrescere a numero quasi indefinito de particolari mercanti; abondano di marinari in estremo a centenaij di migliaij, et in Northollandia solamente fra le città di Horno et Encusen, che non sono più distanti che doi hore di camino, se computa che vi ne siano fino a 14 mila; li medesimi servono per soldati con maggior profitto et senza confusione; hanno grandissima quantita di bombardieri, di munitioni et viveri et di

heid niet weten, wat in te brengen tegen hunne zeden, daar men hier geen ondeugd van eenigen aard ontdekt, maar allen zich met ijver op hunne eigene zaken en ambten toeleggen.

De zeemacht der Heeren Staten is zoodanig, dat ik niet geloof dat er een Vorst is, die hun te boven gaat, of maar nabij kan komen. Zij mogen thans wel dertig gewapende oorlogschepen hebben; maar in een oogenblik kunnen zij ze tot een nagenoeg onbepaald aantal schepen van bijzondere personen, te weten kooplieden, vermeerderen. Zij hebben een uitermate grooten overvloed van zeelieden, bij honderdduizenden, en in Noord-Holland alleen, in de steden Hoorn en Enkhuizen, die niet meer dan twee uren van elkander afliggen, te zamen, telt men er tot 14,000. Dezelfde mannen dienen voor soldaat met groot profijt en zonder verwarring; zij hebben eene zeer groote hoeveelheid bombardiers, krijgsvoorraad en mondbehoeften en alle andere zaken; maar wat vooral van belang is: de

ogni altra cosa; ma, quello che importa, la inclinatione d'ogni uno è tanto propensa alle cose di mare che le sarà sempre facile ogni grande impresa a che si applicassero. Hanno ultimamente mandato nel stretto nel mediteranco contro corsari una flotta di 21 vascelli, tutti poderosi et benissimo armati sotto il commando di un ammiraglio di Zelanda, con un vice Amiraglio di Hollanda, per impedir li gravissimi danni, che per il passato hanno ricevuto da quelle infestationi, non cessando mai loro di applicar l'animo a tutto ciò, che le possi tener aperto il negotio et facilitar li commerci.

Et se, mentre starà fuori la flotta, termineranno le tregue senza nuova proroga, valendosi delle occasioni, bottineranno, quanto potranno, sopra li Spagnuoli, che cosi mi ha detto il medesimo Ammiraglio, et ha

neiging van een ieder is zoo zeer op de zeezaken gesteld, dat iedere groote onderneming, waarop zij zich mochten toeleggen, hun altijd gemakkelijk zal vallen. Laatstelijk hebben zij naar de Straat en de Middellandsche zee tegen de zeeroovers eene vloot van 21 schepen gezonden, allen zwaar van stuk en zeer goed gewapend onder bevel van een admiraal van Zeeland [1]), met een vice-admiraal van Holland [2]), om de geweldige schaden te beletten, die zij te voren van die geweldenarijon geleden hebben, daar zij nimmer ophouden dat alles te bedenken, wat hun den koophandel kan bevorderen en gemakkelijk maken. En wanneer, terwijl de vloot uit is, het Bestand eindigt, zonder verlengd te worden, zullen zij van de gelegenheden gebruik en zooveel mogelijk op de Spanjaarden buit maken: dit heeft mij die Admiraal zelf gezegd, en hij toonde dat

1) Lambrecht Hendriks.

2) Quast. Zie Arend, p. 350.

mostrato di desiderare. Le forze di terra delli medesimi Stati sono considerabilissime, poichè durante le tregue et mentre si ritrovavano in pace, hanno sempre per sicurtà propria mantenuto trenta mille fanti effettivi et intorno a tremille sei cento cavalli, tutta gente buona, ben disciplinata et agguerita, perchè restando li colonelati vecchi in piedi, se ben nel progresso del tempo si vanno rimettendo li soldati, non si possono però chiamar novi, mentre arrolati in compagnia vecchia apprendono immediatemente la medesima buona disciplina. Io non credo, che in alcun altro luogo ò Stato la militia si mantenghi con cosi buoni ordini et regole come in quello; sono sempre pagati di diedi giorni, ne mai per qual si voglia accidente se le proroga il pagamento manco di un hora, di qua nasce somma obedienza per il rigore, che si osserva grandissimo contro chi falla. Et è cosa di stupore il

hij het wenschte. De landmacht der Staten is zeer aanmerkelijk, omdat zij gedurende het Bestand en in vredestijd altijd voor de veiligheid 30,000 man voetvolk en ongeveer 2600 paarden in werkelijken dienst gehouden hebben, allen goed en wel gedisciplineerd en krijgshaftig volk, omdat de oude regimenten, in stand gehouden, al is het dat in verloop van tijd de soldaten worden ontslagen, toch niet nieuw genoemd kunnen worden, vermits de nieuwe soldaten in eene oude compagnie ingedeeld, zich onmiddellijk aan dezelfde goede tucht gewennen. Ik geloof niet, dat in eenige andere plaats of Staat de militie in zoo goede orde en regel als hier, gehouden wordt. Zij worden altijd om de tien dagen betaald, en nimmer, om welke reden ook, wordt de betaling, al is 't slechts een uur, uitgesteld. Hier wordt de grootste gehoorzaamheid bewerkt door de allerstipste gestrengheid tegen den overtreder. En het is verbazend te zien, hoe alle Steden, op den tijd dat de

vedere, come le città tutte a tempo di ridur le militie nelle guarnigioni concorranno con memoriali a supplicar perchè gli ne sia concesso la maggior parte che si possa, ma (quello che importa più) le private persone a gara l'una dell' altra invitano li soldati a ricever l'alloggiamento nelle loro case. Il commodo, che ne riceve la città è grande, perchè consistendo tutte le loro entrate nelle gravezze, che pongono sopra li viveri ò poco meno, quanto il consumo se fa maggiore, tanto la rendita cresce; quello delli privati è anco grande, perchè il soldato beve la bira et mangia il butiro et altro del padrone che lo alloggio, onde egli da l'essito alla sua roba con qualche vantaggio; viene poi dal publico per quest' ordine della banca, che cosi lo chiamerò, che è per quest' alloggio per il letto et per il lume et fuoco, corrisposto per ogni soldato intorno a cinque lire al mese; onde chi darà una

troepen in de garnizoenen gelegd worden, met aanzoeken wedijveren, dat haar een zoo groot mogelijk getal gegund worde; maar (wat nog meer te beduiden heeft) bijzondere personen noodigen om strijd de soldaten in hunne huizen te logeeren. Het voordeel, dat de Stad er van trekt, is groot, omdat, vermits nagenoeg al hare inkomsten bestaan in de belastingen op de levensmiddelen, hoe grooter vertering gemaakt wordt, des te grooter de inkomsten zijn. Ook de winst der bijzondere personen is groot, omdat de soldaat het bier drinkt en de boter enz. eet van den heer des huizes, die hen herbergt: vandaar dat hij zijn voorraad slijt. Waarbij komt zekere winst, die hem van den Staat toekomt door de orde van hetgeen ik *de bank* zal noemen, dat is door het logiesgeld voor bed, licht en vuur, begroot voor ieder soldaat op ongeveer vijf pond in de maand: zoodat, wanneer iemand een kleine kamer geeft met twee bedden, hij zes soldaten zal kunnen herbergen,

picciola stanza con doi letti a questo uso, alloggierà sei soldati, poichè doi stanno in fattione et li quattro restano a casa, et ne caverà l'utile di trenta lire il mese; con che si mantiene con la sua famiglia, ne mai si sente richiamo ò inconveniente veruno. Ben è vero che l'uso del Paese è tale, ch'il padrone della casa non haverà mai ne scrupulo ne timore di lasciar la moglie e le figlie anco da marito sole con li soldati ò qualched'uno di essi, et andar liberamente per li suoi negotij, parendoli impossibile, che ne segue alcun male, come in effetto tutto confermano. Il che pero non riuscirebbe altrove, se ben non è dubbio che la militia vecchia et ben sodisfatta si maneggia assai facilmente e si contiene in ufficio. La paga ordinaria di ogni minore soldato sarà di dodeci fiorini per mese a mese di 42 giorni, che saranno intorno a quattro scudi a mese corrente oltre l'ordine della banca, che

omdat er twee op de wacht zijn, en vier te huis blijven. Op deze wijze zal hij er 30 pond in de maand van beuren, waarmede hij zich met zijn gezin onderhoudt, en nooit verneemt men klacht noch eenige ongelegenheid. Het is waar, dat de zeden van het land zoodanig zijn, dat de heer des huizes nimmer zwarigheid zal maken noch vreezen zal vrouw en dochters of ook schoondochters alleen met de soldaten of met een' van hen te laten, en gerust zijne zaken te gaan doen, daar het onmogelijk schijnt, dat er eenig kwaad van zou komen, gelijk allen inderdaad verzekeren: dit toch zou elders niet goed uitkomen. Hoe het zij, het is niet twijfelachtig dat de oude en wel tevreden militie zich gemakkelijk laat leiden en zich bij haren plicht houdt. De gewone soldij van ieder minder man onder de soldaten zal twaalf gulden zijn in de maand van 42 dagen, hetgeen ongeveer vier kroonen zal zijn ter loopende maand, behalve de orde van wat ik de bank heb genoemd; maar

ho detto; ma molti sono li avantaggiati et fanno conto che 50 mila fiorini per mese le bastino per mantenere 4 mila fanti a mese corrente, compresi li officiali et capitani; la paga non è molta, possono pero con essa li soldati mantenersi bene, perche hanno il pane assai buon marcato. la bira picciola, che è quello che la gente minuta beve e mediante a prezzo assai basso et poco aggravata, li butiri et le arrenghe, che sono li cibi ordinarii delli soldati, sono in grandissima copia et poco costosi, onde se lo passano molto bene. Usano li capi maggiori ogni diligenza per impedir le fraudi dei capitani. Mi e pero stato affermato, che tanto ve ne sono fra loro quante nelli nostri ancora o poco meno. Computano ancora che li 50 mila fiorini per mese colli quali montengono 4 mila fanti bastino a loro per mantener 2000 cavalli. Il danaro per pagar tanta militia da piedi e da cavallo, che ascende ad altissima

velen zijn er die er voordeel van trekken. En men rekent, dat 50,000 gulden per maand genoegzaam zijn om 4000 man voetvolk ter loopende maand te onderhouden, de officieren en kapiteins daaronder begrepen; de soldij is niet groot; toch kunnen de soldaten er goed van leven, omdat zij het brood goedkoop kunnen krijgen; het dunne bier, dat de geringe lieden drinken, is gemiddeld zeer laag van prijs en weinig belast; boter en haring, het gewone voedsel der soldaten, zijn in grooten overvloed en weinig duur, zoodat zij zeer wel tevreden zijn. De hoofdofficieren beijveren zich zeer om het bedrog der kapiteins te voorkomen; toch is mij verzekerd, dat er even groot bedrog onder hen heerscht als nog bij ons, of weinig minder. Men rekent ook, dat de 50,000 gulden per maand, waarmede men 4000 man voetvolk onderhoudt, toereikend zijn om 2000 paarden te onderhouden. Het geld, om zooveel voetvolk en ruiters te betalen, hetgeen eene zeer hooge

somma, come anche per tutte le altre spese de' stipendiati, munitioni, fabriche et d'ogni altra natura, viene cavato dalle impositioni et gravezze, che si pongono sopra le consontioni de viveri quasi tutti; hanno pero un quarantesimo de tutti li affetti delle case et il medesimo cavano da tutte le vendite et compre di che si fanno. Di tutti li animali cavano il settimo danaro, che importa molto per il gran consumo, che se ne fa et massime per le provisioni delle carni salate per tante navi et vascelli, che del continuo partono; oltre che vi è casa, che non ammazzi uno o doi animali bovini, che salati mantengono la famiglia per tutto l'anno. Un tonello di birra picciola, che sarà intorno tre mastelli, pagherà di dazio poco meno di doi fiorini; ma la migliore e quella d'Inghilterra in particolare paga più assai. Il vino di Francia pagherà 14 fiorini e più et quello del Rheno 18 almeno; li vini di Spagna

som beloopt, gelijk mede om alle andere kosten goed te maken van pensioenen, oorlogsbehoeften, bouwwerken enz. wordt bijna geheel gevonden uit de belastingen en de accijnsen op de consumptie; bovendien heeft men den 40sten penning van alle huishuur, en even zooveel trekt men van alle koop en verkoop. Van alle beesten trekken zij den 7[den] penning, hetgeen veel opbrengt wegens de groote consumptie, vooral wegens den noodigen voorraad van gezouten vleesch voor zooveel schepen en schuiten, die onophoudelijk uitvaren; behalve dat er (geen) gezin is, dat niet een of twee koebeesten slacht, die, gezouten, de familie het geheele jaar onderhouden. Een tonnetje dunne bier, hetgeen ongeveer drie kuipjes zijn zal, zal aan belasting weinig minder dan twee gulden betalen; maar het beste bier is dat van Engeland, en dat betaalt veel meer. De Fransche wijn betaalt 14 gulden en meer, en de Rhijnwijn op zijn minst 18; Spaansche en muskaat-

et li moscati 25, si che le rendite ascendono a grossissime summe. Quanta posse esser l'entrata delli Sig[ri] Stati non e possibile il penetrarla, perche cavandosi questa da ogni Provincia et da ogni città per la propria portione, tante sono le camere et tanti li scrigni quanti sono le medesime alquante di quali sono piu riche, altre piu povere.

Deliberata la spese, se ne da conto ad ogni Provincia, perche per la sua parte ne facci la provisione. Di ogni cento l'Hollanda sola pagherà $57^1/_2$, la Geldria nove, la Zelanda nove, Utrecht $4^1/_2$, la Frisia undeci, Overijssel $4^1/_2$ et Groninghen $4^1/_2$, che fa il computo per apunto di cento; se ben questo si va anco alterando, conforme à l'augumento o declinatione, che fanno le Provincie et le città di negotio o d'altro. Il Contado di Drenth, come ho detto, che vuole esser separato,

wijnen 25: zoodat de inkomsten zeer hooge sommen beloopen. Hoe groot de inkomsten der Heeren Staten kunnen zijn, is niet mogelijk op te sporen, omdat daar zij door elke Provincie en elke Stad ieder voor haar aandeel worden opgebracht, er zooveel kantoren en kassen zijn, als er steden zijn; sommigen derzelven zijn rijker, anderen armer. Als de kosten berekend en vastgesteld zijn, wordt er bericht van gegeven aan elke Provincie, opdat zij voor haar deel er in voorzie. Van alle honderd betaalt Holland alleen $57^1/_2$, Gelderland 9, Zeeland 9, Utrecht $4^1/_2$, Friesland 11, Overijssel $4^1/_2$ en Groningen $4^1/_2$, hetgeen juist honderd uitmaakt; evenwel deze begrooting verschilt, al naar dat de Provincien en Steden door koophandel als anderszins voor- of achteruitgaan. Het Graafschap Drenthe, hetwelk gelijk gezegd is, afzonderlijk wil blijven [1]), betaalt

1) In zoo verre het gaarne als eene Provincie, ter Generaliteit vertegenwoordigd, erkend zou hebben willen worden.

paga per ogni cento una di sopra piu. Dicono, che la Provincia d' Holanda sola habbi quaranta millioni di fiorini di debito, delli quali paga l'interesse a mercanti in ragion di sei et un quarto per cento; se cio sia vero, io non posso haverne piu certo incontro a quello, che mi è stato per vero affirmato da chi ha lunga pratica del Paese. Vogliono però, che stia in sua mano il liberarsene facilmente, accrescendo le impositioni, ma forse cio non complisce agli interessi di quelli, che devono sentir commodo da questi interusurij. Aggiongono che essendone danaro in tanta copia in mano de' mercanti, massime di Amsterdam, se occorresse al publico di pigliarne altra somma, ne caveria quanto le piacesse. Anziche, pochi anni sono, col mezzo de medesimi mercanti con l'esborso di un millione e mezzo de scudi, del quale pagano tuttavia l'interesse, hanno li Sig[ri] Stati ricuperati dalle mani del Re d'Inghilterra la Brila, città principale per il

daarenboven een percent meer. Men zegt, dat de Provincie Holland alleen veertig millioenen guldens schuld heeft, waarvan zij het interest betaalt aan kooplieden, ten bedrage van zes en een kwart percent. Of dit waar is, daarvan kan ik geen zekerder bescheid bekomen, dan dat het mij als waar verzekerd is door iemand, die het land van ouds kent. Men wil evenwel, dat zij zich gemakkelijk van die schuld kunnen ontlasten, door de belastingen te verhoogen, maar misschien vlijt dit de belangen niet van degenen, die baat vinden bij deze geldbelegging. Men voegt er bij, dat daar er in zoo groote hoeveelheid geld is in de handen der kooplieden, vooral van Amsterdam, zoo de Staat een grooter som behoefde, hij zooveel zou bekomen als hij maar wilde. Ja, vóór weinige jaron hebben de Staten door middel dier kooplieden voor anderhalf millioen kroonen, waarvoor zij steeds het interest betalen, den

suo porto in Holanda, et Flessinghen in Zelanda, che à tempo delle querre passate erano state impegnate à quella Corona. Si computo, che le sole militie da piedi costino di ordinario alli S[ri] Stati quattro millioni et 200 mila fiorini; la cavalleria intorno à doi millioni et 200 mila; le provisioni à diversi, che non si possono sapere, le applicationi à fabriche, monitioni et altro ascendono ad altissime summe.

Al Re di Bohemia pagano 50 mille fiorini il mese; alli Principi dell' Unione altrettanto, et si fa conto che le spese, che si possono sapere, importino intorno à 12 millioni fiorini, che sono quattro millioni di scudi di Francia per anno, a quali aggiongono gl'interessi grossissimi per li debiti già contratti; da che si può argomentar l'entrate che cavano, che per altro non si possono penetrare.

Li popoli assuefatti a queste gravissime impositioni,

Briel, eene stad belangrijk als Hollandsche haven, en Vlissingen in Zeeland, die in den tijd van den vorigen oorlog aan Engeland verpand waren, uit de handen van Koning Jakob teruggekregen. — Men berekent, dat alleen het voetvolk gewoonlijk aan de Staten 4 millioen en 500,000 gulden kost. De cavallerie ongeveer twee millioen en 200,000; de verschillende benoodigdheden, die men niet juist kan kennen, de behoeften voor bouwwerken, mondkost enz. beloopen zeer hooge sommen. Den Koning van Bohemen betalen zij 50,000 gulden per maand, aan de Vorsten van de Unie even zoo veel, en men berekent, dat de kosten, die men kan weten, ongeveer 12 millioen gulden bedragen, hetgeen 4 millioen Fransche kroonen is in het jaar, waarbij komen de zeer zware interesten voor de reeds gemaakte schulden, waaruit men hunne inkomsten kan opmaken, hetgeen men op eene andere manier niet vermag.

Het volk, aan deze zeer zware belastingen gewend,

non se ne ressentono, perchè sono tutti ben commodi; corre il denaro, et l'industria è grande et il modo di essercitarla facile, et si risarcono gli operai con le mercedi, che vogliono esorbitanti, li mercanti con le vendite delle loro merci, et, in somma, ogni uno conforme alla sua propria professione, onde ogni cosa arriva all' eccesso di caristia et supera la credenza di ogn'uno.

Con la Corona di Francia tengono i Sig[ri] Stati una aleanza, che pare non habbi tempo prefisso o limitato, per la quale la Maëstà sua in tempo di guerra et per quanto dura il bisogno, è tenuta à somministrar le 10 mila fanti pagati ad ogni sua spesa, et questo all' incontro di corrispondere alle occorrenze 5 mila fanti pur pagati da loro, ò con tante navi da guerra à proportione, come meglio complisce al servitio di S. Maësta.

Oltre questa aleanza vi è anco altra obligatione,

voelt ze niet, omdat allen welgesteld zijn; het geld loopt om, de nijverheid is groot en de gelegenheid om ze aan te wenden, gemakkelijk te vinden; de werklieden halen hunne schade in door het buitensporig hoog loon, dat zij eischen, en de kooplieden door den verkoop hunner waren, en in één woord, elk doet het in zijne nering. Vandaar dat alles uitermate duur is, meer dan iemand kan gelooven.

Met de Kroon van Frankrijk hebben de Heeren Staten eene alliantie, zoo het schijnt, voor een onbepaald aantal jaren, volgens welke Zijne Majesteit in tijd van oorlog en zoolang de behoefte duurt, gehouden is tienduizend man voetvolk geheel op zijne kosten te leveren, en zij, op hunne beurt, als de omstandigheden zulks vereischen, 5000 man voetvolk en zooveel schepen naar evenredigheid, als best overeenkomt met Z. M. dienst. Behalve deze alliantie is er nog eene andere verplichting, die zoolang duurt als

che tanto dura, quanto durano le tregue con Spagna, che è, di assisterle in ogni caso et con ogni potere, quando da quella parte fosse mancato al stabilito. Da questa Corona hanno nelli tempi passati havuto grandi ajuti di denari et gente pagata, e tuttavia sta in piedi un reggimento di quattro mille fanti Francesi, se ben da quattro ò cinque anni in quà li pagano del proprio denaro, non havendo da Francia havuto in questo tempo alcun esborso. Confessano le loro obligationi grandissime et massime verso la memoria del Grande Henrico; vi è pero alcuna volta occorso qualche accidente, dal quale hanno li Francesi ricevuto poco gusto. Poichè essendosi gagliardamente interessati per sostentar la persona di Barnovelt fino con missione di espresso Ambasciatore, niente se ottenne; anzi fu egli castigato di pena capitale, et altri di bandi et prigioni quasi sopra la sua medesima faccia. Volevano il cas-

het Bestand met Spanje zal duren, namelijk om hen in alles en met alle macht bij te staan, wanneer aan hetgeen bij dat verdrag bepaald is, tekort werd gedaan. Van de zijde dier Kroon hebben zij in vroeger tijd groote subsidien van geld en betaald krijgsvolk gehad, en steeds ligt hier een regiment van 4000 Fransche voetknechten, ofschoon zij dit volk sedert vier of vijf jaren uit eigen middelen betalen, daar zij in dien tijd uit Frankrijk geen geld gekregen hebben. Zij erkennen, dat zij de grootste verplichtingen hebben, en allermeest aan de nagedachtenis van den Grooten Hendrik. Toch is hier soms iets gebeurd, dat aan de Franschen stof tot ongenoegen gegeven heeft. Toen zij krachtig hun best gedaan hadden om den persoon van Barnevelt voor den val te behoeden, en wel met de zending van een opzettelijken Ambassadeur, hebben zij niets verkregen; ja, als het ware in het aangezicht des Konings, werd hij met den dood gestraft, en anderen met

tigo del Arsen, che fu qui Ambasciatore, come quello che dicevano, che mentre fosse Ambrc in Francia, haveva dissuaso li matrimonij con Spagna et parlato con troppa licenza et poca riputatione et del Governo et delli Ministri, sopra di che essendosi egli ben giustificato, manca riceverono sodisfattione. Si aggionse che al presente havendo il Sermo Duca di Nivers fatto fabricar in Amsterdam sette gran navi da guerra da me vedute, per valersene per il nuovo ordine de cavallieri da lui instituito a vantaggio della Religione Catholica Romana, le sia hora impedito l'armarle et levarle di porto, se prima non assicura li Stati, che non habbino à servire contro à quelli della Religione rifformata: che accresce il disgusto della Maëstà sua.

Per tutti questi rispetti sono stati destinati Ambasciatori in Francia estraordinarii per procurar di racconciliar l'animo di quel Re, dal quale ben conoscono

ballingschap en gevangenis. De Franschen begeerden de bestraffing van Aerssen, die daar Ambassadeur is geweest, als die, zooals zij zeiden, toen hij in Frankrijk gezant was, de Spaansche huwelijken had ontraden, en met al te groote vrijheid en weinig eerbied, van de Regeering en de Ministers gesproken had; doch daar hij zich goed gsrechtvaardigd heeft, hebben zij er een sobere voldoening voor gekregen. Hierbij komt, dat nu de Hertog van Nevers te Amsterdam zeven groote oorlogschepen, die ik gezien heb, had laten maken, om er zich voor de nieuwe orde van ridders door hem ingesteld, van te bedienen in het belang van den Katholieken Godsdienst, hem belet is ze te wapenen en uit te laten zeilen, zoo hij de Staten niet vooraf verzekert, dat zij niet zullen dienen tegen die van den Gereformeerden Godsdienst. Dit vermeerdert het ongenoegen van Zijne Majesteit. Om al deze redenen zullen buitengewone Ambassadeurs naar Frankrijk gaan, ten einde

quanto sia il beneficio che possono riportare alle occasioni et quanto le conferisce la sua amicitia.

Con la Corona d'Inghilterra ancora hanno la medesima aleanza ò poco diversa: è tenuto quella Maësta ne' bisogni dar 20 navi armate 6 mila fanti et 400 cavalli pagati, et devono loro corrispondere pur con 20 navi, 4000 fanti et 300 cavalli alla Maësta sua, laquale è obligata tuttavia insieme con la Francia per farle mantener li capitoli della tregue accordate.

Passano però con la Maësta sua buona intelligenza et la riveriscono quanto conviene et in cadauno vive la memoria delli grandi ajuti ricevuti dalla Regina Elisabetta, che dicono esser stato l'unico fondamento della lora libertà. Tuttavia con quel Re ancora sono passati delli disgusti et per le navigationi delle Indie, dove ben spesso sono seguite sanguinose fattioni; se

den Koning te verzoenen, daar zij wel weten, hoeveel zij in geval van nood aan hem te danken kunnen hebben, en van hoeveel belang zijne vriendschap voor hen is.

Met de Kroon van Engeland hebben zij dezelfde of weinig verschillende alliantie. Die Majesteit is gehouden, in geval van nood, 20 uitgeruste schepen, 6000 man voetvolk en 400 paarden op zijn kosten te leveren, en zij daarentegen aan Z. Majesteit ook 20 schepen, 4000 voetknechten en 300 paarden. Zijne Majesteit is steeds te zamen met Frankrijk verplicht de artikelen van het Bestand te doen nakomen. Met dien Koning staan zij op goeden voet, en zij eerbiedigen hem naar behooren, en bij iedereen leeft de gedachtenis van een' belangrijken bijstand, dien zij van Koningin Elisabeth ontvangen hebben, die, zeggen zij, de eenige grondslag van hunne vrijheid is geweest. Evenwel ook met dezen Koning heeft zich soms ongenoegen opgedaan èn door de vaart op de Indien, waar vaak bloedige ontmoetingen hebben plaats gehad, ofschoon, wanneer

ben essendo già capitato l'aviso in quelle parti dell' accordo stabilito, doverà cessarne l'ossasione, et per la pescaggione delle arrenghe, delle quali facendosi vicino alle rive del Regno, pretende la sua Maëstà di volerne la decima per recognitione, à che loro se mostrano alienissimi di voler assentire, poiche vivendo di questa professione ben vinti mille persone, troppo sarebbe il danno che ne risulteria à loro sudditi di questa gravezza. Il medesimo disgusto passa anco per la pesca delle balene, che hora si e fatta grande et le apporta gran commodo per l'oglio, che ne cavano. Ha sentito anco il Re con disgusto, che havendo egli prohibito, che dal Regno non potessero esser estratti panni, se non tinti, per sostener l'arte in esso, li Sig[ri] Stati all' incontro habbino prohibito l'ingresso ad altra pannina

daar het bericht van de getroffen overeenkomst [1]) reeds is aangekomen, de aanleiding daartoe zal kebben opgehonden, èn door de haringvisscherij, waarvan de Koning, omdat zij bij de Engelsche kust gedreven wordt, de tiende als recognitie verlangt; hierin nu zijn zij ten hoogste ongezind toe te stemmen, vermits, daar er wel 20,000 menschen van die nering leven, de schade, welke uit die belasting voor hunne onderdanen zou voortvloeien, te groot zou zijn. Hetzelfde ongenoegen wordt ook teweeg gebracbt door de walvischvangst, die thans zeer is toegenomen en groot voordeel aanbrengt door de traan, die zij er van winnen. Ook is de Koning ontevreden, dat, daar hij den uitvoer van andere dan geverfde lakens uit zijn Rijk verboden had om de kunst aldaar te beschermen, de Heeren Staten op hunne beurt den invoer van andere dan ongeverfde lakens op denzelfden grond verboden hebben. Ook beklagen zich

---

1) Arend, D. III, St. III. bl. 272.

che bianca, per il medesimo rispetto. Come li Holandesi ancora si dogliono del gran rigore, con che sono stati condannati molti di loro mercanti in somme essessive d'oro, imputati d'haver cavato del Regno quantità di denaro contro l'ordine di sua Maëstà, si può però creder che passando fra l'uno et l'altro di quei Principi interessi molto potenti di Stato, con la missione dell' ambasciata, anco a quella parte destinata, habbi il tutto a restar terminato con reciproca compita sodisfattione.

Con Svezia passano buona intelligenza et hanno lega per 15 anni, fermata l'anno 1614, con obligo di assistersi l'uno all'altro con quelle forze, che il bisogno richiedesse, se ben da altri mi e stato affermato esser l'obligatione ristretta a 40 mille fiorini per mese o di navi o gente a proportione.

Il Re di Danimarca non ama questi Stati, cognos-

de Hollanders over de groote gestrengheid, waarmede velen hunner kooplieden tot eene buitensporige boete veroordeeld zijn, beschuldigd van tegen 's Konings bevel eene hoeveelheid geld uit zijn Rijk uitgevoerd te hebben. Evenwel mag men onderstellen, dat, daar er zulke gewichtige belangen van Staat tusschen beide Mogendheden bestaan, met de zending der Ambassade, ook daarheen bestemd, alles tot wederzijdsch volkomen genoegen zal geschikt worden.

Met Zweden verstaan zij zich wel en hebben zij een verdrag voor 15 jaren, in 1614 gesloten, met verplichting elkander bij te staan met eene zoo groote macht als de behoefte zal vereischen, ofschoon mij van andere zijde verzekerd is, dat die verplichting zich bepaalt tot 40,000 gulden in de maand of van krijgsvolk of schepen naar evenredigheid.

De Koning van Denemarken houdt niet van de Staten;

cendoli troppo forti in mare: procura d'impedir et aggravar li loro mercanti, quando andando per formenti in Danzica passano per il stretto di Zont, da che se astengono quanto possono; all' incontro li Stati poco lo stimano. se bene lo hanno per Principe capricloso assai, ma lo rispettono per esser cognato del Re d'Inghilterra, che per altro si leveriano ogni impedimento.

Con li Principi Uniti hanno lega di 12 anni con obligo reciproco di 50 mille fiorini al mese, come al presente lo esborsano, ò di quattro mille fanti pagati ò cavalleria per l'equivalente. Capo di quest' Unione è il Re d'Inghilterra et li collegati sono il Palatino, hora Re di Bohemia, il Marcheesi di Anspach, Marchese Elettor di Brandenburgh, il Duca di Wirtembergh, il Landgravio Mauritio di Assia, il Marchese di Bade,

daar hij weet dat zij te sterk op zee zijn, zoekt hij hunne kooplieden te belemmeren en te belasten, als zij om tarwe naar Dantzig door de Zond passeeren, waarvan zij zich zooveel mogelijk onthouden. Daarentegen hebben de Staten weinig achting voor hem, en houden zij hem voor een vrij grillig vorst; maar zij ontzien hem, omdat hij vermaagschapt is met den Koning van Engeland: anders toch zouden zich allerlei belemmeringen opdoen.

Met de Geunieerde Vorsten hebben zij een verbond van 12 jaren met wederzijdsche verplichting van 50,000 gulden in de maand, zooals zij tegenwoordig betalen, of van vierduizend man voetvolk of ruiterij in evenredigheid op hunne kosten. Hoofd van die Unie is de Koning van Engeland, en de medeverbondenen zijn de Keurvorst van de Palts, thans Koning van Bohemen, de Markgraaf van Anspach, de Markgraaf, Keurvorst van Brandenburg, en zijn broeder, ook van het Huis van Brandenburg, de Hertog van Wurtemberg, de Landgraaf Maurits van Hessen, de Mark-

li fratelli Principi di Anhalt, il Palatino di Friburgh et le tre città di Ulma, Argentina et Nuremburgh.

La lega colle città Ansiatiche fù formata l'anno 1617 per 12 anni; le particulari conditioni non ho potuto sapere per la strettezza del tempo, ma dicono, che siano di vinti per cento in circa di tutte le spese che accadano farse.

Pretendono, che il Marchese di Brandemburgh Elettore, col quale si tengono molto bene, le sia grandamente obligato per la manutentione, che fanno delli suoi Stati nel Paese di Cleves, se ben credo, che prima di rilasciarli, pretenderanno riffacimento di grosse summe di spese, onde s'incontrerà della difficoltà.

Quelli di Colonia, Liège, Munster et altri vicini havevano promessi di tenersi neutrali, onde li Stati

graaf van Baden, de broeders Vorsten van Anhalt, de Paltsgraaf van Freiburg en de drie Steden Ulm, Straatsburg en Neurenberg.

Het verbond met de Hansesteden werd in het jaar 1617 [1]) gesloten voor 12 jaren; de bijzondere voorwaarden heb ik wegens de beperktheid van den tijd niet kunnen vernemen; maar men zegt, dat zij zijn van twintig percent ongeveer van alle kosten, die te maken zullen zijn.

Zij beweren, dat de Markgraaf van Brandenburg, met wien zij op zeer goeden voet zijn, hun grootelijks verplicht is, omdat zij hem in 't bezit van zijne Staten in 't land van Cleef handhaven, ofschoon ik geloof, dat voordat zij hunne bezetting vandaar terugtrekken, zij de teruggave verlangen zullen van groote sommen aan onkosten, hetgeen moeite zou inhebben.

Die van Keulen, Luik, Munster en andere naburen hebben beloofd zich onzijdig te houden. Daarmede hielden

---

1) 1616, zie Arend, D. III, St. II, bl. 579.

se ne contentavano; ma havendo loro somministrati aiuti allo Spagnuolo, se ne sono doluti; le hanno protestato, che conveniranno far il medesimo anco con li loro amici, et questo è stato il pretesto, che hanno preso per fabricar quel forte nel Reno, vicino à Colonia, ch'è stata impresa importante ben eseguita et riuscirà di notabilissimo incommodo alle città predette.

Con Swizzeri et Grisoni della Religione passano buona intelligenza e sentiriano con gusto ogni loro prosperità; sono però alieni dall' interessarsi in quelle parti ò con denaro ò con ministro per le ragioni già dette.

In Costantinopoli tengono buona corrispondenza per vantaggio de loro negotij, à quali sono intenti; et il

de Staten zich tevreden; maar daar zij den Spanjaarden hulp hebben geboden, hebben zij zich daarover beklaagd en hun aangezegd, dat zij evenzoo ten behoeve van hunne vrienden zullen handelen, en dit is het voorwendsel geweest, om die haven [1]) aan den Rijn bij Keulen te bouwen, hetgeen een belangrijke, goed uitgevoerde onderneming is geweest. en den genoemden Steden tet een zeer aanmerkeijk ongerief zal strekken.

Met de Zwitsers en de Grauwbunders van den Gereformeerden Godsdienst verstaan zij zich wel, en zeer zouden zij zich in hunnen welstand verheugen; doch zij zijn om de reeds vermelde redenen ongeneigd aan die streken, hetzij geld te koste te leggen, hetzij derwaarts eon' minister te zenden.

Te Constantinopel bewaren zij eene goede verstandhouding in het belang huns handels, waarop zij zeer

1) Er zal *forte* gelezen moeten worden. Immers wordt de aanleg van *Papenmuts* bedoeld.

suo Ambasciatore à quella Porta è tenuto in buona riputatione, come all' Ecc^{e} V^{e} è meglio noto, che à me; l'istessa hanno in Danzica, Moscovia et col Re di Marroca per il medesimo rispetto di loro traffiche, che da per tutto si estendono.

Con tutta la Casa d'Austria, tanto di Spagna, quanto di Germania, stimata da loro la medesima, professano mala intelligenza, et se ben si sono fermate le tregue, che hanno durato tutti li anni adietro, niente però si sono adolciti li animi; saranno sempre amici delli loro nemici et con aleanza et senza, li aiuteranno quanto potranno, come hora fanno, il Re Palatino di 50 mille fiorini al mese, senza veruna obligatione, non havendo altra mira che di abbassar quella potenza, della quale sola pare à loro di poter dubitare. Eccitano però sempre li Principi di Allemagna, acciò non si

gesteld zijn, en hun Ambassadeur bij de Porte heeft grooten invloed, gelijk aan Uwe Excellenties beter dan mij, bekend is. Evenzoo staan zij met Dantzig, Moscovie en den Koning van Marocco, mede in 't belang van hunnen handel, die zich naar alle zijden uitbreidt.

Met het geheele Huis van Oostenrijk, zoowel van Spanje als van Duitschland, die door hen voor één gehouden worden, staan zij op gespannen voet, en ofschoon er een bestand gesloten is, hetwelk al die jaren herwaarts geduurd heeft, toch zijn de gemoederen niet verzacht; altijd zullen zij vrienden van hunne vijanden zijn en, zoowel met als zonder alliantie, zullen zij dezen zooveel zij kunnen, bijstaan, gelijk zij nu den Koning van Bohemen doen met 50,000 gulden in de maand, zonder eenige verplichting voor hem, daar zij niets anders bedoelen dan die Mogendheid klein te maken, waarvoor zij meenen alleen bevreesd te mogen zijn. Daarom zetten zij de Duitsche Vorsten aan, dat zij zich niet laten wegcijferen, hoezeer zij hen

aniliscono, se ben in effetto poco li stimano; li conoscono superbi, poveri, tardi et pieni d'imperfettioni et per consequenza pocò atti à maneggiar le armi. È solito dir il Principe d'Oranges, che per far un banchetto lo sanno far et sono richi, ma per far la guerra sono altrettanto poveri; questi mali incontri del Re di Bohemia convengono esserle riusciti molesti assai, ne per me credo, che altro soccorso bastante possino darli, che con la diversione, rompendo la guerra da quella parte: intorno à che stimo di haver a sufficienza discorso.

Con li Principi d'Italia poca corrispondenza passano, che per occasione di negotij à Napoli, à Genova, à Livorno et in ogni altro luogo; frequentano anco le scalle di Goro et Ancona, se ben al Papa, come capo della Religione nostra, professano mala volontà et odio.

inderdaad niet hoogschatten: zij kennen hen als trotsch, arm, traag en vol onvolkomenheden, en bijgevolg weinig geschikt om krachtig oorlog te voeren. De Prins van Oranje is gewoon te zeggen, dat als het op het houden van een gastmaal aankomt, zij knap en rijk zijn, maar wanneer het te doen is om een oorlog te voeren, zijn zij evenzoo arm, als zij anders rijk zijn. De ongelukken van den Koning van Bohemen erkennen zij dat hun zeer onaangenaam zijn, maar, wat mij aangaat, geloof ik niet, dat zij hem op andere wijze voldoenden bijstand kunnen geven, dan door de afwending, die het verklaren van den oorlog alhier mede zal brengen, waarover ik meen genoeg gezegd te hebben.

Met de Vorsten van Italie hebben zij geen ander verkeer, dan wegens den handel te Napels, Genua, Livorno en overal elders; zij bezoeken ook de reeden van Goro en Ancona, ofschoon zij den Paus, als hoofd van onzen Godsdienst kwaden wil en haat toedragen.

Il Duca di Savoia è da loro stimato Principe coraggioso et bravo, li hanno somministrato a tempo de suoi bisogni passati 200 mille fiorini per quattro mesi et più haveriano fatto, se più fosse durata la guerra; et pare, che restino poco gustati, che non li habbi manco ringraziati; haveriano però procurato la sua amicitia et unione, quando non le stimassero Principe di troppo vantaggio, et che all' occorrenze non dubitassero, che dovesse più mirar alli suoi proprij interessi, che alla obligatione, che havesse contratta.

Con V^{a} Ser^{tà} et con questa S^{ma} Republica, prima ancora dello stabilimento dell' aleanza, hanno procurato di passar intelligenza perfetta, stimando, che le amicitie delle Republiche, che sempre durano, siano più stabili, ferme et sicure et proficue; e tanto si è fatto in loro maggiore questo desiderio, quanto che, havendo

De Hertog van Savoie wordt door hen voor een moedig en dapper Vorst gehouden; in den tijd van zijn' nood hebben zij hem 200,000 gulden voor vier maanden verleend, en zij zouden meer gedaan hebben, als de oorlog langer geduurd had, en het schijnt, dat zij weinig tevreden zijn, dat hij hun niet eens bedankt heeft. Toch zouden zij hem hunne vriendschap en bondgenootschap niet hebben verleend, als zij hem niet voor een Vorst van al te veel beteekenis gehouden hadden; zij vermoedden, dat hij bij voorkomende gelegenheden meer op zijn eigen belang zou zien, dan op de verplichting, die hij op zich genomen had.

Met U. D. en met de Republiek hebben zij nog vóór het tot stand komen der alliantie zich beijverd op den besten voet te verkeeren, meenende, dat de vriendschap met Republieken, die altijd duren, duurzamer, vaster, zekerder en voordeeliger is, en te grooter toegenegenheid is in hen gewekt, als zij, de groote kansen ziende, die

veduto le grandi occasioni, che qui si è havuto di alienarsi assolutamente dall' amicitia di Spagnuoli, hanno conosciuto, che li interessi fatti li medesimi doveranno obligar l'uno et l'altro Principe, non solo all' effettuatione dell' accordato, ma a quel di più, che ricercasse l'oceasione et il bisogno: ch'è stato causa che l'aleanza sia stata ricevuta con quell' applauso, che ho gia detto, da qual si sia conditione di persona. Per quello, che io ho potuto osservare, può la Ser^{tà} V^{a} promettersi certamente con solo l'osservatione delli loro oblighi, ma d'avantaggio ancora e tutto quello che potrà da loro venire, massime se li travagli saranno con la Casa d'Austria. Questi però doveranno esser ò di navi armate ò di denari per creder mio, perche il pensar, che loro prendino impresa di diversione, quando altro loro interesse non la richiedesse, stimo difficile, et il cavar militia da loro Stato, oltre il dispendio,

hier bestaan hebben, om volstrekt van de Spanjaarden vervreemd te worden, begrepen, dat nu de belangen één waren, zij elkander niet alleen tot de nakoming van het verdrag, maar tot al wat gelegenheid en behoefte vorderen, moesten verplichten. Dit is de reden geweest, waarom de alliantie van de zijde van lieden van allerlei stand met zulk eene toejuiching ontvangen is, als ik gezegd heb. Naar hetgeen ik heb kunnen waarnemen, kan U. D. zich zeker beloven niet alleen de nakoming van hunne verplichtingen, maar meer nog, in één woord dat alles wat hun mogelijk zal zijn te doen, vooral, wanneer het moeilijkheden met het Huis van Oostenrijk zal betreffen. Hun bijstand zal naar mijne meening of in oorlogschepen of in geld moeten bestaan: want moeilijk kan ik denken, dat zij eene onderneming ter afleiding zullen aanvangen, wanneer overigens hun belang het niet vereischt, en krijgsvolk uit hun land te krijgen, daargelaten de kosten, die buiten-

che si è provato eccessivo, havera ancora mille difficoltà, massime nelle congiunture presenti. In occorrenza de moti con Turchi non credo che mancassero alle promesse; ma certo anderanno riservati assai per li loro interessi, da quali si lasciano reggere. Si confidano molto delle loro forze et molto si stimano et vedendo il gran conto, che universalmente è tenuto di loro, maggiormente si inalzano. Stimano questa Ser^{ma} Rep^{ca} quanto conviene per l'antichità del dominio, per la potenza, per la richezza che credono grandissima, per la prudenza et per il ben regolato governo; professano di voler in quanto potranno imitarla. Mentre però danno questi grandi et dovuti attributi all' Ecc^{e} V^{e}, restano di agrandir anco se medesimi col raccontar l'antichità del suo governo, se non assolutamente libero, poco meno, et con agrandir quanto con ragion

sporig gebleken zijn, zal nog duizend moeilijkheden inhebben, bevenal in het tegenwoordig tijdsgewricht. Bij het voorvallen van bezwaren met de Turken geloof ik niet dat zij aan hunne beloften tekort zouden doen, maar zeker zullen zij voorzichtig te werk gaan, wegens hunne belangen, door welke zij zich laten regeeren. Zij vertrouwen zeer op hunne krachten, en schatten zich zelven hoog, en het groot ontzag ziende, dat men algemeen voor hen heeft, verheffen zij zich grootelijks. Zij achten deze Republiek, zoo zeer als het betaamt, wegens de oudheid van hare heerschappij, hare macht eu haren rijkdom, dien zij voor overgroot houden; wegens de wijsheid en de goede inrichting der regeering betuigen zij haar zoo veel mogelijk te willen navolgen. Evenwel, terwijl zij aan de D. Rep. deze groote en verschuldigde hulde brengen, verzuimen zij niet ook zich zelven te verheffen met op te halen van de oudheid van hunne regeering, zoo niet volstrekt vrij, dan weinig minder, en met zoo hoog als redelijkerwijs

possono ben fare le loro passate generose imprese, col raccontar l'operato da loro nelle Indie Orientali, dove possedono paesi et piazze et in somma in ogni altra manièra, da che si comprende qualch' emulatione et competenza di dignità, che, occulta almeno se non palese, tengono con questo Sermo Stato.

Più volte mi hanno raccommandato et instantamente incaricato di rapportar alla Sertà Va gli interessi di loro sudditi et mercanti, che negotiano in questa città e delle loro navi; si sono dubiti et nel publico et nel privato di molti incommodi, che patiscono e me ne hanno dato memoriale, sopra il quale con l'intervento degli Illmi Sigri Savij alla mercantia, hora che mi trovo nell' Eccmo Collegio, procurerò, che si habbi la dovuta consideratione; ho però preso occasione da questo di dirli, che li loro vascelli ancora ben spesso vanno nel medesimo nostro Golfo alle scalle

geschieden kan, op te geven van hunne vroegere dappere daden en van hetgeen zij verricht hebben in Oost-Indie, waar zij landen en plaatsen bezitten, kortom op alle andere manieren, waaruit men zekeren rangstrijd en naijver ziet, dien zij in 't verborgen, zoo niet in 't openbaar, jegens dezen Doorl. Staat koesteren.

Menigmaal heeft men mij aanbevolen en met aandrang opgedragen aan U. D. de belangen van hunne onderdanen en kooplieden, die in deze stad handel drijven, en van hunne schepen voor te dragen. Zij geven in 't openbaar en in 't bijzonder vrees te kennen, dat zij veel overlast lijden en zij hebben er mij een memoriaal van gegeven, waarop ik met tusschenkomst van de D Heeren Savij in de zaken van den handel, nu ik mij in dat Collegie bevind, behoorlijk acht zal doen slaan. Toch heb ik de gelegenheid aangegrepen om hun te zeggen, dat hunne schepen nog vaak in onze Golf naar de door de wetten

prohibite dalle leggi, che a quelle portano le loro mercantie et le dispensano, che vengono poi ò vuoti ò con poco carico in questa città per far nollo per il ritorno ò per dove più le torna conto: il che non è ragionevole: che se venissero à drittura in Venetia, più sodisfattione riceverebbono, sopra di che li ho veduti far assai riflesso; le ho pero affermato, che la dispositione publica non può esser megliore verso di loro et che se le procurerà ogni conveniente sodisfattione. L'istessa instanza mi hanno fatta à vantaggio de loro sudditi, che servono alla Ser^{tà} V^{a} nella militia, accio ricevessero et buon trattamento et augumento di commodo et di honore, à che ho pur corrisposto con termine cortese, offerendole in quanto fosse accaduto, la mia particolar interpositione.

Mi fù poi fatto instanza da doi di quei Signori,

verboden reeden varen; dat zij derwaarts hunne waren voeren en ze afzetten; dat zij daarna of ledig of met weinig vracht hier (te Venetie) aankomen, om lading te vinden voor de terugreis of elders heen, waar zij 't meeste rekening bij vinden: hetgeen niet redelijk is, omdat, als zij rechtstreeks te Venetie kwamen, zij meer voldoening zouden erlangen, en dit, heb ik gezien, gaf hun stof tot nadenken. Zoo heb ik hun dan verzekerd, dat de openbare gezindheid jegens hen niet gunstiger zijn kan, en dat hun alle redelijke voldoening zal verschaft worden. Zij hebben mede mijne voorspraak verzocht voor hunne onderdanen, die in U. D. krijgsdienst zijn, opdat zij én eene goede behandeling én vermeerdering van voordeel en eer bekomen mochten, waarop ik ook in beleefde bewoordingen geantwoord heb, hun, waar de gelegenheid zich mocht opdoen, mijne bijzondere tusschenkomst aanbiedende.

Daarna is mij het verzoek gedaan door twee van de Heeren, den een uit Friesland, met name Marcus van

l'uno di Frisia, che è il signor Marco di Lyclama, che è stato nei Stati Gnali, et l'altro il Signor Michiel Pavon, figlio del Borgomastro Pavon d'Amsterdam, che è huomo per ogni rispetto principale in quella città, accio rappresentassi alla Ser^{tà} V^{a} il loro desiderio di esser armati cavalieri di San Marco, riputandoselo a gran honore; vorriano per però compimento della gratia, che l'ordine fosse mandato di là per non mettersi a cosi lungo viaggio per questa causa. Io ho mostrato di agradir la dimanda, mi son posto in obligo di rifferirla et procurargliene l'effetto senza però veruna ferma intentione: l'honore sarà collocato in soggetti degni et il compiacerli, stimo che non possi se non riuscir di publico servitio.

Lyclama, die in de Staten-Generaal is geweest, en den ander, Michiel Pauw, zoon van den burgemeester Pauw van Amsterdam, een man in alle opzichten van gewicht in die stad, opdat ik aan U. D. hun verlangen te kennen geven mocht om ridders van San Marco geslagen te worden, daar zij zich dit tot een groote eer rekenen; doch zij zouden, om de maat vol te meten, wenschen, dat de orde hun van hier werd toegezonden, ten einde daartoe zulk eene lange reis niet te behoeven te doen. Ik heb te kennen gegeven, dat ik het verzoek aannemelijk achtte, en heb de verplichting op mij genomen, het over te brengen, en de inwilliging te bewerken, evenwel zonder eenig stellig voornemen. De eer zal gegund zijn aan waardige personen en ik acht dat, zoo men hunne toegenegenheid wint, zulks niet anders dan ten bate van den dienst van den Staat kan strekken.

Door het HISTORISCH GENOOTSCHAP zijn uitgegeven onderstaande werken:

KRONIJK van het Historisch Gezelschap te Utrecht.

2e jaargang. 1846 (*)	*f* 5.—.	4e jaargang. 1848.	*f* 3.70.
3e jaargang. 1847.	- 2.70.	5e jaargang. 1849.	- 6.—.

(*) **De eerste jaargang is nimmer in druk verschenen.**

KRONIJK van het Historisch Genootschap gevestigd te Utrecht.

2e *serie*		19e jaargang. 1863.	*f* 7.40.
6e jaargang. 1850.	*f* 6.—.	20e jaargang. 1864.	- 7.20.
7e jaargang. 1851.	- 6.40.	5e *serie*	
8e jaargang. 1852.	- 6.80.	21e jaargang. 1865.	- 7.60.
9e jaargang. 1853.	- 6.80.	22e jaargang. 1866.	- 7.20.
10e jaargang. 1854.	- 6.80.	23e jaargang. 1867.	- 9.20.
3e *serie*		24e jaargang. 1868.	- 9.40.
11e jaargang. 1855.	- 3.20.	25e jaargang. 1869.	-10.70.
12e jaargang. 1856.	- 3.60.	6e *serie*	
13e jaargang. 1857.	- 4.80.	26e jaargang. 1870.	- 8.00.
14e jaargang. 1858.	- 5.10.	27e jaargang. 1871.	- 8.20.
15e jaargang. 1859.	- 4.60.	28e jaargang. 1872.	- 6.20.
4e *serie*		29e jaargang. 1873.	- 8.30.
16e jaargang. 1860.	- 5.40.	30e jaargang. 1874.	-10.30.
17e jaargang. 1861.	- 5.80.	31e jaargang. 1875.	- 8.40.
18e jaargang. 1862.	- 6.60.		

BERIGTEN van het Historisch Gezelschap te Utrecht.

1e deel. 1e stuk. 1846.	*f* 3.40.	2e deel. 2e stuk. 1849.	
1e deel. 2e stuk. 1848.	- 2.20.	(Verhooren van JOHAN	
2e deel. 1e stuk. 1849.	- 2.20.	v. OLDENBARNEVELT).	- 3.80.

BERIGTEN van het Historisch Genootschap te Utrecht.

3e deel. 1e stuk. 1850.	*f* 3.—.	5e deel. 2e stuk. 1856.	- 2.50.
3e deel. 2e stuk. 1851.	- 3.—.	6e deel. 1e stuk. 1857.	- 2.50.
4e deel. 1e stuk. 1851.	- 3.—.	6e deel. 2e stuk. 1857.	- 2.10.
4e deel. 2e stuk. 1851.	- 2.50.	7e deel. 1e stuk. 1861.	- 5.50.
5e deel. 1e stuk. 1853.	- 3.20.	7e deel. 2e stuk. 1863.	- 6.50.

CODEX DIPLOMATICUS in 4°. 1848. - 5.20.

2e *serie* in 8°.

1e deel. 1e afd. 1852.	*f* 3.75.	3e deel. 2e afd. 1856.	- 3.40.
1 deel. 2e afd. 1852.	- 3.10.	4e deel. 1e afd. 1859.	- 3.10.
2e deel. 1e afd. 1853.	- 6.20.	4e deel. 2e afd. 1860.	- 5.20.
2e deel. 2e afd. 1853.	- 3.20.	5e deel. 1860. . . .	-12.00.
3e deel. 1e afd. 1855.	- 6.50.	6e deel. 1863. . . .	- 1.20.

REGISTER op de onderwerpen behandeld in de Kronijk, Berichten en den Codex Diplomaticus . . . . - 1.80.

WERKEN van het Hist. Genootschap te Utrecht.
Nieuwe Reeks.

N°. 1. Bronnen van de geschiedenis der Nederlanden in de middeleeuwen. — Annales Egmundani . *f* 1.20.

N°. 2. Verbaal van de buitengewone Ambassade naar Engeland in 1685 . . . . - 1.80.

N°. 3. Memoriën van Roger Williams, uitgegeven door Mr. J. F. Bodel Nyenhuis . . . . - 2.10.

N°. 4. Bronnen van de geschiedenis der Nederl. in de middeleeuwen. — Kronijken van Emo en Menko, uitgegeven door Mr. Feith en Dr. Ackerstratingh. - 3.70.

N°. 5. Hortensius over de opkomst en den ondergang van Naarden. Met 2 kaarten, uitgegeven door Prof. Peerlkamp en A. Perk . . . . - 4.50.

N°. 6. Bronnen van de geschiedenis der Nederlanden in de middeleeuwen. — Kronijk van Holland van een ongenoemden geestelijke (Gemeenlijk geheeten Kronijk van den Clerc uten laghen landen bi der see). . . . . - 2.30.

N°. 7. Kronijk van Eggerik Egges Phebens van 1565—1594, uitgegeven door Mr. H. O. Feith. . . - 2.40.

N°. 8. De oorlogen van Hertog Albrecht van Beieren met de Friezen in de laatste jaren der XIVe eeuw, uitgegeven door Dr. E. Verwijs . . . . . . - 9.80.

N°. 9. Verbaal van de Ambassade van Gaspar van Vosbergen bij den Koning van Denemarken, den Neder-Saxischen Kreits en den Koning van Zweden. 1625. . . . . - 2.30.

N°. 10. Verbaal van de Ambassade van Aerssen, Joachimi en Burmania naar Engeland. 1625. . . - 1.90.

N°. 11. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Eerste Deel.* 1584—1618 . . . . - 4.00.

N°. 12. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Tweede Deel. Eerste Afdeeling.* 1618—1621. - 2.80.

N°. 13. Memorials and Times of Peter Philip Juriaan Quint Ondaatje, by Mrs. Davies . . . . . . *f* 4.00.

N°. 14. Verhooren en andere bescheiden betreffende het Rechtsgeding van Hugo de Groot, uitgegeven door Prof. R. Fruin . . . . - 4.80.

N°. 15. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Tweede Deel. Tweede Afdeeling.* 1621—1626. - 5.50.

N°. 16. Memoriën en Adviezen van Cornelis Pieterszoon Hooft . . . . - 4.90.

N°. 17. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Derde Deel. Eerste Afdeeling.* 1626, 1627. - 6.50.

No. 18. Onderzoek van 's Konings wege ingesteld omtrent de Middelburgsche Beroerten van 1566 en 1567; naar 't oorspronkelijke handschrift uitgegeven door Dr. J. van Vloten . . . . . . - 3.40.

N°. 19. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Derde Deel. Tweede Afdeeling.* 1628, 1629. - 8.20.

N°. 20. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Derde Deel. Derde Afdeeling.* 1630 . . . - 6.10.

N°. 21. De Rekeningen der Grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Eerste Deel* . . . . . - 5.80.

N°. 22. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Derde Deel. Vierde Afdeeling.* 1631—1644 . - 4.50.

N°. 23. Journaal van Constantijn Huygens, den zoon, van 21 October 1688 tot 2 September 1696 (Handschrift van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam). *Eerste Deel.* - 6.70.

N°. 24. De Rekeningen der Grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Tweede Deel.* . . . . - 7.20.

N°. 25. Journaal van Constantijn Huygens, den zoon, van 21 October 1688 tot 2 September 1696 (Handschrift van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam). *Tweede Deel.* *f* 7.90.

N°. 26. De Rekeningen der Grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Derde Deel* . . . . . - 6.20.

N°. 27. Brieven van en aan Joan Derck van der Capellen van de Pol. Uitgegeven door Mr. W. H. de Beaufort . . . . - 10.80.

N°. 27*b*. Brieven van en aan Joan Derck van der Capellen tot den Pol. Uitgegeven door Mr. J. A. Sillem. Aanhangsel van de Brieven uitgegeven door Mr. W. H. de Beaufort. Met twee registers. - 1.40.

N°. 28. Bellum Trajectinum Henrico Bomelio autore . - 1.40.

No. 29. De Rekeningen der Grafelijkheid van Zeeland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Eerste Deel* . . . . . - 6.80.

N°. 30. De Rekeningen der Grafelijkheid van Zeeland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Tweede Deel* . . . . . - 5.30.

N°. 31. Lijst van Noord-Nederlandsche Kronijken. Met opgave van bestaande Handschriften en Litteratuur, door Mr. S. Muller. Fz. . . . . . - 1.40.

N°. 32. Journaal van Constantijn Huygens, den zoon, gedurende de veldtochten der jaren 1673, 1675, 1676, 1677 en 1678 . . . . - 3.50.

N°. 33. Négociations de Monsieur le comte d'Avaux, ambassadeur extraordinaire à la cour de Suède, pendant les années 1693, 1697, 1698, publiées pour la première fois d'après le manuscrit, conservé à la bibliothèque de l'Arsenal à Paris, par M. le Prof. J. A. Wijnne. Tome premier. - 8.00.

N°. 34. Idem. Tome deuxième . . . . - 5.40.

N°. 35. Idem. Tome troisième, (première partie) . . - 5.60.

No. 36. Idem. Idem. (deuxième partie) . . - 3.90.

N°. 37. Brieven van Lionello en Suriano uit den Haag aan Doge en Senaat van Venetie in de jaren 1616, 1617 en 1618, benevens Verslag van Trevisano betreffende zijne zending naar Holland in 1620 . . . . - 6.10.

BIJDRAGEN EN MEDEDEELINGEN van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht. Ie Deel. *f* 5.60.
Idem. IIe Deel . . . . - 5.20.
Idem. IIIe Deel . . . . - 5.20.
Idem. IVe Deel . . . . - 8.80.
Idem. Ve Deel . . . . - 5.40.
Idem. VIe Deel . . . . - 6.00.

DAGVERHAAL van Jan van Riebeek, Eerste Gouverneur aan de Kaap de Goede Hoop. . . . - 1.20.

KATALOGUS der Boekerij van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht. 3e uitgave. 1872. . . - 1.60.

SUPPLEMENT-KATALOGUS der derde uitgave in 1872 van de Boekerij van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht. 1882. . . . . . . - 1.10.

Abraham de Wicquefort, Histoire des Provinces-Unies des Païs-Bas, depuis le parfait establissement de cet estat par la paix de Munster. Tom. I—IV. . . . -26.00.

Jhr. Mr. A. M. C. van Asch van Wijck, Een Woord in het belang van het Nederl. Archiefwezen. 1846. - 0.20.

Bovenstaande werken zijn, voor zoover zij voorhanden zijn, door de Leden **tegen de helft** van den prijs te bekomen.

